BABEL

Amor
TOWLES

UN GENTLEMAN LA MOSCOVA

NEMIRA

virtual-project.eu

AMOR TOWLES s-a născut în 1964 la Boston şi acolo şi-a petrecut şi copilăria. A absolvit Yale College şi apoi a studiat literatura engleză la Stanford University. În anul 2011 a publicat *Rules of Civility,* primul său roman, devenit bestseller *New York Times* şi inclus pe lista celor mai bune cărţi din 2011 realizată de *The Wall Street Journal.* În 2012, ediţia franceză a romanului a câştigat Premiul Fitzgerald, cartea urmând să fie ecranizată. *Un gentleman la Moscova* este al doilea roman al autorului şi a apărut în 2016. Volumul a stat peste 40 de săptămâni pe lista de bestselleruri *New York Times,* a fost considerat una dintre cele mai reuşite apariţii editoriale ale anului de *The Chicago Tribune, The Washington Post, The Philadelphia Inquirer* şi *The San Francisco Chronicle* şi va fi ecranizat într-o miniserie cu Kenneth Branagh în rolul principal. După o carieră de douăzeci de ani în domeniul investiţiilor, Amor Towles îşi dedică tot timpul literaturii la New York, unde locuieşte împreună cu soţia şi cei doi copii.

AMOR TOWLES

UN GENTLEMAN LA MOSCOVA

Original: *A Gentleman in Moscow* (2016)

Traducere din limba engleză:
DANA IONESCU

virtual-project.eu

NEMIRA

— 2018 —

Pentru Stokley şi Esmé

Moscova în jurul anului 1922

Ce bine mi-aduc aminte

Când a venit pe jos, ca musafirul,
Şi a rămas o vreme printre noi,
O melodie ca o pisică-de-munte.

Ei bine, unde ne e acum ţelul?

Ca la atâtea alte întrebări,
Răspund şi la aceasta
Curăţând o pară, cu ochii-n altă parte.

Cu plecăciune spun noapte bună
Şi ies pe uşile terasei
În splendorile simple
Ale altei primăveri temperate;
Dar atâta lucru ştiu sigur:

Nu s-a pierdut prin frunzele de toamnă
din Piaţa Sf. Petru.
Nu e prin urnele de la Ateneu.
Nu e în pagodele albastre din frumoasa
dumneavoastră Chinezărie.

Nu e în geanta de scule de la şaua lui Vronski;
Nici în Sonetul XXX, strofa una.
Nici în cele douăzeci şi şapte, roşii...

CONTELE ALEKSANDR ILICI ROSTOV,
Unde e acum? (versurile 1-19), 1913

21 iunie 1922

ÎNFĂŢIŞAREA CONTELUI ALEKSANDR ILICI ROSTOV LA COMITETUL DE URGENŢĂ AL COMISARIATULUI POPORULUI PENTRU AFACERI INTERNE

Preşedinţi: Tovarăşii V.A. Ignatov, M.S. Zakovski, A.N. Kosarev
Procuratură: A.Y. Vişinski

Procurorul Vişinski: Numele dvs.?

Rostov: Conte Aleksandr Ilici Rostov, laureat al Ordinului Sfântul Andrei, membru al Jockey Club, Maestru de Vânătoare.

Vişinski: Vă puteţi păstra titlurile. Nu sunt de folos nimănui. Însă, pentru conformitate, sunteţi Aleksandr Rostov, născut la Sankt-Petersburg, pe 24 octombrie 1889?

Rostov: Sunt.

Vişinski: înainte de a începe, trebuie să spun, nu cred că am mai văzut niciodată o haină festonată cu atâţia nasturi.

Rostov: Vă mulţumesc.

Vişinski: Nu era un compliment.

Rostov: în acest caz, vă cer satisfacţie pe câmpul de onoare.

[Râsete.]

Secretarul Ignatov: Linişte în sală!

Vişinski: Care este adresa dvs. curentă?

Rostov: Apartamentul 317, Hotelul Metropol, Moscova.

Vişinski: De când locuiţi acolo?

Rostov: Din 5 septembrie 1918. De aproape patru ani.

Vişinski: Ce ocupaţie aveţi?

Rostov: Treaba unui domn nu este să aibă o ocupaţie.

Vişinski: Foarte bine, atunci. Cum vă petreceţi timpul?

Rostov: Cinând, conversând. Citind, meditând. Babilonia obişnuită.

Vişinski: Şi scrieţi poezie?

Rostov: M-am făcut cunoscut pentru că lupt cu pana.

Vişinski (arătând un pamflet): Sunteţi autorul acestei poezii lungi din 1913, *Unde e acum?*

Rostov: Mi-a fost atribuită, da.

Vişinski: De ce aţi scris-o?

Rostov: Se cerea scrisă. S-a întâmplat pur şi simplu să stau la un anumit birou, într-o anumită dimineaţă, când ea a ales să-şi

ceară drepturile.

Vişinski: Şi unde anume s-a întâmplat?

Rostov: În salonul din sud de la Ceasul Leneş.

Vişinski: Ceasul Leneş?

Rostov: Moşia Rostov de la Niznîi Novgorod.

Vişinski: A, da. Desigur. Cât de potrivit. Dar să ne îndreptăm atenţia spre poezia dvs. Apărând atunci când a apărut, în anii aceia mai asupriţi, după revolta eşuată din 1905, mulţi au considerat-o o chemare la acţiune. Sunteţi de acord cu această apreciere?

Rostov: Orice poezie e o chemare la acţiune.

Vişinski (verificând însemnările): Iar în primăvara anului următor aţi plecat din Rusia la Paris...?

Rostov: Parcă ţin minte florile din meri. Deci da, e foarte probabil să fi fost primăvară.

Vişinski: 16 mai, mai exact. Acum, înţelegem motivele exilului dumneavoastră autoimpus şi avem o oarecare înţelegere faţă de acţiunile care v-au determinat plecarea. Ceea ce ne interesează acum este întoarcerea din 1918. Se pune întrebarea dacă v-aţi întors cu intenţia de a pune mâna pe arme şi, dacă da, să ne spuneţi dacă aţi făcut-o pentru Revoluţie ori împotriva ei.

Rostov: Mă tem că, la momentul acela, îmi trecuse vremea de pus mâna pe arme.

Vişinski: Atunci, de ce v-aţi întors?

Rostov: Îmi lipsea clima.

[Râsete.]

Vişinski: Se pare că nu sunteţi conştient de gravitatea situaţiei, conte Rostov. Şi nici nu daţi dovadă de respectul cuvenit celor în faţa cărora vă aflaţi.

Rostov: Şi Ţarina îmi făcea aceleaşi reproşuri pe vremea ei.

Ignatov: Dacă îmi permiteţi, tovarăşe procuror Vişinski...

Vişinski: Vă rog!

Ignatov: Nu am nicio îndoială, conte Rostov, că mulţi dintre cei prezenţi în sală observă cu surprindere cât de fermecător sunteţi. Însă eu, unul, nu sunt nici pe departe surprins. Istoria a arătat că farmecul e ambiţia capitală a bogătanilor. Ceea ce mă surprinde e că autorul poeziei în chestiune a devenit atât de evident un om fără scop.

Rostov: Eu trăiesc cu impresia că scopul omului îi este cunoscut numai lui Dumnezeu.

Ignatov: Într-adevăr. Cât de convenabil trebuie să fie asta pentru dvs!

[Comitetul se retrage douăsprezece minute.]

Ignatov: Aleksandr Ilici Rostov, luând în considerare propria dvs. mărturie, nu putem decât să conchidem că spiritul pătrunzător care a scris poezia *Unde e acum? a* sucombat în mod irevocabil în faţa pervertirilor clasei de care aparţine şi acum reprezintă o ameninţare exact la adresa acelor idealuri pe care le-a îmbrăţişat altădată. Pe acest temei, noi am pleda pentru arestarea dumneavoastră şi punerea la zid. Există însă în sânul Partidului superiori potrivit cărora vă număraţi printre eroii cauzei prerevoluţionare. Astfel, prezentul comitet hotărăşte că ar trebui să vă întoarceţi în hotelul de care sunteţi atât de mândru. Dar să nu cumva să faceţi vreo greşeală! Dacă se întâmplă să mai ieşiţi vreodată din Metropol, o să fiţi împuşcat. Următorul caz!

Semnează
V.A. Ignatov
M.S. Zakovski
A.N. Kosarev

Cartea întâi

1922

Ambasador

La ora şase şi jumătate, pe 21 iunie 1922, când l-au escortat pe Contele Aleksandr Ilici Rostov în Piaţa Roşie prin porţile Kremlinului, era minunat şi frig. Îndreptându-şi umerii fără să se oprească din mers, Contele a tras aer în piept aşa cum tragi aer în piept după ce ai înotat. Cerul avea exact albastrul acela pentru care fuseseră pictate cupolele de la Biserica Sf. Vasile. Nuanţele lor de roz, verde şi auriu sclipeau ca şi cum singurul ţel al unei religii ar fi fost să-şi preamărească Divinitatea. Parcă până şi fetele bolşevice care cleveteau în dreptul vitrinelor de la Magazinul de Stat se îmbrăcaseră să sărbătorească ultimele zile de primăvară.

— Bună ziua, om bun! i-a strigat Contele lui Fiodor, la marginea pieţii. Văd că anul acesta s-au copt devreme murele!

Şi, fără să aştepte răspunsul vânzătorului de fructe nedumerit, a pornit imediat mai departe, cu mustăţile pomădate, desfăcute ca nişte aripi de pescăruş. Trecând prin Poarta Învierii, s-a întors cu spatele la liliacul din Grădinile Aleksandr şi s-a îndreptat spre Piaţa Teatrului, unde se afla Hotelul Metropol în toată gloria lui. Când a ajuns la intrare, i-a făcut cu ochiul lui Pavel, paznicul de după-amiază, şi s-a întors cu o mână întinsă spre cei doi soldaţi din spatele lui.

— Vă mulţumesc că m-aţi adus în siguranţă, domnilor. De-acum prezenţa dumneavoastră nu-mi va mai fi necesară.

Ei i-au întors privirea amândoi, nevoiţi să se uite în sus prin fireturile de la cască, Contele având în înălţime, ca alte zece generaţii de bărbaţi din familia Rostov, cel puţin 1,80 metri.

— Hai! i-a răspuns cel mai obraznic, cu mâna pe trăgaciul de la puşcă. Trebuie să te ducem până în cameră.

În hol, Contele a făcut un gest larg cu mâna, ca să-i salute în acelaşi timp şi pe imperturbabilul Arkadi (care era la recepţie), şi pe dulcea Valentina (care ştergea de praf o statuetă). Deşi îi mai salutase aşa de nu ştiu câte ori, amândoi s-au holbat la el cu ochii ieşiţi din orbite. La o astfel de primire te poţi aştepta când ajungi la un dineu fără pantaloni.

Trecând pe lângă tânăra care avea o febleţe pentru galben şi care acum citea o revistă în scaunul ei preferat din hol, s-a oprit brusc în faţa palmierului ca să i se adreseze escortei:

— Domnilor, cu ascensorul sau pe scări?

Soldaţii s-au uitat întâi unul la altul, după aceea la el, apoi din nou unul la altul, din câte se pare neputând să se hotărască.

Cum să te aştepţi să învingă pe câmpul de luptă, se întreba Contele câtă vreme soldatul nu e în stare să se hotărască nici măcar dacă să urce la primul etaj ori nu?

— Pe scări, a hotărât el în numele lor, după care a început să urce câte două trepte o dată, cum făcea încă din studenţie.

La etajul trei, a luat-o pe coridorul cu covor roşu până la apartamentul lui – un dormitor, o sală de baie, o cameră de zi şi un salon impresionant, cu ferestre înalte de aproape doi metri şi jumătate, care dădeau spre teii din Piaţa Teatrului. Şi acolo îl aştepta mojicia zilei. Căci în faţa uşilor deschise de la aceste încăperi se aflau căpitanul gărzilor împreună cu Paşa şi Petia, hamalii hotelului. La privirea Contelui, cei doi flăcăi au răspuns cu o privire stânjenită, căci era limpede că primiseră o misiune care nu le făcea nicio plăcere.

— Ce înseamnă toate astea, căpitane? i s-a adresat Contele.

Căpitanul, parcă uşor surprins de întrebare, era om cu experienţă şi avea stăpânire de sine.

— Am venit să vă conduc la locuinţa dumneavoastră.

— Locuinţa mea *este* aici.

— Nu mai este, mă tem, i-a replicat căpitanul, cu un

foarte vag zâmbet.

Lăsându-i în urmă pe Paşa şi pe Petia, căpitanul i-a condus pe Conte şi pe cei doi care îl păzeau la o scară de serviciu ascunsă sub o uşă oarecare din inima hotelului. Din cinci în cinci trepte, scara slab luminată se răsucea abrupt, ca într-o clopotniţă. Au urcat trei şiruri de trepte în spirală, până la o uşă care dădea într-un coridor îngust, ce deservea o sală de baie şi şase dormitoare ca nişte chilii de călugăr. Iniţial, podul fusese construit ca să-i adăpostească pe majordomii domnilor şi pe slujnicele doamnelor care stăteau la Metropol, însă când moda de a călători însoţiţi de servitori a apus, camerele nefolosite au ajuns la cheremul urgenţelor de tot felul, devenind un soi de locuri pentru depozitat cherestea, mobilă stricată şi alte dărăpănături.

Mai devreme în ziua aceea scoseseră tot din încăperea cea mai apropiată de scară, unde lăsaseră doar un pat din fier forjat, un birou cu trei picioare şi un deceniu de praf. În colţul de lângă uşă era un dulăpior care aducea mai degrabă cu o cabină telefonică, trântit acolo ca şi cum s-ar fi răzgândit cineva. Mulându-se pe forma acoperişului, tavanul se înclina treptat începând din dreptul uşii, astfel încât în dreptul peretelui exterior Contele nu putea sta în picioare decât acolo unde o lucarnă se întâlnea cu o fereastră cât o tablă de şah.

Când cei doi soldaţi se uitau îngâmfaţi din coridor, bunul căpitan a explicat că a chemat hamalii ca să-l ajute pe Conte să mute cele câteva obiecte care aveau să stea în noua lui locuinţă.

— Şi restul?

— Devine proprietatea Poporului.

Deci ăsta e jocul lor, s-a gândit Contele.

— Foarte bine.

S-a întors pe scara îngustă, cu cei doi paznici grăbindu-se după el, cu puştile lovindu-li-se de perete. La etajul al treilea, a intrat pe hol şi s-a dus în apartamentul lui, unde cei doi hamali l-au privit cu ochi îndureraţi.

— E în ordine, i-a liniştit el şi a început să le arate

diverse: Asta. Aia. Alea. *Toate* cărţile.

Printre obiectele pentru noua sa locuinţă, a ales două scaune cu spătar înalt, măsuţa de cafea orientală, care fusese a bunicii lui şi serviciul ei preferat de farfurii de porţelan. A luat cele două veioze de abanos şi portretul surorii sale Elena, pictat de Serov în 1908, în timpul unei scurte şederi la Ceasul Leneş. N-a uitat geamantanul de piele făcut special pentru el de Asprey, la Londra, pe care bunul lui prieten Mişka îl botezase, atât de inspirat, Ambasadorul.

Cineva fusese atât de amabil, încât îi trimisese în dormitor cuferele de călătorie. Aşa că, în timp ce hamalii cărau toate astea, a umplut cufărul cu haine şi obiecte personale. Observând că paznicii sunt cu ochii pe cele două sticle de coniac de pe consolă, le-a strecurat şi pe ele în bagaj. După ce au dus sus cufărul, a arătat în sfârşit spre birou.

Cei doi hamali, care deja îşi şifonaseră uniformele bleu de la atâta opinteală, l-au apucat de colţuri.

— Da’ are o tonă, i-a zis unul celuilalt.

— Pentru un rege, un castel e o fortificaţie, a comentat Contele. Pentru un domn, un birou e o fortificaţie.

În vreme ce hamalii se chinuiau cu biroul pe hol, ceasul bunicului Rostovilor, sortit să fie lăsat în urmă, a bătut tânguitor ora opt. Căpitanul se întorsese de mult la postul lui, iar soldaţii, a căror atitudine războinică se transformase în plictiseală, se sprijineau acum de zid, lăsând scrumul de la ţigări să cadă pe parchet, în timp ce în salonul mare se revărsa toată lumina solstiţiului de vară de la Moscova.

Mâhnit, Contele s-a apropiat de ferestrele din colţul de nord-vest al camerei. Oare câte ceasuri petrecuse în faţa lor? Oare în câte dimineţi îi urmărise, îmbrăcat în halat, cu cafea în mână, pe nou-sosiţii de la Sankt-Petersburg cum coboară din taximetrele lor, istoviţi după drumul de noapte cu trenul? Oare de câte ori privise, în primele zile de iarnă, zăpada coborând din cer, în timp ce o siluetă singuratică, scundă şi îndesată, trecea pe sub un felinar de stradă? Chiar în clipa aceea, la marginea de nord a pieţei, un june

ofiţer din Armata Roşie urca grăbit-foc scara de la Balşoi Teatr, după ce ratase prima jumătate de oră din spectacolul care se juca în seara aceea.

Amintindu-şi că în tinereţe el însuşi prefera să ajungă la teatru *entr'acte,* a zâmbit. După ce spunea întruna la English Club că nu mai stă decât la un pahar, stătea la trei pahare. Apoi, sărind în trăsura care îl aştepta, străbătea oraşul, urca legendarele trepte şi, exact ca junele de acum, se strecura pe uşile aurite. Balerinele dansau graţioase pe scenă, iar el şoptea *excusez-moi,* croindu-şi drum spre locul lui obişnuit, în al douăzecilea rând, cu vedere privilegiată la doamnele din loje.

Să ajungi târziu, se gândea oftând. Ce delicateţe a tinereţii!

După aceea s-a întors şi a început să se plimbe prin camere. Mai întâi, a admirat dimensiunile generoase ale salonului şi cele două candelabre. A admirat panourile pictate din mica sufragerie şi mecanismul elaborat, din alamă, care acţiona în siguranţă uşa dublă de la dormitor. Pe scurt, a cântărit interiorul ca un potenţial cumpărător care vede pentru prima dată încăperile. Ajuns în dormitor, s-a oprit în faţa mesei placate cu marmură, pe care se aflau nişte ciudăţenii. A luat de acolo o foarfecă ţinută la mare preţ de sora lui. În formă de egretă, cu cele două părţi lungi, din argint, reprezentând ciocul păsării şi cu şurubelul de aur de la pivot reprezentând ochiul ei, foarfeca era atât de delicată, că abia îi intrau degetele prin cele două orificii.

Uitându-se dintr-un capăt în celălalt al apartamentului, a făcut repede un inventar al lucrurilor pe care avea să le lase în urmă. Obiectele personale, piesele de mobilier, acele *objets d'art* pe care le adusese aici acum patru ani erau deja rodul unei cercetări de mare profunzime. Căci, aflând despre executarea Ţarului, părăsise imediat Parisul. În douăzeci de zile străbătuse şase ţări, trecuse pe lângă opt batalioane luptând sub cinci drapeluri diferite şi în cele din urmă ajunsese la Ceasul Leneş pe 7 august 1918, doar cu un rucsac în spate. Deşi la ţară stătea să izbucnească răzmeriţa şi gospodăria era dată peste cap, bunica lui,

Contesa, era calmă ca de obicei.

— Ce bine că ai venit, Saşa! i-a zis, fără să se ridice de pe scaunul ei. Sigur eşti mort de foame. Te rog să luăm ceaiul împreună.

Când i-a explicat că trebuie să plece din ţară şi cum i-a aranjat plecarea, Contesa a înţeles că nu au de ales. A înţeles că, deşi toţi servitorii din slujba ei sunt gata s-o urmeze, nu poate să ia cu ea decât doi. A înţeles şi de ce nepotul ei, singurul ei moştenitor, pe care-l crescuse de la zece ani, nu avea s-o însoţească.

Când avea şapte ani, Contele mâncase o bătaie zdravănă la o partidă de dame, fiind înfrânt de un băiat de prin împrejurimi, fapt care, se pare, se soldase cu lacrimi, cu blesteme şi cu piese de joc împrăştiate de podea. Pentru lipsa lui de spirit sportiv, fusese aspru pus la punct de tatăl lui, care-l trimisese la culcare fără să mai ia masa de seară. Numai că, tocmai când strângea nefericit pătura în braţe, apăruse în vizită bunica. Aşezându-se la piciorul patului, Contesa îşi exprimase o oarecare compasiune.

— Despre înfrângere, nimic plăcut de zis, începuse ea, iar băiatul lui Obolenski e o pacoste. Dar, pentru Dumnezeu, de ce să-i dai satisfacţie, Saşa, dragul meu?

În acest spirit se despărţise de bunica lui fără lacrimi, pe docurile de la Peterhof. După aceea Contele se întorsese la domeniul familiei să tragă obloanele.

Se îngrijise să se cureţe iute coşurile sobelor şi cămările şi să se acopere mobila. Familia parcă urma să se întoarcă la Sankt-Petersburg în perioada aceea din an, numai că dăduseră drumul câinilor din cuşti şi cailor din grajduri, aşa cum le dăduseră şi servitorilor, eliberându-i de treburile lor. Apoi, după ce umpluseră o singură căruţă cu câteva dintre cele mai bune piese de mobilier ale familiei Rostov, Contele închisese uşile şi plecase la Moscova.

Ciudat! se gândea el, gata să renunţe la apartament. Încă de mici trebuie să învăţăm să ne luăm rămas-bun de la familie şi de la prieteni. Ne conducem la gară părinţii şi fraţii. Ne vizităm verişorii, mergem la şcoli, ne înrolăm în regimente. Ne căsătorim, ne ducem în străinătate. Una

dintre experienţele din viaţa omului e că tot timpul strângem pe câte cineva de umeri, îi urăm toate cele bune, consolându-ne cu gândul că o să primim veşti de la omul acela cât de curând.

Însă e mai puţin probabil ca experienţa să ne înveţe să ne luăm *adieu* de la obiectele pe care le îndrăgim cel mai mult. Şi dacă ne-ar învăţa? Nu ne-ar face plăcere. Fiindcă obiectele acelea ne-ar deveni apoi mai dragi decât prietenii. Le cărăm dintr-un loc în altul, ceea ce e adesea destul de scump şi de incomod. Le ştergem de praf, le lustruim, îi muştruluim pe copiii care se joacă prea grosolan cu ele ori pe lângă ele – şi în tot acest timp, graţie amintirilor, ele devin din ce în ce mai însemnate. Chiar în dulapul acesta, ne place să ne aducem aminte, ne ascundeam în copilărie. Sfeşnicele acestea de argint împodobeau masa în ajun de Crăciun. Cu batista aceasta ne-a şters ea o dată lacrimile de pe faţă *et caetera.* Până ne închipuim că obiectele acestea păstrate cu grijă ne-ar putea aduce o adevărată alinare, în lipsa unei companii pe care am pierdut-o.

Dar, desigur, un lucru e doar un lucru.

Şi astfel, strecurând în buzunar foarfeca surorii sale, s-a mai uitat o dată la obiectele de familie pe care le lăsa în urmă, apoi şi le-a scos de la inimă pentru totdeauna.

✡

Peste o oră, când a sărit de două ori pe salteaua nouă ca să poată identifica sunetul de la arcurile patului (sol diez), a măsurat din ochi mobila înghesuită de jur-împrejurul lui şi şi-a amintit că în tinereţe tânjise să meargă în Franţa cu vaporul cu aburi şi la Moscova cu vaporul de noapte.

Şi de ce tânjise după asemenea călătorii?

Pentru cabinele şi cuşetele lor atât de mici!

Ce mai minune fusese să descopere masa care se strângea şi dispărea fără urmă! Şi sertarele de la pat! Şi veiozele din perete, la lumina cărora puteai să citeşti! Dimensiunea practică a obiectelor era ca o muzică în mintea unui om tânăr. Era dovada existenţei unui scop precis şi promisiunea unei aventuri. Astfel trebuie să fi fost

cabina căpitanului Nemo când s-a scufundat douăzeci de mii de leghe sub mare. Şi nu-i aşa că orice băieţel un pic isteţ ar da bucuros o sută de nopţi petrecute la palat pe o noapte petrecută pe *Nautilus?*

Ei bine. În sfârşit, iată-l aici!

În plus, cum jumătate din camerele de la etajul doi erau folosite temporar de bolşevici pentru a bate neobosiţi la maşină directive, cel puţin la etajul şase se putea auzi omul gândind[1]. Contele s-a oprit şi s-a lovit cu capul de tavan.

— Aşa, a replicat.

Dând la o parte unul dintre scaunele cu spătar înalt şi punând în pat veiozele de abanos, a deschis geamantanul. Mai întâi, a luat fotografia Delegaţiei şi a pus-o pe birou, unde îi era locul. Apoi a scos cele două sticle de coniac şi ceasul tatălui său, care suna de două ori. Dar, când a aşezat pe birou lornieta bunicii, i-a atras atenţia un fâlfâit la ferestruică. Deşi fereastra era de dimensiunile unei invitaţii la cină, a văzut că pe rama de aramă din exterior aterizase un porumbel.

— Bună! i-a zis. Ce amabil din partea dumitale să treci pe-aici!

Porumbelul i-a aruncat o privire fermă, cu un aer de proprietar. După care a râcâit cu ghearele şi a dat iute cu ciocul în geam, de mai multe ori.

— A, da, a recunoscut Contele. Spui dumneata ceva.

Chiar când să-i explice noului vecin motivul sosirii lui neaşteptate, s-a auzit pe hol cineva dregându-şi glasul delicat. Fără să se întoarcă, şi-a dat seama că e Andrei, *maître* la Boiarski, că el obişnuia să-şi facă simţită prezenţa în felul ăsta.

---

[1] De fapt, Iacob Sverdlov, primul președinte al Comitetului Executiv Central, încuiase comisia care lucra la proiectul de Constituție chiar în apartamentul aflat sub cel în care locuia Contele, jurând că nu le dă cheia până nu-și termină treaba. Așa se face că mașinile de scris au zumzăit toată noaptea până s-a elaborat documentul istoric prin care li se garantau tuturor rușilor dreptul la conștiință (Articolul 13), libertatea de expresie (Articolul 14), libertatea de adunare (Articolul 15) și libertatea de a li se revoca oricare dintre aceste drepturi, dacă „sunt folosite în detrimentul revoluției socialiste” (Articolul 23)!

Dând din cap spre porumbel, în semn că-şi vor relua în scurt timp discuţia, şi-a încheiat nasturii de la haină şi s-a întors, însă pentru a constata că Andrei nu venise singur în vizită: în dreptul uşii se înghesuiau trei angajaţi ai hotelului.

Andrei, cu ţinuta lui perfectă şi cu mâinile lui lungi, competente; Vasili, inconfundabilul *concierge* de la hotel; şi Marina, sfioasa încântare cu un ochi alunecos, camerista recent ridicată la rang de croitoreasă. Chipurile tuturor etalau aceeaşi privire uluită pe care o observase la Arkadi şi la Valentina acum câteva ceasuri, aşa că, în cele din urmă, Contele şi-a dat seama: Când plecase de dimineaţă, crezuseră cu toţii că n-o să se mai întoarcă niciodată. Răsărise de după zidurile Kremlinului cum răsare un aviator din epava unui avion prăbuşit.

— Dragii mei prieteni, le-a spus el, sunteţi fără îndoială curioşi cu privire la evenimentele zilei. Cum poate ştiţi, am fost invitat la Kremlin pentru un *tête-à-tête.* Acolo, mai mulţi ofiţeri ai regimului la putere, cu barbişonul aferent, au hotărât că, pentru crima de a mă fi născut aristocrat, trebuie să fiu condamnat să-mi petrec restul zilelor… în acest hotel.

Drept răspuns la uralele lor, le-a strâns mâna oaspeţilor unul câte unul, declarându-i fiecăruia că îi apreciază amabilitatea şi adresându-le călduroase mulţumiri.

— Intraţi! Intraţi!

Cei trei angajaţi s-au înghesuit toţi odată să-şi facă loc printre munţii de mobilă.

— Dacă sunteţi amabil… i s-a adresat Contele lui Andrei, întinzându-i una dintre sticlele de coniac.

Apoi a îngenuncheat în faţa Ambasadorului, a desfăcut încuietoarele şi l-a deschis ca pe o carte uriaşă. Înăuntru erau aşezate cu grijă cincizeci şi două de pahare – sau, mai exact, douăzeci şi şase de *perechi* de pahare –, fiecare având forma necesară scopului său, de la cuprinderea generoasă a paharului de Burgundia până la fermecătoarele păhărele create pentru băuturile în culori vii din sudul Europei. În spiritul clipei, a luat patru dintre ele la întâmplare şi le-a dat oaspeţilor, în timp ce Andrei, care

desfăcuse dopul sticlei, făcea oficiile.

Când fiecare şi-a primit paharul plin, Contele a ridicat mâna în care ţinea paharul.

— În cinstea Metropolului! a zis el.

— În cinstea Metropolului! au răspuns ei.

Contele avea un talent înnăscut de a fi gazdă şi în ora următoare, umplând un pahar aici, făcând sclipitor conversaţie dincolo, a deslușit din instinct firea fiecăruia dintre cei aflaţi în încăpere. În ciuda purtării convenţionale dictate de poziţia pe care o ocupa, astă-seară Andrei etala un zâmbet binevoitor şi din când în când făcea cu ochiul. Vasili, care vorbea cu atâta precizie când dădea instrucţiuni despre obiectivele turistice din oraş, avea brusc în glas clinchetul acela al omului care s-ar putea să nu-şi mai aducă aminte mâine ce a zis azi. Iar sfioasa Marina îşi permitea să chicotească la fiecare glumă fără să pună mâna la gură.

Dintre toate nopţile, în noaptea aceasta Contele le aprecia nespus buna-dispoziţie. Nu era însă atât de vanitos, încât să-şi închipuie că ea vine numai de la vestea despre cum scăpase el la mustaţă. Căci, după cum ştia mai bine decât majoritatea, în septembrie 1905 membrii Delegaţiei semnaseră Tratatul de la Portsmouth pentru a încheia Războiul Ruso-Japonez. În cei şaptesprezece ani care trecuseră de la încheierea păcii – nici măcar o generaţie adevărată – Rusia trecuse printr-un război mondial, printr-un război civil, de două ori prin foamete şi prin aşa-numita Spaimă Roşie. Pe scurt, trecuse printr-o perioadă de răsturnări şi nu cruţase pe nimeni. Fie că erai de stânga sau de dreapta, fie că erai Roşu sau Alb, fie că viaţa personală ţi se schimbase în rău sau în bine, fără îndoială era în sfârşit timpul să bei un pahar în sănătatea poporului.

La ora zece Contele şi-a condus oaspeţii în clopotniţă şi le-a spus noapte bună la fel de ceremonios cum ar fi fost la uşa de la reşedinţa familiei din Sankt-Petersburg. Întorcându-se în locuinţa lui, a deschis fereastra (deşi era doar cât un timbru de poştă), şi-a turnat ultimul strop de

coniac şi s-a aşezat la birou.

Piesa asta de mobilier, lucrată în Parisul lui Ludovic al XVI-lea, cu accentele aurite şi cu îmbrăcămintea din piele specifice epocii, o primise moştenire de la naşul său, Marele Duce Demidov. Bărbat cu perciuni mari, albi, ochi de un albastru-pal şi epoleţi de aur, Marele Duce vorbea patru limbi străine şi citea în şase limbi. N-a fost căsătorit niciodată, şi-a reprezentat ţara la Portsmouth, a condus trei moşii şi în general a pus preţ pe muncă, nu pe aiureli. Dar, înainte de toate, a fost, împreună cu tatăl Contelui, cadet de nădejde în cavalerie. Aşa a devenit Marele Duce ocrotitorul lui cel vigilent. Iar când holera i-a răpus pe părinţii Contelui, care în 1900 s-au stins unul după altul în câteva ore, el l-a luat de-o parte pe tânărul Conte şi i-a explicat că trebuie să fie puternic de dragul surorii lui, că greutăţile au multe forme şi că, dacă omul nu e stăpân pe situaţie, atunci îi e sortit să fie situaţia stăpână pe el.

Contele şi-a trecut degetele peste suprafaţa inegală a biroului.

Oare câte dintre cuvintele Marelui Duce oglindeau spaţiile acelea vagi? Aici, mai bine de patruzeci de ani, se scriseseră instrucţiuni concise pentru îngrijitori, argumente convingătoare pentru oameni de stat, sfaturi minunate pentru prieteni. Altfel spus, era un birou ce merita să fie luat în seamă.

Golind paharul, a împins în spate scaunul şi s-a aşezat pe podea. A pipăit cu mâna în spatele piciorului din dreapta, din faţă, al biroului până a dat de ascunzătoare. Când a apăsat, s-a deschis o uşă dintr-o bucată şi ea a scos la iveală un orificiu căptuşit cu catifea, care, ca şi orificiile din celelalte trei picioare, era plin-ochi cu monede de aur.

Anglican la ţărm

Când a început să se foiască, pe la nouă şi jumătate, în clipele acelea fără formă de dinainte de trezie, Contele Aleksandr Ilici Rostov savura gustul zilei ce o să vină.

Într-o oră o să fie în aerul cald de primăvară, la plimbare pe strada Tverskaia, cu mustaţa lui înfloritoare. Pe drum o să cumpere *The Herald* de la chioşcul din strada Gazetni, o să treacă pe lângă brutăria lui Filipov (unde n-o să se oprească decât să arunce un ochi la bunătăţile din vitrină), iar apoi o să plece mai departe, spre întâlnirea cu bancherii lui.

Numai că, oprindu-se la colţ (ca să aştepte să treacă maşinile), o să-şi dea seama că dejunul de la Jockey Club e anunţat pentru ora două şi că bancherii lui îl aşteptau la zece şi jumătate şi, foarte probabil, erau cu toţii în slujba deponenţilor lor, bunăoară puteau să aştepte... Cu aceste gânduri o să se întoarcă şi, scoţându-şi jobenul, o să deschidă uşa de la Filipov.

Simţurile o să-i fie răsplătite pe dată de dovada incontestabilă a măiestriei brutarului. În aer o să plutească aroma blândă de covrigi şi chifle proaspete, precum şi de felii de pâine atât de neasemuite, că zi de zi se trimiteau la Ermitaj cu trenul, iar în vitrina din faţă erau aliniate în şiruri desăvârşite prăjituri îmbrăcate în candel de toate culorile pe care le vezi la lalelele din Amsterdam. Apropiindu-se de tejghea, Contele o să-i ceară tinerei cu şorţ bleu o *mille-feuille* (ce nume potrivit!) şi o să-i urmărească plin de admiraţie mişcarea uşoară cu care mânuieşte o lingură ca să-i pună delicatesa aceea dintr-o tavă de argint pe o farfurie de porţelan.

Cu delicatesa în mână, o să se aşeze cât mai aproape de măsuţa din colţ, unde tinerele îmbrăcate după ultima modă se întâlnesc în fiecare dimineaţă ca să treacă în revistă intrigile din seara trecută. Ştiind prea bine unde se află, cele trei demoazele o să vorbească la început în şoaptă, cum e obiceiul nobilimii, însă după aceea, luate de valul

propriilor emoţii, vocile lor o să urce în mod inevitabil, astfel că la ora 11:15 nici cel care savurează o prăjitură în cel mai discret fel cu putinţă n-o să poată să nu tragă cu urechea la complicaţiunile lor sufleteşti cu o mie de straturi[2].

La 11:14, după ce a golit farfuria şi şi-a scuturat firimiturile din mustaţă, după ce i-a făcut cu mâna în chip de mulţumire fetei de la tejghea şi după ce şi-a înclinat jobenul înspre cele trei domnişoare cu care a schimbat o vorbă, o s-o ia înapoi spre strada Tverskaia şi o să zăbovească o clipă cu gândul la o întrebare: *Şi acum?* Poate o să facă o oprire pe la Galeria Bertrand ca să vadă cele mai recente pânze pictate la Paris ori o să se strecoare în holul de la Conservator, unde un cvartet de juni se străduieşte să cânte măiestrit puţin Beethoven. Poate o să se întoarcă pur şi simplu în Grădinile Aleksandr, unde ar putea găsi o bancă de pe care să admire liliacul ca un porumbel care gângureşte şi-şi ciuguleşte picioruşele pe pervazul de aramă.

Pe pervazul de aramă…

„A, da!”, a recunoscut. „N-o să fie nimic din toate astea, presupun.”

Dacă ar putea închide ochii şi dacă s-ar putea rostogoli până la zid, oare ar fi cu putinţă să se întoarcă la banca lui exact la timp ca să exclame *Ce coincidenţă fermecătoare!,* când şi-au făcut apariţia cele trei demoazele de la Filipov?

Fără îndoială. Dar să te gândeşti la ce s-ar putea întâmpla, dacă împrejurările ar fi altele, era calea sigură spre nebunie.

Îndreptându-şi spatele, şi-a pus picioarele goale direct pe pardoseala fără covor şi şi-a răsucit mustăţile.

Pe biroul Marelui Duce se aflau un pahar de şampanie şi unul de coniac. În faţa siluetei drepte a primului, care se uita de sus la rotunjimea îndesată a celui de-al doilea, nu puteai să nu te gândeşti la Don Quijote şi Sancho Panza pe câmpiile din Sierra Morena. Sau la Robin Hood şi călugărul Tuck în umbrele din pădurea Sherwood. Sau la prinţul Hal şi Falstaff la porţile…

[2] Aluzie la prăjitura *mille-feuille* pe care o savurează Contele (n. a.).

Dar s-a auzit un ciocănit în uşă.

Contele s-a ridicat şi s-a lovit cu capul de tavan.

— O clipă! a strigat, frecându-se la frunte şi căutând un halat în geamantan.

Odată îmbrăcat cum se cuvine, a deschis uşa şi s-a trezit faţă în faţă cu un june plin de zel, venit să-i aducă micul dejun cel de toate zilele: o cană de cafea, doi biscuiţi şi un fruct (azi, o prună).

— Foarte bine, Iuri! Intră, intră! Pune-l aici, pune-l aici!

Când Iuri i-a lăsat tava pe cufăr, s-a aşezat la biroul Marelui Duce şi a scris iute un bilet pentru un anume Konstantin Konstantinovici din strada Durnovski.

— Eşti atât de amabil să i-l duci, băiete dragă?

Fără să se eschiveze, Iuri a luat bucuros biletul, a făgăduit să i-l dea cu mâna lui şi a primit bacşişul cu o plecăciune. După care, în prag, s-a oprit.

— Să… las uşa deschisă?

Era o întrebare rezonabilă. Căci în cameră era un aer cam îmbâcsit, iar la etajul şase nu era niciun pericol să încalci intimitatea cuiva.

— Te rog!

Când paşii lui Iuri însă răsunau pe scară, Contele şi-a pus şervetul pe genunchi, şi-a turnat cafea în ceaşcă, binecuvântând-o cu câteva picături de frişcă. Luând prima înghiţitură, s-a gândit mulţumit că tânărul Iuri sigur a alergat pe cele trei şiruri de trepte în plus, de vreme ce cafeaua nu era nicio idee mai rece decât de obicei.

Însă când elibera o bucăţică de prună din coaja ei cu cuţitul lui de fălţuit, a observat o umbră argintie, vagă ca un fir de fum, furişându-se în spatele cufărului. Aplecându-se să se uite pe lângă scaunul cu spătar înalt, a descoperit că firicelul acela de lumină nu era decât pisica din holul de la Metropol. O albastră de Rusia cu un ochi, căreia nu-i scăpa nimic din ce se întâmpla între zidurile hotelului, mâţa se pare că urcase în pod să vadă cu ochii ei noua locuinţă. Ieşind din umbră, a sărit de pe podea pe Ambasador, de pe Ambasador pe masa de alături şi de pe masa de alături în mijlocul biroului cu trei picioare, fără să facă niciun zgomot.

Odată cucerit acest vârf avantajos, s-a uitat temeinic de jur-împrejurul camerei, apoi a clătinat din cap cu dezamăgire de felină.

— Da, a zis Contele după ce s-a uitat şi el. Înţeleg ce spui.

Din pricina talmeş-balmeşului de mobilă, micul lui domeniu arăta ca o consignaţie din Arbat. Într-o încăpere aşa de mică, s-ar fi descurcat cu un singur scaun cu spătar înalt, cu o singură noptieră şi cu o singură veioză. S-ar fi descurcat şi fără Limoges-ul bunicii.

Şi cărţile? *Toate cărţile!* spusese el cu atâta bravadă. Dar cerinţa lui, trebuia să recunoască la lumina zilei, venise mai puţin din bun-simţ şi mai mult dintr-un impuls copilăresc de a-i impresiona pe hamali şi de a-i pune la punct pe soldaţii care-l păzeau. Biblioteca lui personală de poveşti măreţe scrise de Balzac, Dickens, Tolstoi şi ceilalţi fusese lăsată în urmă, la Paris. Cărţile cărate de hamali în in pod fuseseră ale tatălui său şi, fiind lucrări de filosofie raţionalistă şi despre ştiinţa agriculturii moderne, fiecare ameninţa să fie de mare însemnătate şi impenetrabilitate.

Se impunea, fără îndoială, încă o cercetare.

Aşa că după ce a mâncat, după ce s-a spălat şi s-a îmbrăcat, şi-a văzut de treabă. Mai întâi, a încercat uşa de la camera de alături. Sigur era blocată din interior cu ceva greu, din moment ce abia dacă s-a clintit când a forţat-o, împingând-o cu umărul. În următoarele trei încăperi a dat de epave înghesuite din tavan până în podea. Dar în ultima cameră, printre plăci de ardezie şi dâre de lumină, în jurul unui samovar dantelat, vechi, rămăsese un spaţiu generos, unde nişte oameni luaseră cândva ceaiul.

Întors în camera lui, a agăţat nişte haine în dulap. A despachetat nişte pantaloni şi nişte cămăşi, punându-le în colţul din dreapta, în spatele biroului (ca să se asigure că nu cade bestia cu trei picioare). Şi-a târât pe hol cufărul, jumătate din mobilă şi toate cărţile de la tatăl lui, cu o singură excepţie. Astfel, într-o oră şi-a redus camera la esenţial: un birou şi un scaun, un pat şi o măsuţă, un scaun cu spătar înalt pentru oaspeţi şi un spaţiu de trei metri,

suficient de mare pentru un domn care vrea să se plimbe în timp ce meditează.

S-a uitat satisfăcut la pisică (ocupată să lingă nişte smântână de pe labe, aşezată comod în scaunul cu spătar înalt).

— Ce spui acum, bătrân pirat?

S-a aşezat apoi la birou şi a luat volumul pus deoparte. Trebuie să fi trecut un deceniu de când îşi făcuse lui însuşi promisiunea că o să citească această operă universal recunoscută, atât de dragă tatălui său. Şi totuşi, ori de câte ori pusese degetul în calendar şi declarase *Luna aceasta mă voi dedica „Eseurilor" lui Michel de Montaigne!,* îşi băgase coada câte un drăcuşor. Vreo ispită romantică, răsărită din nu ştiu ce cotlon, cu neputinţă de ignorat. Ori vreo vizită a bancherului său. Ori circul venit în oraş.

Viaţa e o ispită, la urma urmei.

Însă acum, în sfârşit, împrejurările conspiraseră să nu cumva să-l distragă, ci să-i ofere timpul şi singurătatea de care are nevoie pentru a-i da cărţii ceea ce e al cărţii. Aşa se face că, ţinând strâns în mână volumul, a pus un picior pe birou, în colţ, s-a lăsat pe spate până când a simţit că scaunul stă în echilibru pe picioarele din spate şi a început să citească:

Prin mijloace felurite atingem acelaşi scop

Calea cea mai obişnuită de a le înmuia inimile celor pe care i-am jignit când, având răzbunarea la îndemână, ne ţin la mila lor este ca prin supunere să îi mişcăm până la compasiune şi milă. Oricum, îndrăzneala şi tăria – mijloace complet opuse – au uneori acelaşi efect (…).

La Ceasul Leneş îşi făcuse prima dată un obicei din a citi într-un scaun înclinat.

În zilele acelea minunate de primăvară, când livezile erau în floare şi spicele se înălţau deasupra ierbii, el şi Elena căutau un cotlon plăcut în care să trândăvească. Azi rămâneau în pergola din terasa de sus, mâine, lângă ulmul mare, ale cărui ramuri se aplecau până în apa râului. Ea broda, iar el îşi lăsa scaunul pe spate – sprijinindu-se uşor

cu un picior de buza fântânii ori de trunchiul copacului, să-şi păstreze echilibrul – ca să citească cu voce tare din cărţile ei preferate de Puşkin. Oră după oră, strofă după strofă, acul ei mic alerga şi iar alerga în cerc.

„Şi ce se face cu toate cusăturile?” întreba el uneori, când termina de citit o pagină. „Fără îndoială că fiecare pernă din casă e blagoslovită cu un fluture şi fiecare batistă cu o monogramă.” Când o acuza că-şi desface noaptea cusăturile ca Penelopa ca să-i citească el încă un volum de versuri, ea îi răspundea cu un surâs de nepătruns.

Ridicând privirea din paginile lui Montaigne, a zăbovit cu ochii pe portretul Elenei, sprijinit de perete. Pictat în august la Ceasul Leneş, o înfăţişa pe sora lui la masă, cu o farfurie cu piersici în faţă. Cât de fidel îi surprinsese Serov trăsăturile – părul negru ca tăciunele, obrajii rozalii, aerul duios şi iertător. Poate că în cusăturile acelea chiar era ceva, se gândea el, o blândă înţelepciune pe care o lua în stăpânire cu fiecare mic ochi brodat. Da, la aşa o bunătate la paisprezece ani, nu puteai decât să-ţi închipui ce graţie trebuie să fi etalat la douăzeci şi cinci de ani…

Un ciocănit delicat l-a trezit din reverie. Închizând cartea de la tatăl său, a întors capul şi a văzut la uşă un grec de şaizeci de ani.

— Konstantin Konstantinovici!

A lăsat picioarele din faţă ale scaunului să atingă podeaua cu o mică bubuitură, s-a dus în prag şi a luat mâna musafirului.

— Ce mă bucur că aţi venit! Ne-am întâlnit doar o dată sau de două ori, aşa că poate nu mă ţineţi minte. Eu sunt Aleksandr Rostov.

Grecul bătrân s-a înclinat în semn că nu e nevoie să-i aducă aminte cine e.

— Intraţi, intraţi! Luaţi loc!

Fluturând capodopera lui Montaigne în dreptul pisicii cu un ochi (care a sărit pe podea cu un foşnet), i-a oferit oaspetelui scaunul cu spătar înalt şi pentru el a luat scaunul de la birou.

În clipa următoare, grecul i-a răspuns cu o privire în care

se citea o curiozitate moderată – ceea ce era de aşteptat, poate, de vreme ce nu se întâlniseră niciodată pentru vreo afacere. La urma urmei, Contele nu era obişnuit să piardă la cărţi. Aşa că a început el:

— După cum observaţi, Konstantin, situaţia mea s-a schimbat.

Oaspetele şi-a îngăduit o expresie de surprindere.

— Nu, e adevărat, a răspuns Contele. S-a schimbat destul.

Uitându-se de jur-împrejurul încăperii, grecul a ridicat mâinile în semn de compasiune pentru situaţia regretabilă în care îl găseşte.

— Poate că sunteţi în căutare de ceva… capital? s-a aventurat el.

După ce a făcut această aluzie, grecul bătrân s-a oprit puţin înainte să pronunţe cuvântul „capital”. În opinia rezonabilă a Contelui, a fost o pauză perfectă – o pauză pe care ajunsese s-o stăpânească graţie conversaţiilor delicate purtate în zeci de ani. A fost o pauză prin care şi-a exprimat compasiunea pentru interlocutorul său, fără însă a sugera nici măcar o clipă că se petrecuse o schimbare în relaţiile dintre ei.

— Nu, nu, l-a liniştit el, clătinând din cap pentru a sublinia că familiei Rostov nu-i stă în obicei să facă împrumuturi. Dimpotrivă, Konstantin. Am ceva care socot că s-ar putea să vă intereseze.

Apoi a scos ca din pământ, din iarbă verde una dintre monedele din biroul Marelui Duce, ţinând-o în vârful degetelor.

Grecul bătrân a studiat-o o clipă, după care a răsuflat încet, în semn de apreciere. Deşi se îndeletnicea cu cămătăria, era stăpân pe arta de a cântări din ochi un obiect, de a-l ţine o clipă şi de a-i şti imediat adevărata valoare.

— Pot să…? a întrebat.

— Desigur.

A luat moneda, a întors-o pe loc şi i-a înapoiat-o plin de respect. Nu doar că era o piesă pură în ceea ce priveşte

metalul din care era făurită, ci şi vulturul dublu care clipea de pe verso stătea mărturie, pentru ochiul experimentat, că e una dintre cele cinci mii de monede bătute la comemorarea încoronării reginei Ecaterina cea Mare. O astfel de piesă cumpărată de un domn aflat la ananghie se putea vinde cu un profit considerabil şi la cea mai precaută bancă în cele mai bune timpuri. Dar la vremuri tulburi? Chiar dacă ar scădea cererea de bunuri de lux, valoarea unei asemenea comori ar creşte.

— Vă rog să-mi iertaţi curiozitatea, Excelenţa Voastră, dar este… singura pe care o deţineţi?

— Singura? A, nu, i-a răspuns Contele clătinând din cap. E ca un soldat în cazarmă. Ca un sclav la galeră. Nicio clipă nu e singură, mă tem.

Bătrânul grec a expirat din nou.

— Atunci…

În câteva minute cei doi au ajuns la o înţelegere cât se poate de limpede. Mai mult, oaspetele a declarat că va fi plăcerea lui să aducă personal cele trei bilete pe care Contele le-a scris pe loc cu peniţa. După aceea şi-au strâns mâna ca nişte cunoştinţe vechi şi au hotărât să se revadă peste trei luni.

Când să iasă pe uşă, grecul s-a oprit.

— Aş putea… să vă întreb ceva personal, Excelenţa Voastră?

— Desigur.

A arătat aproape sfios spre biroul Marelui Duce.

— Să mai aşteptăm şi alte poezii de la dumneavoastră?

Contele a răspuns printr-un zâmbet în care se vedea aprecierea.

— Îmi pare rău s-o spun, Konstantin, dar mi-a trecut vremea de scris poezie.

— Dacă v-a trecut vremea de scris poezie, atunci, nouă trebuie să ne pară rău, conte Rostov.

Boiarski era amplasat discret, la etajul doi al hotelului, în colţul de nord-est – cel mai bun restaurant din Moscova, dacă nu din toată Rusia. Cu tavanul lui boltit, cu pereţii de

un roşu-închis, care aminteau de refugiul boierilor, Boiarski etala cel mai elegant decor din oraş, cel mai sofisticat personal şi cel mai subtil bucătar-şef.

A lua cina la Boiarski era o experienţă atât de renumită, că în orice seară ai fi mers acolo trebuia să-ţi faci loc dând din coate prin mulţimea de doritori care aşteptau la uşă numai ca să schimbe o privire cu Andrei, care trona peste registrul mare şi negru, în care se scriau numele norocoşilor, după care *maître d'* îţi făcea semn cu mâna şi te puteai aştepta să fii oprit de cinci ori în patru limbi în drum spre masa din colţ, unde te servea desăvârşit un chelner în sacou alb, de seară.

Adică la aşa ceva trebuia să te aştepţi până în 1920, când, după ce închiseseră deja graniţele, bolşevicii au hotărât să interzică rublele în restaurantele bune, închizându-le efectiv pentru 99% din populaţie. Aşa că în astă-seară, când Contele s-a apucat să mănânce *l'entrée,* tacâmurile se loveau cu un clinchet de paharele de apă, cuplurile şuşoteau stângace şi până şi cel mai bun dintre chelneri se trezea cu ochii în tavan.

Însă fiecare epocă are virtuţile ei, chiar şi pe timpuri zbuciumate...

Când a fost momit să vină bucătar-şef la Metropol, în 1912, lui Emil Zukovski i s-au dat pe mână sezonieri şi o bucătărie babană. Mai mult, avea la dispoziţie cea mai renumită cămară de la est de Viena. Pe rafturile cu mirodenii se aflau mostre din lumea întreagă, iar în răcitor se găsea o gamă largă de păsări şi orătănii atârnând de picioare în cârlige. Prin urmare, e normal să crezi că 1912 fusese un an perfect pentru a cântări talentele bucătarului-şef. Numai că, atunci când e belşug, orice bucătar cât de cât priceput, înarmat cu o lingură poate sătura un palat întreg. Însă pentru a descoperi cât de iscusit e un bucătar trebuie să-l pui la încercare la vremuri de penurie. Şi când vine penuria, dacă nu o dată cu războiul?

La Moscova, după Revoluţie – cu tot cu declinul ei economic, cu tot cu recoltele ei distruse, cu tot cu negoţul ei oprit –, ingredientele rafinate se găseau la fel de greu ca

fluturii pe mare. Cămara Metropolului s-a golit oboroc cu oboroc, kilogram cu kilogram, lovitură cu lovitură, iar bucătarul-şef s-a trezit în situaţia de a satisface aşteptările clienţilor cu porumb, conopidă şi varză, cu tot ce putea face rost.

Da, unii susţineau că Emil Zukovski e un bădăran, alţii ziceau că e din topor. E pitic şi iute la mânie, spuneau alţii. Însă nimeni nu-i putea pune la îndoială geniul. Să luăm numai felul pe care Contele îl termina de mâncat chiar în clipa aceea: o *saltimbocca* făcută de nevoie. În loc de cotlet de viţel, Emil făcăluise piept de pui. În loc de prosciutto de Parma, pusese şuncă ucraineană. Şi în loc de salvie, frunza aceea delicată care leagă aromele? Alesese o plantă uşoară şi aromată ca salvia, însă mai amară la gust… Nu era busuioc sau oregano, de asta Contele era sigur, dar era clar că o mai întâlnise undeva…

— Ce mai faceţi, Excelenţa Voastră?

— A, Andrei! Perfect, ca de obicei.

— Şi *saltimbocca?*

— E inspirată. Am însă o întrebare. Ştiu că planta pe care a pus-o Emil sub şuncă nu e salvie. E cumva urzică?

— Urzică? Nu cred. Dar o să întreb.

Apoi, înclinându-se, *maître d'* s-a scuzat şi a plecat.

Emil Zukovski e un geniu, fără îndoială, reflecta Contele, dar cel care asigura excelenta reputaţie a restaurantului Boiarski, veghind tot ce se petrecea între zidurile sale, era Andrei Duras.

Născut în sudul Franţei, Andrei era înalt şi albise în jurul tâmplelor, însă trăsătura sa cea mai distinsă nu era nici înfăţişarea, nici înălţimea, nici părul. Ci mâinile. Albe şi bine îngrijite, degetele lui erau o idee mai lungi decât degetele celor mai mulţi bărbaţi de aceeaşi înălţime. Dacă ar fi fost pianist, ar fi atins uşor douăsprezece clape cu zece degete. Dacă ar fi fost păpuşar, ar fi putut mânui lupta cu sabia dintre Macbeth şi Macduff sub privirile celor trei vrăjitoare. Numai că nu era nici pianist, nici păpuşar – sau, cel puţin, nu era în sensul tradiţional al acestor două cuvinte. El era căpitanul de la Boiarski şi, când îi vedeai mâinile făcându-şi

tot timpul treaba, te minunai.

Conducând la masa lor un grup de doamne, Andrei le-a tras imediat toate scaunele deodată ca să poată lua loc. Când una dintre ele a scos o ţigară, el i-a întins bricheta gata pregătită într-o mână, protejând flacăra cu mâna cealaltă (de parcă ar fi simţit vreun curent între pereţii de la Boiarski!). Iar când doamna care ţinea lista de vinuri l-a rugat să le recomande ceva, n-a arătat spre un Bordeaux de la 1900 – cel puţin nu în maniera teutonică. A întins uşor arătătorul cu o mişcare ce-ţi aducea aminte de un gest pictat pe Capela Sixtină, gest prin care Creatorul aducea scânteia vieţii. Apoi, scuzându-se cu o plecăciune, a traversat încăperea şi a dispărut pe uşa de la bucătărie.

Însă peste niciun minut uşa s-a deschis din nou şi iată-l pe Emil.

Bucătarul, care, la nici 1,70 înălţime, avea nouăzeci de kilograme, a aruncat o privire, apoi s-a îndreptat spre Conte, urmat de Andrei. Străbătând salonul, s-a lovit de scaunul unui client şi aproape că a dărâmat un picolo cu tava. Oprindu-se brusc la masa Contelui, l-a cântărit din ochi cum ai cântări un adversar înainte să-l provoci la duel.

— *Bravo, monsieur!* a exclamat indignat. *Bravo!*

Apoi a făcut stânga împrejur şi a dispărut înapoi în bucătărie.

Andrei, cam fără suflare, s-a înclinat în chip de scuze şi de felicitări.

— Urzică a fost, Excelenţa Voastră. Vălul dumneavoastră palatin rămâne neîntrecut.

Deşi nu era omul care să se uite insistent, Contele nu şi-a putut stăpâni un zâmbet satisfăcut.

Ştiind că îi plac dulciurile, Andrei a arătat spre masa cu desert.

— V-aş putea oferi o felie de tartă cu prune, împreună cu complimentele noastre?

— Mulţumesc pentru intenţie, Andrei. În mod normal, n-aş pierde ocazia. Dar astă-seară am alte planuri.

Recunoscând că, dacă omul nu e stăpân pe situaţie, îi e

sortit să fie situaţia stăpână pe el, Contelui i s-a părut că merită să reflecteze la cum poţi atinge un astfel de scop când eşti condamnat la închisoare pe viaţă.

Când era în Château d'If, gândurile de răzbunare îl ţinuseră întreg la minte pe Edmond Dantès. Încarcerat pe nedrept, rezistase urzind un plan sistematic de a-i da în vileag pe autorii ticăloşiei. Lui Cervantes, luat prizonier de piraţi la Algiers, îi dăduseră putere paginile ce aşteptau să fie scrise. Iar lui Napoleon, când era pe Insula Elba şi se plimba printre găini, gonind muştele şi ocolind noroiul, îi călisera voinţa de a persevera viziunile cu întoarcerea triumfală la Paris.

Dar el nu era o fire răzbunătoare, nu avea imaginaţie pentru poveşti şi sigur nu era atât de fantezist, încât să viseze la imperii reaşezate în matca lor. Nu. Pentru el, exemplul de erou stăpân pe situaţie era, deşi captiv, altfel: un anglican adus la ţărm. Ca Robinson Crusoe eşuat pe Insula Disperării, el o să rămână cu picioarele pe pământ şi o să se ocupe de treburile practice. Renunţând la visele de a face descoperiri repede, Robinsonii din lumea largă caută adăpost şi un izvor de apă proaspătă, învaţă să facă focul cu cremene, studiază topografia insulei, clima, flora şi fauna, dar în acelaşi timp cu ochii la velele ce pot să se ivească la orizont şi la urmele paşilor în nisip.

În acest scop îl rugase pe grecul bătrân să ducă trei bilete. În câteva ore îl vizitaseră doi mesageri: un tânăr de la Muir & Mirrielees, care venise cu lenjerie fină şi o pernă bună şi altul de la Pasajul Petrovski, care îi adusese patru calupuri din săpunul lui preferat.

Şi al treilea? Probabil că venise când el era la masa de seară. Căci pe pat îl aştepta o cutie bleu, în care se afla o singură *mille-feuille.*

Aranjament

Al douăsprezecelea ceas n-a fost niciodată mai binevenit. Nu în Rusia. Nici în Europa. Nu în lumea întreagă. De i-ar fi spus Julieta lui Romeo că o să se arate la fereastră la prânz, extazul tânărului din Verona la ora stabilită ar fi fost nimic pe lângă extazul Contelui. De li s-ar fi spus copiilor doctorului Stahlbaum, Fritz şi Clara, în dimineaţa Crăciunului, că la prânz o să se deschidă uşile camerei de zi, bucuria lor n-ar fi fost atât de mare ca bucuria ce l-a cuprins pe Conte când a auzit primul dangăt.

Căci, după ce se apărase de gânduri (şi întâlniri întâmplătoare cu tinere domnişoare la modă) pe strada Tverskaia, după ce se îmbăiase, se îmbrăcase, îşi băuse cafeaua şi-şi mâncase fructul (azi, o smochină), când abia trecuse de zece se apucase plin de nerăbdare de capodopera lui Montaigne doar pentru a descoperi că, din cincisprezece în cincisprezece rânduri, îi alunecau iar ochii la ceas...

Se recunoaştem, simţise o vagă îngrijorare cu o zi în urmă, când luase prima oară cartea de pe birou. Era un singur volum, dar unul ca un dicţionar sau ca Biblia, cărţile alea pe care se presupune că le consulţi ori poate le răsfoieşti, dar de citit, nu le *citeşti* niciodată. Aruncând o privire la cuprins – 107 eseuri despre Constanţă, Moderaţie, Singurătate şi Somn –, i se confirmase însă din capul locului bănuiala că autorul scrisese cartea cu gândul la nopţile de iarnă. Era, nu încape îndoială, o carte pentru vremea când păsările zboară spre miazăzi, când înăuntru sunt destule lemne de foc, când zăpada albă s-a aşternut pe câmp, adică pentru clipele când nu-ţi dă inima ghes să te aventurezi afară, iar prietenilor nu le dă inima ghes să se aventureze înăuntru.

Totuşi, uitându-se hotărât la ceas, ca un căpitan pe mare care, când porneşte într-o călătorie lungă, stabileşte ora exactă când o să iasă din port, s-a cufundat din nou în valurile primei meditaţii: „Prin mijloace felurite atingem

acelaşi scop.”

În acest eseu de deschidere, cu exemple iscusit alese din analele istoriei, autorul venea cu un foarte convingător argument, susţinând că, atunci când eşti la mila cuiva, trebuie să pledezi pentru viaţa ta.

Ori să rămâi demn şi să nu te pleci.

Oricum, stabilind clar că oricare dintre atitudini poate fi potrivită, autorul trecea la a doua meditaţie: „Despre tristeţe”.

Aici, Montaigne cita un număr de autorităţi incontestabile din Epoca de Aur, care conchideau că tristeţea este o emoţie pe care e cel mai bine să o împărtăşeşti cuiva.

Ori să o ţii pentru tine.

Ajungând pe la mijlocul celui de-al treilea eseu, s-a trezit că se uită la ceas a patra sau a cincea oară. Sau a şasea? Fiindu-i peste poate să ştie exact a câta, existau dovezi că îi alunecaseră ochii la ceas de mai multe ori.

Atunci, ce mai cronometru era!

Făurit de venerabila firmă Breguet la comanda primită de la tatăl Contelui, ceasul care bătea de două ori era el însuşi o capodoperă. Faţa albă, smălţuită era cât un grep şi corpul din lapislazuli se înclina asimptotic de sus în jos, iar mecanismul dinăuntru, o bijuterie, era opera unor meşteri renumiţi în toată lumea pentru cât de neînduplecaţi erau când vine vorba de precizie. Iar reputaţia lor avea, cu siguranţă, un temei serios. Căci, în timp ce citea mai departe al treilea eseu (în care Platon, Aristotel şi Cicero fuseseră înghesuiţi pe canapea cu împăratul Maximilian), Contele auzea fiecare ticăit.

Zece şi douăzeci şi cincizeci şi şase secunde, arăta ecranul.

Zece şi douăzeci şi cincizeci şi şapte.

Cincizeci şi opt.

Cincizeci şi nouă.

Ceasul numără secundele cu precizia cu care Homer îşi număra dactilii şi Sfântul Petru, păcatele păcătoşilor. Dar unde eram?

A, da: la al treilea eseu.

Şi-a tras scaunul puţin mai la stânga ca să nu mai vadă pendula, după care a căutat pasajul pe care-l citea. Era aproape sigur că e în al cincilea paragraf de la pagina cincisprezece. Însă, cufundându-se iar în proza aceea, contextul i-a părut absolut necunoscut, aşa cum i-au părut şi paragrafele de dinaintea lui. De fapt, a trebuit să se întoarcă trei pagini înainte să găsească un pasaj pe care şi-l amintea bine ca să-şi reia lectura cu bună-credinţă.

„Aşa procedaţi dumneavoastră?” l-a întrebat pe Montaigne. „Un pas în faţă şi doi în spate?”

Hotărât să arate cine e stăpânul cui, a jurat că n-o să-şi mai ia ochii din carte până la al douăzeci şi cincilea eseu. Impulsionat de propria hotărâre, le-a citit iute pe al patrulea, al cincilea şi al şaselea. După ce le-a expediat cu şi mai multă însufleţire pe al şaptelea şi al optulea, al douăzeci şi cincilea i s-a părut la fel de aproape ca un urcior cu apă pe masa din sufragerie.

Dar, citind mai departe eseul al unsprezecelea, al doisprezecelea şi al treisprezecelea, parcă se îndepărta de scopul lui. Dintr-odată, cartea parcă nu mai era deloc o masă dintr-o sufragerie, ci un fel de Sahara. Şi, golindu-şi urciorul, în scurt timp o să se târască prin propoziţiile acelea şi fiecare pagină citită cu sudoarea frunţii o să dezvăluie o altă pagină…

Ei bine, fie. Contele se târa mai departe.

Până s-a făcut ora unsprezece.

Până a trecut de al şaisprezecelea eseu.

Până când, deodată, paznicul cu pas mare al minutelor l-a prins din urmă pe fratele lui cu picioare strâmbe în partea de sus a cadranului. Când s-au luat în braţe, arcurile s-au desfăcut, roţile s-au învârtit şi ciocănelul a căzut, scoţând primul dintre sunetele acelea plăcute ce vesteau amiaza.

Picioarele din faţă ale scaunului pe care stătea Contele au alunecat pe podea cu un troncănit şi Domnul Montaigne s-a învârtit de două ori în aer înainte să aterizeze pe pat. La a patra bătaie, Contele zbura pe trepte, iar la a opta, traversa holul, în drum spre etajul de dedesubt, unde mergea în vizita lui săptămânală la Iaroslav Iaroslavl,

neîntrecutul frizer de la Hotelul Metropol.

De mai bine de două secole (sau cel puţin aşa ne spun istoricii), cultura ţării noastre mergea mai departe din saloanele oraşului Sankt-Petersburg. Din saloanele acelea mari, cu vedere la Canalul Fontanka au pornit spre societatea rusă arte culinare, mode şi idei noi. Şi asta, datorită trudei necontenite de la subsol. Căci acolo, la doar câţiva paşi mai jos de nivelul străzii, se aflau majordomii, bucătarii şi hamalii care, împreună, se asigurau că, atunci când au fost introduse, concepţiile lui Darwin şi Manet circulă fără opinteli.

Şi aşa era şi la Metropol.

De când se deschisese hotelul, în 1905, apartamentele şi restaurantele lui fuseseră locuri de adunare pentru mondeni, pentru oamenii influenţi şi pentru erudiţi. Însă, fără serviciile de la subsol, eleganţa fără efort care se etala peste tot n-ar fi existat.

După ce coborai treptele mari, de marmură, din hol, treceai mai întâi de un stand de ziare, unde un domn găsea sute de titluri şi nu doar în rusă.

Urma apoi magazinul Fatimei Federova, floristă. În 1920, victime fireşti ale vremurilor, rafturile ei fuseseră golite, iar ferestrele, acoperite şi astfel unul dintre cele mai strălucitoare locuri din hotel devenise unul dintre cele mai pustii. Însă în zilele ei bune florăria asta vânduse vagoane întregi de flori. Ea făcea aranjamentele înalte pentru hol, de la ea erau crinii din camere, buchetele de trandafiri aruncate la picioarele balerinei de la Balşoi şi florile de la butonierele bărbaţilor care le aruncau. Fatima era şi o bună cunoscătoare a codurilor florale ce guvernau înalta societate încă din Vremea Cavalerilor. Nu ştia numai ce flori trebuie să trimiţi în chip de scuze, ci şi ce flori trebuie să pregăteşti dacă ai întârziat, dacă ai vorbit când nu era rândul tău şi când, observând-o pe tânăra domnişoară de la uşă, ţi-ai neglijat partenera. Pe scurt, Fatima cunoştea parfumul, culoarea şi scopul unei flori mai bine decât o albină.

Foarte bine, florăria ei se închisese, se gândea Contele, dar oare nu se închiseseră şi florăriile de la Paris sub „domnia” lui Robespierre şi oare oraşul acela nu era acum plin de boboci? Chiar aşa, timpul florilor se va întoarce neîndoios la Metropol.

Iar chiar la capătul holului ajungeai la frizeria lui Iaroslav. Spaţiu al optimismului, al preciziei şi al neutralităţii politice, era Elveţia hotelului. Dacă tot îşi jurase Contele să fie stăpân pe situaţie prin detalii practice, atunci, iată că întrezărim prin ce mijloace: un aranjament săptămânal, respectat cu religiozitate, pentru ferchezuială.

Când a intrat Contele, Iaroslav îl servea pe un client cu păr argintiu, într-un costum gri-deschis, în timp ce pe banca de lângă perete îşi aştepta rândul un ins greoi, într-o haină şifonată. Salutându-l cu un zâmbet, frizerul l-a invitat pe Conte să ia loc pe scaunul gol de lângă el. Aşezându-se, Aleksandr Ilici a înclinat din cap într-un gest prietenos către individul greoi, apoi s-a lăsat pe spate în scaun, iar ochii i s-au oprit la minunea din frizeria lui Iaroslav: cabinetul lui. Dacă l-am ruga pe Larousse să dea definiţia cuvântului „cabinet”, faimosul lexicograf ar putea răspunde: obiect de mobilier împodobit adesea cu detalii decorative, în care se pot păstra obiecte fără a fi la vedere. O definiţie potrivită, fără îndoială – un obiect în care poate intra orice, de la un dulap de bucătărie de la ţară la un Chippendale de la Palatul Buckingham. Cabinetul lui Iaroslav însă nu s-ar fi potrivit tocmai mănuşă cu o astfel de descriere, fiind doar din nichel şi sticlă şi astfel neurmărind să ascundă ce e înăuntru, ci, dimpotrivă, să-şi expună conţinutul în faţa ochiului gol-goluţ.

Şi pe bună dreptate. Căci acest cabinet putea fi mândru de tot ce era în el: săpunuri franţuzeşti, împachetate în hârtie cernită, săpunuri englezeşti în cilindre de fildeş, întăritoare italieneşti, în sticluţe de forme capricioase. Şi în spate, ascunsă? Sticluţa aceea neagră spre care făcuse cu ochiul Iaroslav când zisese „Izvorul Tinereţii”.

În reflexia din oglindă, Contele şi-a lăsat acum privirea să

se îndrepte spre locul în care frizerul îşi exercita magia asupra domnului cu păr argintiu, folosind două perechi de foarfeci în acelaşi timp. În mâinile lui, ele aminteau de *l'entrechat* al unui *danseur* de la balet, parcă dând din picioare în aer. Mâinile frizerului se mişcau din ce în ce mai repede, până ajungeau să salte şi să ţopăie ca un cazac care-şi face dansul! La ultima mişcare, n-ar fi fost deplasat să cadă o cortină, însă numai pentru a se ridica din nou peste o clipă, astfel încât publicul să poată aplauda când frizerul face o plecăciune.

Iaroslav a scos pânza albă în care-şi acoperise clientul şi a scuturat-o. A pocnit din călcâie când a acceptat plata pentru o treabă bine făcută. Şi, când domnul a ieşit din frizerie (părând mai tânăr şi mai distins decât atunci când intrase), s-a dus spre Conte cu un şervet curat.

— Ce mai faceţi, Excelenţa Voastră?

— Splendid, Iaroslav. Cât se poate de bine.

— Ce avem în program astăzi?

— Doar o ferchezuială.

Când foarfecele şi-au început dansul lor delicat, Contelui i se părea că insul cel greoi de pe bancă trecuse printr-o schimbare. Deşi tocmai îl salutase prietenos, omul parcă se făcuse mai rozaliu la faţă între timp. Contele era sigur, de fapt, din moment ce culoarea i se întindea până la urechi.

I-a căutat privirea din nou, intenţionând să-i mai facă un semn prietenos, însă el se uita ţintă la spatele lui Iaroslav.

— Eu urmam, a zis.

Iaroslav, care, ca majoritatea artiştilor, se cam pierdea în propriul meşteşug, şi-a văzut de treabă cu pricepere şi graţie. Aşa că individul a fost nevoit să se repete, dar un pic mai apăsat:

— Eu urmam.

Trezit din vraja lui artistică de această intonaţie ascuţită, Iaroslav i-a răspuns curtenitor:

— Imediat ajung la dumneavoastră, domnule.

— Asta aţi spus şi când am venit.

Îi replicase cu o ostilitate atât de evidentă, că frizerul s-a oprit şi a întors ochii, întâmpinând cu o expresie

nedumerită privirea clientului.

Deşi învăţat de mic că nu e frumos să întrerupi o discuţie, Contele simţea că frizerul nu trebuie să dea explicaţii în locul lui. Aşa că a intervenit:

— Iaroslav nu are nicio vină, domnule. Întâmplarea face să vin aici la ora douăsprezece, în fiecare marţi, când am un aranjament fix.

Omul a întors privirea spre Conte.

— Un aranjament fix... a repetat el.

— Da.

Apoi s-a ridicat atât de brusc, că banca s-a trântit de perete. În picioare, nu avea mai mult de 1,70 metri. Pumnii, care-i ieşeau din manşete, îi erau roşii ca urechile. Când a făcut un pas, Iaroslav s-a tras lângă tejghea. Individul a mai făcut un pas spre el şi i-a luat din mână una dintre foarfeci. După aceea, cu îndemânarea unui om mai slab, s-a întors, l-a apucat de guler pe Conte şi i-a smuls dintr-un foc mustaţa din partea stângă. Rămânând pe poziţii, l-a împins în faţă până s-au trezit aproape nas în nas.

— O să urmeze şi programarea cât de curând.

După aceea, împingându-l înapoi pe scaun, a aruncat foarfecele pe jos şi a ieşit din frizerie.

— Nu l-am văzut în viaţa mea, Excelenţa Voastră! a exclamat Iaroslav îngrozit. Nu ştiu dacă stă la hotel. Însă aici nu va mai fi bine-venit, vă asigur.

Acum în picioare, Contele era pe punctul de a arăta aceeaşi indignare şi de a cere o pedeapsă cuvenită pentru o asemenea fărădelege. Dar ce ştia el despre atacatorul lui?

Când îl văzuse prima dată aşezat pe bancă, în haina lui şifonată, se gândise imediat că e vreun muncitor care, dând de frizerie, se hotărâse pe loc să se răsfeţe cu un tuns. Dar, din câte ştia el, individul ar fi putut fi unul dintre noii locatari de la etajul doi. Poate crescuse în vreo fabrică de oţel şi se alăturase vreunui sindicat în 1912, condusese vreo grevă în 1916 şi vreun batalion roşu în 1918, iar acum se trezise în fruntea unei întregi industrii.

— Avea perfectă dreptate, i-a spus lui Iaroslav. El aştepta

de bună-credinţă. Dumneata n-ai dorit decât să-ţi onorezi programarea pe care o aveam eu. Eu ar fi trebuit să-i cedez locul şi să sugerez să te ocupi mai întâi de el.

— Însă ce-ar trebui să facem?

Contele s-a întors şi s-a privit în oglindă. Poate că s-a uitat la el însuşi pentru prima dată după ani întregi.

Multă vreme crezuse că un domn trebuie să se uite în oglindă cu un sentiment de neîncredere. Căci, pe vremea aceea fiind mai degrabă unelte pentru cunoaşterea de sine, oglinzile parcă erau mai mult unelte pentru amăgirea de sine. De câte ori nu urmărise cu privirea câte o frumuseţe tinerică întorcându-se la treizeci de grade în faţa oglinzii să se asigure că se vede cum e cel mai bine? (Ca şi cum toată lumea avea s-o vadă numai din unghiul acela!) De câte ori nu observase o mare doamnă etalând o pălărie groaznic de demodată, dar care la ea părea *au courant,* căci oglinda ei era înrămată tot ca altădată? Contele era mândru că poartă o haină bine croită. Era însă şi mai mândru că ştie că prezenţa unui gentleman o anunţă cel mai bine alura lui, comentariile lui, manierele lui. Nu doar croiala hainei.

Da, se gândea, lumea chiar se învârteşte.

De fapt, se învârteşte în jurul axei sale, aşa cum se învârteşte în jurul soarelui. Şi galaxia se învârteşte, o roată într-o roată mai mare, scoţând un zgomot cu totul altfel decât cel pe care-l scoate ciocănelul dintr-un ceas. Şi poate că, atunci când se aude sunetul acela celest, oglinda îşi va atinge scopul ei mai adevărat – să-i dezvăluie omului nu cine îşi închipuie el că e, ci omul care a devenit.

Contele şi-a reluat locul pe scaun.

— Un bărbierit simplu, i-a zis frizerului. Un bărbierit simplu, prietene.

Apariţie

La Hotelul Metropol erau două restaurante: Boiarski, locul acela celebru de la etajul doi, pe care l-am vizitat deja, şi marea sală de mese de lângă hol, cunoscută oficial ca Metropol, dar căreia Contele îi spunea, din afecţiune, Piazza.

Piazza nu putea rivaliza cu Boiarski, se ştie, în ceea ce priveşte decorul, serviciul sofisticat sau bucătăria subtilă. Însă nici nu aspira la eleganţă, serviciu sau subtilitate. Cu optzeci de mese amplasate în jurul unei fântâni de marmură şi un meniu în care găseai orice, de la piroghi de varză la cotlet de viţel, Piazza se voia o prelungire a oraşului, a grădinilor, a pieţelor şi a târgurilor lui de mărfuri. Era un loc în care ruşii de orice fel puteau să vină la o cafea, să dea de niscaiva prieteni, să se ia la ceartă ori să trândăvească şi unde singuraticul venit la cină, stând sub marea cupolă de sticlă, putea să se cufunde în admiraţie, indignare, suspiciune şi hohote de râs fără să se ridice de pe scaun.

Şi ospătarii? Asemenea ospătarilor dintr-o cafenea pariziană, cei de la Piazza ar putea fi descrişi cel mai bine prin cuvântul „eficienţi”. Obişnuiţi cu mulţimile care vin şi pleacă, n-aveau nicio problemă să aşeze un grup de opt persoane la o masă de patru persoane. Observându-le preferinţele în ritmurile orchestrei, în câteva minute se întorceau cu diverse băuturi bine aşezate pe o tavă, pe care le lăsau repede pe masă, una după alta, fără să pună greşit nici măcar un pahar. Dacă, având meniul în mână, şovăiai chiar şi o fracţiune de secundă înainte să dai comanda, ţi se aplecau peste umăr şi-ţi arătau specialitatea casei. Iar după ce savurai ultima bucăţică din desert, strângeau masa, îţi prezentau nota de plată şi-ţi aduceau restul în mai puţin de un minut. Cu alte cuvinte, ospătarii de la Piazza îşi ştiau meseria până la ultimul detaliu, până la ultima lingură, până la ultima copeică.

Sau, cel puţin, aşa era înainte de război…

Astăzi sala de mese era aproape goală în momentul când pe Conte îl servea cineva care nu părea nou doar la Piazza, ci şi în arta de a servi într-un restaurant. Înalt, slab, cu un cap îngust, cu un aer de superioritate, părea mai degrabă un episcop smuls de pe tabla de şah. Când Contele s-a aşezat, cu gazeta în mână – simbol internaţional al intenţiei de a cina singur –, individul nu s-a deranjat să ia al doilea rând de veselă. Când Contele a închis meniul şi l-a pus lângă farfurie – simbol internaţional care anunţă că eşti gata să comanzi –, a trebuit să i se facă semn cu mâna ca să vină la masă. Iar când a comandat okroşka şi file de limbă-de-mare, insul l-a întrebat dacă n-ar vrea un pahar de Sauterne. O sugestie perfectă, fără îndoială, dacă Contele ar fi comandat *foie gras!*

— Poate o sticlă de Chateau de Baudelaire, l-a corectat el politicos.

— Desigur, a răspuns Episcopul cu un surâs ecleziastic.

Pentru un prânz solitar, o sticlă de Baudelaire era o extravaganţă, fără îndoială, numai că, după încă o dimineaţă petrecută cu neobositul Michel de Montaigne, Contele simţea nevoia să-şi ridice moralul. De fapt, se lupta cu o stare de nelinişte de câteva zile. Când cobora în hol, se surprindea numărând treptele. Când stătea pe scaunul lui preferat şi arunca un ochi la titlurile din ziar, se trezea ducând mâna la mustaţă ca să-i întoarcă vârfurile, care nu mai erau la locul lor. Se trezea că intră pe uşa de la Piazza la ora 12:01 ca să ia prânzul. La ora 13.35, în timp ce urca cele unsprezece trepte până la camera lui, deja socotea în gând câte minute mai are până poate să coboare din nou ca să bea ceva. Dacă o ţine tot aşa, în scurtă vreme tavanul o să se întindă până jos, pereţii o să se întindă până în interior şi podeaua o se întindă până sus, până când tot hotelul o se facă mic şi o să ajungă cât o cutie de biscuiţi.

În aşteptarea vinului, se uita de jur-împrejurul restaurantului, dar ceilalţi clienţi nu-i ofereau nicio uşurare. La masa de vizavi, doi derbedei din corpul diplomatic ciuguleau din mâncare, aşteptând era diplomaţiei. În colţ, un ins cu ochelari, de la al doilea etaj, avea întinse pe masă

patru documente enorme, pe care le compara cuvânt cu cuvânt. Nimeni nu părea vesel şi nimeni nu-i acorda nicio atenţie. Cu excepţia fetei cu o febleţe pentru galben, care parcă îl spiona de la masa ei din spatele fântânii.

Fata aceasta de nouă ani, cu păr blond şi drept, zicea Vasili, era fiica unui birocrat din Ucraina care rămăsese văduv. Stătea, ca de obicei, cu guvernanta. Când şi-a dat seama că el se uită spre ea, s-a făcut nevăzută în spatele meniului.

— Supa dumneavoastră, a spus Episcopul.

— A, mulţumesc, bunul meu. Arată minunat. Dar nu uita de vin!

— Desigur.

Atent la okroşka lui, şi-a dat seama dintr-o privire că e o realizare remarcabilă – un bol de supă cum orice rus din încăpere ar fi putut primi de la bunica lui. Închizând ochii spre a-i acorda tot respectul cuvenit primei linguri pe care avea s-o guste, a observat temperatura potrivit de rece, un pic prea multă sare, un pic prea puţin cvas, dar o măsură desăvârşită de mărar, vestitorul acela al verii care te trimite cu gândul la cântecul greierilor şi la tihna sufletului.

Numai că, atunci când a deschis ochii, aproape că a scăpat lingura din mână. Lângă masa lui stătea fata care avea o febleţe pentru galben şi îl studia cu toată atenţia lipsită de politeţe pe care o au copiii şi câinii. Nu numai apariţia ei neaşteptată a fost un şoc, ci şi rochia ei, care azi era de culoarea lămâii.

— Unde s-a dus? a întrebat ea, fără nicio introducere.

— Pardon? Cine să se ducă?

Ea şi-a înclinat capul ca să-l vadă mai bine la faţă.

— Mustaţa dumitale.

Contele nu prea avea de-a face cu copii, însă era îndeajuns de bine crescut să ştie că nu se cade ca un copil să abordeze neglijent un necunoscut, să îl întrerupă la mijlocul mesei şi în niciun caz să-i pună întrebări despre propria înfăţişare. Nu se mai învăţa la şcoală că trebuie să-ţi vezi de treburile tale?

— Ca şi ciocârliile, i-a răspuns el, s-a dus să-şi petreacă

vara în altă parte.

Şi a gesticulat în aer cu o mână imitând zborul ciocârliilor şi sugerând că micuţii le-ar putea urma exemplul.

Mulţumită de răspuns, ea a dat din cap:

— Şi eu o să mă duc să-mi petrec vara în altă parte.

Contele a înclinat capul în semn de felicitări.

— La Marea Neagră, a adăugat ea.

Apoi şi-a tras scaunul gol şi s-a aşezat pe el.

— Doriţi să luaţi loc lângă mine? a întrebat-o el.

Ea s-a făcut comodă imediat, după care a pus coatele pe masă. Avea un pandantiv mic, prins de un lanţ de aur, probabil un talisman care să-i poarte noroc sau un medalion. Contele s-a uitat spre guvernantă, în speranţa de a-i atrage atenţia, dar era limpede că învăţase din proprie experienţă să-şi ţină nasul în carte.

Fata a mai înclinat o dată din cap.

— Este adevărat că sunteţi conte?

— Este.

Ea a făcut ochii mari.

— Aţi cunoscut vreodată vreo prinţesă?

— Am cunoscut multe prinţese.

O clipă a făcut ochii şi mai mari, care după aceea s-au micşorat.

— Era îngrozitor de greu să fii prinţesă?

— Îngrozitor.

În momentul acela, deşi bolul era pe jumătate plin, a apărut Episcopul, care i-a luat okroşka şi i-a lăsat fileul de limbă-de-mare.

— Mulţumesc, a spus Contele, care încă avea lingura în mână.

— Desigur.

A deschis gura să întrebe ce se aude cu Baudelaire-ul, dar Episcopul deja se făcuse nevăzut. Când s-a întors iar spre ea, musafira se holba la peştele lui.

— Ce este acesta? a vrut ea să ştie.

— Acesta? E file de limbă-de-mare.

— E bun?

— Nu aţi luat dejunul?

— Nu mi-a plăcut.

Contele a pus o bucăţică de peşte pe o altă farfurie, întinzându-i-o peste masă.

— Cu complimentele mele!

Ducând furculiţa la gură, ea a înfulecat tot dintr-o înghiţitură.

— E o bunătate! a zis.

Chiar dacă nu era o exprimare elegantă, ea exprima totuşi purul adevăr. După aceea a zâmbit puţin trist şi a oftat, îndreptându-şi privirea bleu spre restul prânzului.

— Hmm… a răspuns Contele.

A tras farfurioara, i-a pus jumătate din peşte, cu jumătate din garnitura de spanac şi cartofi mici, după care i-a întins-o. Ea s-a făcut iar comodă, probabil ştiind că o să rămână la masă o vreme. Apoi, dând cu grijă legumele la marginea farfuriei, şi-a tăiat peştele în patru bucăţele egale, a dus la gură bucata care trebuia şi şi-a reluat cercetările.

— Cum îşi petrece ziua o prinţesă?

— Ca orice tânără doamnă, i-a răspuns el.

Dând din cap aprobator, fata l-a îndemnat să continue.

— Dimineaţa ia lecţii de franceză, de istorie, de muzică. După lecţii e posibil să facă vizite ori să iasă la o plimbare în parc. Iar la prânz îşi mănâncă legumele.

— Tata zice că prinţesele întruchipează decadenţa unei epoci apuse.

Contele a fost surprins.

— Poate doar câteva, a recunoscut. Însă nu toate, vă asigur.

Ea a făcut un gest cu furculiţa în mână.

— Nu vă faceţi griji! Papa e minunat şi ştie tot ce trebuie să ştii despre cum merg tractoarele. Dar nu ştie absolut nimic despre cum merg prinţesele.

Pe chipul lui se citea eliberarea.

— Aţi fost vreodată la un bal? a continuat ea după ce a rămas o clipă pe gânduri.

— Desigur.

— Aţi dansat?

— Se zice că aveam picioare fermecate, a rostit Contele

cu faimosul lui licăr din ochi, mica scânteie care dezamorsase discuţii aprinse şi atrăgea privirea frumoaselor din toate saloanele Petersburgului.

— Picioare fermecate?

— Da, am dansat la baluri.

— Şi locuiţi într-un castel?

— La noi în ţară nu sunt atâtea castele câte sunt în basme, i-a explicat el. Dar am *cinat* într-un castel…

Mulţumindu-se cu acest răspuns, măcar suficient, dacă nu ideal, fata s-a încruntat. A mai luat o bucăţică de peşte şi a mestecat-o gânditoare. Dar apoi s-a aplecat brusc în faţă:

— V-aţi duelat vreodată?

— Într-o *affaire d'honneur?* a şovăit el. Da, m-am duelat, cred…

— Cu pistoale, la treizeci şi doi de paşi[3]?

— În cazul meu, a fost mai mult un duel la figurat.

Când, auzindu-i explicaţia, invitata şi-a exprimat dezamăgirea, Contele s-a trezit că-i oferă consolare:

— Naşul meu a fost aghiotant de mai multe ori.

— Aghiotant?

— Când se simte ofensat şi cere satisfacţie pe câmpul de onoare, un domn poate să-şi ia un aghiotant, ca şi adversarul lui – aghiotanţii sunt, în mare, locotenenţii lor. Ei stabilesc regulile înţelegerii.

— Ce fel de reguli?

— Când şi unde are loc duelul. Ce arme se folosesc. Dacă sunt pistoale, câţi paşi trebuie să facă şi de câte ori trag.

— Naşul dumneavoastră, ziceţi. *El* unde locuia?

— Aici, la Moscova.

— Şi duelurile lui au avut loc la Moscova?

— Unul da. De fapt, a fost urmarea unei dispute care s-a iscat la hotelul lui între un amiral şi un prinţ. Erau la cuţite de multă vreme, bănuiesc eu, dar situaţia s-a agravat într-o noapte, când drumurile li s-au întâlnit în hol şi mănuşa a fost aruncată chiar acolo.

— Unde chiar acolo?

[3] Aluzie la duelul celebru din *Evgheni Oneghin* de A.S. Puşkin (n. tr.).

— În dreptul portarului.

— Chiar unde stau eu!

— Da, bănuiesc că da.

— Erau îndrăgostiţi de aceeaşi femeie?

— Nu cred să fi fost vorba despre o femeie.

Fata s-a uitat la el suspicioasă.

— Întotdeauna e vorba despre o femeie, i-a zis.

— Da. De acord. În fine, oricare va fi fost pricina, s-a adus o ofensă, s-au solicitat scuze, au urmat refuzul de a cere scuze şi apoi aruncarea mănuşii. Pe-atunci hotelul era condus de un neamţ pe nume Keffler, din câte se pare, baron. Şi ţine o pereche de pistoale ascunse la el în birou, se ştie, în spatele unui panou, aşa că, dacă survine vreun incident, pot interveni aghiotanţii, se pot chema trăsuri şi adversarii pot fi alungaţi cu arma în mână. „În ceasurile dinainte de răsărit… / În ceasurile dinainte de răsărit. / Într-un loc îndepărtat… / Într-un loc îndepărtat.”

Ea s-a aplecat în faţă.

— Pe Lenski l-a ucis Oneghin într-un duel.

A rostit cuvintele în şoaptă, ca şi cum ar trebui să fii discret când citezi din Puşkin.

— Da, i-a răspuns Contele, tot în şoaptă. Şi cu Puşkin a fost la fel.

Fata a clătinat din cap, aprobându-l solemn.

— La Sankt-Petersburg, i-a spus. Pe malul râului Ciornaia.

— Pe malul râului Ciornaia.

Peştele dispăruse din farfuria tinerei domnişoare. Punând şerveţelul pe farfurie şi dând din cap aprobator încă o dată, în semn că avusese o companie absolut acceptabilă la prânz, s-a ridicat de pe scaun. Dar, înainte să plece, s-a oprit.

— Vă prefer fără mustaţă, i-a spus. Fără ea, sunteţi mai bine ca… înfăţişare.

După aceea s-a înclinat cu stângăcie şi s-a făcut nevăzută în spatele fântânii.

O *affaire d’honneur…*

Sau aşa se gândea Contele, învinovăţindu-se oarecum,

când mai târziu, în seara aceleiaşi zile, stătea singur în barul de la hotel, la un coniac.

Şaliapin, aşa îi spunea el barului în stil american, aflat lângă hol, mobilat cu banchete, cu un bar din lemn de mahon şi cu un perete de sticle, în cinstea marelui cântăreţ de operă rus care venea acolo în anii de dinaintea Revoluţiei. Odinioară un loc plin de viaţă, Şaliapin era acum mai degrabă o capelă pentru rugăciune şi meditaţie, ceea ce astă-seară se potrivea foarte bine cu starea lui de spirit.

Da, şi-a urmat el firul gândului, ce frumos poate să sune aproape orice faptă omenească atunci când e exprimată într-o franceză adecvată…

— Vă pot fi cumva de folos, Excelenţa Voastră?

Era Audrius, barmanul de la Şaliapin. Lituanian cu barbişon bălai şi zâmbet de-a gata, Audrius ştia meserie. După ce luai loc pe un scaun de la bar, se apleca imediat spre tine, sprijinindu-şi cotul de tejghea, şi te întreba ce ai dori şi, cum ţi se golea paharul, cum venea să ţi-l umple. Însă Contele nu era sigur de ce se oferise să-i dea o mână de ajutor chiar în momentul acela.

— Cu haina, i-a explicat.

Da, într-adevăr, parcă se chinuia cu mâna pe mâneca de la haină – pe care în primul rând nu ţinea minte să şi-o fi scos. Ajunsese la Şaliapin la ora şase, ca de obicei, unde lua numai un singur aperitiv înainte de cină. Dar, neprimindu-şi sticla de Baudelaire, îşi permisese încă un pahar de Dubonnet. Apoi un păhărel sau două de coniac. După care urma…

— Cât e ceasul, Audrius?

— Zece, Excelenţa Voastră.

— Zece!

Audrius, care brusc era în partea în care stau clienţii, îl ajuta să se dea jos de pe scaun. În vreme ce-l acompania pe hol (ceea ce nu era deloc necesar), Contele l-a invitat să pătrundă în gândurile lui.

— Ştiai că la începutul anilor 1700, când a apărut duelul, entuziasmul a fost atât de mare, încât ţarul a trebuit să-l interzică, de teamă că în curând n-o să mai aibă cine să-i

conducă oştile?

— Nu ştiam, Excelenţa Voastră, i-a răspuns barmanul.

— Ei bine, e adevărat. Duelul nu este important numai în povestea din *Evgheni Oneghin,* ci şi în *Război şi pace, Taţi şi fii, Fraţii Karamazov!* Oricâtă imaginaţie aveau, se pare că maeştrii ruşi n-au avut o idee mai bună decât două personaje principale care nu pot să rezolve o problemă de conştiinţă decât recurgând la pistoale şi treizeci şi doi de paşi.

— Înţeleg. Dar am ajuns. Să apăs la etajul cinci?

Trezindu-se în faţa ascensorului, Contele s-a uitat la el şocat.

— Dar eu n-am luat ascensorul în viaţa mea, Audrius!

După care, bătându-l pe umăr, a pornit pe scara în spirală, oprindu-se pe o treaptă de la etajul doi.

— Oare de ce poporul nostru a îndrăgit duelul mai mult decât oricare altul? s-a adresat retoric şirului de trepte.

Unii, fără îndoială, ar zice că e pur şi simplu un efect secundar al barbariei. Cum în Rusia iernile sunt lungi şi nemiloase, oamenii ştiu ce e foametea, au un aspru simţ al dreptăţii şi aşa mai departe, e absolut firesc ca nobilimea să adopte ceea ce e în mod clar un act de violenţă ca mijloc de a soluţiona dispute. Însă, după înţeleapta lui părere, duelul se bucura de succes în rândul domnilor ruşi pur şi simplu pentru că ei se dădeau în vânt după tot ce înseamnă faimă şi grandoare.

Într-adevăr, duelul se desfăşura în zori, în locuri izolate, care să le asigure intimitate domnilor cu pricina. Dar avea loc cumva pe vreun maidan de gunoi? Bineînţeles că nu! Avea loc într-o poiană, printre mesteceni acoperiţi cu o pulbere de zăpadă. Ori pe malurile unei ape şerpuitoare. Ori la marginea unei proprietăţi particulare, unde vântul înfiora florile pomilor… Adică se desfăşura într-un decor pe care te-ai putea aştepta să-l vezi în actul al doilea dintr-un spectacol de operă.

Dacă decorul e grandios şi tenorul e măreţ, în Rusia orice faptă va avea admiratorii ei. Într-adevăr, odată cu trecerea anilor, cum locurile potrivite pentru duel au devenit din ce

în ce mai pitoreşti, iar pistoalele erau din ce în ce mai bine făcute, bărbaţii de cea mai aleasă educaţie se arătau gata să-şi apere onoarea pornind de la pricini din ce în ce mai măruţe. Deşi e foarte posibil să fi apărut ca reacţie la fapte grave – trădare sau adulter –, la 1900 duelul deja coborâse tiptil-tiptil treptele raţiunii, până când bărbaţii ajunseseră să se încaiere şi de la un bor de pălărie, de la durata unei priviri, de la locul unde se punea o virgulă.

Se înţelege că, în vechiul şi bine-cunoscutul cod al duelului, numărul paşilor pe care îi fac ofensatorul şi ofensatul înainte să tragă trebuie să fie invers proporţional cu gravitatea ofensei. Altfel spus, cel mai grav afront trebuie rezolvat printr-un duel în care se fac cei mai puţin paşi, pentru ca astfel doar unul dintre cei doi bărbaţi să iasă viu de pe câmpul de onoare. Ei bine, dacă aşa stăteau lucrurile cândva, a conchis Contele, în noua epocă duelul trebuie să aibă loc la nu mai puţin de zece mii de paşi. De fapt, după ce arunca mănuşa, stabilea aghiotanţii şi alegea armele, ofensatorul trebuia să se urce într-un vapor spre America şi ofensatul trebuia să ia un vapor spre Japonia, iar la sosire puteau amândoi să se îmbrace cu hainele cele mai bune, să coboare podinele şi să deschidă focul.

Acum…

Peste cinci zile, Contele a acceptat încântat o invitaţie la ceai de la noua sa cunoştinţă, Nina Kulikova. Întâlnirea urma să aibă loc la ora trei, în cafeneaua de la parterul hotelului, în colţul din nord-vest. Ajungând cu un sfert de oră înainte, a cerut o masă de două persoane lângă fereastră. La cinci minute după ora stabilită, când gazda s-a ivit ca o narcisă, într-o rochie galben-deschis, cu un cordon galben-închis, s-a ridicat şi i-a ţinut scaunul.

— *Merci,* i-a zis ea.

— *Je t'en prie.*

Au chemat un chelner şi au comandat un samovar, iar în timp ce deasupra Pieţei Teatrului se strângeau nori de fulgere au schimbat remarci dulci-amare despre probabilitatea ploii. Însă, odată turnat în pahare ceaiul şi prăjiturile aduse la masă, Nina şi-a luat o expresie mai serioasă, sugerând că e timpul să treacă la subiecte mai cu greutate.

Se prea poate ca această trecere să le pară unora cam bruscă sau nepotrivită cu momentul, însă nu şi Contelui. Dimpotrivă, pentru el, prompta renunţare la amabilităţi şi trecerea rapidă la treburi nu încălcau deloc ritualul ceaiului, ci poate că erau chiar esenţiale pentru acest ritual.

În definitiv, fiecare ceaşcă de ceai pe care o băuse dând curs unei asemenea invitaţii urmase acelaşi traseu. Fie că se întâmpla într-un salon cu vedere la Canalul Fontanka, fie că se petrecea într-o ceainărie dintr-o grădină publică, înainte de a se trece la prima prăjitură se punea pe masă *scopul* invitaţiei. De fapt, după schimbul necesar de amabilităţi, gazda cea mai desăvârşită putea începe trecerea cu un singur cuvânt, rostit la bunul plac.

Bunica rostise cuvântul *Acum,* ca *în Acum, Aleksandr, am auzit nişte lucruri foarte îngrijorătoare despre tine, băiatul meu…* Pentru Prinţesa Poliakova, veşnică victimă a propriei sale inimi, acest cuvânt fusese *O,* ca în *O, Aleksandr! Am făcut o greşeală îngrozitoare…* Iar pentru tânăra Nina,

cuvântul era, pare-se, *Oricum,* ca în:

— Aveţi perfectă dreptate, Aleksandr Ilici. Încă o după-amiază de ploaie, şi florile de liliac nu mai au nicio şansă. Oricum...

De-ajuns să spunem că atunci când a schimbat tonul, Contele era gata. Lăsându-şi braţele pe şold şi aplecându-se în faţă în unghi de şaptezeci de grade, şi-a luat o expresie serioasă şi totuşi neutră, astfel încât, dacă situaţia o cere, să poată transmite compasiune, grijă sau indignare.

— ...v-aş rămâne nespus de recunoscătoare, a continuat ea, dacă mi-aţi împărtăşi câteva reguli ale prinţeselor.

— Reguli?

— Da. Reguli.

— Dar, Nina, i-a spus el zâmbind, a fi prinţesă nu e un joc.

Ea l-a privit răbdătoare.

— Sunt sigură că ştiţi ce vreau să zic. Ce se *aşteaptă* de la o prinţesă.

— A, da. Înţeleg.

Contele s-a lăsat pe spate, ca să arate că acordă atenţia cuvenită curiozităţii amfitrioanei sale.

— Ei bine, a zis după o clipă, lăsând deoparte studiul artelor liberale, despre care am discutat zilele trecute, regulile acestea încep, presupun, cu desăvârşirea bunelor maniere. De aceea o prinţesă trebuie să înveţe cum să se poarte în societate, cum să se adreseze, cum să se comporte la masă, cum să stea...

Dând din cap aprobator, pe măsură ce afla lucrurile din lista Contelui, Nina a ridicat brusc privirea când l-a auzit pe ultimul.

— Cum să stea? Ţine de bunele maniere?

— Da, i-a răspuns el, deşi puţin şovăitor, ţine de bunele maniere. O poziţie lăsată sugerează o anumită lene, precum şi o anumită lipsă de interes faţă de ceilalţi. Pe când o poziţie dreaptă poate confirma încredere în sine şi implicare, ambele fiind potrivite pentru o prinţesă.

Aparent convinsă de argument, Nina s-a îndreptat puţin.

— Continuaţi!

Contele se gândea.

— O prinţesă este crescută în spiritul respectului cuvenit celor mai în vârstă.

Nina a înclinat politicos din cap spre el. El a tuşit.

— Nu mă refer la mine, Nina. În definitiv, şi eu sunt tânăr, ca tine. Nu, prin „cei mai în vârstă” mă refer la cei cu părul alb.

Ea a dat din cap în semn că înţelege.

— Vă referiţi la marii duci şi marile ducese.

— Ei bine, da. Cu siguranţă. Dar mă refer la cei mai în vârstă din toate clasele sociale. Şi la vânzătoarele de la magazin, şi la lăptărese, şi la fierari, şi la ţărani.

Neezitând să-şi arate sentimentele prin expresia feţei, ea s-a încruntat. Iar el a explicat:

— Ideea este că fiecare generaţie îi datorează anumite mulţumiri *fiecărui* membru din generaţia precedentă. Înaintaşii noştri cultivau pământul şi luptau în războaie. Datorită lor s-au făcut progrese în artă şi ştiinţă şi în general au făcut sacrificii în numele nostru. Aşa că prin eforturile lor, oricât de modeste, au câştigat recunoştinţa şi respectul nostru.

Cum ea nu părea convinsă, s-a gândit cum să explice mai bine. Şi întâmplarea a făcut ca în clipa aceea să se vadă pe ferestrele mari ale cafenelei prima ridicare a umbrelelor.

— De exemplu, a spus el.

Şi astfel a început povestea Prinţesei Goliţîn şi a babei din Kudrovo:

— Într-o noapte furtunoasă, la Sankt-Petersburg, i-a povestit el, tânăra prinţesă Goliţîn se ducea la balul pe care îl organiza an de an familia Tuşin. Când trăsura în care se afla traversa Podul Lomonosov, a văzut afară o bătrână de optzeci de ani, pe jos, care stătea aplecată ca să se apere de ploaie. Fără să stea nicio clipă pe gânduri, i-a strigat vizitiului să oprească şi a invitat-o pe făptura aceea nefericită să se adăpostească în trăsură. Bătrâna, aproape oarbă, a urcat cu ajutorul lacheului şi i-a mulţumit din tot sufletul. Poate că Prinţesa o fi crezut că însoţitoarea salvată locuieşte prin apropiere. La urma urmei, cât de departe

putea merge o femeie bătrână, oarbă, într-o asemenea noapte? Dar, când a întrebat-o încotro a plecat, ea i-a spus că se duce să-şi vadă fiul, fierarul, la Kudrovo – adică la o distanţă de peste unsprezece kilometri!

Acum, Prinţesa era aşteptată la familia Tuşin. În câteva minute aveau să treacă prin dreptul casei luminate în întregime, de jos până sus, cu un lacheu pe fiecare treaptă. Ei bine, Prinţesa n-ar fi încălcat regulile bunei purtări dacă s-ar fi scuzat şi ar fi trimis trăsura la Kudrovo, s-o ducă pe bătrână. Însă, apropiindu-se de locuinţa familiei Tuşin, vizitiul a încetinit şi i-a aşteptat porunca…

Aici, pentru efect, Contele a făcut o pauză.

— Ei bine, a întrebat Nina, ce a făcut?

— I-a zis să meargă mai departe.

Contele a zâmbit, cumva triumfător:

— Şi, mai mult, când au ajuns la Kudrovo şi familia fierarului s-a strâns în jurul trăsurii, bătrâna a invitat-o pe Prinţesă să rămână la ceai. Fierarul a tresărit, vizitiul a oftat, lacheul aproape că a leşinat. Dar Prinţesa Goliţîn a acceptat cu graţie invitaţia bătrânei şi a pierdut balul de la familia Tuşin.

După ce şi-a făcut demonstraţia ca un adevărat expert, Contele a ridicat ceaşca de ceai, a mai înclinat o dată din cap şi a băut.

Nina se uita la el aşteptând.

— Şi după aceea?

El a pus ceaşca pe farfurioară.

— Şi după aceea ce?

— S-a căsătorit cu fiul fierarului?

— S-a căsătorit cu fiul fierarului! Dumnezeule mare! Bineînţeles că nu. După un pahar cu ceai, s-a urcat în trăsură şi a pornit spre casă.

Nina a rămas pe gânduri. Era limpede că o căsătorie cu fiul fierarului i s-ar fi părut un sfârşit mai potrivit. Dar, cu toate că istorioara avea imperfecţiunile ei, a dat din cap în semn că el îi spusese frumos povestea.

Preferând să-şi păstreze victoria, Contele a ales să nu-i împărtăşească deznodământul care i s-ar fi părut firesc

pentru această fermecătoare istorioară din Sankt-Petersburg: Contesa Tuşin îşi întâmpina oaspeţii la intrare când trăsura bleu a Prinţesei Goliţîn, pe care o ştia tot oraşul, s-a oprit în dreptul porţii, după care a plecat iute mai departe. Gestul acesta avea să ducă la un război între familia Goliţîn şi familia Tuşin, care avea să ţină trei generaţii înainte să se declare pace, dacă nu i-ar fi pus capăt o anumită revoluţie…

— O purtare demnă de o prinţesă, a recunoscut Nina.

— Exact, a spus Contele.

Apoi i-a întins prăjiturile pentru ceai, iar ea a luat două, punând una pe farfurie şi una în gură.

Contele nu era genul care să ia în seamă neajunsurile sociale ale cunoştinţelor sale, dar, bucuros de efectul poveştii, nu s-a putut abţine şi a continuat cu un zâmbet:

— Ar mai fi un exemplu.

— Care?

— O prinţesă învaţă să spună *vă rog* când cere o prăjitură şi *mulţumesc* când i se oferă una.

Nina a părut nedumerită şi apoi nepăsătoare.

— Înţeleg de ce se cade ca o prinţesă să spună *vă rog* când cere o prăjitură. Dar nu înţeleg de ce trebuie să spună *mulţumesc* când i se oferă una.

— Bunele maniere nu sunt ca bomboanele, Nina. Se poate să nu le alegi pe cele care ţi se potrivesc cel mai bine şi bineînţeles că nu se poate să le pui la loc în cutie pe cele din care ai mâncat jumătate…

Ea i-a aruncat o privire oarecum tolerantă, după care, probabil de dragul lui, a vorbit un pic mai încet:

— Înţeleg de ce o prinţesă ar trebui să spună *vă rog* dacă cere o prăjitură, pentru că încearcă să convingă pe cineva să-i dea prăjitura. Şi bănuiesc că, dacă a cerut şi i s-a dat, are un motiv bun să spună *mulţumesc.* Dar în a doua parte a exemplului dumneavoastră prinţesa nu a cerut prăjitură, ci *i s-a oferit.* Şi nu văd de ce ar trebui să spună *mulţumesc,* când doar îi face pe plac cuiva acceptând ce i s-a oferit.

Pentru a sublinia ideea, a băgat în gură o mică tartă de lămâie.

— Argumentul dumitale este oarecum îndreptăţit, recunosc, a răspuns el. Însă din experienţa mea de-o viaţă nu pot să spun decât…

— Dar tocmai aţi zis că sunteţi tânăr, l-a întrerupt Nina, ridicând un deget.

— Sunt, într-adevăr.

— Atunci, mi se pare cam prematur să spuneţi „experienţa de-o viaţă”.

Da, s-a gândit Contele, aşa cum o arată limpede ceaiul acesta.

— O să lucrez la poziţie, a zis ea ferm, scuturându-şi firimiturile de pe degete. Şi o să am grijă să spun *vă rog* şi *mulţumesc* când cer ceva. Dar nu am nicio intenţie să mulţumesc pentru lucruri pe care nu le-am cerut niciodată.

Aici, pe-aici…

Pe 12 iunie, la ora şapte, când el traversa holul spre Boiarski, Nina i-a făcut semn de după un palmier. Era prima dată când îl acosta la o oră aşa de târzie pentru o excursie.

— Repede! i-a explicat când a ajuns lângă ea, după copac. Domnul a ieşit să ia masa.

Domnul?

Ca să nu atragă atenţia, au urcat amândoi scările cu un aer firesc. Când să ajungă la etajul trei, au dat însă nas în nas cu un client care-şi căuta cheia prin buzunare. Nu la ascensor, ci pe palierul din partea cealaltă era un vitraliu pe care erau pictate păsări cu picioare lungi, care se plimbă printr-o apă mică şi pe lângă care Contele trecuse de o mie de ori. Nina s-a apucat să le cerceteze cu atenţie.

— Da, aveţi dreptate. E un fel de cocor.

Dar, imediat ce oaspetele a dispărut în camera lui, a ţâşnit mai departe. Păşind vioi pe covor, au trecut pe lângă camerele 313, 314 şi 315. Au trecut pe lângă măsuţa cu micuţa statuetă înfăţişându-l pe Hermes, aflată lângă uşa de la camera 316. După care, oarecum buimac, Contele şi-a dat seama că se îndreaptă spre apartamentul în care stătuse el.

Dar stai!

Am luat-o înainte…

După noaptea aceea nefericită care s-a sfârşit pe treptele de la etajul al doilea, Contele luase o pauză de la aperitivul de seară, bănuind că băutura avusese o influenţă nesănătoasă asupra stării sale de spirit. Numai că abstinenţa de sfânt nu s-a dovedit a fi un tonic pentru suflet. Având atât de puţin de făcut şi atât de mult timp în care să facă acest puţin, liniştea sufletească îi era în continuare ameninţată de un anumit *ennui,* mocirla aceea de temut din emoţiile omeneşti.

Şi, dacă după trei săptămâni te simţi atât de apatic,

medita Contele, oare cât de apatic te simţi după trei ani?

Însă pe virtuoşii care s-au rătăcit pe drum îi călăuzeşte adesea Soarta. În Insula Creta, Tezeu a avut-o pe Ariadna cu firul ei fermecat, care l-a scos teafăr din vizuina Minotaurului. În peşterile acelea îşi au sălaşul umbre ca nişte stafii, iar Odiseu l-a avut pe Tiresias, aşa cum Dante l-a avut pe Vergiliu. La Hotelul Metropol, Contele Aleksandr Ilici Rostov avea o fetiţă de nouă ani, pe nume Nina Kulikova.

Căci în prima zi de miercuri din iunie iată-l în hol, neştiind ce să facă, şi tocmai atunci a zărit-o pe Nina strecurându-se pe alături neobişnuit de hotărâtă.

— Bună, dragă prietenă! Încotro?

Întorcându-se parcă prinsă asupra faptului, ea s-a adunat, după care i-a răspuns, fluturând din mână:

— Pe-aici…

El a ridicat din sprâncene.

— Adică unde, mai exact?

…

— În clipa asta, în salonul unde se joacă cărţi.

— A! Deci vă place să jucaţi cărţi.

— Nu tocmai…

— Atunci, de ce Dumnezeu vă duceţi acolo?

…

— Ei, hai! a liniştit-o el. Între noi sigur nu vor exista secrete!

Nina i-a cântărit remarca, iar după aceea, uitându-se întâi în stânga şi apoi la dreapta, i-a încredinţat secretul. Salonul de cărţi era folosit rar, însă în fiecare miercuri, la ora trei, i-a explicat ea, se întâlneau acolo patru femei ca să joace o partidă de twist şi, dacă ajungeai pe la două şi jumătate şi te ascundeai în dulapul cu veselă, puteai să auzi tot ce vorbesc, fiecare cuvinţel, inclusiv destule înjurături, iar când plecau doamnele puteai să mănânci prăjiturile rămase.

Contele şi-a îndreptat spatele.

— Şi unde altundeva vă mai petreceţi timpul?

Ea i-a cântărit şi această remarcă, uitându-se în stânga şi

în dreapta.

— Să ne întâlnim aici, i-a zis, mâine, la două.

Şi aşa a început educarea Contelui.

Locuind la Metropol de patru ani, Contele se considera expert în tot ce însemna acest hotel. Ştia cum îl cheamă pe fiecare angajat şi ce servicii oferă, ştia pe de rost în ce stil sunt amenajate toate apartamentele. Dar în clipa în care Nina l-a luat de mână, şi-a dat seama cât de novice fusese.

În cele zece luni petrecute la Metropol şi ea fusese, în felul ei, închisă. Fiind detaşat la Moscova doar „temporar”, tatăl ei nu se deranjase s-o înscrie la şcoală. Şi, cum era cu un picior bine înfipt în ţinuturile îndepărtate, guvernanta prefera ca fetiţa să rămână la hotel, unde era mai puţin probabil să fie pervertită de felinarele de pe stradă şi de tramvaie. Prin urmare, deşi o lume întreagă ştia că uşa de la intrarea în Metropol se învârteşte fără oprire, pentru Nina, ea nu se învârtea. Dar tânăra domnişoară, spirit cu iniţiativă şi mereu neobosit, descoperise cum stau lucrurile cercetând ea, personal, hotelul până când învăţase fiecare cameră, scopul ei şi felul în care ar putea fi întrebuinţată mai bine.

Da, Contele se dusese la ferestruica din fundul holului ca să-şi ceară corespondenţa, dar oare fusese la camera de sortare, unde plicurile care soseau cu poşta erau răsfirate pe masă la ora zece şi la ora două, inclusiv cele cu ştampilă roşie, pe care scrie clar LIVRARE IMEDIATĂ?

Şi da, trecuse pe la magazinul Fatimei pe vremea când era deschis, dar oare păşise în camera de tăiere? Printr-o uşă îngustă din spatele florăriei se intra într-o nişă, unde era o tejghea verde-deschis, unde se tăiau cozile florilor şi trandafirii se curăţau de ghimpi, unde şi acum găseai răspândite pe jos petalele uscate de la zece imortele, esenţiale pentru prepararea poţiunilor.

Desigur, a exclamat Contele pentru sine însuşi. La Metropol, în spatele camerelor erau camere şi în spatele uşilor erau uşi. Dulapurile cu rufărie. Spălătoriile. Cămările. Pupitrul de comandă!

Era ca şi cum ai călători cu un vapor cu aburi. După ce s-a delectat după-amiază trăgând cu arcul de la tribord în porumbei de lut, pasagerul se îmbracă pentru a merge să mănânce, ia cina la masa căpitanului, îl bate la o partidă de cărţi pe franţuzul înfumurat, iar apoi se plimbă sub cerul înstelat, la braţul unei noi cunoştinţe, în tot acest timp felicitându-se că a făcut cea mai însemnată parte a drumului pe mare. Însă în realitate el nu a reuşit decât să dezvăluie un *crâmpei* de viaţă pe vapor, ignorând cu desăvârşire toate dedesubturile acelea ale vieţii care fac posibilă trecerea.

Nina nu se mulţumise cu ce se vede de pe puntea superioară. Mersese mai jos. În spate. Pe-aici. Pe-acolo. Câtă vreme fusese ea în hotel, pereţii nu crescuseră până înăuntru, ci crescuseră în afară, lărgind teritoriul hotelului şi făcându-l să pară mai alambicat. În primele săptămâni petrecute acolo, clădirea ajunsese să cuprindă în ea câtă viaţă e în două cartiere de locuit. În primele luni petrecute acolo ajunsese să cuprindă jumătate din Moscova. Dacă ea o să stea acolo îndeajuns, o să cuprindă toată Rusia.

Pentru a-l iniţia pe Conte, Nina s-a dovedit chibzuită şi a început de jos – de la subsol, cu reţeaua de coridoare şi fundături. Trăgând o uşă grea, de oţel, l-a dus întâi în sala în care era boilerul, unde aburii veneau în talazuri dintr-o concertină de valve. Folosind batista lui, a deschis uşurel o uşiţă din fier forjat din furnal, ca să vadă focul ce ardea zi şi noapte şi care întâmplător era cel mai bun loc din hotel în care să distrugi mesaje secrete şi scrisori de dragoste ilicite.

— Primiţi scrisori de dragoste ilicite, nu-i aşa?

— Fără îndoială.

Urma sala electrică, unde Nina i-a poruncit să nu cumva să atingă ceva, deşi nu era nevoie, căci zumzăitul metalic şi mirosul sulfuros i-ar fi semnalat şi celui mai neglijent aventurier că e cazul să fie precaut. Acolo, pe peretele din spate, într-un talmeş-balmeş de fire, Nina i-a arătat chiar levierul pe care, dacă-l trăgeai, puteai să faci beznă în sala

de bal, ocazia perfectă pentru a şterpeli nişte perle.

După ce au cotit o dată la stânga şi de două ori la dreapta, au ajuns la o cămăruţă în care era balamuc – un fel de cabinet de curiozităţi –, unde erau expuse toate obiectele rămase de la clienţii hotelului, cum ar fi umbrele, ghiduri de călătorie Baedeker, romane groase pe care nici nu le terminaseră de citit, dar pe care nu mai suportau să le care de colo-colo. Într-un colţ, tocite, două covoraşe orientale, un lampadar şi o mică etajeră din lemn de santal, pe care Contele o lăsase în apartamentul în care stătuse înainte.

La capătul îndepărtat al subsolului, apropiindu-se de scara îngustă din spate, au trecut pe lângă o uşă bleu.

— Ce avem aici? a întrebat el.

— Cred că n-am fost înăuntru.

Contele a încercat mânerul rotund.

— Ei bine, mă tem că e încuiat.

Dar ea s-a uitat în stânga şi în dreapta.

Şi el la fel.

După care ea şi-a dus mâinile la gât şi şi-a scos lănţişorul delicat. La gât, agăţat de cercul de aur, i se bălăbănea pandantivul de aur pe care Contele îl observase prima dată în Piazza, dar care nu era nici talisman, nici medalion. Era o cheie din hotel!

Nina a scos-o uşor de pe lanţ şi i-a dat-o lui să facă onorurile. Strecurând-o în orificiul în formă de craniu din blazon, Contele a răsucit-o încet, cu urechea la cupele care s-au aşezat la loc cu un *clic* satisfăcător. Apoi a deschis uşa, iar Nina a rămas cu gura căscată, pentru că înăuntru era o comoară.

La propriu.

Pe rafturile care se întindeau de sus până jos pe pereţi se aflau serviciile de argint ale hotelului, strălucind ca şi cum ar fi fost lustruite chiar în dimineaţa aceea.

— Pentru ce sunt toate astea? a întrebat ea uluită.

— Pentru banchete, i-a răspuns el.

Lângă teancurile de farfurii din porţelan de Sèvres, purtând însemnele hotelului, erau samovare de peste

jumătate de metru şi supiere ce păreau potirele zeilor. De asemenea, vase pentru cafea şi sosiere. Era acolo o întreagă varietate de tacâmuri, fiecare făurit cu cea mai mare grijă ca să poată sluji unui singur scop de natură culinară. Nina a luat o ustensilă delicată, cu mâner de fildeş. Apăsând, a văzut cele două lamele deschizându-se şi închizându-se, după care s-a uitat la el stupefiată.

— Pentru servit sparanghelul, a explicat el.

— Şi la un banchet chiar e nevoie de o lingură pentru servit sparanghelul?

— Dar o orchestră chiar are nevoie de fagot?

Când ea a pus-o gingaş la loc, pe raftul ei, Contele s-a întrebat de câte ori o fi fost servit cu ustensila aceea. De câte ori o fi mâncat din farfuriile acelea? Bicentenarul oraşului Sankt-Petersburg se sărbătorise în sala de bal de la Metropol, ca şi centenarul naşterii lui Puşkin şi dineul anual de la Clubul Jucătorilor de Table. Şi apoi, evenimente cu caracter mai intim aveau loc în cele două saloane de masă private de lângă Boiarski: Salonul Galben şi Salonul Roşu. În vremurile lor de glorie, aceste două spaţii intime îndemnau aşa de tare la exprimarea sinceră a sentimentelor, că, dacă ai fi tras cu urechea la mesele de-acolo o lună, ai fi putut să anticipezi toate falimentele, nunţile şi războaiele din anul următor.

Plimbându-şi fascinat ochii pe rafturi, a clătinat din cap ca să exprime un simţ al mistificării.

— Bolşevicii sigur au descoperit chilipirul. Dar oare de ce nu l-au sustras?

— Poate au nevoie de el aici, a răspuns ea, cu judecata ei senină de copil.

Da, s-a gândit el. Exact.

Căci, în ciuda înfrângerii clare a claselor privilegiate în numele Proletariatului, în scurtă vreme bolşevicii aveau să organizeze banchete. Poate nu atâtea câte fuseseră în timpul Romanovilor – fără baluri toamna şi fără aniversări jubiliare –, dar de sărbătorit, era obligatoriu să sărbătorească ceva: fie centenarul *Das Kapital* ori aniversarea de argint a bărbii lui Lenin. Listele de invitaţi

aveau să fie aduse din condei şi scurtate. Aveau să se inscripţioneze şi să se trimită invitaţii. Apoi, strânşi în jurul unor mese aşezate într-un cerc impresionant, noii oameni de stat aveau să-i facă semn din cap ospătarului (fără să-l întrerupă pe individul logoreic care stătea în picioare) că da, ar mai dori puţin sparanghel.

Căci fastul e o forţă tenace. Şi, în plus, vicleană.

Ce umil îşi pleacă el capul când împăratul e târât pe scări şi azvârlit în stradă! Dar apoi, după ce a aşteptat cuminte să-i vină vremea, ajutându-l pe conducătorul nou înscăunat să-şi pună haina, îl complimentează pentru cum arată şi-i sugerează să-şi pună o medalie, două. Sau, după ce l-a servit la un dineu protocolar, se întreabă cu voce tare dacă pentru un om cu o asemenea răspundere n-ar fi fost mai potrivit un scaun înalt. Soldaţii omului de rând n-au decât să ardă steagurile vechiului regim pe rugul victoriei, însă nu va trece mult şi trompetele vor suna, iar fastul îşi va ocupa locul lângă tron, asigurându-şi încă o dată puterea asupra istoriei şi a regilor.

Nina şi-a trecut degetele peste feluritele tacâmuri de acolo, plină de admiraţie şi în acelaşi timp de spaimă. După care s-a oprit.

— Ce este aceea?

Pe raftul din spatele candelabrului era o femeie din argint, de aproape opt centimetri, în fustă cu crinolină şi cu o coafură înaltă, à la Maria Antoaneta.

— E un clopoţel, a zis Contele.

— Un clopoţel?

— Care se pune pe masă, lângă gazdă.

A apucat-o de fustă pe micuţa doamnă şi când a mişcat-o s-a auzit sunetul fermecător (un Mi acut) care anunţase sfârşitul a mii şi mii de feluri de mâncare şi curăţarea a cincizeci de mii de farfurii.

În zilele care au urmat, Nina şi-a expus sistematic curriculumul, conducându-şi elevul dintr-o încăpere în alta. Contele crezuse iniţial că toate lecţiile se vor desfăşura la nivelurile de jos ale hotelului, unde se aflau serviciile. Dar,

după ce au vizitat subsolul, sala de corespondenţă, pupitrul de comandă şi toate celelalte cotloane de la etajul întâi, într-o după-amiază au urcat pe scări spre apartamente.

Acum, să explorezi locuinţe particulare înseamnă, s-o recunoaştem, să încalci buna-cuviinţă, doar că Nina nu voia să ajungă acolo ca să şterpelească ceva. Sau ca să tragă pur şi simplu cu ochiul. Pe ea o interesa priveliştea.

Fiecare cameră de la Metropol oferea o cu totul altă privelişte – una configurată nu numai de altitudine şi orientare, ci şi de anotimp şi de oră. Astfel că, dacă întâmplător doreai să urmăreşti batalioane mărşăluind spre Piaţa Roşie pe 7 noiembrie, trebuia să mergi în camera 322, nu mai departe. Iar când aveai chef să dai cu bulgări de zăpadă în trecătorii neînfricaţi cel mai bine era să recurgi la fereastra bine ascunsă de la camera 405. Până şi camera 244, un locşor mai degrabă deprimant, din care se vedea aleea din spatele hotelului, avea farmecul ei: dacă te aplecai îndeajuns pe fereastră, puteai să-i vezi pe negustorii de fructe la uşa bucătăriei şi să prinzi vreun măr dintre cele pe care le aruncau de jos.

Însă, dacă ţi-ai fi dorit să vezi oaspeţii sosind la Teatrul Balşoi într-o seară de vară, cel mai bun loc ar fi fost, fără îndoială, fereastra de nord-vest de la camera 317. Şi astfel…

Pe 12 iulie, la ora şapte, când Contele traversa holul, Nina i-a dat semnalul. Peste două minute, după ce i se alăturase pe scări, iată-l conducând-o pe lângă camerele 313, 314 şi 315, spre uşa fostului său apartament. Ea a răsucit cheia şi s-a furişat înăuntru, iar el a urmat-o îndatoritor, însă având, clar, o presimţire.

S-a reacomodat dintr-o privire cu fiecare centimetru din încăpere. Canapeaua şi scaunele cu tapiserie roşie erau tot acolo, ca şi ceasul bunicului şi urnele chinezeşti de la Ceasul Leneş. Pe masa de cafea franţuzească (adusă ca să înlocuiască măsuţa bunicii) se aflau un exemplar împăturit din *Pravda,* un serviciu de argint şi o ceaşcă în care mai era ceai.

— Repede! i-a spus ea, ducându-se la fereastra de la nord-vest.

Vizavi de Piaţa Teatrului, Balşoi Teatr era luminat de sus până jos. Bolşevicii care de obicei se îmbrăcau ca distribuţia din *Boema* profitau de aerul cald al nopţii şi se amestecau cu coloanele. Luminile din hol au început brusc să pâlpâie. Scuturându-şi scrumul din ţigări, domnii şi-au prins doamnele de cot. Dar, chiar când ultimul sosit a dispărut în spatele uşii, la colţ s-a oprit un taximetru, apoi s-a deschis uşa şi o doamnă în roşu a năvălit pe scările teatrului, ţinându-şi cu mâna poalele rochiei.

Aplecându-se în faţă, Nina şi-a pus palmele pe geam şi a scâncit.

— Ce n-aş da să fiu eu acolo şi ea aici! a oftat.

Iată, şi-a zis Contele, o dorinţă a tuturor fiinţelor umane.

✡

Mai târziu, în aceeaşi seară, singur în pat, se gândea la vizita în apartamentul care fusese al lui.

Nu-i era gândul la ceasul de familie, care încă ticăia lângă uşă, nici la arhitectura grandioasă şi nici măcar la priveliştea care se vedea de la fereastra din nord-vest. În minte îi zăbovea serviciul de ceai de pe masă, de lângă ziarul împăturit.

Cu toată inocenţa lui, acest mic tablou sugera cumva povara din sufletul lui. Căci, dintr-o privire, a înţeles tot. Întorcându-se de la vreo ieşire la ora patru şi punându-şi haina pe spătarul scaunului, actualul locatar al camerei ceruse ceaiul şi gazeta de după-amiază. După care se aşezase pe canapea să lenevească un ceas, ca oamenii civilizaţi, înainte să se îmbrace pentru a merge la cină. Cu alte cuvinte, în camera 317 nu observase un simplu ceai de după-masă, ci un moment din viaţa de zi cu zi a unui domn aflat în libertate.

În lumina acestor gânduri şi-a revăzut noua cameră, cei o sută de metri pătraţi care îi fuseseră repartizaţi. Niciodată nu-i păruse aşa de mică. Patul se înghesuia în masa de cafea, masa de cafea se înghesuia în scaunul cu spătar înalt şi scaunul cu spătar înalt trebuia tras într-o parte când

voiai să deschizi dulapul. Mai simplu spus, nu era îndeajuns spaţiu să leneveşti o oră, ca oamenii civilizaţi.

În timp ce se uita de jur-împrejur însoţit de gândul acesta îndepărtat, un glas doar pe jumătate al lui i-a amintit că, la Metropol, în spatele camerelor sunt camere şi în spatele uşilor sunt uşi…

Ridicându-se din pat, şi-a făcut loc până la măsuţa de cafea a bunicii, a dat la o parte scaunul cu spătar înalt şi a rămas în faţa dulapului cât o cabină telefonică. Pe perete, în dreptul dulapului, era un panou elegant, din lemn de stejar. Înfloritura aceasta i se păruse întotdeauna un pic prea mult, dar dacă dulapul fusese cumva construit într-un fost toc de uşă? Deschizând uşa, a dat la o parte hainele şi a ciocănit în peretele din spate. Promiţător de subţire, după cum suna. A împins cu trei degete şi a simţit că se îndoaie. A scos toată îmbrăcămintea şi a trântit-o pe pat. După care, ţinând uşile, a lovit peretele interior cu călcâiul. S-a auzit un scârţâit plăcut. Lăsându-se pe spate, a lovit până a cedat bariera. Apoi a tras înăuntru scândurile desprinse şi s-a furişat prin gaură.

Se afla acum într-un spaţiu întunecat şi îngust, mirosind a cedru uscat, probabil în camera de baie a vecinului. A tras aer în piept, a răsucit clanţa rotundă, a deschis uşa şi a intrat într-o cameră care era oglinda fidelă a propriei lui camere, dar în care fuseseră depozitate cinci cadre de pat. Două din ele, care fuseseră sprijinite de perete, căzuseră şi ţinuseră închisă uşa dinspre hol. Trăgând ramele, a deschis uşa, a scos tot din cameră şi a început să aşeze totul altfel.

Întâi, a pus cele două scaune cu spătar înalt la măsuţa de cafea a bunicii. Apoi a coborât pe treptele întunecate la subsol. A luat un covor din cabinetul de curiozităţi, lampadarul şi micul raft de cărţi, făcând câte un drum cu fiecare. După aceea, coborând câte două trepte o dată, a făcut ultima vizită ca să aducă zece dintre romanele groase abandonate acolo. După ce şi-a mobilat noul birou, s-a dus pe hol şi a împrumutat un ciocan şi cinci cuie de la omul care repara acoperişul.

Nu mai umblase cu un ciocan de când era copil şi-l ajuta

la Ceasul Leneş pe Tikon, bătrânul îngrijitor, să repare gardul în primele săptămâni de primăvară. Ce plăcut era să bată cuiul cu ciocanul, să-l înfigă prin scândură într-un stâlp şi sunetul să se audă cu ecou în aerul dimineţii. Dar la prima lovitură cu acest ciocan nu şi-a lovit decât degetul mare (În caz că aţi uitat, când îţi dai cu ciocanul în degetul mare, doare groaznic. Sari ca ars şi zici nişte vorbe care iau numele Domnului în deşert.)

Soarta însă este de partea curajoşilor. Aşa că, dacă la a doua lovitură a dat pe alături, la a treia a nimerit cuiul, iar la al doilea cui a restabilit ritmul, cioc-cioc-cioc, cadenţa aceea străveche, pe care nu o găsim în cadril, în hexametri sau în şaua lui Vronski!

De-ajuns să spunem că, într-o jumătate de oră, patru cuie intraseră prin marginea uşii în toc, aşa că accesul în noua sa cameră avea să se facă prin mânecile de la hainele lui. Al cincilea cui l-a păstrat pentru peretele de deasupra raftului cu cărţi, ca să poată agăţa acolo portretul surorii sale.

Când a isprăvit, s-a aşezat pe unul dintre scaunele cu spătar înalt şi a avut o clipă aproape surprinzătoare de fericire. Deşi erau de aceleaşi dimensiuni, dormitorul şi acest birou improvizat îi influenţau în feluri diferite starea de spirit. Într-o anumită măsură, pentru că erau mobilate diferit. În timp ce camera de alături, cu patul, biroul şi pupitrul ei, rămânea teritoriul necesităţilor practice, biroul, cu cărţile şi Ambasadorul lui, cu portretul Elenei, avea o mobilă esenţială pentru spirit. E foarte probabil însă ca originea să fi jucat un rol mai important în diferenţa dintre cele două camere. Căci, dacă o cameră aflată sub conducerea, influenţa şi intenţia altora pare mai mică decât este, o cameră *secretă,* de orice dimensiune, poate să pară oricât de mare vrei să ţi-o închipui.

Ridicându-se de pe scaun, a scos volumul cel mai gros dintre cele aduse de la subsol. Într-adevăr, pentru el n-o să fie o nouă aventură. Dar oare ar fi nevoie să fie? Oare l-ar putea acuza cineva de nostalgie sau lene, oare l-ar putea acuza că-şi pierde timpul, fiindcă citise deja povestea de

două-trei ori?

Aşezându-se din nou, a pus un picior pe marginea măsuţei de cafea şi s-a lăsat pe spate până când cele două picioare din spate ale scaunului şi-au găsit echilibrul, după care s-a aplecat asupra primei fraze:

Toate familiile fericite sunt la fel; fiecare familie nefericită e nefericită în felul ei.

— Minunat! a exclamat.

Adunare

— Să mergem!

— Aş prefera să nu.

— Hai, nu fiţi aşa boşorog!

— Nu sunt boşorog.

— Sunteţi sigur?

— Niciodată nu poţi fi sigur că nu eşti boşorog. Cuvântul e o axiomă.

— Exact.

Şi astfel Nina l-a constrâns pe Conte să i se alăture într-una dintre excursiile ei preferate: să spioneze din balconul sălii de bal. Lui nu prea-i dădea inima ghes să-i ţină companie în această aventură, din două motive. Mai întâi, pentru că balconul respectiv era îngust şi plin de praf şi, ca să nu fii văzut, trebuia să stai tupilat după balustradă, într-o poziţie clar incomodă pentru un om care are peste 1,80 înălţime. (Ultima dată când o însoţise acolo i se descususe tivul de la pantaloni şi-i luase trei zile să se dezmorţească după ce stătuse cu gâtul sucit.) În al doilea rând, însă, întâlnirea din această după-amiază era aproape sigur încă o Adunare.

Adunările de la hotel fuseseră din ce în ce mai dese vara. Grupuleţe de bărbaţi năvăleau în hol la diverse ore din zi, deja gesticulând şi întrerupându-se unii pe alţii, nerăbdători să-şi spună punctul de vedere. În sala de bal li se alăturau celor care discutau umăr la umăr, pufăind câte o ţigară.

Din câte îşi dădea el seama, bolşevicii se adunau oricând se putea, în orice formă şi din orice motiv. Într-o singură săptămână puteau avea loc varii comisii, întruniri, colocvii, congrese şi convenţii pentru a se stabili coduri şi planuri de acţiune, pentru a se face plângeri şi lamentări despre cele mai vechi probleme ale lumii în noua ei nomenclatură.

Dacă pe Conte nu-l trăgea inima să cerceteze aceste adunări nu era pentru că înclinaţiile ideologice ale participanţilor i se păreau dezgustătoare. S-ar fi tupilat imediat în spatele balustradei dacă ar fi fost să-i

urmărească pe Cicero într-o dispută cu Catilina ori pe Hamlet într-o dispută cu el însuşi. Nu, nu era o chestiune de ideologie. Simplu spus, orice discurs politic ce aspira să convingă i se părea plictisitor.

Dar nu cumva tocmai asta susţinea un boşorog…?

Inutil să spunem însă că a urmat-o pe Nina pe scări, până la etajul doi. După ce au scrutat intrarea de la Boiarski şi s-au asigurat că nu e nicio primejdie la orizont, au deschis cu cheia ei uşa nemarcată de la balcon.

Jos, o sută de oameni erau deja aşezaţi pe scaune şi încă o sută se strânseseră pe intervaluri, când trei persoane impozante au luat loc la o masă lungă, de lemn, de pe podium. Adică Adunarea aproape se Adunase.

Cum era 2 august şi în ziua aceea se desfăşuraseră deja două Adunări, în sala de bal temperatura era de peste treizeci de grade. Nina se ghemuise deja în spatele balustradei, ţinându-se cu mâinile. Când s-a aplecat şi el, i-a plesnit cusătura de la pantaloni în dreptul posteriorului.

— *Merde!* a bolborosit.

— Şşş! l-a apostrofat ea.

Prima oară când o însoţise pe balcon îl uimise cât de profund se schimbase viaţa sălii de bal. Cu nici zece ani în urmă, toată societatea moscovită ar fi apărut înveşmântată în cele mai bune ţinute sub candelabrele grandioase, ca să danseze o mazurcă şi să închine un pahar în cinstea ţarului. Dar, după ce fusese martor la câteva Adunări, ajunsese la o concluzie şi mai uimitoare: deşi venise Revoluţia, sala de bal abia dacă se schimbase.

Chiar în clipa aceea, de pildă, intrau pe uşă doi juni gata de păruială. Dar, înainte de a schimba vreo vorbă cu cineva, au traversat încăperea ca să-l salute pe domnul bătrân, aşezat undeva la perete. Probabil că acesta din urmă participase la revoluţia din 1905, scrisese un pamflet în 1880 sau luase cina cu Karl Marx în 1952. Bătrânul revoluţionar, pentru orice va fi fost el o eminenţă, a răspuns la salutul junilor bolşevici înclinând din cap plin de sine, în tot acest timp stând chiar în scaunul în care stătuse Marea

Ducesă Anapova când primise saluturile prinţeselor tinere şi îndatoritoare la balul de Paşti pe care îl dădea în fiecare an.

Ori să-l privim pe domnul acela fermecător care, asemenea Prinţului Tetrakov, făcea acum turul sălii, dând mâna cu toţi ori bătându-l pe spate pe unul sau pe altul. După ce a făcut impresie, sistematic, în fiecare colţ – presărând aici o observaţie cu greutate, colo scăpând o vorbă de duh –, acum s-a scuzat pentru „doar o clipă”. Însă, odată ieşit pe uşă, n-o să se mai întoarcă. Căci, asigurându-se că toţi cei de faţă au luat act de prezenţa lui, o să se îndrepte acum spre un cu totul alt fel de Adunare, una care o să aibă loc într-o cameră drăguţă, intimă, din Arbat.

Un turc tânăr şi în vogă, despre care se zvonea că ar fi în graţiile lui Lenin, o să-şi facă apariţia mai târziu, la sfârşitul serii – cum îşi făcea apariţia căpitanul Radianko pe vremea când era în graţiile ţarului –, etalându-şi astfel nepăsarea faţă de convenţiile mai mărunte ale etichetei şi consolidându-şi reputaţia de om care are atât de multe lucruri de făcut, şi atât de puţin timp în care să le facă.

Acum, bineînţeles, în încăpere predomină pânza, nu caşmirul, cenuşiul, nu auriul. Dar oare peticul din cot e chiar atât de diferit de epoletul de pe umăr? Oare şepcile muncitoreşti nu vor să arate, întocmai cum şi bicornul, şi coiful au vrut să arate înaintea lor, ceva anume?

Sau să-l luăm pe birocratul cu ciocănel de pe podium. Îşi permite o haină de costum şi o pereche de pantaloni şifonaţi, fără îndoială. Însă dacă poartă uniforma ponosită este ca să-i asigure pe toţi cei prezenţi că şi el e un membru călit al clasei muncitoare!

De parcă i-ar fi auzit gândurile, Secretarul a lovit deodată cu ciocănelul în masă, declarând deschisă A Doua Sesiune a Primului Congres al Uniunii Tuturor Muncitorilor Căilor Ferate din Rusia, filiala Moscova. Uşile s-au închis, participanţii şi-au ocupat locurile, Nina şi-a ţinut respiraţia, iar Adunarea a început.

În primele cincisprezece minute s-au ridicat cinci probleme administrative diferite, care au fost tranşate

repejor, una după alta, aşa că îţi închipuiai că prezenta Adunare se putea încheia înainte să-ţi cedeze spatele. După care s-a pus pe tapet un subiect ce părea mai delicat. Era o propunere de amendament la carta Uniunii ori, mai exact, la propoziţia a şaptea din paragraful al doilea, pe care acum Secretara l-a citit în întregime.

Acolo era, într-adevăr, o frază formidabilă, întreţinând relaţii intime cu virgula şi având un dispreţ sănătos faţă de punct. Căci, aparent, scopul ei era să catalogheze fără frică sau ezitare fiecare virtute a Uniunii, incluzând, însă nu limitându-se la: umerii săi ce nu se înfioară, paşii săi ce nu se clatină, ciocanele sale ce izbesc cu zgomot vara, cărbunele său aruncat în foc iarna şi sunetul plin de nădejde al şoaptelor sale noaptea. Însă în ultima parte a acestei fraze impresionante, chiar în punctul culminant, era observaţia că, prin eforturile lor neobosite, Muncitorii Căilor Ferate din Rusia „facilitează comunicarea şi comerţul în provincie”.

După toată construcţia, era un fel de anticlimax, a recunoscut Contele.

Însă obiecţia nu survenise din cauză că fraza era total lipsită de vervă, ci din pricina cuvântului *facilitează.* Mai exact, verbul fusese acuzat că e atât de călduţ şi de primitiv, că nu reuşeşte să le facă dreptate tuturor oamenilor muncii din sală.

— Nu ajutăm o cucoană să-şi pună haina! a strigat cineva din spate.

— Sau să-şi facă unghiile!

— Ascultaţi, ascultaţi!

Foarte bine.

Dar ce verb ar putea exprima mai bine lucrarea Uniunii? Ce verb ar putea face dreptate devotamentului plin de sudoare al inginerilor, vigilenţei necontenite a frânărilor, muşchilor încordaţi ai celor care au pus bazele?

De jos au sosit mai multe propuneri:

A îndemna.

A propulsa.

A împuternici.

S-au dezbătut aprins meritele şi limitările fiecărei alternative. S-au numărat pe degete argumente, întrebări retorice, invocaţii emoţionale şi strigături venind din rândurile din spate, întrerupte încontinuu de clinchetul ciocănelului, în timp ce temperatura se ridica la treizeci şi cinci de grade.

Apoi, chiar când Contele simţea că rebeliunea pluteşte în aer, a venit o sugestie de la un tânăr sfios din rândul zece: poate că *a facilita* s-ar putea înlocui cu *a permite* şi *a asigura.* Astfel, a explicat junele (făcându-se roşu ca zmeura), s-ar putea cuprinde nu doar amplasarea căilor ferate şi manevrarea motoarelor, ci şi întreţinerea continuă a sistemului.

— Da, asta e.

— Amplasare, manevrare şi întreţinere.

Cum din toate părţile s-au auzit aplauze frenetice, ideea părea gata să fie adoptată la fel de repede şi să fie la fel de importantă ca un butoi de la locomotivele Uniunii în stepă. Dar, chiar când să fie gata, s-a ridicat un individ cam sfrijit din rândul doi. Era aşa de firav, că mai întâi te întrebai cum o fi reuşit să-şi câştige un loc în Uniune. Când toţi ochii s-au întors spre el, acest conţopist ori contabil, acest rus care cară hârtii a spus cu o voce la fel de călduţă şi de primitivă ca verbul *a facilita:*

— Concizia poetică ne cere să evităm o pereche de cuvinte atunci când e de ajuns un singur cuvânt.

— Poftim?

— Ce-a zis?

S-au ridicat mai mulţi să-l ia de guler şi să-l scoată de-acolo. Dar nici n-au apucat să pună mâna pe el, că a vorbit un ins corpolent din rândul cinci, fără să se ridice:

— Cu tot respectul pentru *concizia poetică,* bărbatul a fost înzestrat cu o pereche, când i-ar fi putut fi de ajuns unul singur.

Aplauze fulgerătoare!

Hotărârea de a înlocui *a facilita* cu *a permite* şi *a asigura* a fost adoptată prin unanima ridicare a mâinilor şi printr-un universal tropăit din picioare. Între timp, în balcon se

petrecea o întâmplare particulară, care arăta că, la urma urmei, poate că discursul politic nu e întotdeauna atât de plictisitor.

Când adunarea a luat sfârşit şi s-a furişat cu Nina înapoi în hol, Contele era destul de mulţumit de sine însuşi. Mulţumit de micile lui paralele între inşii care aduc omagii şi cei care te bat pe spate, cei de azi şi cei de ieri. Avea şi o groază de alternative amuzante la *a permite* şi *a asigura,* de la *a (se) fâţâi* şi *a (se) tăvăli* la *carambol* şi *înclinare.* Iar când ea l-a întrebat, inevitabil, ce părere are despre dezbaterea zilei, urma să-i răspundă că a fost, evident, shakespeariană. Shakespeariană, adică aşa ca Dogberry din *Mult zgomot pentru nimic.* Mult zgomot pentru nimic, într-adevăr.

Dar a avut noroc şi n-a apucat să-i răspundă. Căci, când l-a întrebat ce părere are despre Adunare, arzând de nerăbdare să-i asculte impresiile, Nina a început să le turuie pe ale ei.

— Nu-i aşa că a fost fascinant? Nu-i aşa că a fost fantastic? Aţi fost vreodată cu trenul?

— Trenul este mijlocul meu de transport preferat, a zis el, cumva nedumerit.

Ea a încuviinţat dând din cap, plină de entuziasm.

— Şi al meu! Şi când aţi mers cu trenul aţi privit peisajul alunecând pe lângă fereastră, aţi ascultat conversaţiile celorlalţi pasageri şi aţi plutit în ritmul roţilor?

— Da, am făcut toate acestea.

— Exact. Însă v-aţi întrebat, măcar o clipă, cum ajunge cărbunele în motorul de la locomotivă? V-aţi gândit în mijlocul pădurii ori pe vreo pantă stâncoasă cum au apărut căile ferate, în primul rând?

Contele a tăcut. S-a gândit. Şi-a imaginat. A recunoscut.

— Niciodată.

Ea i-a aruncat o privire de cunoscător.

— Uluitor, nu-i aşa?

Şi, privind în lumina aceea, cine putea fi de altă părere?

Peste câteva minute, cu un ziar împăturit la spate, în

buzunarul de la pantaloni, Contele ciocănea la uşa de la biroul Marinei, încântarea sfioasă.

Până nu cu mult timp în urmă, şi-a adus el aminte, în încăperea asta lucrau trei croitorese, fiecare la maşina ei de cusut fabricată în America. Asemenea celor trei zeiţe ale Soartei, împreună învârtiseră, măsuraseră şi tăiaseră, strâmtaseră rochii, ridicaseră tivuri, lungiseră pantaloni, cu toate implicaţiile simbolice ale înaintaşelor lor. După Revoluţie, fuseseră concediate toate. Silenţioasele maşini de cusut deveniseră proprietatea Poporului. Iar încăperea? Devenise florăria Fatimei. Pentru ele nu existaseră toţi acei ani de strâmtat rochii şi scurtat pantaloni şi nici de aruncat buchete ori de jucat cu butoniere.

În 1921, când rămăsese cu aşternuturi precare, perdele ponosite şi şervete sfâşiate, pe care nimeni nu avea nicio intenţie să le înlocuiască, hotelul o avansase pe Marina, graţie căreia mai avea parte şi de câte o cusătură cumsecade.

— A, Marina! a exclamat el când ea i-a deschis uşa cu acul şi aţa în mână. Ce bine să te găsesc cosând în sala de cusut!

Ea l-a privit oarecum bănuitoare.

— Ce altceva aş putea face?

— Într-adevăr, i-a răspuns el oferindu-i cel mai fermecător zâmbet, după care s-a întors la nouăzeci de grade, a ridicat repede ziarul şi a rugat-o modest să-i dea o mână de ajutor.

— Nu v-am reparat o pereche de pantaloni chiar săptămâna trecută?

— Am fost iar la spionat cu Nina, i-a explicat el. În balconul sălii de bal.

Croitoreasa s-a uitat la el cu un ochi trădându-i consternarea şi cu altul neîncrederea.

— Dacă umblaţi cu o fetiţă de nouă ani, de ce insistaţi să purtaţi astfel de pantaloni?

Tonul ei l-a nedumerit puţin.

— Azi-dimineaţă, când m-am îmbrăcat, n-aveam nicio peripeţie în plan. Oricum, aflaţi că aceşti pantaloni sunt

făcuţi la comandă pe Savile Row.

— Da. Făcuţi la comandă pentru a sta îmbrăcat cu ei într-un salon sau pentru a desena într-o cameră de oaspeţi.

— Dar n-am desenat niciodată într-o cameră de oaspeţi!

— Ceea ce e foarte bine, căci probabil aţi fi vărsat cerneala.

Cum în ziua aceea Marina nu părea nici deosebit de sfioasă, nici deosebit de încântătoare, el a făcut o plecăciune, gata să-şi ia rămas-bun.

— Ah, destul! Treceţi după paravan şi scoateţi-vă pantalonii!

Fără să mai rostească o vorbă, Contele s-a dus după paravan, i-a scos şi i-a întins ei. După tăcerea care s-a lăsat, şi-a dat apoi seama că Marina îşi găsise aţa, băgase capătul firului în gură ca să-l înmoaie şi acum îl strecura cu mare atenţie în urechile acului.

— Ei bine, i-a zis, mi-aţi putea povesti ce făceaţi în balcon.

Aşa că ea s-a apucat să-i coasă pantalonii – dacă vreţi, să facă un fel de mici căi ferate în material –, iar el să-i povestească cum a fost la Adunare şi să-i împărtăşească diverse impresii. Apoi a remarcat aproape mâhnit că, în timp ce el constata ce sălbatice sunt convenţiile sociale şi cum se cam ia omul prea în serios, Nina era din ce în ce mai încântată de energia de la Adunare şi de hotărârea ei de a-şi atinge scopul.

— Şi ce e greşit?

— Nimic, cred, a recunoscut el. Doar că acum câteva săptămâni mă invita la ceai ca să mă întrebe ce reguli trebuie să urmezi ca să fii prinţesă.

Întinzându-i pantalonii peste paravan, Marina a clătinat din cap ca şi cum ar fi trebuit să dezvăluie un adevăr greu unui nevinovat.

— Toate fetiţele depăşesc vremea când vor să fie prinţese, i-a spus ea. De fapt, depăşesc vremea când vor să fie prinţese mai repede decât depăşesc băieţeii vremea când vor peripeţii.

Când să plece de la ea, ridicând mâna în semn de mulţumire şi cu pantalonii intacţi, s-a împiedicat de un hamal care stătea la uşă şi pur şi simplu a căzut.

— Vă rog să mă scuzaţi, Conte Rostov.

— E în ordine, Petia. Nu ai de ce să-ţi ceri scuze. A fost vina mea, sunt sigur.

Sărmanul, căruia îi ieşiseră ochii din cap, nici măcar nu-şi dăduse seama că rămăsese fără şapcă. Aşa că, ridicând-o de jos şi punându-i-o la loc pe cap, Contele i-a urat spor la treburi şi a dat să plece.

— Dar treburile mele vă privesc pe dumneavoastră.

— Pe mine?

— Domnul Halecki doreşte să vă vorbească. La el în birou.

Nu e de mirare că-i ieşiseră ochii din cap. Nu numai că nu fusese convocat niciodată de dl. Halecki, ci mai mult, în cei patru ani de când locuia la Metropol nici măcar nu-l *văzuse* pe director mai mult de cinci ori.

Căci Iosif Halecki era unul dintre puţinii executivi care ştiau secretul delegaţiei – adică, lăsând supravegherea feluritelor funcţii ale hotelului în seama locotenenţilor capabili, el era scump la vedere. Sosea la hotel la ora opt şi jumătate, se ducea în birou cu un aer grăbit, ca şi cum ar fi întârziat la o întâlnire. Pe drum, răspundea la salut dând scurt din cap, iar când trecea pe lângă secretară o informa (fără să se oprească o clipă) că nu doreşte să fie deranjat. După care intra pe uşă şi se făcea nevăzut.

Şi ce se întâmpla după ce intra în biroul lui?

Greu de spus, căci puţini văzuseră. (Cei care întrezăriseră ceva ziceau însă că biroul lui impresiona prin lipsa de hârtii, telefonul îi suna rar, iar la perete era o sofa roşie, plină de perne răsfirate, păstrând urme de trup…

Când locotenenţii lui nu aveau de ales şi trebuiau să ciocănească – pentru că lua ceva foc la bucătărie ori pentru vreo ceartă de la o factură –, directorul deschidea uşa luându-şi o mină aşa de obosită, de om atât de dezamăgit şi de învins moral, că oaspeţilor nepoftiţi li se făcea imediat milă, aşa că-l asigurau că rezolvă ei, apoi plecau, parcă

scuzându-se. Urmarea era că la Metropol lucrurile mergeau fără cusur, ca la oricare alt hotel din Europa.

Inutil să spunem că acum Contele era şi neliniştit, şi intrigat de când aflase că directorul doreşte să-l vadă deîndată. Fără să mai clevetească, Petia l-a condus prin holul de jos până la birourile din spate şi după aceea până la uşa directorului, care, ca de obicei, era închisă. Aşteptând ca Petia să-l anunţe potrivit protocolului, s-a oprit la câţiva metri de birou, însă hamalul a arătat timid spre uşă şi s-a făcut nevăzut. Neavând de ales, Contele a ciocănit. S-au auzit un freamăt de-o clipă, apoi linişte, apoi un glas care-l invita să intre.

Când a deschis uşa, l-a găsit pe domnul Halecki aşezat la biroul lui, cu un stilou bine înfipt în mână, însă fără nicio foaie de hârtie la vedere. Deşi nu era genul care se repede la concluzii, a băgat de seamă că directorul avea părul pieptănat cu cărare într-o parte şi ochelarii de citit sprijiniţi pe nas.

— Aţi dorit să mă vedeţi?

— A, Conte Rostov! Vă rog, intraţi!

Apropiindu-se de unul din cele două scaune goale din faţa biroului, a observat deasupra sofalei roşii o serie minunată de gravuri realizate manual, înfăţişând scene de luptă în stil englezesc.

— Extraordinare specimene! a spus, luând loc.

— Ce anume? A… Da. Minunate, într-adevăr.

Zicând acestea, directorul şi-a scos ochelarii şi şi-a trecut mâinile prin păr. Apoi a clătinat din cap şi a oftat, timp în care Contele a simţit că-l apucă vestita compasiune.

— Cu ce vă pot fi de folos? a întrebat, stând pe marginea scaunului.

Directorul, care probabil mai auzise întrebarea asta de o mie de ori, a clătinat din cap cu un aer de cunoscător, după care a pus mâinile pe birou.

— De-acum sunteţi oaspetele hotelului de mulţi ani, Conte Rostov. De fapt, am impresia că prima dată aţi ajuns aici pe vremea înaintaşului meu…

— Aşa e, a confirmat Contele zâmbind. În august 1913.

— Exact.

— Camera 215, cred.

— A! O cameră încântătoare!

Apoi au tăcut amândoi.

— Mi s-a atras atenţia, a continuat directorul, cumva opintindu-se, că, atunci când vorbesc despre dumneata, unii membri ai personalului folosesc anumite... apelative onorifice.

— Apelative onorifice?

— Da. Mai exact, eu aş zice că vi se adresează cu *Excelenţa Voastră.*

Contele s-a gândit o clipă la cuvintele lui.

— Da. Unii membri ai personalului mi se adresează aşa, cred.

Directorul a încuviinţat din cap, după care a zâmbit, puţin trist.

— Sunt sigur că înţelegeţi în ce situaţie mă pune acest lucru.

Dar Contele nu înţelegea, de fapt, în ce situaţie îl pune. Dată fiind însă compasiunea lui neştirbită, s-a hotărât că n-ar vrea să-l pună în nicio situaţie. Aşa că l-a ascultat atent.

— Dacă ar fi după mine, nici nu s-ar pune problema, desigur. Dar după ei...

Aici, tocmai când punctase principala cauză, a făcut un gest vag cu mâna şi i-a tremurat vocea:

— Nu prea am de ales, fireşte, şi trebuie să insist ca personalul meu să se abţină de la a folosi asemenea cuvinte atunci când vi se adresează. La urma urmei, nu e o exagerare să spunem şi nu trebuie să ne temem să spunem că vremurile s-au schimbat.

În încheiere, s-a uitat atât de plin de speranţă la el, încât Contele s-a străduit imediat să-l liniştească.

— Treaba vremurilor e să se schimbe, domnule Halecki. Şi treaba domnilor e să se schimbe odată cu ele.

Directorul l-a privit cu profundă recunoştinţă – cineva înţelesese atât de bine ce-i spusese, că nu mai era nevoie de nicio explicaţie.

S-a auzit un ciocănit la uşă – Arkadi, recepţionerul-şef.

Directorului i-au căzut umerii când l-a văzut.

— După cum vedeţi, sunt într-o discuţie cu unul dintre oaspeţii noştri.

— Scuzele mele, domnule Halecki, Conte Rostov…

Arkadi s-a înclinat în faţa lor, dar n-a plecat.

— Bine, a cedat directorul. Ce este?

El a gesticulat uşor din cap, sugerând că ar fi mai bine să-i dezvăluie între patru ochi.

— Foarte bine.

Sprijinindu-se în mâini, directorul s-a ridicat, a trecut pe lângă birou, a ieşit în hol, a închis uşa, iar Contele s-a trezit singur.

Excelenţa Voastră, filosofa el. *Eminenţa Voastră, Sfinţia Voastră, Înălţimea Voastră.* Altădată folosirea unor asemenea cuvinte arăta că trăieşti într-o ţară civilizată. Dar acum, cu…

Aici a făcut un gest echivoc cu mâna.

— În fine, poate e spre bine, a spus.

Apoi, ridicându-se, s-a apropiat de gravurile care, după cum a văzut studiindu-le de aproape, înfăţişau cele trei etape ale unei vânători de lupi: 1. „Luarea urmei”; 2. „Goana”; 3. „Vânătoarea”. În a doua gravură un tânăr în cizme negre, rigide şi într-o haină de un roşu aprins suna dintr-un corn de alamă, care, de la gură la pântece, forma un unghi de 360 de grade. Cornul era, fără îndoială, un obiect făurit cu grijă, o întruchipare a frumuseţii şi a tradiţiei, dar oare era el şi un obiect esenţial pentru lumea modernă? Oare chiar aveam nevoie de un grup de oameni bine îmbrăcaţi, cai de rasă şi câini bine dresaţi, care să încolţească o vulpe într-o gaură? Fără nicio exagerare, teamă sau contradicţie, Contele putea răspunde negativ la propria lui întrebare.

Pentru că vremurile chiar se schimbă. Se schimbă fără milă. Inevitabil. Ingenios. Şi, schimbându-se, nu scot în relief numai demodatele apelative onorifice şi cornul de vânătoare, ci şi ciocănelul de argint, lornieta din sidef pentru spectacolele de operă şi tot felul de obiecte meticulos făurite, care nu mai au niciun rost.

Lucruri meticulos făurite, care nu mai au niciun rost, se gândea Contele. Mă întreb…

Mişcându-se fără să facă zgomot, a pus o ureche la uşă şi a auzit afară glasul directorului, al lui Arkadi şi încă unul. Deşi nu se desluşea, tonul lor sugera că mai sunt câţiva paşi de făcut înainte de a lua hotărârea. S-a întors iute la peretele cu gravuri şi a numărat două lucrări înainte de „Vânătoarea”. A băgat mâna în mijlocul celei de-a treia şi a împins tare. Lucrarea s-a îndoit uşor. A auzit un sunet, şi-a tras degetele şi panoul s-a deschis, scoţând la iveală un cabinet ascuns, înăuntru, exact cum descrisese Marele Duce, era încastrată o cutie cu finisaje din alamă. Ajungând în cabinet, a ridicat uşor capacul şi iată-le, desăvârşit create, dormindu-şi somnul liniştit.

— Minunat! a exclamat. Pur şi simplu minunat!

Arheologii

— Luaţi o carte! îi spunea Contele celei mai mici dintre cele trei balerine.

Când intrase la Şaliapin pentru aperitivul de seară, de care se apucase din nou, dăduse de ele stând una după alta, cu degetele lor delicate odihnindu-se pe bar, ca şi cum ar fi vrut un *plié.* Însă, cu excepţia unui ins care bea singur un pahar, aplecat asupra „consolării" lui, tinerele domnişoare erau singure în bar. Aşa că i s-a părut o idee cât se poate de potrivită să facă puţină conversaţie.

Şi-a dat seama într-o clipă că abia sosiseră la Moscova – trei dintre porumbiţele recrutate de Gorski în provincie an de an, în septembrie, ca să le ia în *corps de ballet.* Aveau trunchi scurt şi mâini şi picioare lungi, în stilul clasic preferat de director, însă le lipsea de pe chip absenţa aceea pe care o aveau balerinele mai experimentate. Şi simplul fapt că beau la Metropol neînsoţite te trimitea cu gândul la naivitatea junelor. Teatrul Balşoi fiind aproape, era firesc ca tinerele balerine care voiau să se strecoare nevăzute la sfârşitul repetiţiei să se adăpostească la Metropol, numai că acesta era şi locul preferat de Gorski când voia să discute chestiuni artistice cu *prima balerina.* Iar, dacă el le-ar descoperi sorbind muscat, porumbiţele ar ajunge foarte curând să facă *pas de deux* în Petropavlovsk.

Gândindu-se la asta, Contele ar fi trebuit să le avertizeze.

Liberul-arbitru este însă o dogmă bine stabilită din filosofia morală încă din vremea grecilor. Şi, cu toate că vremea îndrăgostirii îi trecuse, fiind un gentleman animat de bune intenţii, ar fi fost, totuşi, peste fire ca, pornind de la o asemenea ipoteză, să le recomande tinerelor domnişoare să îl priveze de compania lor.

Dimpotrivă, el le-a admirat frumuseţea, le-a întrebat ce vânt le aduce la Moscova, le-a felicitat pentru împlinirile lor, a insistat să le plătească el vinul, a stat de vorbă cu ele despre oraşele din care vin şi după aceea s-a oferit să le arate o scamatorie.

Audrius, mereu atent, a venit cu un pachet de cărţi de joc cu însemnele Metropolului.

— N-am mai jucat de ani întregi, a recunoscut Contele, aşa că vă rog să fiţi îngăduitoare!

Când a început să mânuiască pachetul, ele îl urmăreau îndeaproape, însă, ca nişte semizei din miturile străvechi, îl urmăreau în trei feluri diferite: prima, cu ochii inocentei, a doua, cu ochii fetei romanţioase, iar a treia, cu ochii tinerei neîncrezătoare. Pe porumbiţa cu ochi nevinovaţi o rugase să ia o carte.

Când ea se gândea pe care s-o aleagă, el şi-a dat seama că e cineva în spatele lui, ceea ce era de aşteptat. Dacă faci o scamatorie într-un bar, atragi inevitabil câţiva curioşi. Dar, când s-a întors la stânga să facă cu ochiul, n-a dat de un curios, ci de imperturbabilul Arkadi, care părea neobişnuit de tulburat.

— Vă rog să mă scuzaţi, Conte Rostov. Îmi pare rău că vă întrerup. Mi-aţi putea acorda un moment?

— Desigur, Arkadi.

Scuzându-se cu un zâmbet în faţa balerinelor, şeful recepţionerilor l-a tras la câţiva paşi mai încolo şi a lăsat faptele serii să vorbească: la ora şase şi jumătate, un domn ciocănise la uşa de la apartamentul secretarului Tarakovski. Când preţuitul secretar deschisese uşa, domnul cu pricina îl întrebase cine e şi ce caută acolo! Nedumerit, tovarăşul Tarakovski îi explicase că el este ocupantul apartamentului acum şi că *asta* caută acolo. Neconvins de o asemenea logică, domnul insistase să fie lăsat să intre imediat. Când tovarăşul Tarakovski refuzase, îl împinsese înăuntru, trecând pragul şi apucându-se să cotrobăie prin fiecare cameră, inclusiv în… *salle de bain,* unde doamna Tarakovski îşi făcea *la toilette* de seară.

La momentul acela intrase în scenă Arkadi, chemat urgent la telefon. Agitat, tovarăşul Tarakovski îi arătase bastonul şi ceruse, „ca oaspete obişnuit al Metropolului şi vechi membru al Partidului”, să vorbească imediat cu directorul.

Domnul, acum aşezat pe canapea, cu braţele încrucişate,

răspunsese că îi convine de minune, că şi el fusese pe punctul de a-l chema pe director. Cât despre a fi membru de Partid, el însuşi îi spusese, era membru dinainte să se nască tovarăşul Tarakovski – ceea ce, dat fiind că tovarăşul Tarakovski are optzeci şi doi de ani, era cam greu de crezut…

Acum, Contele, care ascultase atent fiecare cuvânt rostit de Arkadi, a recunoscut primul că e o poveste palpitantă. Era, de fapt, genul acela de întâmplare plină de culoare pe care un hotel internaţional trebuie s-o cuprindă în folclorul lui şi pe care el, client al hotelului, probabil că o va povesti mai departe cu prima ocazie. Însă ceea ce nu înţelegea era de ce alesese Arkadi exact momentul acela ca să-i destăinuiască *lui* povestea.

— De ce? Fiindcă tovarăşul Tarakovski stă în apartamentul 317, iar domnul cu pricina pe dumneavoastră vă căuta.

— Pe mine?

— Mă tem că da.

— Cum îl cheamă?

— N-a vrut să spună.

…

— Şi acum unde e?

Arkadi a arătat spre hol.

— Toceşte covorul în spatele palmierilor.

— Toceşte covorul…?

Contele a scos capul de la Şaliapin, Arkadi urmându-l precaut. Şi, da, iată-l pe domnul cu pricina în partea cealaltă a holului, plimbându-se agitat pe suprafaţa de nici trei metri dintre cei doi palmieri.

Contele a zâmbit.

Deşi se îngrăşase câteva kilograme, Mihail Fiodorovici Mindici avea aceeaşi barbă ponosită şi acelaşi mers neliniştit de la douăzeci şi doi de ani.

— Îl cunoaşteţi? l-a întrebat şeful recepţionerilor.

— Mi-e doar ca un frate.

Când s-au cunoscut la Universitatea Imperială din Sankt-

Petersburg, în toamna anului 1907, Contele şi Mihail Fiodorovici erau doi tigri din rase cu totul şi cu totul diferite. În timp ce primul crescuse într-o casă cu douăzeci de camere şi paisprezece angajaţi, al doilea fusese crescut de mama lui, într-un apartament de două camere. În timp ce primul era cunoscut în toate saloanele capitalei ca om de spirit, înzestrat cu inteligenţă şi farmec, de al doilea nu prea auzise nimeni pentru că prefera să citească închis la el în cameră, în loc să-şi piardă timpul seara în conversaţii frivole.

Aşa se face că cei doi tineri domni nu păreau nicidecum sortiţi să lege o prietenie. Dar Soarta n-ar avea reputaţia pe care o are, dacă ar face pur şi simplu ceea ce pare că o să facă. Aşa că l-a pus pe Mihail să intre într-un mic diferend de opinie, fără să-i pese de numărul ori de dimensiunile adversarilor, iar pe Contele Aleksandr Rostov să-i ia apărarea unui om singur în faţa duşmanilor, chiar dacă pe-acesta îl mâna în luptă o cauză greşită. Aşa se face că în a patra zi din primul lor an cei doi studenţi s-au trezit că se ajută unul pe celălalt să se ridice de pe jos, să-şi scuture praful de pe genunchi şi să-şi şteargă sângele de pe buze.

Probabil că suntem vrăjiţi pe veci de splendorile pe care n-avem ochi să le vedem în adolescenţă şi ne scapă, pentru ca apoi, în tinereţe, să aibă parte din când în când de privirea noastră dispreţuitoare, iar la maturitate să le acordăm ceva consideraţie, însă cu măsură. Drept care, în zilele de după ce au făcut cunoştinţă, Contele avea să-l asculte nespus de uimit pe Mihail dezvăluindu-şi cu patimă idealurile, iar acesta din urmă avea să-l asculte la fel pe Conte, descriindu-i saloanele oraşului. În niciun an, aveau să împartă o locuinţă deasupra unui atelier de cizmărie, lângă Srednîi Prospekt.

Cum avea să remarce Contele mai târziu, întâmplarea a făcut să ajungă deasupra unui asemenea atelier, căci nimeni în Rusia nu ştia să poarte pantofii ca Mihail Mindici. Putea să meargă treizeci şi doi de kilometri într-o încăpere de şase metri. Putea să meargă aproape cincizeci de kilometri într-o lojă de la operă şi optzeci de kilometri într-

un confesional. Căci, simplu spus, să meargă era starea naturală a lui Mişka.

Contele îi făcea rost de invitaţii la familia Platonov, unde să se ducă să bea ceva, la Petrovski, unde să se ducă la dineu, la Prinţesa Petrossian, unde să se ducă să danseze, dar Mişka refuza invariabil, pe motiv că tocmai a descoperit în măruntaiele unei librării un volum scris de un anume Flammenhescher, care trebuia citit fără întârziere, din scoarţă în scoarţă. Însă, de cum rămânea singur, după ce smulgea primele cincizeci de pagini din monografia subţire a lui Herr Flammenhescher, Mihail se ridica şi făcea paşi dintr-un colţ în altul ca să-şi poată exprima cu glas tare acordul entuziast ori dezacordul furios cu teza autorului, cu stilul lui, cu felul în care folosea punctuaţia. Astfel încât, atunci când se întorcea Contele, la două noaptea, deşi nu trecuse de primele cincizeci de pagini, Mişka tocise mai multă piele de pantofi decât toceşte un pelerin pe drumul spre Sfântul Pavel.

Prin urmare, la cum era din fire vechiul lui prieten, nimic neobişnuit dacă dă buzna prin camere de hotel sau toceşte covoarele de atâta mers. Ştiind însă că Mişka primise de curând convocare la alma mater, în Sankt-Petersburg, Contele s-a mirat că apare aşa, din senin, şi într-o asemenea stare.

După ce s-au îmbrăţişat, au urcat cele cinci etaje, până în pod. Spunându-i-se la ce să se aştepte, Mişka nu s-a arătat surprins de împrejurările în care îl găsea. Dar, când a ajuns în faţa biroului cu trei picioare, s-a oprit şi s-a aplecat să se mai uite o dată.

— *Eseuri* de Montaigne?

— Da, a confirmat Contele.

— Nu prea sunt în ton cu tine, aş zice.

— Dimpotrivă. Mi s-au părut perfecte. Dar zi-mi ce vânt te aduce la Moscova, dragul meu prieten.

— Am venit să pun umărul la planificarea congresului de deschidere al ARSP, Saşa, care va avea loc în iunie. Însă mai important…

Aici Mişka a căutat în geanta de umăr, de unde a scos o

sticlă de vin pe care se vedeau, în locul de deasupra etichetei, schiţate în sticlă, două chei încrucişate.

— Sper că nu am întârziat.

Contele a luat sticla. Şi-a trecut degetul mare peste marca în relief. Apoi a clătinat din cap, cu un zâmbet de om profund emoţionat.

— Nu, Mişka. Ai venit la ţanc, ca întotdeauna.

Şi după aceea i-a prezentat locul.

Când Contele s-a scuzat ca să clătească două pahare din Ambasador, Mişka i-a cercetat plin de compasiune biroul. Căci recunoştea toate mesele, toate scaunele, toate *objects d'art.* Şi ştia prea bine că fuseseră strânse de prin holurile de la Ceasul Leneş, ca amintiri din vremurile de altădată.

Trebuie să fi fost anul 1908 când Aleksandr începuse să-l invite la Ceasul Leneş, în iulie. Venind de la Sankt-Petersburg cu trenuri din ce în ce mai mici, ajungeau în cele din urmă la o haltă prăpădită, unde creştea iarba mare şi îi aştepta Rostov în trăsura de patru persoane. Puneau bagajele sus, vizitiul se urca la locul lui, Aleksandr trecea la frâie şi aşa străbăteau ţinutul, făcându-le cu mâna tuturor ţărăncilor, până intrau pe o şosea de o parte şi de alta a căreia se înălţau meri, care ducea la reşedinţa de familie.

Cât îşi scoteau ei hainele în holul de la intrare, bagajele dispăreau în grandioasele dormitoare din aripa de la răsărit, unde, ca să ceri un pahar de bere rece sau apă caldă pentru baie, trebuia să tragi de un fir de catifea. Însă mai întâi se duceau în salonul de zi, chiar la această masă, tip pagoda, unde Contesa avea în vizită la ceai cine ştie ce vecin cu sânge albastru.

Îmbrăcată întotdeauna în negru, Contesa era una dintre acele văduve care devin aliatele tinerilor fără pic de respect, pentru că au un fel independent de a gândi, înnăscut, pentru că vârsta le conferă autoritate, iar mărunţişurile nu le interesează. Nu numai că era de acord, ci se şi bucura când nepotul întrerupea o conversaţie politicoasă ca să întrebe de starea Bisericii ori a clasei dominante. Iar dacă oaspetele se înroşea şi se arăta iritat, îi

făcea cu ochiul lui Mişka cu un aer conspirativ, ca şi cum ar fi stat braţ la braţ într-o luptă cu bună-cuviinţa plictisitoare şi atitudinile demodate din epocă.

După ce o salutau pe Contesă, Mişka şi Aleksandr ieşeau pe uşile de la terasă, în căutarea Elenei. Uneori o găseau în pergola din care se vedeau grădinile, alteori sub ulmul de la cotul râului. Însă, oriunde ar fi dat de ea, când îi auzea, ea ridica ochii din carte şi-i întâmpina cu un zâmbet de bun venit, destul de asemănător cu cel imortalizat în acest portret de pe perete.

Când era cu Elena, Aleksandr parcă era cu totul altcineva, susţinând când se prăbuşea în iarbă că tocmai se întâlniseră cu Tolstoi în tren ori că, după ce cugetase adânc, se hotărâse să plece la mănăstire şi să facă jurământul tăcerii pe veci. Imediat. Fără nici cea mai mică întârziere. Sau imediat după ce ia prânzul.

— Chiar crezi că tăcerea aceea o să ţi se potrivească? întreba Elena.

— Cum i se potrivea surzenia lui Beethoven.

Apoi, după ce-i arunca o privire prietenoasă lui Mişka, ea izbucnea în râs, se uita iar la fratele ei şi întreba:

— Ce-o să se aleagă de tine, Aleksandr?

Toţi întrebau acelaşi lucru despre el. Elena, Contesa, Marele Duce. *Ce-o să se aleagă de tine, Aleksandr?* Dar întrebau acelaşi lucru în trei feluri diferite.

Când o rostea Marele Duce, era o întrebare retorică, bineînţeles. Când primea veşti că a fost un semestru nereuşit ori despre vreo factură neachitată, îşi convoca finul în bibliotecă, îi citea cu glas tare scrisoarea, o lăsa apoi pe birou şi-i punea întrebarea fără să aştepte răspuns, ştiind foarte bine că răspunsul era: închisoarea, falimentul sau şi una, şi alta.

Pentru bunica lui, care punea aceeaşi întrebare atunci când Contele spunea ceva de-a dreptul scandalos, *Ce-o să se aleagă de tine, Aleksandr?* era un fel de a recunoaşte faţă de toţi cei prezenţi că el e preferatul ei, aşa că să nu se aştepte de la *ea* să-l pună la punct.

Dar, când îl întreba ea, Elena o făcea de aşa manieră, că

răspunsul chiar părea o enigmă cât se poate de adevărată. Ca şi cum, deşi fratele ei învăţa alandala şi era cam delăsător, lumea, totuşi, habar n-avea ce om era sortit să devină.

— Ce-o să se aleagă de tine, Aleksandr? întreba Elena.

— Aceasta e întrebarea, recunoştea Contele.

Şi se întindea la loc în iarbă şi se uita îngândurat la licurii în formă de „8”, de parcă şi el ar fi meditat la această enigmă esenţială, care nu se mai elucidează.

Da, aşa erau vremurile de altădată, se gândea Mişka. Dar vremurile de altădată erau trecutul. Ca şi jiletcile, corsetele, cadrilul şi jocul de cărţi, proprietatea asupra sufletelor, birurile, icoanele îndesate în vreun colţ. Ele toate aparţineau unei epoci a artificiului elaborat şi a superstiţiei primitive – când câţiva norocoşi mâncau la cină cotlet de viţel, iar cei mulţi, în prostia lor, răbdau.

Acolo le e locul, îşi zicea Mişka, luându-şi ochii de la portretul Elenei şi văzând romanele din secolul al XIX-lea din biblioteca aceea micuţă, pe care o ştia. Toate aventurile şi toate poveştile romanţioase din ele se învârteau în stilul acela fantasmagoric pe care vechiul lui prieten îl admira atât de mult. Dar aici, pe bibliotecă, se afla un artefact autentic, în rama lui lungă şi îngustă: o fotografie alb-negru a celor care au semnat Tratatul de la Portsmouth pentru a pune capăt Războiului Ruso-Japonez.

Mişka a luat fotografia şi a privit chipurile grave şi încrezătoare. Aşezaţi aşa cum cere protocolul, delegaţii japonezi şi ruşi aveau cu toţii gulere albe, înalte, mustăţi, papioane şi expresii care sugerau sentimentul că au repurtat o mare victorie, când tocmai iscăliseră pentru încheierea unui război pe care-l declanşaseră tocmai cei de teapa lor. Lângă mijloc, puţin în stânga, era Marele Duce în persoană: trimis special de la curtea ţarului.

La Ceasul Leneş, Mişka fusese martor prima dată, în 1910, la lunga tradiţie a familiei Rostov de a reuni familia la un pahar de Châteauneuf-du-Pape în amintirea unui membru al familiei de la moartea căruia trecuseră zece ani. La două zile după ce sosiseră împreună cu Contele la moşie

pentru a-şi petrece vacanţa, începuseră să-şi facă apariţia oaspeţii. La ora patru după-amiază, aleea era plină de trăsuri, brişti, droşte şi şarete de la Moscova, Sankt-Petersburg şi toate judeţele din apropiere. La ora cinci, când familia se strângea în hol, Marelui Duce i-a revenit onoarea de a ridica primul pahar întru amintirea părinţilor Contelui, care se stinseseră unul după altul, într-un interval de câteva ore.

Ce personaj extraordinar fusese Marele Duce! Parcă născut îmbrăcat din cap până-n picioare, rareori stătea jos, nu bea niciodată şi a murit călare pe cal pe 21 septembrie 1912, adică în urmă cu zece ani.

— A fost un suflet cinstit de pe vremuri.

Când s-a întors, Mişka a dat de Conte, care era în spatele lui, cu două pahare de Bordeaux.

— Un om din alte vremuri, a zis Mişka, nu fără respect, punând fotografia la locul ei, pe raft.

Apoi s-a desfăcut sticla, s-a turnat vinul şi cei doi vechi prieteni au ridicat paharul.

— Ce mai grup am făcut, Saşa…

După ce au închinat în cinstea Marelui Duce şi şi-au amintit vremurile de odinioară, cei doi vechi prieteni au trecut la Congresul ARSP, care s-a dezvăluit a fi Asociaţia Rusă a Scriitorilor Proletari.

— O să fie o adunare extraordinară. O adunare extraordinară într-un moment extraordinar. Ahmatova, Bulgakov, Maiakovski, Mandelstam – scriitori din aceia care până cu puţin timp în urmă n-ar fi putut lua cina la aceeaşi masă fără să se teamă că vor fi arestaţi vor veni cu toţii. Da, în decursul anilor, fiecare şi-a desăvârşit stilul personal, dar în iunie se vor strânge cu toţii pentru *novaya poeziya,* poezia nouă. O poezie universală, Saşa. Una care nu ezită şi nu se pleacă. Una despre spiritul uman, a cărei muză este viitorul!

Chiar înainte să spună prima dată „una care”, Mişka sărise în picioare, iar acum se plimba prin biroul mic dintr-un colţ în altul, ca şi cum şi-ar fi formulat ideile în

intimitatea propriului său apartament.

— Ţii minte, desigur, opera aceea a lui Dane Thomsen…

(Contele nu ţinea minte opera aceea a lui Dane Thomsen. Însă mai degrabă l-ar fi ridicat în picioare pe Mihail decât pe Vivaldi de la vioara lui.)

— Arheolog fiind, Thomsen a împărţit epocile din istoria omului în Epoca de Piatră, Epoca de Bronz, Epoca de Fier, firesc, în concordanţă cu uneltele fizice care definesc fiecare epocă. Dar dezvoltarea *spirituală* a omului? Dar dezvoltarea lui *morală?* S-au petrecut în paralel, îţi spun. În Epoca de Piatră, ideile pe care le avea omul peşterii erau la fel de boante ca bâta pe care o ţinea în mână, la fel de grosolane precum cremenele din care ieşea scânteia. În Epoca Bronzului, când o mână de isteţi au descoperit ştiinţa metalurgiei, cât le-a luat să facă monede, coroane şi săbii? Treimea aia nesfântă căreia omul avea să-i fie sclav o mie de ani.

Mişka s-a oprit să se uite în tavan.

— Apoi au urmat Epoca de Fier şi, odată cu ea, locomotiva cu aburi, tiparul şi arma. A avut o cu totul altă trinitate. Aceste unelte fuseseră făurite de burghezie ca să-şi facă propriile ei interese, însă cu ajutorul locomotivei cu aburi, al tiparului şi al pistolului proletariatul a început să se elibereze din trudă, ignoranţă şi tiranie.

Mişka a încuviinţat dând din cap, arătându-şi aprecierea ori pentru traiectoriile istoriei, ori pentru întorsăturile lui de frază.

— Ei bine, prietene, cred că putem cădea de acord că acum începe o nouă epocă: Epoca de Oţel. Acum putem să construim centrale electrice, zgârie-nori, avioane.

Mişka s-a întors spre Conte:

— Ai văzut turnul de la postul de radio Şukov?

Nu-l văzuse.

— Ce frumuseţe, Saşa! O clădire de peste şaizeci de metri înălţime, din oţel în spirală, din care putem anunţa cele mai recente noutăţi şi descoperiri şi, da, opintelile sentimentale compuse de Ceaikovski ăsta al tău, care intră în casa fiecărui cetăţean pe o rază de o sută şaizeci de

kilometri. Iar morala rusă a ţinut pasul cu fiecare dintre aceste progrese. E cu putinţă să fim martori, în timpurile noastre, la sfârşitul ignoranţei, la sfârşitul oprimării şi la apariţia frăţiei oamenilor.

Mişka s-a aplecat şi a făcut un gest cu mâna în aer.

— Dar *poezia?* întrebi tu. Dar *cuvântul scris?* Ei bine, te asigur că şi ea ţine pasul. Pe vremuri se făcea din bronz şi fier, acum se face din oţel. Nu mai e era catrenelor, a dactililor şi a figurilor întortocheate, ci poezia noastră a devenit o artă a acţiunii. Una care se va răspândi de-a lungul continentelor şi va trimite muzică în stele!

Dacă ar fi auzit o astfel de cuvântare revărsându-se din gura unui student în vreo cafenea, Contele ar fi putut observa cu o scânteie în ochi că, aparent, nu mai era de ajuns ca poetul să facă versuri. Acum, o poezie trebuia să izvorască dintr-o şcoală cu propriul ei manifest şi să fie scrisă la persoana I plural şi la timpul viitor, să conţină întrebări retorice, majuscule şi o armată de semne ale exclamării! Dar, înainte de orice, trebuia să fie *novaya.*

Aşa cum se va fi observat, asemenea gânduri i-ar fi trecut prin cap Contelui, dacă ar fi auzit pe *altcineva* vorbind astfel. Cuvântarea venind însă de la Mişka, s-a bucurat din cale-afară.

Căci se prea poate ca omul să nu ţină deloc pasul cu vremurile, e adevărat. Omul poate să se nască într-un oraş renumit pentru cultura lui tradiţionalistă, şi totuşi, obiceiurile, modele şi ideile pentru care lumea pune mare preţ pe oraşul lui s-ar putea să i se pară de neînţeles. Trăindu-şi mai departe viaţa, se uită în jur nedumerit, fără să înţeleagă nici înclinaţiile, nici aspiraţiile celor ca el.

Pentru omul acesta, nicio şansă să aibă o poveste de dragoste ori succes în profesia lui! Ele sunt pentru cei în pas cu vremurile. El are de ales între a zbiera ca un catâr ori a-şi găsi oarecare alinare în tomurile uitate din librării uitate. Iar când colegul de cameră se întoarce acasă pe şapte cărări, la două noaptea, nu prea are ce face, aşa că trebuie să asculte în tăcere, stupefiat, cele mai proaspete drame din saloanele oraşului.

Asta a fost specialitatea lui Mişka mai toată viaţa.

Dar întâmplarea poate face ca omul acesta care nu ţine pasul cu vremurile să se trezească peste noapte la locul potrivit, la momentul potrivit. Manierele şi atitudinile care i-au părut străine sunt înlocuite dintr-odată de maniere şi atitudini la unison cu sentimentele lui cele mai profunde. După aceea, ca un marinar singuratic care pluteşte în derivă pe mări de ani întregi, se trezeşte într-o noapte şi descoperă deasupra capului constelaţii pe care le ştie.

Şi când se întâmplă asta – această extraordinară realiniere a planetelor –, omul care nu mai ţine de mult pasul cu vremurile are un moment de luciditate supremă. Deodată, i se pare că tot ce s-a întâmplat trebuia să se întâmple şi că tot ce promite să se întâmple are cel mai limpede ritm şi cel mai limpede motiv să se întâmple. Când ceasul care sună de două ori a vestit ora douăsprezece, chiar şi Mişka a ştiut de ce e bine să mai bea un pahar de vin. Au închinat nu numai pentru Marele Duce, ci şi pentru Elena şi pentru Contesă, pentru Rusia şi pentru Ceasul Leneş, pentru poezie şi pentru plimbările pe jos, pentru absolut orice li se părea important în viaţă.

Aşteptare

Într-o seară, la sfârşit de decembrie, deşi era la peste patruzeci de metri de cea mai apropiată intrare, Contele a simţit o pală de aer rece în timp ce traversa holul, în drum spre Piazza. L-a atins cu toată prospeţimea şi limpezimea unei nopţi de iarnă în care strălucesc stelele. După ce s-a oprit şi s-a uitat de jur-împrejur, şi-a dat seama că vine de la… garderobă. Tania, garderobiera, o lăsase de izbelişte. Aşa că s-a uitat în stânga, apoi în dreapta şi a intrat.

Probabil că în urmă cu doar câteva minute fusese mare vânzoleală cu invitaţii care soseau la cină, de vreme ce din haine ieşea încă un aer de iarnă. Iată aici paltonul unui soldat cu o boare de zăpadă pe umeri, dincolo haina de lână, încă umedă, a unui birocrat, precum şi haina de blană de nurcă, neagră, cu guler de hermină (sau zibelină?) cel mai probabil a amantei comisarului.

Ducând o mânecă la nas, a simţit fumul de la un incendiu, oarecum şi o urmă de *eau de cologne* orientală. Ieşind din vreo casă elegantă din Inelul Bulevardului, tânăra frumuseţe va fi venit cu un automobil negru ca blana. Ori poate mersese pe jos pe Strada Tverskaia, unde statuia lui Puşkin stătea îngândurată, însă neînfricată în zăpada proaspăt ninsă. Sau, şi mai bine, venise cu sania, copitele cailor răsunând pe străzile pietruite şi biciul şfichiuind când vizitiul striga *Diii!*

Aşa înfruntau frigul Contele şi sora lui în ajunul Crăciunului. Promiţându-i bunicii că au să se întoarcă cel târziu la miezul nopţii, porneau pe troica lor în aerul din noaptea geroasă să-şi viziteze vecinii. Contele lua frâiele, genunchii şi-i acopereau cu o blană de lup şi aşa străbăteau păşunile până ajungeau în şoseaua satului, unde el întreba: *Unde mergem mai întâi? La Bobrinski? Ori la Davidovi?*

Însă, oriunde mergeau, la primii, la cei din urmă ori la alţii, găseau o atmosferă de sărbătoare, un foc şi oameni care-i primeau cu braţele deschise. Rochii strălucitoare, obraji rumeni şi unchi sentimentali care ţineau toasturi cu

ochii împăienjeniţi, în timp ce copiii îi spionau de pe scări. Şi muzica? Cântece care-ţi goleau paharul şi te ridicau în picioare. Cântece care te făceau să ţopăi şi să te învârteşti până nu mai ştiai de tine nu numai între un salon şi altul, ci şi între cer şi pământ.

Când se apropia miezul nopţii, fraţii Rostov se duceau, clătinându-se pe picioare după a doua ori a treia vizită, să-şi caute sania. Râsetele lor se auzeau cu ecou sub stele, iar paşii mari li se îndreptau unduindu-se pe urmele drepte pe care tot ei le făcuseră la sosire, astfel încât gazdele lor aveau să găsească în zăpadă o formă uriaşă, o cheie sol, pe care o lăsaseră cizmele lor.

Întorşi în troică, porneau peste ţinuturi, treceau prin satul Petrovskoie, unde Biserica Înălţării era aproape de zidurile mănăstirii. Clădită în anul 1814 în cinstea înfrângerii suferite de Napoleon, clopotniţa avea o singură rivală: cea din turnul Ivan cel Groaznic de la Kremlin. Cele douăzeci de clopote fuseseră făurite din tunuri pe care Intrusul nu avusese încotro şi trebuise să le părăsească în timpul retragerii, aşa că fiecare sunet părea să spună *Trăiască Rusia! Trăiască ţarul!*

Ajungând însă la curba unde în mod normal Contele le poruncea armăsarilor s-o ia la goană spre casă, Elena îi punea o mână pe braţ, cerându-i s-o lase mai încet – tocmai bătuse miezul nopţii, iar la un kilometru şi jumătate în urma lor începuseră să bată clopotele înălţării, dangătele răsunând în cascadă peste ţinutul îngheţat în cântări sfinte. Dacă ascultai cu atenţie, în pauza dintre cântări, peste gâfâitul cailor şi şuieratul vântului, auzeai clopotele de la „Sf. Mihail”, aflată la şaisprezece kilometri depărtare, iar apoi, chiar mai departe, clopotele de la „Sf. Sofia” chemându-se unul pe altul ca un cârd de gâşte pe eleşteu la asfinţit.

Clopotele Înălţării…

În 1918, întorcându-se grăbit de la Paris, Contele trecuse prin Petrovskoie şi dăduse peste nişte ţărani care se opriseră în loc, muţi de uimire, în faţa zidurilor mănăstirii. Cavaleria Roşie sosise, din câte se pare, în dimineaţa aceea

cu o caravană de căruţe goale. La comanda tânărului lor căpitan, o trupă de cazaci urcase pe clopotniţă şi scosese clopotele unul câte unul. Când să scoată Clopotul Mare, a urcat încă o trupă de cazaci. Uriaşul cel bătrân a fost scos din cârligul lui, ţinut în echilibru pe zăbrea şi împins în aer, unde s-a dat peste cap o dată înainte să aterizeze cu un pocnet în praf.

Când stareţul a ieşit în fugă din mănăstire să-i ţină piept, cerându-le în numele Domnului să pună capăt acestei profanări, căpitanul s-a sprijinit de un stâlp şi şi-a aprins o ţigară.

— Să-i dăm Cezarului ce-i al Cezarului, a spus el, şi lui Dumnezeu ce-i al lui Dumnezeu.

Şi astfel le-a poruncit alor lui să-l tragă pe stareţ pe treptele din clopotniţă şi să-l arunce din clopotniţă în braţele Făcătorului.

Clopotele de la Biserica Înălţării fuseseră solicitate de bolşevici, se pare, care voiau să facă din ele artilerie şi astfel să le trimită înapoi în ţinutul din care veniseră. Deşi, din câte ştia Contele, tunurile salvate în timpul retragerii lui Napoleon ca să se facă din ele clopotele pentru Biserica Înălţării fuseseră făcute de francezi din turnurile de la La Rochelle, la rândul lor făcute din puşcoace britanice din Războiul de Treizeci de Ani. Tunuri din clopotniţe şi clopotniţe din tunuri, de-acum şi până în veacul veacurilor. Iată soarta minereului de fier.

— Conte Rostov…?

S-a trezit din reverie şi a văzut-o pe Tania la uşă.

— Zibelină, aş zice, a spus, lăsând mâneca. Da, zibelină, mai mult ca sigur.

Decembrie în Piazza…

Din ziua în care Metropolul şi-a deschis uşile, bunii locuitori ai Moscovei se orientau după Piazza ca să declare deschis un anumit anotimp. Pe 1 decembrie, la cinci după-amiaza, în aşteptarea Anului Nou, sala era deja împodobită. De arteziană atârnau ghirlande de brad, cu floricele de un roşu-aprins. De balcoane erau agăţate coroane de lumini. Şi

petrecăreţii? Veneau din toată Moscova şi la ora opt, când orchestra ataca primul cântec de sărbătoare, nu mai era nicio masă liberă. La nouă, chelnerii târau scaune de pe coridoare pentru întârziaţii care doreau să-şi ţină de gât prietenii. Iar în mijlocul fiecărei mese, fie a unor oaspeţi de seamă, fie a unor oameni modeşti, trona o cupă de caviar, o delicatesă de geniu, de care te poţi bucura savurând şi câteva grame, şi câteva kilograme.

Prin urmare Contele a intrat oarecum dezamăgit în Piazza la solstiţiul acela de iarnă şi a găsit sala neîmpodobită, balustradele neferchezuite, un cântăreţ la acordeon la bar şi două treimi din mese goale.

Însă apoi, cum ştie fiecare copil, simţi înlăuntrul tău momentul în care se declară deschis sezonul. Iat-o la masa ei obişnuită de lângă fântână pe Nina, cu o fundă verde-închis legată în talie, peste rochia galben-deschis.

— Crăciun fericit! i-a urat el înclinându-se, când a ajuns la masa ei.

— Şi dumneavoastră vă doresc toate bucuriile la sărbători! i-a mulţumit ea, ridicându-se.

După ce s-au aşezat, întinzând şervetele în poală, ea i-a explicat că mai târziu urmează să cineze cu tatăl ei şi de aceea şi-a luat libertatea de a comanda ea *hors d'oeuvre.*

— E de înţeles, a zis el.

În clipa aceea a apărut Episcopul cu un turnuleţ de îngheţate.

— *Hors d'oeuvre?*

— *Oui,* a răspuns ea.

După ce a pus farfuria în faţa ei cu un zâmbet de preot, Episcopul s-a întors şi l-a întrebat dacă ar dori meniul (de parcă nu l-ar fi ştiut pe de rost!).

— Nu, mulţumesc, bunul meu. Doar un pahar de şampanie şi o lingură, vă rog!

Dovedind un comportament sistematic când venea vorba despre orice chestiune însemnată, Nina şi-a mâncat migălos îngheţata, întâi o aromă, apoi alta, trecând de la cea mai deschisă la cea mai închisă la culoare. Aşa se face că, după ce a rezolvat vanilia franţuzească, acum trecea la

îngheţata de lămâie, care i se potrivea perfect cu rochia.

— Aşadar, a început el, sunteţi nerăbdătoare să mergeţi în vizită acasă?

— Da. O să fie drăguţ să-i văd pe toţi, a răspuns Nina. Dar în ianuarie, când ne întoarcem la Moscova, o să încep şcoala.

— Nu păreţi foarte încântată de perspectivă.

— Mă tem să nu fie groaznic de plictisitoare, a recunoscut, şi în mod clar plină de copii.

El a clătinat grav din cap, confirmând că la şcoală s-ar putea să fie copii. Apoi, când şi-a băgat lingura în îngheţata de căpşuni, a remarcat că lui îi plăcuse foarte mult la şcoală.

— Aşa zice toată lumea.

— Mi-a plăcut să citesc *Odiseea* şi *Eneida.* Şi acolo mi-am făcut unii dintre cei mai buni prieteni din viaţa mea.

— Da, da, a zis ea, dând ochii peste cap, aşa spune toată lumea.

— Da, uneori aşa spune toată lumea, pentru că aşa e.

— Uneori, a explicat ea, toată lumea îţi spune ceva pentru că e toată lumea. Dar de ce ai asculta pe toată lumea? *Odiseea* a scris-o *toată lumea? Eneida* a scris-o *toată lumea?*

A clătinat din cap, după care a conchis fără drept de apel:

— Singura diferenţă dintre toată lumea şi nimeni e numărul de perechi de pantofi.

Poate că el ar fi trebuit s-o lase baltă. Numai că ura gândul că tânăra lui prietenă o să înceapă şcoala la Moscova cu aşa o convingere dezolantă. În timp ce ea îşi savura mai departe îngheţata violet (de mure, probabil), el se întreba cum să exprime cel mai bine virtuţile educaţiei formale.

— Şcoala are, fără îndoială, şi unele aspecte deranjante, a recunoscut după o clipă, însă cândva o să vă daţi seama cu încântare, socot eu, că această experienţă v-a deschis orizontul.

— Cum adică? s-a uitat Nina la el.

— Cum adică?

— Cum adică *mi-a deschis orizontul?*

Contelui fraza i se păruse atât de axiomatică, încât nu se pregătise s-o explice. Aşa că, înainte să răspundă, i-a făcut semn Episcopului să-i mai aducă un pahar de şampanie. De secole întregi, la lansarea vapoarelor şi a căsătoriilor se bea şampanie. Asta, fiindcă are în ea ceva intrinsec festiv, zice majoritatea. Dar, în realitate, când porneşti în aceste aventuri periculoase, bei şampanie pentru că îţi dă curaj. După ce i s-a pus paharul pe masă, Contele a luat o înghiţitură cât să-i gâdile sinusurile.

— Îţi deschide orizontul, a îndrăznit el, adică educaţia îţi arată lumea, cu minunile ei, cu multele şi diversele ei feluri de viaţă.

— Călătoriile nu fac acelaşi lucru şi mai bine?

— Călătoriile?

— Vorbim despre linia orizontului, da? Linia aceea orizontală până unde vezi cu ochii? În loc să stai într-o şcoală, în banca ta, n-ar fi mai de folos să-ţi croieşti drum spre orizontul *real* ca să vezi ce e dincolo? Asta a făcut Marco Polo când s-a dus în China. Asta a făcut Columb când s-a dus în America. Şi asta a făcut Petru cel Mare când a călătorit *incognito* prin toată Europa!

Nina s-a oprit să ia puţină ciocolată, iar când el e dat să-i răspundă, a făcut un gest cu linguriţa în mână ca să-i arate că n-a terminat. Aşa că a aşteptat-o să înghită.

— Aseară am fost la *Şeherezada* cu tata.

— A! a replicat el (recunoscător că schimbase subiectul). Rimsky-Korskov la cel mai înalt nivel.

— Se poate. Habar n-am. Ideea e aşa: dacă te iei după program, sensul acestei compoziţii e „să încânte" ascultătorii cu „lumea din *O mie şi una de nopţi".*

— Lumea lui Aladdin şi lampa, a adăugat Contele cu un zâmbet.

— Exact. Şi, de fapt, la teatru toţi erau nespus de încântaţi.

— Aşa!

— Şi totuşi, nu mulţi dintre ei au intenţia să meargă în

Arabia, chiar dacă lampa e acolo.

Printr-o extraordinară coincidenţă a soartei, chiar în clipa când Nina rostea aceste cuvinte, acordeonistul a terminat un cântec vechi şi îndrăgit, oaspeţii izbucnind în aplauze. Lăsându-se pe spate în scaun, a făcut un gest spre auditoriu cu ambele mâini, de parcă ovaţiile publicului ar fi fost dovada capitală a poziţiei ei.

Un bun jucător de şah face asalt la regele lui când vede că înfrângerea e inevitabilă, oricâte mişcări ar mai fi de făcut în partida cu pricina. Aşa că el a întrebat-o:

— Cum a fost aperitivul?

— Splendid.

Acum acordeonistul începuse o melodioară sprintenă, ca un colind englezesc. Luând-o ca pe un semn, Contele a arătat că doreşte să facă un toast.

— Este un adevăr de viaţă trist, însă inevitabil că, pe măsură ce înaintăm în vârstă, cercurile de cunoştinţe ni se micşorează. Fie pentru că avem din ce în ce mai multe tabieturi, fie pentru că avem din ce în ce mai puţină putere, ne trezim dintr-odată doar în compania câtorva chipuri familiare. Prin urmare, daţi-mi voie să-mi pară un noroc incredibil ca, în această vreme a vieţii mele, să-mi fi făcut un nou prieten, unul atât de bun.

S-a oprit şi a scos din buzunar un cadou, pe care i l-a oferit Ninei.

— Iată un fleac ce mi-a fost de folos când eram de aceeaşi vârstă. Să vă fie de folos până veţi călători *incognito!*

Ea a zâmbit într-un fel care sugera (mai degrabă neconvingător) că el chiar n-ar fi trebuit să facă asta. După care a despachetat cadoul, dând la iveală lornieta hexagonală a Contesei Rostov.

— A fost a bunicii mele, i-a spus el.

Pentru prima oară de când se cunoşteau, ea a rămas fără glas. A întors binoclul micuţ, admirând sideful şi îmbinările delicate, de alamă. Apoi l-a dus la ochi, ca să scruteze încetişor încăperea.

— Mă cunoaşteţi mai bine decât oricine, i-a zis după o

clipă. O să preţuiesc darul acesta până la ultima suflare.

Că ei nu-i trecuse prin cap să-i aducă un dar Contelui i se părea uşor de înţeles. La urma urmei, era doar un copil. Iar vremurile în care despachetau daruri-surpriză trecuseră, fără îndoială.

— Se face târziu, a remarcat el. N-aş vrea ca tatăl dumitale să aştepte.

— Da, a încuviinţat ea cu părere de rău. E timpul să plec.

Apoi, uitându-se spre locul căpitanului, a ridicat o mână, ca atunci când ceri nota de plată. Dar căpitanul n-a adus nota. A adus, în schimb, o cutie mare, galbenă, legată cu o fundă verde-închis.

— Aici, i-a spus ea, e un fleac pentru dumneavoastră. Dar trebuie să promiteţi că n-o deschideţi înainte să bată miezul nopţii.

După ce a plecat Nina, Contele s-a gândit să se ocupe de nota de plată, să se ducă la Boiarski (pentru un cotlet de miel învelit în ierburi), iar după aceea să se retragă în birou cu un pahar de Porto şi să aştepte să bată miezul nopţii. Numai că, atunci când acordeonistul a început al doilea colind, s-a trezit că-i atrage atenţia masa de alături, unde un tânăr părea în primele faze ale descoperirii romantismului.

Se prea poate ca, în vreo sală de curs, junele cu o umbră de mustaţă să-şi fi admirat colega pentru inteligenţa ei ascuţită şi aerul ei serios. După aceea îşi va fi făcut curaj s-o invite în oraş, poate sub pretextul de a discuta vreo chestiune de interes ideologic. Iar acum iat-o aici, în Piazza, chiar în faţa lui, uitându-se de jur-împrejur fără să zâmbească şi fără să scoată un cuvânt.

Se apropie conferinţa care o să unifice republicile sovietice, a comentat el, încercând să rupă tăcerea – un ritm rezonabil, raportat la intensitatea ei. Evident, tânăra doamnă avea părerile ei, dar, când i-a zis ce crede despre chestiunea transcaucaziană, discuţia a devenit prea tehnică. Mai mult, după ce şi-a luat o mină la fel de serioasă ca a ei, junele era, în mod clar, depăşit. Dacă s-ar

încumeta să-şi spună punctul de vedere acum, aproape sigur ar părea că bravează, ca un om informat necorespunzător despre principalele subiecte ale zilei. Seara nu putea decât să se înrăutăţească şi să-l facă să-şi tragă după el speranţele, ca un copil pedepsit care-şi trage după el pe scări ursul de jucărie.

Însă chiar când tânăra domnişoară îl invita să-şi exprime gândurile, acordeonistul a început un mic număr cu un dans spaniol. Sigur a atins o coardă sensibilă, căci ea s-a întrerupt să se uite la muzicant şi se întreba cu glas tare de unde o fi fost melodia.

— E din *Spărgătorul de nuci,* a răspuns el fără să clipească.

— *Spărgătorul de nuci...* a repetat ea.

Pentru că etala acelaşi aer sobru, nu era limpede ce părere are despre muzica asta din altă epocă. Cineva mai experimentat l-ar fi sfătuit, prin urmare, să fie precaut – să aştepte să audă ce asociaţii face când vine vorba de muzică. Însă el a acţionat. Şi a acţionat cu curaj.

— Când eram copil, mă lua bunica în fiecare an.

Domniţa şi-a desprins ochii de la muzicant şi s-a uitat la el.

— Unii găsesc muzica asta sentimentală, bănuiesc, a continuat el, dar eu nu pierd nicio ocazie să vin la baletul acesta când se joacă în decembrie, chiar dacă vin singur.

Bine punctat, prietene!

Expresia de pe chipul ei s-a mai înmuiat şi în ochi i s-a aprins o scânteie de interes, graţie unei descoperiri neaşteptate despre noua ei cunoştinţă, ceva curat, ceva de suflet, ceva smerit. A deschis gura să-l întrebe ceva…

— Sunteţi gata să comandaţi?

Era Episcopul, aplecat deasupra mesei lor.

Bineînţeles că nu sunt gata să comande, ar fi vrut să strige Contele. *După cum poate să vadă orice idiot!*

Dacă ar fi fost înţelept, tinerelul l-ar fi trimis la plimbare pe Episcop şi ar fi rugat-o pe domnişoara să continue şi să pună întrebarea. Dar el a luat îndatoritor meniul. Poate îşi închipuia că felul de mâncare perfect o să sară singur de-

acolo şi o să se identifice după nume. Însă, pentru un june plin de speranţă, care încerca să impresioneze o junǎ serioasă, meniul de la Piazza era la fel de periculos ca Strâmtoarea Messina. În stânga era Scilla, adică mâncăruri mai ieftine, care, dacă le comandai, te puteau face să pari strâns la pungă şi lipsit de inspiraţie, iar în dreapta era Caribda, adică delicatese care-ţi puteau goli buzunarele şi le erau destinate pretenţioşilor. El se uita la aceste două forme opuse ale hazardului, când la una, când la alta. Însă, atins de geniu o clipă, a comandat friptura letonă.

Această specialitate tradiţională din carne de porc, ceapă şi caise avea un preţ rezonabil, era rezonabil de exotică şi, cumva, te trimitea cu gândul la lumea bunicilor, la vacanţe şi la melodiile sentimentale la care tocmai ajungeau când chelnerul îi întrerupsese atât de grosolan.

— Şi eu iau acelaşi lucru, a spus domnişoara noastră serioasă.

Acelaşi lucru!

După aceea s-a uitat la tânărul însufleţit de nădejde cu ceva din duioşia pe care Nataşa i-o arătase lui Pierre în *Război şi pace,* la sfârşitul volumului al doilea.

— Aţi dori şi un vin potrivit cu friptura? a întrebat Episcopul.

El a şovăit, după care a luat lista de vinuri cu mâini nesigure. Se prea poate să fi fost prima dată în viaţa lui când comanda o sticlă de vin. Nicidecum să ştie dacă e mai bun un vin de la 1900 decât unul de la 1901 şi nicidecum să poate face deosebirea între un vin de Burgundia şi un Bordeaux.

Lăsându-l să se gândească doar o clipă, Episcopul s-a aplecat în faţă şi a arătat cu degetul un vin din listă, cu un zâmbet condescendent.

— Poate Rioja.

Rioja? Iată un vin care o să se potrivească cu friptura cum s-a potrivit Ahile cu Hector. O să ucidă mâncarea dându-i o lovitură în cap şi târând-o în spatele carului până va fi pus la încercare rezistenţa fiecărui om din Troia. În plus, costa de trei ori mai mult decât şi-ar fi permis junele.

Experienţa e pur şi simplu de neînlocuit, se gândea Contele, clătinând din cap. Un chelner tocmai avusese o ocazie ideală să-şi atingă scopul. Recomandându-i un vin potrivit, l-ar fi putut face pe un tânăr să se simtă în largul lui, ar fi putut desăvârşi o masă şi ar fi putut sluji cauza iubirii, toate dintr-o lovitură. Dar, fie din lipsă de subtilitate, fie din lipsă de simţ al realităţii, Episcopul nu reuşise să-şi atingă scopul şi, mai mult, îşi pusese la colţ clientul. Iar acesta, în mod evident neştiind ce anume să facă şi începând să simtă că tot restaurantul se uită la el, era pe punctul de a-i urma sugestia.

— Dacă-mi permiteţi, a intervenit Contele, la o friptură letonă nimic nu merge mai bine decât o sticlă de Mukuzani.

Aplecându-se spre masa lor şi imitând degetele lui Andrei, perfect despărţite, Contele a arătat vinul pe listă. Că el costa doar o părticică din preţul unui sticle de Rioja nu e un subiect de discuţie pentru domni.

— Georgienii îşi cultivă strugurii, a comentat Contele simplu, în speranţa că într-o bună zi ei îi vor ţine companie unei asemenea fripturi.

Tânărul a schimbat iute o privire cu însoţitoarea sa, parcă întrebând *Cine e acest excentric?,* dar apoi s-a întors spre Episcop:

— O sticlă de Mukuzani, vă rog!

Peste câteva minute s-a adus vinul şi s-a turnat în pahare, iar tânăra doamnă îl întreba pe tânărul domn cum era bunica lui. Cât despre Conte, a uitat de cotletul de miel învelit în ierburi de la Boiarski. L-a chemat pe Petia să-i ducă în cameră cadoul de la Nina şi a comandat o friptură letonă şi o sticlă de Mukuzani pentru el însuşi.

Şi, întocmai cum bănuise, era mâncarea perfectă pentru acest anotimp. Ceapa bine caramelizată, carnea de porc înăbuşită încet şi caisele înăbuşite câteva minute, toate cele trei ingrediente se contopeau într-un amestec dulce şi afumat, care sugera tihna dintr-o cârciumă acoperită de zăpadă şi, în acelaşi timp, ciondăneala unei tobe ţigăneşti.

Când a sorbit din vin, cei doi tineri i-au surprins privirea şi au ridicat paharele în cinstea lui, în semn de recunoştinţă şi

camaraderie. După aceea s-au întors la discuţia lor, care devenise atât de intimă, că nu se mai auzea peste sunetele acordeonului.

Dragostea tinereţii, se gândea Contele surâzând. Nu are nimic *novaya.*

— Aţi mai dori ceva?

Era Episcopul, care i se adresa lui. A ezitat o clipă, iar apoi a cerut o singură cupă de îngheţată de vanilie.

Când a ajuns în hol, a observat patru bărbaţi în costum de gală intrând pe uşă cu câte o valiză neagră, de piele – în mod clar, cvartetele de coardă care mai cântau din când în când în saloanele particulare de sus.

Trei dintre muzicieni arătau de parcă ar fi cântat împreună din secolul al XIX-lea, având cu toţii păr alb şi acelaşi aer de profesionişti obosiţi. Al doilea violonist făcea însă notă discordantă, căci n-avea mai mult de douăzeci şi doi de ani şi mergea oarecum vioi. Contele l-a recunoscut abia când grupul a ajuns la ascensor.

Probabil că nu-l mai văzuse pe Nikolai Petrov din 1914, când Prinţul era un puşti de treisprezece ani. Şi, trecând atâta timp, poate că nici nu l-ar fi recunoscut deloc, dacă n-ar fi avut surâsul acela modest, trăsătură specifică Petrovilor de generaţii întregi.

— Nikolai?

Când Contele i-a pronunţat numele, cei patru muzicieni s-au întors şi s-au uitat la el curioşi.

— Aleksandr Ilici…? a întrebat Prinţul după o clipă.

— Chiar el.

Prinţul le-a făcut semn colegilor să-şi vadă de drum, după care i-a oferit Contelui cunoscutul lui zâmbet.

— Mă bucur că te văd, Aleksandr!

— Şi eu!

Au tăcut un moment, iar apoi pe chipul Prinţului surprinderea a fost înlocuită de curiozitate.

— E… îngheţată?

— Poftim? A, da. Da, e. Deşi nu pentru mine.

Prinţul a clătinat din cap buimac, însă fără a mai face

nicio remarcă.

— Spune-mi, s-a aventurat Contele, ştii ceva de Dmitri?

— Cred că e în Elveţia.

— A, a replicat Contele zâmbind, unde e aerul cel mai curat din Europa.

Prinţul a ridicat din umeri, parcă vrând să spună că auzise şi el ceva despre asta, însă nu ştie din proprie experienţă.

— Ultima oară când te-am văzut, a remarcat Contele, cântai Bach la o serată găzduită de bunica ta.

— Am impresia că şi acum cânt Bach la serate, a râs Prinţul, arătându-i valiza.

Apoi a făcut un semn spre ascensorul care plecase, spunând cu o afecţiune cât se poate de evidentă:

— Era Serghei Eisenov.

— Nu se poate!

În zorii secolului, Serghei Azenov dăduse lecţii de muzică la jumătate dintre băieţii de pe Inelul Bulevardului.

— Pentru cei ca noi nu e uşor să-şi găsească de lucru, a zis Prinţul. Dar Serghei mă angajează ori de câte ori poate.

Contele avea atâtea şi atâtea întrebări: Erau şi alţi membri ai familiei Petrov la Moscova? Bunica lui mai trăia? El mai locuia în casa aceea minunată din Piaţa Puşkin? Numai că se opriseră în mijlocul holului, într-un hotel, pe unde treceau spre scară bărbaţi şi femei, inclusiv cei în ţinută de seară.

— Se vor întreba ce am păţit, a spus Prinţul.

— Da, sigur. N-am vrut să te reţin.

Prinţul a dat din cap şi s-a întors să urce, dar apoi s-a răsucit iar spre el:

— Mai cântăm aici şi sâmbătă seară, i-a zis. Poate ne întâlnim după aceea să bem un pahar.

— Ar fi splendid, a răspuns Contele[4].

[4] Cei care citesc literatură europeană ştiu foarte bine că personajele din romanele ruseşti au nume complicate. Nemulţumindu-ne să ne bazăm pe numele date şi pe numele de familie, nouă, ruşilor, ne place să folosim titluri onorifice, patronime şi o serie de diminutive, astfel încât un singur personaj dintr-un roman de-ale noastre poate fi numit în patru feluri diferite în patru pagini. Mai rău, se pare că, graţie unei

Când a ajuns la etajul şase, a ţâţâit de trei ori, după care s-a dus în dormitor, lăsând uşa deschisă. Darul de la Nina îl aştepta pe birou, unde-l pusese Petia. L-a luat sub braţ, a intrat în birou, l-a lăsat pe masa bunicii şi a pus pe podea bolul cu îngheţată topită. Când îşi turna vin de Porto într-un pahar, i-a apărut la picioare o umbră argintie, apropiindu-se de bol.

---

adânc înrădăcinate afecţiuni pentru tradiţie ori din pricina lipsei absolute de imaginaţie, cei mai mari scriitori ai noştri s-au restrâns la treizeci de nume date, pe care le întrebuinţează. Dacă iei o carte de Tolstoi, Dostoievski sau Turgheniev, nu se poate să nu dai de o Anna, un Andrei sau un Aleksandr. Prin urmare, cititorul occidental simte o oarecare emoţie când face cunoştinţă cu un personaj nou într-un roman rusesc, ştiind că e posibil ca el să joace un rol important în capitolele viitoare, aşa că trebuie să se oprească şi să-i reţină numele.

Aşadar, mi se pare onest să vă informez acum că, deşi a fost de acord să se întâlnească cu Contele sâmbătă seara şi să bea un pahar, Prinţul Nikolai Petrov n-o să se ţină de cuvânt.

Căci la miezul nopţii, când cvartetul îşi termină numărul, tânărul prinţ Nikolai o să-şi încheie haina, o să-şi lege eşarfa la gât şi o să plece la locuinţa familiei lui din Piaţa Puşkin. Inutil să spunem că atunci când ajunge, la ora 12.30 noaptea, nu-l întâmpină nimeni. Urcă treptele cu vioara în mână până la etajul patru, unde i s-a dat o cameră.

Deşi casa pare pustie, la etajul doi dă de doi dintre noii locatari, care fumează. Pe una o recunoaşte, e doamna între două vârste care locuieşte acum în camera copiilor. Celălalt este şoferul de autobuz, care are o familie de patru membri şi locuieşte în budoarul mamei lui. Când le urează noapte bună, cu zâmbetul acela modest tipic casei, niciunul nu scoate un cuvânt. Însă când ajunge la etajul patru le înţelege reticenţa şi nici nu-i poate învinui. Căci în hol se află trei inşi de la Cheka, care aşteaptă să-i percheziţioneze camera.

Când îi vede, nu face o scenă şi nici nu se împotriveşte cu vreun cuvânt. În definitiv, e a treia oară în şase luni când îi scotocesc prin cameră şi chiar îl recunoaşte pe unul dintre ei. Aşa că, fiindcă ştie procedura şi e obosit după o zi lungă-lungă, le oferă şi lor acelaşi zâmbet modest, le dă voie să intre şi se aşază la măsuţa de lângă fereastră, iar ei se apucă de treabă.

Prinţul nu are nimic de ascuns. Avea doar şaisprezece ani când a căzut Ermitajul, n-a citit o iotă în viaţa lui şi n-a purtat pică nimănui. Dacă-i ceri să cânte imnul imperial, nu-şi mai aduce aminte cum. Într-un fel, chiar i se pare de înţeles că locuinţa lui cea veche, grandioasă e împărţită. Mama şi sora lui sunt la Paris, bunicii au murit, servitorii

— Sărbători fericite şi ţie, Herr Drosselmeyer!

— Miau… a răspuns pisica.

După pendula care bătea de două ori, era abia unsprezece. Aşa că, ţinând într-o mână paharul şi în cealaltă *Poveste de Crăciun,* şi-a tras scaunul în spate şi a aşteptat cuminte să se facă miezul nopţii. Ca să poţi sta într-un fotoliu şi să citeşti un roman, chiar şi unul de sezon, când te aşteaptă un cadou frumos împachetat sub nas şi

---

familiei s-au împrăştiat care încotro, ce-o să facă el cu treizeci de camere? N-avea nevoie decât de un pat, un lighean şi un loc în care să lucreze.

Dar la două dimineaţa îl trezeşte cu un ghiont ofiţerul de serviciu. Ţine în mână un manual, o gramatică a limbii latine de pe vremea când Aleksandr învăţa la liceul imperial.

— Este al dumneavoastră?

N-are niciun rost să mintă.

— Da, spune el. Am fost la academie când eram mic.

Ofiţerul deschide cartea şi pe pagina de gardă se află o fotografie regală, înţeleaptă, a ţarului Nicolai al II-lea – a avea aşa ceva înseamnă a comite o infracţiune. Prinţul trebuie să râdă, căci se chinuise atât de tare să scoată din cameră toate portretele şi toate însemnele regale.

Căpitanul taie pagina cu o lamă de cuţit. Pe spatele ei scrie data şi locul unde a găsit-o, punându-l să semneze mai jos.

Prinţul e dus la Lubianka, unde îl ţin câteva zile şi îl interoghează încă o dată cu privire la convingerile sale. În a cincea zi, după ce s-a avut în vedere tot, Soarta îl cruţă. Căci nu-l trimit în curte, nu-l pun la zid şi nici nu-l expediază în Siberia. Pur şi simplu îi dau un Minus Şase: sentinţă administrativă, care îi dă voie să se plimbe prin Rusia după bunul plac, câtă vreme nu calcă la Moscova, Sankt-Petersburg, Kiev, Harkov, Ecaterinburg şi Tbilisi, adică în cele mai mari şase oraşe din ţară.

La Tucikovo, la vreo optzeci de kilometri de Moscova, Prinţul îşi reia viaţa. Şi, în cea mai mare parte, fără resentimente, indignare sau nostalgie. În oraşul lui natal, iarba creşte mai departe, pomii fructiferi înfloresc mai departe şi femeile tinere se împlinesc. În plus, fiind departe, e cruţat de informaţia că, la un an de la emiterea acestei sentinţe, un trio de la Cheka urmează să-l aştepte pe bătrânul lui învăţător când se întoarce în micul lui apartament, unde locuieşte cu soţia lui în vârstă. Când îl trag în troică, ceea ce îi pecetluieşte soarta şi îl trimite în lagăr este dovada că a angajat-o în numeroase rânduri pe Fosta Persoană Nikolai Petrov să cânte în cvartetul lui, deşi i se interzisese în mod cât se poate de explicit.

Însă, acestea fiind spuse, nu trebuie să vă chinuiţi să ţineţi minte numele Prinţului Petrov şi aş observa că, deşi îşi face o scurtă apariţie

singura fiinţă de faţă e un pisoi cu un ochi, îţi trebuie o anumită disciplină, s-o recunoaştem. Însă el avea această disciplină încă din copilărie, când, în zilele dinaintea Crăciunului, trecuse pe lângă uşile închise de la salon, uitându-se fără să clipească din ochi, precum gărzile de la Palatul Buckingham.

Autodisciplina junelui Conte nu venea din vreo admiraţie precoce a spiritului milităresc, nici din vreo supunere preţioasă faţă de regulile casei. La zece ani, era cât se poate de limpede că băiatul nu e nici preţios, nici milităros (lucru pentru care putea depune mărturie o armată de profesori, îngrijitori şi poliţai). Nu, dacă avea atâta autodisciplină cât să treacă pe lângă uşile închise de la salon era pentru că învăţase din experienţa proprie că asta e cea mai bună cale să se asigure că o să aibă parte de minunile de sezon.

Căci în ajun de Crăciun, când ai lui dădeau în sfârşit semnalul, el şi Elena putând deschide uşile – iată bradul până-n tavan, luminat de sus până jos de ghirlande atârnând de fiecare ramură. Iată fructierele pline cu portocale de Sevilla şi bomboane viu colorate de la Viena. Iar undeva sub pomul de Crăciun era ascuns darul acela neaşteptat – ori o sabie de lemn, cu care să apere meterezele, ori o lanternă cu care să exploreze mormântul vreunei mumii.

Aşa e magia Crăciunului în copilărie, se gândea puţin nostalgic, şi fie şi numai un singur dar îţi poate aduce nesfârşite ceasuri de aventură, fără să-ţi ceară nici măcar să ieşi din casă.

Drosselmeyer, care se retrăsese pe celălalt scaun cu spătar înalt să se lingă pe labe, s-a întors brusc să se uite la uşa de la dulap cu singurul ochi pe care-l avea, ciulindu-şi urechiuşele. Trebuie să fi auzit nişte rotiţe huruind înăuntru, căci peste o clipă a bătut prima oară miezul nopţii.

Lăsând deoparte şi cartea, şi paharul, a pus pe genunchi

într-un capitol, individul acesta rotund la faţă şi cu păr pleoştit ar trebui ţinut minte, fiindcă peste ani el va juca un rol capital pentru deznodământul poveştii.

cadoul de la Nina, ţinând degetele pe funda verde-închis, şi a ascultat bătăile pendulei. Abia la a douăsprezecea, ultima, a tras de capetele fundei.

— Ce credeţi, *mein Herr?* O pălărie?

Pisica s-a uitat la el şi, în semn de respect faţă de anotimpul în care se aflau, a început să toarcă. El a dat din cap aprobator, apoi a ridicat cu grijă capacul… numai ca să descopere altă cutie împachetată în galben şi legată cu o fundă verde-închis.

Punând alături cutia goală, a dat din cap aprobator spre pisică încă o dată, a tras de a doua fundă şi a scos al doilea capac… numai ca să descopere o a treia cutie. A tras cuminte şi de următoarele trei funde şi cutii, până a dat de una cât o cutie de chibrit. Însă când i-a desfăcut funda şi i-a ridicat capacul, în cămăruţa aceea prietenoasă a găsit cheia cu care Nina descuia camerele din hotel, aşezată pe puţin material din acela din care era funda verde-închis.

La douăsprezece şi un sfert, când s-a urcat în pat cu romanul lui Dickens, se gândea că o să citească doar un paragraf sau două înainte să stingă lumina. Numai că s-a trezit că citeşte cu cel mai mare interes.

Ajunsese la partea aceea din poveste în care Scrooge e dus cu zăhărelul de uriaşul acela vesel, Fantoma Darului de Crăciun. În copilărie îi citiseră *Poveste de Crăciun* de nu mai puţin de trei ori. Aşa că bineînţeles că ţinea minte vizita pe care o fac Scrooge şi călăuza lui la petrecerea veselă, acasă la nepotul lui Scrooge, aşa cum ţinea mintea şi vizita lor la sărbătoarea modestă, dar sinceră de la familia Cratchit. Însă uitase cu desăvârşire că, la plecarea de la aceştia din urmă, Al Doilea Spirit îl scosese pe Scrooge din Londra, ducându-l la o mlaştină întunecată şi pustie, unde o familie de mineri îşi petrecea sărbătorile de iarnă în coliba ei amărâtă de lângă mină, iar de acolo la un far de pe un avanpost stâncos, unde valurile vuiau când cei doi păstrători ai făcliei îşi dădeau mâna ca să cânte sărbătoreşte, apoi Spiritul îl duce pe Scrooge mai departe şi tot mai departe, în bezna asurzitoare a mării neliniştite,

până ajung pe puntea unui vapor unde fiecare om bun sau rău se gândeşte cu drag la ai lui şi are o vorbă bună pentru tovarăşi.

Cine ştie?

Poate că-l tulburau siluetele acestea îndepărtate, care împărţeau acelaşi anotimp, în ciuda vieţii de trudă în ţinuturi neprimitoare. Poate că-l tulburase cuplul acela modern pe care-l văzuse mai devreme, povestea aceea de dragoste care se petrecea aşa cum se petrec poveştile de dragoste de când lumea. Poate că-l tulburase întâlnirea întâmplătoare cu Nikolai, care, în ciuda originii lui, părea să-şi găsească un loc în noua Rusie. Ori poate că-l tulburase binecuvântarea absolut neaşteptată care era prietenia Ninei. Dintr-un motiv sau altul, când a închis cartea şi a stins lumina, Contele a adormit într-o stare foarte bună.

Dar, dacă ar fi apărut din senin Stafia Crăciunului Ce Va Veni şi i-ar fi arătat un crâmpei din viitor, ar fi constatat că starea lui foarte bună venise prematur. Căci peste nici patru ani, după ce o să mai numere o dată cu atenţie cele douăsprezece bătăi ale ceasului care sună de două ori, Aleksandr Ilici Rostov o să urce pe acoperişul Hotelului Metropol îmbrăcat în cea mai bună haină a lui şi o să meargă curajos până la margine ca să se arunce în gol, spre strada de dedesubt.

Cartea a doua

1923

Actriţă, apariţie, stupină

Pe 21 iunie, la ora cinci, Contele stătea în faţa dulapului, cu mâna pe blazerul gri, simplu, şi nu ştia ce să facă. În câteva minute trebuia să plece la frizer pentru vizita săptămânală, după care se vedea la Şaliapin cu Mişka, prietenul lui care probabil că va fi îmbrăcat cu aceeaşi haină maro pe care o purta din 1913. Aşa că blazerul gri părea o alegere cât se poate de potrivită. Asta, până când te gândeai că e un fel de aniversare – se împlinea un an de când nu mai ieşise din Metropol.

Dar cum să sărbătoreşti o astfel de aniversare? Şi ar trebui să sărbătoreşti? Arestul la domiciliu este o restricţionare drastică a libertăţii şi, probabil, şi un fapt umilitor. Bunăoară, atât mândria, cât şi bunul-simţ îşi dictează că mai bine laşi nesărbătorită o asemenea aniversare.

Şi totuşi…

Chiar şi cei aflaţi în cele mai îngrozitoare împrejurări – oameni rătăciţi pe mare ori zăvorâţi în carceră – găsesc o cale să marcheze cu grijă trecerea unui an. Deşi toate schimbările splendide pe care le aduc anotimpurile şi toate serbările pestriţe cu care e presărată o viaţă normală au fost înlocuite de tirania zilelor ce trec toate la fel, oamenii aflaţi în această situaţie pot scrijeli 365 de liniuţe pe o bucată de lemn ori pe pereţii celulei în care-şi duc traiul.

De ce e nevoie de asemenea lungimi ca să marcheze trecerea timpului, când, e limpede, ăsta ar trebui să fie ultimul lucru la care să se gândească? Ei bine, unul dintre motive este că astfel au ocazia să reflecteze la inevitabilul mers înainte al lumii pe care o lasă în urmă: *A, acum Alioşa sigur poate să se urce în pomul din curte, iar Vania sigur pleacă la academie şi Nadia, draga de Nadia, va face în curând vârsta măritişului…*

Însă mai e ceva important: numărând atent zilele, omul

izolat bagă de seamă că a mai trecut un an de greutăţi, că a supravieţuit, că i-a mers bine. Că au găsit puterea de a rezista fie printr-o hotărâre neobosită, fie printr-un optimism nebunesc, cele 365 de liniuţe scrijelite stau mărturie pentru ireductibilitatea lor. Căci, la urma urmei, dacă atenţia s-ar măsura în minute şi disciplina, în ore, atunci ireductibilitatea trebuie să se măsoare în ani. Ori, dacă reflecţia filosofică nu vă e pe plac, să spunem pur şi simplu că înţeleptul sărbătoreşte ce poate.

Şi-a pus, aşadar, cel mai bun frac (făcut la comandă, la Paris, dintr-o catifea grena) şi a coborât.

Când a ajuns în hol, înainte să meargă mai departe spre frizerie, i-a atras atenţia o siluetă ca o salcie care a intrat în hotel. După care toţi ochii s-au întors imediat spre ea. O femeie înaltă, trecută de douăzeci de ani, cu sprâncenele arcuite şi păr blond-închis, fără îndoială, o apariţie uimitoare. Apropiindu-se de recepţie, mergea cu o siguranţă primăvăratică, aparent fără să-şi dea seama că-i atârnă pene din pălărie ori că în spatele ei vin hamalii cu bagajul. Însă ceea o făcea să fie în mod firesc în centrul atenţiei erau cei doi bârzoi în lesă.

Nişte bestii minunate, a observat Contele imediat. În haine din argint, numai muşchi, cu toate simţurile treze, câinii aceştia erau crescuţi ca să meargă la vânătoare în aerul rece de octombrie, cu vânători cărora li s-au aprins călcâiele. Şi la sfârşitul zilei? Menirea lor era să stea la picioarele stăpânului, lângă foc, într-o casă, nu să fie nişte podoabe la mâinile unei sălcii, în holul unui hotel grandios…

Dar nu şi-a risipit simţul nedreptăţii pe ei. Când stăpâna i s-a adresat lui Arkadi la biroul din faţă de la recepţie, fiecare trăgea într-o parte, amuşinând urme cunoscute.

— Gata! le-a poruncit salcia cu o voce surprinzător de puternică.

După care i-a înşfăcat într-un fel care arăta că era la fel de obişnuită cu ei cum era cu păsările ale căror pene le purta la pălărie.

Contele a clătinat din cap, după cum situaţia o merita.

Când să plece însă, a băgat de seamă oarecum amuzat că o umbră zveltă a sărit din senin din spatele fotoliului de lângă palmieri. Nimeni altul decât Feldmareşalul Kutuzov, care voia să-şi măsoare inamicii. Când câinii au întors capul toţi o dată, cu urechile ciulite, pisica cu un ochi s-a furişat în spatele palmierului. Apoi, după ce a avut satisfacţia de a-i vedea legaţi şi inofensivi, s-a dus pe pardoseală, fără a catadicsi să-şi arcuiască spatele, a deschis boticul şi a mieunat.

Într-un cor de lătrături îngrozitoare, ogarii au sărit atât cât le-a dat voia lesa, trăgându-şi stăpâna de la biroul de la recepţie, iar stiloul maestrului căzând pe jos cu răsunet.

— Ho! a ţipat ea. Ho!

Neobişnuiţi, din câte se pare, cu comenzi cabaline, bârzoii săreau întruna şi, scăpând din lesă, s-au repezit la pradă.

Dar Kutuzov a sărit cât ai zice peşte. Furişându-se pe sub scaune, s-a năpustit pe uşa din faţă, parcă vrând să-şi găsească scăparea pe stradă. Ogarii, fără nicio ezitare, după pisică. Despărţindu-se în cleşte, în dreptul palmierilor, au urmărit-o şi de-o parte, şi de alta a scaunelor, sperând să-i taie calea la uşă. Primul a dărâmat un lampadar din care au scăpărat scântei, iar al doilea a răsturnat o scrumieră cu picior, stârnind un nor de praf.

Dar, chiar când să strângă ei rândurile, Kutuzov – care, asemenea personajului al cărui nume îl purta, avea avantajul de a se afla pe un teritoriu cunoscut – s-a întors brusc. Tăind-o prin faţa unei măsuţe de cafea, a năvălit spre scaunele de la est şi a ţâşnit înapoi spre scară.

Ogarilor le-a luat câteva secunde să-i înţeleagă tactica. Iar, dacă atenţia se măsoară în minute, disciplina în ore şi ireductibilitatea în ani, atunci, pe câmpul de luptă dominarea se măsoară într-o clipă. În clipa în tare şi-au dat seama că pisica se întoarce şi au vrut s-o ia şi ei înapoi, au ajuns la capătul scumpului covor oriental din hol şi s-au dus de-a dura, alunecând pe pardoseala de marmură, până în bagajul unui oaspete care tocmai intra în hotel.

Având un avantaj de treizeci de metri în faţa adversarilor,

Kutuzov a sărit primele trepte, s-a oprit un moment să-şi admire opera, după care s-a făcut nevăzut după colţ.

Pe-un câine poţi să-l acuzi că înfulecă dizgraţios ori că prea se-aprinde când trebuie să facă aport, dar nu că nu mai speră. Deşi era limpede că pisica le-a luat-o cu mult înainte şi că ştie fiecare cotlon de la etajele superioare, cum au revenit cu picioarele pe pământ, cum au pornit în cor pe hol, foarte hotărâţi să urce pe scară.

Numai că Hotelul Metropol nu era teren de vânătoare. Era o reşedinţă *par excellence,* o oază pentru cei obosiţi şi istoviţi. Prin urmare, îndoindu-şi un pic limba, Contele a scos un fluierat în Sol major, în *crescendo.* Auzindu-l, câinii s-au repezit şi s-au apucat să dea roată fără oprire în dreptul primei trepte. El a mai fluierat de două ori repede şi, resemnându-se cu ideea că ziua e pierdută, s-au dus la el şi i s-au aşezat la picioare.

— De unde veniţi voi, băieţi? i-a întrebat el, scărpinându-i zdravăn după urechi.

— Ham! au răspuns ei.

— A! a replicat el. Ce frumos!

După ce şi-a netezit rochia şi şi-a îndreptat pălăria, salcia a traversat holul graţioasă, venind spre el, unde, pentru că purta tocuri franţuzeşti, a putut să-l privească în ochi. Văzând-o atât de aproape, a observat că e mai frumoasă decât bănuise şi chiar mai îngâmfată. Simpatia lui a rămas, aşadar, la ogari.

— Vă mulţumesc, i-a spus ea (cu un surâs ce-ar fi putut împânzi armate întregi[5]). Mă tem că sunt cam prost-crescuţi.

— Dimpotrivă, a zis el, par foarte bine-crescuţi.

Salcia a mai făcut un efort să zâmbească.

— Vreau să spun că se poartă urât.

— Da, poate că se poartă urât, dar asta depinde de cum

[5] Aluzie la faimoasa descriere pe care i-o face Elenei din Troia Doctor Faustus din celebra piesă omonimă a lui Christopher Marlowe: „Acesta-i chipul ce prin vraja sa/ Putere a avut spre a-mpânzi/ Al apelor întins cu mii și mii/ De pânze de corăbii ce-au plutit/ Spre Troia care-n flăcări s-a surpat?” (n. tr.).

sunt ţinuţi în frâu, nu de cum au fost crescuţi.

În timp ce salcia îl cerceta, Contele a băgat de seamă că zona de deasupra sprâncenelor ei semăna mult cu semnul acela care se pune în notaţia muzicală, cu accentul acela care-ţi arată că trebuie să interpretezi puţin mai tare o frază. Ceea ce explica, fără îndoială, plăcerea ei de a da ordine şi vocea autoritară. Însă, în timp ce el trăgea această concluzie, trăgea şi ea concluzia ei, fiindcă acum nu avea nicio intenţie să-l cucerească.

— Felul cum sunt ţinuţi în frâu parcă eclipsează cumva felul cum au fost crescuţi, i-a zis ea răutăcios. Şi cred că şi unii dintre câinii cel mai bine crescuţi merită cele mai scurte zbilţuri.

— O concluzie de înţeles, i-a replicat Contele. Aş zice însă că şi câinii cel mai bine crescuţi merită cele mai sigure mâini.

Peste o oră, cu părul scurtat cum se cuvine şi proaspăt ras, Contele a intrat la Şaliapin şi a ales în colţ o măsuţă la care să-l aştepte pe Mişka, prietenul lui care venise în oraş pentru congresul de deschidere al ARSP.

Abia după ce s-a aşezat şi-a dat seama că frumuseţea aceea ca o salcie, acum îmbrăcată într-o rochie lungă, albastră, stă chiar pe bancheta de vizavi de el. Îi scutise pe cei de la bar de spectacolul pe care-l dădea când voia să-şi ţină câinii în frâu, dar în locul lor adusese un ins rotund la faţă şi cu păr pleoştit, care etala un devotament de căţeluş parcă mai firesc. În timp ce-i zâmbea unui gând, Contele s-a trezit că i se ciocneşte privirea cu a ei. S-au prefăcut amândoi că nu s-au observat, cum era şi cazul, ea întorcându-se spre căţeluşul ei, iar el întorcându-se spre uşă. Şi noroc că Mişka a apărut la ţanc, însă într-o haină nouă şi cu barba bine îngrijită…

Contele s-a ridicat să-şi îmbrăţişeze prietenul. După care nu s-a aşezat, ci i-a făcut semn să ia loc pe banchetă, un gest şi curtenitor, şi oportun, de vreme ce aşa a putut să se întoarcă cu spatele la salcie.

— Ei bine, a început el bătând din palme, ce să fie,

prietene? Şampanie Château d'Yquem? Sturion înainte de cină?

Dar, clătinând din cap, Mişka a cerut o bere, spunând că nu poate sta la cină.

Contele a fost dezamăgit, fireşte. După ce se interesase discret, aflase că la Boiarski specialitatea serii e friptura de raţă, mâncarea perfectă pe care s-o împartă doi vechi prieteni. Iar Andrei promisese să pună deoparte un anume Grand Cru, care să meargă de minune cu raţa şi, mai mult, să ducă inevitabil la repovestirea acelei nopţi în care Contele se încuiase în pivniţa de vinuri a familiei Rothschild cu tânăra Baroneasă…

Numai că, deşi dezamăgit, îşi dădea seama după agitaţia prietenului său că şi el are poveştile lui de spus. După ce li s-a adus berea, l-a întrebat cum merge congresul. Luând o înghiţitură, Mişka a dat din cap – da, iată subiectul orei, discuţia care va cuprinde în curând toată Rusia, dacă nu chiar toată lumea.

— Astăzi nu s-a vorbit în şoaptă, Saşa. Nu s-a moţăit şi lumea nu s-a jucat cu creionul. Căci peste tot, în fiecare colţişor, se făcea câte ceva.

Să-i ofere lui Mişka bancheta fusese un gest graţios şi inspirat şi, mai mult, aşa îl ţinea la locul lui. Căci, dacă n-ar fi fost prins acolo, în spatele mesei, ar fi sărit deja în picioare şi s-ar fi dus la bar. Şi ce anume se făcea la acest congres? Din câte şi-a dat seama Contele, „Declaraţii de intenţie", „Proclamaţii de loialitate" şi „Declaraţii deschise de solidaritate". Într-adevăr, Asociaţia Scriitorilor Proletari din Rusia nu ezita să-şi exprime solidaritatea. De fapt, îşi exprima solidaritatea nu numai cu colegii scriitori, editori, gazetari, ci şi cu zidari, stivuitori, sudori, instalatori şi măturători[6].

[6] Mai ales cu măturătorii de stradă! Oamenii aceia neluaţi în seamă, care se trezesc în zori şi umblă pe străzile pustii, strângând ce aruncă vremurile. Nu pur şi simplu cutii de chibrit, ambalaje de bomboane şi bilete, atenţie!, ci ziarele, gazetele şi pamfletele, cărţile de rugăciuni şi cărţile sfinte, istoriile şi amintirile, contractele, faptele şi titlurile, tratatele şi constituţiile şi toate Cele Zece Porunci. Măturați mai departe, măturători ai străzii! Măturați până când piatra cu care sunt

Atât de înfierbântată a fost prima zi de congres, încât cina s-a servit abia la ora unsprezece. Iar apoi, la o masă pregătită pentru şaizeci de persoane, Maiakovski în persoană. Atenţie, nu existau pupitre! După ce s-au adus farfuriile, pur şi simplu a ciocănit în masă şi s-a urcat pe scaun.

De dragul realismului, Mişka a încercat să se ridice în picioare pe banchetă, aproape dărâmându-şi berea. S-a mulţumit, deci, cu o oraţie pe care a declamat-o stând jos, însă cu un deget ridicat în aer:

Deodată –
am strălucit în toată puterea,
iar dimineaţa şi-a vestit rândul.
Mereu să străluceşti,
peste tot să străluceşti,
chiar în adâncul ultimelor zile,
să străluceşti –
şi la dracu' cu toate celelalte!
acesta e mottoul meu –
şi al soarelui![7]

Poezia lui Maiakovski a stârnit aplauze furtunoase, bineînţeles, şi pahare azvârlite cât colo. Dar după aceea, când toată lumea se liniştise şi se pregătea să mănânce, s-a ridicat de pe scaun un anume Zelinski.

— Căci *trebuie* să auzim de la Zelinski, desigur, a mormăit Mişka. Ca şi cum *el* ar sta umăr la umăr cu Maiakovski. Ca şi cum ar sta umăr la umăr cu o sticlă de lapte.

Mişka a mai luat o înghiţitură.

— Îl ţii minte pe Zelinski, nu? a continuat. Când eram studenţi, era cu câţiva ani după noi? În '16 avea monoclu şi peste un an avea şapcă de marinar? În fine, oricum, ştii

pavate străzile Rusiei va străluci ca aurul.

[7] Citat din poezia lui Vladimir Maiakovski, intitulată *O aventură extraordinară pe care a trăit-o Vladimir Maiakovski într-o casă de vară* (n. tr.).

genul, Saşa, genul care trebuie să fie mereu la cârmă. Să zicem că la sfârşitul cinei leneveşti pe scaunul tău şi vrei să continui discuţia de peste zi – ei bine, atunci vine Zelinski şi declară că ştie unde ar fi bine s-o continui. Apoi vezi zece inşi care se înghesuie la o masă într-o cafenea din vreun subsol. Când să-ţi cauţi şi tu un loc, îţi pune mâna pe umăr şi-ţi zice să te-aşezi la capătul ăsta sau la celălalt. Iar când unul cere pâine el are o idee mai bună. La Moscova e cel mai bun zavituşki, zice. Şi n-apuci să te dezmeticeşti, că şi pocneşte din degete să comande.

Mişka a pocnit din degete de trei ori, cu un gest atât de apăsat, încât Contele a trebuit să-i facă semn să se oprească lui Audrius cel mereu atent, care deja venea spre ei.

— Şi ideile lui! a continuat Mişka plin de dispreţ. O ţine langa cu declaraţiile lui, de parcă ar fi în postura de a lumina pe cineva în chestiuni legate de versuri. Şi ce are el să-i spună tânărului student uşor de impresionat care stă lângă el? Că toţi poeţii trebuie să se încline în faţa unui haiku. *Să se încline în faţa unui haiku!* Închipuie-ţi!

— În ceea ce mă priveşte, a comentat Contele, eu mă bucur că Homer nu s-a născut în Japonia.

Mişka s-a holbat la el o clipă, după care a izbucnit în râs.

— Da, a zis, dând cu palma în masă şi ştergându-şi o lacrimă. Te bucuri că Homer nu s-a născut în Japonia. Să nu cumva să uit să i-o zic Ecaterinei.

Şi a zâmbit, anticipând momentul când o să i-o zică Ecaterinei.

— Ecaterina…? a întrebat Contele.

Mişka a întins mâna după bere.

— Ecaterina Litvinov. Nu ţi-am spus de ea? O poetă talentată, din Kiev – în al doilea an la universitate. Suntem amândoi într-un comitet.

Mişka s-a lăsat pe spate să ia o înghiţitură din pahar. Contele s-a lăsat pe spate să-i zâmbească însoţitorului său şi şi-a imaginat întreaga scenă.

O haină nouă şi o barbă îngrijită…

O discuţie după cină, începută în cursul zilei…

Şi un Zelinski care, după ce a târât pe toată lumea în cuibuşorul lui de noapte, îl duce pe un tânăr poet uşor de impresionat într-un capăt al mesei, iar pe Mişka în celălalt…

În timp ce Mişka îi povestea mai departe cum fusese cu o seară în urmă, Contelui nu i-a scăpat ironia situaţiei: în toţi anii aceia în care locuiseră deasupra cizmăriei, Mişka stătuse la adăpost, iar el, scuzându-se că nu-i poate ţine companie prietenului său la cină, se întorsese peste câteva ceasuri cu poveşti despre toasturi însufleţite, discuţii *tête-à-tête* şi ieşiri ad-hoc la cafenele luminate de lumânări.

Să-i fi făcut Contelui vreo plăcere să asculte despre încăierările lui Mişka din crucea nopţii? Bineînţeles. Mai ales când a aflat că la spartul târgului, când gaşca era pe punctul să intre în trei taximetre, Mişka i-a adus aminte lui Zelinski că şi-a uitat pălăria, iar când el s-a repezit înapoi să şi-o ia, Ecaterina de la Kiev s-a aplecat din maşină şi i-a strigat: *Poftiţi, Mihail Feodorovici, de ce nu veniţi cu noi…*

Da, Contelui îi făcea plăcere să asculte despre încăierările romantice ale vechiului său prieten, ceea ce nu înseamnă că nu simţea un ghimpe de invidie.

Peste o jumătate de ceas, după ce l-a trimis pe Mişka la o discuţie despre viitorul metrului (la care se presupunea că o să ia parte şi Ecaterina de la Kiev), Contele s-a dus la Boiarski, aparent ca să mănânce singur raţa de la cină. Dar, când să plece, a apărut Audrius.

Întinzându-i o foaie de hârtie îndoită, i-a şoptit:

— Am primit instrucţiuni să v-o înmânez.

— Mie? De la cine?

— De la domnişoara Urbanova.

— De la domnişoara Urbanova?

— Anna Urbanova. Vedeta de cinema.

Cum tot nu părea să înţeleagă, barmanul i-a explicat puţin mai tare:

— Cea care stătea la masa de vizavi de dumneavoastră.

— A, da. Mulţumesc.

Când Audrius s-a întors să-şi vadă de-ale lui, a desfăcut biletul, pe care era scrisă cu un scris unduit ca o salcie

următoarea invitaţie:

Vă rog să-mi acordaţi o a doua şansă
pentru prima impresie
în apartamentul 208.

Când a ciocănit la uşa apartamentului 208, i-a deschis o femeie în vârstă, care s-a uitat la el nerăbdătoare.

— Da?

— Sunt Aleksandr Rostov…

— Sunteţi aşteptat. Intraţi! Domnişoara Urbanova vine imediat.

Din instinct, era gata să facă o remarcă plină de spirit despre vreme, însă când a păşit înăuntru, ea a ieşit şi a închis uşa, lăsându-l singur la intrare.

Amenajat ca un *palazzo* veneţian, apartamentul 208 era una dintre cele mai frumoase locuinţe de la etajul la care se afla, dar arăta ponosit acum, că neobositele maşini de scris care emiteau directive se mutaseră în sfârşit la Kremlin. Cu un dormitor şi o cameră de zi de o parte şi de alta a salonului impresionant, apartamentul avea un tavan pe care erau pictate figuri alegorice privind în jos din ceruri. Pe o masă dintr-o parte, împodobită cu decoraţiuni, tronau două aranjamente florale în formă de turn, unul din cale, celălalt din trandafiri cu tulpină lungă. Se potriveau la extravaganţă, dar nu şi la culoare, ceea ce sugera că le primise de la admiratori rivali. Cât despre un al treilea admirator, nu puteai decât să-ţi închipui ce flori s-ar simţi obligat să-i trimită…

— Vin într-o clipă, a strigat o voce din dormitor.

— Nicio grabă, i-a răspuns Contele.

Când i s-a auzit glasul, a urmat un tropăit uşor de lăbuţe pe podea şi din camera de zi şi-au făcut apariţia bârzoii.

— Bună, băieţi! le-a zis el, scărpinându-i din nou între urechi.

După ce l-au salutat, s-au dus tropăind la fereastra dinspre Piaţa Teatrului şi au rămas cu lăbuţele pe pervaz să se uite la maşinile care se mişcau dedesubt.

— Conte Rostov!

Întorcându-se, a văzut-o pe actriţa care era deja la a treia ţinută în ziua aceea: pantaloni negri şi bluză de culoarea fildeşului. Zâmbindu-i ca o cunoştinţă veche şi întinzându-i mâna, a venit spre el.

— Plăcerea este de partea mea, domnişoară Urbanova.

— Mă îndoiesc. Dar, vă rog, spuneţi-mi Anna!

N-a apucat să-i răspundă, că a ciocănit cineva la uşă.

— A! a zis ea. Iată!

Deschizând uşa, a făcut un pas într-o parte ca să intre Oleg de la room service. Când l-a zărit pe Conte, acesta a fost cât pe ce să intre în aranjamentele florale cu tava pe care se afla cina.

— Poate acolo, la fereastră, i-a sugerat actriţa.

— Da, domnişoară Urbanova, i-a răspuns Oleg şi, revenindu-şi, a aşezat o masă pentru două persoane, a aprins o lumânare şi apoi a plecat.

Actriţa s-a întors spre Conte.

— Aţi mâncat? Azi am fost la două restaurante şi într-un bar, dar n-am luat o înghiţitură. Mi-e o foame de lup. Nu-mi ţineţi companie?

— Ba da, desigur.

El a tras scaunul să se aşeze gazda, iar când a luat loc în faţa ei, de cealaltă parte a lumânării, ogarii au întors capul să se uite de la fereastră. Pesemne că era o scenă pe care în urmă cu câteva ore niciunul dintre ei n-ar fi putut-o anticipa. Numai că, pierzându-şi de mult orice interes faţă de capricioasele legături dintre oameni, au coborât pe podea şi s-au întors lipa-lipa în camera de zi, fără a catadicsi să le mai arunce o privire.

Actriţa i-a urmărit cum se retrag puţin nostalgic.

— Nu sunt o iubitoare de câini, mărturisesc.

— Atunci, de ce îi ţineţi?

— Sunt un… dar.

— A! De la un admirator.

Ea i-a răspuns cu un zâmbet crispat.

— Eram mai obişnuită cu un colier.

Contele i-a întors zâmbetul.

— Ei bine, a răspuns ea, să vedem ce avem.

Ridicând capacul de argint de deasupra farfuriei, a dat la iveală unul dintre felurile care purtau semnătura lui Emil: biban întreg, fript cu măsline negre, anason dulce şi lămâie.

— Minunat! a exclamat ea.

Iar el era de aceeaşi părere, fără îndoială. Căci, fixând cuptorul la 230 de grade Celsius, Emil se asigura că peştele se frăgezeşte, că anasonul îşi lasă aroma, iar feliile de lămâie se înnegresc şi se fac crocante.

— Carevasăzică, două restaurante şi un bar, dar nicio înghiţitură…

Aşa a început Contele, având intenţia firească de a o lăsa pe ea să povestească cum şi-a petrecut ziua, în timp ce el porţiona peştele. Însă n-a apucat nici să mişte un deget, că ea a şi înşfăcat furculiţa şi cuţitul. Şi, vorbindu-i despre obligaţiile profesionale cu care se îndeletnicise după-amiază, a scos şira spinării de la peşte cu vârful cuţitului, tăindu-i în diagonală capul şi coada. Apoi, introducând furculiţa între carne şi şira spinării, a scos îndemânatică fileul. Din câteva mişcări scurte, pusese anasonul şi măslinele, lăsând lămâia arsă pe filet. Întinzându-i Contelui farfuria desăvârşit pregătită, a scos şira spinării din peşte şi într-o clipă şi-a pus al doilea fileu cu garnitură. După aceea, lăsând tacâmurile pe tipsie, s-a preocupat de vin.

Dumnezeule mare! se gândea el. Fusese atât de absorbit de tehnica ei, că-şi neglijase îndatoririle. Sărind de pe scaun, a înşfăcat sticla.

— Îmi permiteţi?

— Mulţumesc.

Turnând în pahare, a observat că e un Montrachet sec, perfect pentru bibanul lui Emil şi în mod cert opera lui Andrei. Contele a ridicat paharul spre gazdă.

— Trebuie să vă spun că aţi scos osul ca o expertă.

— E un compliment? a râs ea.

— Bineînţeles că e. Sau, cel puţin, asta a vrut să fie…

— În cazul acesta, vă mulţumesc. Dar n-o să-l iau prea în serios. Am crescut într-un sat de pescari de la Marea Neagră. Am făcut destule noduri şi am tăiat file destui

peşti.

— Se poate şi mai rău decât peşte la cină seară de seară.

— Într-adevăr. Dar când locuieşti într-o casă de pescar, mănânci de obicei ce nu se vinde. Aşa că mâncam foarte des plătică şi calcan.

„Ţinutul mării…”

„Fundul mării…”

Şi, recurgând la memoria ei dezarmantă, Anna Urbanova s-a trezit din senin că-i povesteşte cum se furişa, când era copilă, de lângă mama ei la asfinţitul soarelui şi o lua pe străzile în pantă din sat ca să se întâlnească cu taică-său pe plajă şi să-l ajute să repare năvoadele. Şi, pe măsură ce ea vorbea, Contele a recunoscut încă o dată ce binecuvântare e să nu judeci oamenii.

La urma urmei, ce ne poate spune prima impresie despre un om cu care abia am făcut cunoştinţă în holul unui hotel? Într-o astfel de situaţie, ce ne poate spune prima impresie despre oricine? Ei bine, nu mai mult decât ne pot spune o coardă despre Beethoven ori o tuşă de pensulă despre Botticelli. Prin însăşi natura lor, oamenii sunt atât de capricioşi, atât de complecşi, atât de încântător de contradictorii, că merită nu numai toată consideraţia noastră, ci şi *reconsiderarea* şi hotărârea noastră neabătută de a nu ne exprima opinia până nu am interacţionat cu ei în toate împrejurările posibile, la toate orele posibile.

Să luăm vocea Annei Urbanova, acest caz simplu. În hol, unde se străduia să-şi ţină în frâu ogarii, vocea ei puternică crease impresia că e o tânără dominatoare, care are tendinţa să ţipe. Foarte bine. Dar aici, în apartamentul 208, în compania lămâilor arse, a vinului franţuzesc şi a amintirilor de la mare, vocea i se dezvăluia ca o voce de femeie cu o profesie care rar îi lasă un răgaz, iar de plăcerea unei mese cumsecade ce să mai pomenim…

Umplând iar paharele, pe Conte l-a izbit o amintire personală, care părea în ton cu discuţia.

— Mi-am petrecut bună parte din tinereţe, i-a spus el, în provincia Niznîi Novgorod, care se întâmplă să fie capitala internaţională a merelor. Acolo nu sunt pur şi simplu meri

răspândiţi la ţară, ci *păduri* de meri, păduri sălbatice şi străvechi precum Rusia însăşi, cu mere de toate culorile curcubeului şi de toate dimensiunile, de la mere cât aluna la mere cât ghiuleaua de tun.

— Înţeleg că aţi mâncat destule mere.

— O, găseam mere strecurate în omleta de la micul dejun, mere plutind în supa de la prânz şi mere în fazanii umpluţi de la cină. Până la Crăciun mâncam toate soiurile posibile pe care ni le dăruiau pădurile.

Dar, când să ridice paharul în cinstea gamei largi de mere îngurgitate, a ridicat un deget spre a se corecta pe el însuşi.

— De fapt, există un soi din care n-am gustat…

Actriţa a ridicat una dintre sprâncenele ei fermecătoare.

— Care?

— În pădure era ascuns, zice legenda din partea locului, un pom cu mere negre ca tăciunele şi, dacă-l găseai şi muşcai din ele, puteai să-ţi începi viaţa de la capăt.

A luat o înghiţitură generoasă din vinul Montrachet, încântat că-şi adusese aminte această povestioară populară din trecut.

— Dumneavoastră aţi face-o?

— Ce să fac?

— Dacă aţi găsi mărul ascuns, aţi muşca din el?

El a lăsat paharul pe masă şi a clătinat din cap.

— Un nou început este, fără îndoială, o idee seducătoare, dar cum aş putea să-mi las de izbelişte amintirile despre acasă, despre sora mea, despre anii de şcoală? a arătat el spre masă. Cum aş putea să-mi las de izbelişte amintirile de aici?

Şi, după ce a pus şerveţelul în farfurie şi şi-a tras scaunul în spate, Anna Urbanova a înconjurat masa, l-a apucat de guler şi l-a sărutat pe gură.

De când citise biletul de la ea la Barul Şaliapin, Contele se simţise cu un pas în urma domnişoarei Urbanova. Primirea neprotocolară din apartamentul ei, cina în doi, la lumina lumânării, felul în care a scos şira spinării de la

peştele din farfurie şi apoi amintirile despre copilărie – nu anticipase nimic din toate astea. Sărutul îl prinsese cu garda jos, fără îndoială. Iar acum iat-o plimbându-se la ea în dormitor, descheindu-şi nasturii de la bluză şi lăsând-o să alunece jos cu o mişcare delicată.

În tinereţe, Contele se mândrise că e mereu cu un pas în faţă. Prezenţa inspirată, expresivitatea, arta de a anticipa o necesitate, pentru el, toate astea erau trăsăturile unui om bine-crescut. Dar, în împrejurările de faţă, a descoperit că e bine şi să fii cu un pas în urmă.

Pe de o parte, e mult mai relaxant. Ca să fii cu un pas în faţă în amor trebuie să fii vigilent tot timpul. Dacă speri că o să primeşti răspuns favorabil la avansuri, trebuie să ai grijă la fiecare cuvânt, la fiecare gest şi să observi fiecare privire. Altfel spus, să fii cu un pas în faţă în dragoste e istovitor. Dar să fii cu un pas în urmă? Să fii sedus? Atunci trebuie să te laşi pe spate în scaun, să guşti din vin şi să reacţionezi chiar cu primul gând care-ţi trece prin cap.

Să fii cu un pas în urmă e mai relaxant decât să fii cu un pas în faţă, şi totuşi, paradoxal, e şi mai provocator. Din poziţia lui relaxată, cel care e cu un pas în urmă îşi închipuie că seara pe care o petrece cu noua lui cunoştinţă o să se încheie ca oricare alta – cu puţină chicoteală, cu puţină cleveteală, cu un „noapte bună” prietenos la uşă. Numai că la mijlocul cinei apar un compliment neaşteptat şi o atingere ca din întâmplare cu degetele pe mână. O recunoaştere tandră şi un râs sfios. Apoi, brusc, un sărut.

De aici surprizele nu fac decât să crească în intensitate şi rază de acţiune. Ca atunci când descoperi (în timp ce bluza cade pe podea) că spatele e împodobit cu pistrui precum cerul cu stele. Ori când (după ce te-ai strecurat modest în aşternuturi) azvârli cât colo cearşafurile, te trezeşti că stai pe spate şi o pereche de mâini te apasă pe piept, iar o pereche de buze îţi dau instrucţiuni cu răsuflarea tăiată. Numai că, deşi fiecare dintre aceste surprize te face să te minunezi într-un chip nou, nimic nu se compară cu groaza care te apucă atunci când, la unu noaptea, o femeie care se întoarce pe-o parte îţi zice fără niciun echivoc „Ai grijă să

tragi perdeaua când pleci”.

De-ajuns să spunem că, după ce şi-a strâns hainele, Contele a tras perdeaua aşa cum se cuvine. Mai mult, înainte să se ducă pe vârfuri la uşă, îmbrăcat pe jumătate, s-a oprit o clipă să se asigure că-i ridică de jos şi-i pune pe umeraş bluza de culoarea fildeşului. În definitiv, după cum remarcase el însuşi în urmă cu câteva ore, câinii cel mai bine-crescuţi merită cele mai sigure mâini.

Sunetul uşii care se închide în urma ta…

Nu era sigur că-l mai auzise exact aşa ca acum. Era delicat, nederanjant, şi totuşi îţi sugera limpede că eşti expediat, ceea ce îţi putea provoca o stare prielnică pentru filosofare.

Chiar dacă în general te încrunţi când vine vorba despre grosolănie şi comportament brutal, în împrejurările date s-ar putea să recunoască o anume dreptate, brutală, când se trezeşte singur pe-un hol pustiu, cu pantofii în mână şi cămaşa nebăgată în pantaloni, în vreme ce femeia de la care tocmai a plecat alunecă într-un somn cât se poate de sănătos. Căci, dacă a avut norocul să fie ales din gloată de o frumuseţe focoasă, nu cumva bărbatul ar trebui să se aştepte să i se dea papucii fără nicio etichetă?

Păi… poate. Numai că, stând pe-un hol pustiu, în faţa unui bol plin pe jumătate cu borş, Contele se simţea mai mult fantomă decât filosof.

Da, fantomă, se gândea, mişcându-se silenţios. Ca tatăl lui Hamlet, care bântuia măreţele încăperi de la Elsinore după ce paza făcea turul de la miezul nopţii… Sau ca Akaki Akakievici, duhul urgisit al lui Gogol, care bântuia în crucea nopţii Podul Kalinkin, căutându-şi haina furată…

Oare de ce preferă atâtea fantome să umble în toiul nopţii? Întrebaţi-i pe vii şi vă vor spune că duhurile acestea au ori o dorinţă de neostoit, ori o suferinţă nevindecată, care-i trezeşte din somn şi-i trimite în lume, unde să caute alinare.

Însă viii sunt atât de preocupaţi de ei înşişi.

Ar zice, desigur, că hoinărelile nocturne ale unui duh sunt

rodul amintirilor pământeşti. Când, de fapt, dacă sufletele astea neliniştite ar vrea să se-arate pe bulevardele agitate după-amiaza, nimic nu le-ar putea opri.

Nu. Dacă bântuie noaptea pe holuri nu e nici din vreo suferinţă, nici pentru că i-ar invidia pe vii. Ci mai degrabă pentru că n-au niciun chef să-i vadă pe cei în viaţă. Nu mai mult decât speră melcii să-i vadă pe grădinari ori vulpile pe ogari. Bântuie la miezul nopţii fiindcă la ora aia nu-i chinuie zgomotul şi furia emoţiilor pământeşti. E simplu, după toţi anii de silinţă şi străduinţă, de speranţă şi rugăciune, de îmbărbătare, de reflecţie, de păstrare a bunei-cuviinţe şi de discuţii, caută şi ei puţină linişte şi pace. Cel puţin, asta şi-a zis Contele când a pornit pe hol.

Deşi mergea întotdeauna pe scări, în seara aceea, când a ajuns pe palierul de la etajul doi, un capriciu necunoscut l-a făcut să cheme ascensorul, în ideea că o să fie doar el. Însă, când s-au deschis uşile, iată-l pe pisoiul cu un ochi.

— Kutuzov! a exclamat surprins.

Uitându-se cu mare atenţie la fiecare detaliu din înfăţişarea lui, felina i-a răspuns exact cum răspunsese Marele Duce cu ani în urmă, aflat în aceeaşi situaţie – cu o privire neînduplecată şi o tăcere de om dezamăgit.

— Îhî, a zis el când a intrat în lift, încercând să-şi bage cămaşa în pantaloni fără să lase pantofii din mână.

Despărţindu-se de pisică la etajul cinci, a urcat pe scara din clopotniţă, recunoscând îndurerat că aniversarea lui fusese un fiasco. Deşi fusese hotărât să scrijelească o urmă pe perete, uite că scrijelise peretele o urmă pe el. Şi, aşa cum învăţase din proprie experienţă cu ani în urmă, când se întâmplă aşa e cel mai bine să te speli pe faţă şi pe dinţi şi să te bagi în aşternut, cu capul sub cearşaf.

Când să deschidă uşa de la camera lui, a simţit însă o răsuflare în ceafă, semănând în mod clar cu briza de vară. Întorcându-se în stânga, a încremenit. Uite-o iar, venea din celălalt capăt al holului…

A înaintat nedumerit, numai ca să descopere că toate uşile sunt bine închise. În capăt nu părea să fie decât o încurcătură de ţevi şi caneluri. Dar în cotlonul cel mai

îndepărtat, la umbra celei mai mari ţevi, a dat de o scară în perete, care ducea la o deschizătură în acoperiş, pe care cineva nu o închisese. Încălţându-se, a urcat încetişor scara şi a ieşit în noapte.

Briza de vară care-l ademenise l-a învăluit acum pe de-a-ntregul în îmbrăţişarea ei. Caldă şi iertătoare, îi aduce în amintire sentimente din nopţi de vară de altădată – de când avea cinci ani, zece, doisprezece şi era pe străzile din Sankt-Petersburg ori în poieniţele de la Ceasul Leneş. Aproape copleşit de valul de emoţii din alte vremuri, a trebuit să se oprească o clipă înainte de a merge mai departe pe marginea de la vest a acoperişului.

În faţa lui se întindea Moscova, străvechiul oraş, care după ce aşteptase răbdător două sute de ani era din nou capitala conducătorilor Rusiei. Deşi era târziu, Kremlinul strălucea în luminile electrice de la fiecare fereastră, ca şi cum cei mai noi locuitori ar fi fost încă prea beţi de putere ca să doarmă. Însă, deşi sclipeau în toată puterea, ca toate luminile pământeşti dinaintea lor, luminile Kremlinului nu erau la fel de frumoase ca maiestuoasele constelaţii de deasupra lor.

Întinzând gâtul, a încercat să identifice acele câteva stele pe care le învăţase când era mic – Perseu, Orion, Ursa Mare –, fiecare desăvârşită şi nemuritoare. Oare în ce scop, s-a întrebat, a născocit Divinitatea stelele de pe cer, dacă azi îi dăruieşte omului inspiraţie, iar mâine îl face să se simtă o creatură neînsemnată?

Coborându-şi privirea la orizont, s-a uitat mai departe de limitele oraşului – acolo unde străvechea alinare a marinarilor, Luceafărul de Dimineaţă, strălucea cel mai tare pe firmament.

Iar apoi a clipit.

— Bună dimineaţă, Excelenţă!

Contele s-a întors imediat.

La câţiva metri în spatele lui era un bărbat de vreo şaizeci de ani, cu o tichie de pânză. Când a făcut un pas în faţă, l-a recunoscut: era unul din oamenii buni la toate care se luptau cu ţevile sparte din hotel şi cu uşile care

scârţâiau.

— Da, e Şukov, a zis el.

— Şukov?

— Turnul radioului.

A arătat departe Luceafărul de Dimineaţă.

A, s-a gândit Contele. Clădirea lui Mişka, spirala de oţel care transmitea ultimele noutăţi şi informaţii…

Un timp n-a mai spus niciunul nimic, de parcă ar fi aşteptat să clipească iar farul, ceea ce a şi făcut.

— Cafeaua o să fie gata imediat. Puteţi veni.

Bătrânul om bun la toate l-a condus în colţul de nord-est al acoperişului, unde-şi pusese un fel de tabără între două coşuri de fum. În afară de scăunelul cu trei picioare, într-o tipsie ardea un foculeţ, pe care fierbea ibricul cu cafea. Bătrânul alesese bine locul, căci atunci când nu era în bătaia vântului se vedea Teatrul Balşoi, doar un pic, doar nişte lăzi vechi, înghesuite la marginea acoperişului stricând un pic priveliştea.

— Nu prea am musafiri, a zis omul bun la toate, aşa că n-am decât un scaun.

— Nu-i nimic, a răspuns Contele, ridicând o scândură cu două picioare, punând-o la capăt şi aşezându-se apoi pe margine.

— Pot să vă ofer o ceaşcă?

— Mulţumesc.

Când omul a turnat cafeaua, Contele s-a întrebat dacă o fi începutul sau sfârşitul zilei pentru el. Orice ar fi, s-a gândit, o ceaşcă de cafea e bine-venită. Servită acasă, în serviciul de Limoges, cafeaua le poate da energie harnicilor care se trezesc în zori, poate linişti firile gânditoare la amiază şi-i poate îmbărbăta pe atacatori la miezul nopţii.

— E perfectă, a spus Contele.

Bătrânul s-a aplecat spre el:

— Secretul e cum o macini, a arătat el spre un mic aparat de lemn, cu manivelă de fier. Nicio secundă înainte să se facă.

Contele a ridicat din sprâncene, cu toată admiraţia omului neiniţiat.

Da, sub cerul liber, într-o noapte de vară, cafeaua bătrânului era perfectă. De fapt, doar hârâitul din atmosferă strica această clipă, un tril care putea să vină dintr-o legătură proastă ori dintr-un aparat de radio.

— E din turn?

— Ce să fie din turn?

— Hârâitul.

Bătrânul s-a uitat în sus un moment, apoi a chicotit:

— Lucrează băieţii.

— Care băieţi?

Bătrânul i-a făcut semn cu degetul mare spre lăzile care stricau vederea la Balşoi. În lumina de dinaintea zorilor, Contele nu putea desluşi decât că deasupra lor se trebăluieşte de zor.

— Sunt… albine?

— Da, chiar albine.

— Ce fac aici?

— Miere.

— Miere!

Bătrânul a chicotit iar.

— Asta fac albinele, miere. Aici.

Aplecându-se în faţă, i-a întins o ţiglă din acoperiş, pe care erau două bucăţi de pâine neagră, unse cu miere. Contele a luat una şi a muşcat din ea.

Ce l-a uluit înainte de toate a fost de fapt pâinea neagră. Oare de când nu mai mâncase aşa ceva? Dacă l-ar fi întrebat cineva, s-ar fi jenat să răspundă. Având gust de secară neagră şi melasă şi mai neagră, mergea perfect cu o ceaşcă de cafea. Şi mierea? Ce contrast extraordinar oferea ea! Dacă pâinea era cumva pământească, maronie şi sumbră, mierea era luminată de soare, aurie şi veselă. Mai avea însă ceva… Ceva ce îi scăpa, dar în acelaşi timp ceva ce îi era cunoscut… Ceva graţios, ascuns dedesubtul ori în spatele ei ori în senzaţia de dulceaţă.

— Ce aromă e…? a întrebat Contele, parcă vorbind cu el însuşi.

— Liliac, a răspuns bătrânul.

Fără să se întoarcă, a arătat cu degetul mare în spate,

spre Grădinile Aleksandr.

Bineînţeles, şi-a zis Contele. Asta era, exact. Cum să nu-şi dea seama? Într-o vreme ştia liliacul din Grădinile Aleksandr mai bine decât oricine altcineva din Moscova. Câteodată, când înflorea, îşi petrecea acolo toată după-amiaza, odihnindu-se fericit sub florile albe şi mov.

— Extraordinar! i-a răspuns omului, dând din cap în semn de apreciere.

— E şi nu e extraordinar, i-a spus bătrânul. Când liliacul e în floare, albinele se duc în Grădinile Aleksandr şi mierea lor are gust de liliac. Dar într-o săptămână se îngrămădesc în Inelul Grădinii şi atunci o să gustaţi cireşe.

— În Inelul Grădinii! Cât de departe se duc?

— Unii zic că albina străbate şi oceanul pentru o floare, i-a zis bătrânul zâmbind. Da’ eu nu ştiu niciuna care să-l fi străbătut.

Contele a dat din cap, a mai luat o îmbucătură şi a acceptat încă o ceaşcă de cafea.

— Când eram copil stăteam mult la Niznîi Novgorod, şi-a amintit el iar, pentru a doua oară în ziua aceea.

— Unde florile de măr cad ca fulgii de zăpadă, a spus omul bun la toate cu un zâmbet pe faţă. Şi eu am crescut acolo. Tata îngrijea moşia Cernic.

— O ştiu bine! a exclamat Contele. Ce colţ frumos de lume…

Şi, când soarele verii se ivea pe cer, focul se stingea, iar albinele prindeau a roi deasupra, cei doi au povestit despre zilele din copilărie când roţile trăsurilor huruiau pe drum, libelulele ţopăiau prin iarbă şi merii înfloreau cât vedeai cu ochii.

Addenda

Chiar în clipa în care Contele a auzit uşa de la apartamentul 208 închizându-se în urmă, Anna Urbanova s-a cufundat în somn. Însă n-a dormit bine.

Când l-a expediat prima dată (întorcându-se într-o parte cu un suspin galeş), l-a privit cu o plăcere rece în clipele când şi-a strâns hainele şi a tras perdeaua. I-a plăcut chiar şi când s-a oprit să-i ridice bluza şi s-o pună pe umeraş.

Dar în aceeaşi noapte, la un moment dat, imaginea Contelui ridicându-i bluza a început să-i tulbure somnul. În trenul care o ducea înapoi la Sankt-Petersburg, s-a trezit că murmură ceva despre asta. Iar când a ajuns acasă, era deja furioasă. În săptămâna care a urmat, când avea şi cea mai mică pauză în programul ei încărcat, atunci imaginea aceea revenea, iar faimoşii ei obraji de alabastru se înroşeau de furie.

— Cine se crede contele ăsta Rostov? Trage scaune şi fluieră la câini? Îşi dă aere şi are ifose, cam aşa. Dar cu ce drept? Cine i-a dat voie să ridice o bluză şi s-o pună pe umeraş? Şi ce dacă-mi arunc bluza pe jos? E bluza mea şi fac ce vreau cu ea!

Şi cu astfel de gânduri se trezea, fără să se adreseze cuiva anume.

Într-o seară, după ce s-a întors de la o petrecere, numai gândul la micile lui gesturi delicate a înfuriat-o aşa de tare, că atunci când s-a dezbrăcat nu numai că şi-a azvârlit pe jos rochia de mătase roşie, ci le-a poruncit angajaţilor să nu cumva să se atingă de ea. Iar apoi, seară de seară, trântea pe jos ceva de îmbrăcat. Rochii şi bluze din catifea şi mătase de la Londra şi de la Paris, cu cât mai scumpe, cu atât mai bine. Aruncate pe jos, în baie, şi pe lângă coşul de gunoi. Pe scurt, pe oriunde îi venea.

După două săptămâni, budoarul ei arăta ca un cort arab plin cu textile de toate culorile.

La început, Olga, femeia de şaizeci de ani din Georgia, care-l întâmpinase pe Conte la uşa apartamentului 208 şi

care era garderobiera ei credincioasă din 1920, a privit comportamentul stăpânei cu o nepăsare răutăcioasă. Dar într-o seară, când Anna trântise o bluză albastră, fără spate, peste o rochie de mătase albă, a comentat la obiect:

— Te porţi ca un copil, draga mea. Dacă nu-ţi strângi hainele, o să-ţi dau bătăiţă.

Anna s-a făcut roşie ca un borcan cu dulceaţă.

— Să-mi strâng hainele? a ţipat ea. Vrei să-mi strâng hainele? Atunci, o să le strâng!

Adunând douăzeci de ţinute de pe jos, s-a dus cu ele în braţe la fereastra deschisă şi le-a aruncat în stradă. Le-a urmărit cu cea mai mare satisfacţie cum flutură şi cad. Cât o să-i mai distreze pe vecini o asemenea dovadă de irascibilitate, a comentat garderobiera detaşată când Anna, triumfătoare, a dorit s-o liniştească, apoi s-a întors şi a ieşit din cameră.

Stingând luminile şi urcându-se în pat, sfârâia ca o lumânare.

— Ce-mi pasă mie de ce o să spună vecinii despre cât sunt de irascibilă? Ce-mi pasă mie de ce o să se spună la Sankt-Petersburg sau în toată Rusia?

Însă la două noaptea, după ce se tot foise în pat, Anna Urbanova s-a furişat în vârful picioarelor la scara mare, s-a strecurat în stradă şi şi-a strâns hainele una câte una.

1924

Anonimitate

A fi invizibil e o aspiraţie care există de când legendele. Cu ajutorul unui talisman, al unei poţiuni ori al zeilor înşişi, prezenţa trupească a eroului îşi pierde substanţa şi cât ţine vraja el poate umbla nevăzut printre semenii săi, oamenii, nevăzut.

Ce avantaje are o asemenea putere poate să-ţi dezvăluie orice copil de zece ani. Fie că te strecori pe lângă balauri, tragi cu urechea la complotişti şi te furişezi în comori, fie că şterpeleşti o plăcintă din cămară, că-i spulberi şapca de pe cap vreunui poliţist ori că dai foc la haina învăţătorului, nu trebuie decât să recunoaştem că există o mie de poveşti care spun că te poţi face nevăzut.

Însă o poveste care nu s-a spus prea des este cea în care eroului i se face această vrajă, dar sub formă de blestem. După ce şi-a trăit viaţa în iureşul luptei, la punctul culminant, în al douăzecilea rând, cu vedere privilegiată la doamnele din loje, adică în inima lucrurilor, se trezeşte dintr-odată invizibil şi pentru prieteni, şi pentru duşmani. Iar vraja pe care i-a făcut-o lui Anna Urbanova în 1923 era de felul acesta.

În noaptea sortită în care luase cina cu vrăjitoarea în apartamentul ei, probabil că avusese puterea să-l facă invizibil pe loc. În schimb, ca să se joace cu liniştea lui sufletească, i-a făcut o vrajă sub care să-l ţină un an, pas cu pas.

În săptămânile următoare, el a băgat de seamă brusc că dispare din vedere câteva minute. Poate că lua cina în Piazza când vreun cuplu se apropia de masa lui, cu intenţia evidentă de a se aşeza la masa aceea. Ori, când stătea lângă biroul din faţă de la recepţie, se trezea că aproape-l dărâmă vreun oaspete grăbit. Când a venit iarna, se întâmpla des ca aceia care de obicei îl salutau dând din mână sau zâmbindu-i să nu-l vadă până nu ajungea la doi-

trei metri în faţa lor. Când traversa holul, celor mai apropiaţi prieteni le lua ceva până să observe că e chiar în faţa lor.

— A! a zis Vasili, punând receptorul în furcă. Vă rog să mă scuzaţi, Conte Rostov. Nu v-am văzut. Cu ce vă pot fi de folos?

Contele a ciocănit uşor în pupitrul portarului:

— Nu cumva ştiţi unde se află Nina?

Nu se interesa despre ea pur şi simplu la primul individ care îi ieşea în cale, fiindcă Vasili avea o calitate ieşită din comun: ştia unde se află fiecare în fiecare moment.

— E în salonul de cărţi, cred.

— A... a răspuns el cu un zâmbet cunoscător.

Întorcându-se, a străbătut holul spre sala de cărţi şi a deschis uşa fără zgomot, bănuind că va da de patru doamne între două vârste, care fac schimb de prăjiturele şi măscări la nişte giumbuşlucuri, în timpul unei partide de twist – în vreme ce un spiriduş atent îşi ţine respiraţia într-un dulap. Dar a dat de obiectul căutării sale stând singur la masa de joc. Cu două teancuri de hârtie în faţă şi un creion în mână, părea însăşi întruchiparea entuziasmului pentru învăţătură. Creionul se mişca atât de vioi, că arăta ca o gardă de onoare, care mărşăluieşte pe pagină ţinând capul sus, după care face stânga împrejur la margine ca s-o ia iute înapoi.

— Salutările mele, dragă prietenă!

— Bună, domnule conte, i-a răspuns Nina, fără să ridice ochii din ce făcea.

— Aţi vrea să mă însoţiţi într-o excursie înainte de cină? Mă gândeam să facem o vizită la pupitrul de comandă.

— Mă tem că momentan nu pot.

Contele a luat loc pe scaunul din faţa ei, în timp ce Nina a isprăvit de scris o foaie şi a luat alta din celălalt teanc. Din obişnuinţă, el a ridicat pachetul de cărţi aflat de obicei la colţul mesei şi le-a amestecat de două ori.

— Vreţi să vedeţi o şmecherie?

— Poate altă dată.

El a pus la loc pachetul de cărţi, netezindu-l. Apoi a luat

prima foaie din teancul de foi scrise. A găsit acolo toate numerele cardinale de la 1,100 la 1,199, în coloane atent delimitate. Treisprezece fuseseră încercuite cu roşu, după un principiu necunoscut.

Contele era, se subînţelege, intrigat.

— Ce punem la cale?

— Matematică.

— Văd că abordaţi subiectul plină de vigoare.

— Profesorul Lisiţki spune că trebuie să te lupţi cu matematica aşa cum te lupţi cu un urs.

— Serios? Şi cu ce specie de urs ne luptăm azi? Mai degrabă cu un polar decât cu un panda, bănuiesc.

Nina l-a privit cu ochii ei din care dispăruse scânteia.

Contele şi-a dres glasul şi a adoptat un ton mai grav.

— Bănuiesc că aici este vorba şi despre un şir de numere întregi.

— Ştiţi ce e un număr prim?

— Adică 2,3, 5, 7, 11, 13…?

— Exact, a zis apoi Nina. Numerele acelea întregi, *indivizibile* doar la 1 şi la ele însele.

După cât de dramatic pronunţase cuvântul *indivizibile,* ţi-ai fi putut închipui că vorbeşte despre impenetrabilitatea unei fortăreţe.

— Oricum, a spus ea, fac o listă cu toate.

— Cu toate!

— E o misiune sisifică, a recunoscut (deşi cu un entuziasm care te făcea să te întrebi dacă înţelege bine etimologia termenului).

A arătat pe masă, la paginile deja scrise.

— Lista numerelor prime începe cu 2, 3, 5, cum ziceţi. Dar numerele prime sunt din ce în ce mai puţine pe măsură ce sunt din ce în ce mai mari. Aşa că una e să dai de un 7 sau de un 11. Şi cu totul alta e să dai de un 1009. Vă puteţi imagina ce înseamnă să dai de un număr prim în sute de mii…? În milioane…?

Nina s-a uitat în depărtare, ca şi cum ar fi văzut cel mai mare şi cel mai impregnabil dintre toate numerele situate pe promontoriul lui stâncos, unde rezistase mii de ani în

faţa balaurilor care scuipă foc şi a hoardelor barbare. După aceea s-a apucat din nou de treabă.

Contele s-a uitat iar la foaia de hârtie din mâna ei, cu şi mai mult respect. În definitiv, un om educat ar trebui să admire orice gen de studiu, oricât de obscur ar părea, dacă e făcut din curiozitate şi cu devotament.

— Uite, a zis el pe tonul omului care crede că descoperă ceva. Acesta nu este un număr prim.

— Care? l-a privit ea neîncrezătoare.

I-a întins foaia şi i-a arătat o cifră încercuită cu roşu:

— 1173.

— De unde ştiţi că nu e număr prim?

— Dacă cifrele dintr-un număr dau, adunate, un număr divizibil la 3, atunci, şi el e divizibil la 3.

— *Mon Dieu!*

S-a lăsat pe spate în scaun, privindu-l admirativ într-un fel prin care recunoştea că se poate să-l fi subestimat.

Ei bine, când îl subestimează un prieten, omul are un oarecare motiv să se simtă jignit, că prietenii ar trebui să ne *supraestimeze.* Ar trebui să aibă o părere exagerat de bună despre tăria noastră morală, despre sensibilităţile noastre estetice, despre orizontul nostru intelectual. Ba ar trebui chiar să ne închipuie sărind pe geam la ţanc, cu operele lui Shakespeare într-o mână şi cu un pistol în cealaltă! Dar în cazul acesta Contele a trebuit să recunoască şi că nu prea are motiv să se simtă jignit. Căci, oricât se străduia, tot nu-şi dădea seama ce cotlon întunecos al minţii lui de adolescent de odinioară prinsese contur.

— Mai bine mi le-aţi da, i-a zis Nina, arătând spre teancul de ziare din faţa lui.

Lăsând-o la treabă, se consola cu gândul că peste cincisprezece minute o să se vadă cu Mişka şi o să ia cina împreună şi, pe deasupra, nici nu citise gazeta. Aşa că, întorcându-se în hol, a luat *Pravda* de la măsuţa de cafea şi s-a făcut comod pe scaunul dintre palmieri.

A aruncat o privire pe titluri, după care s-a lăsat absorbit

de un articol despre o fabrică din Moscova care-şi depăşise planul. Apoi a citit o schiţă despre diverse îmbunătăţiri ale vieţii la ţară în Rusia. Îndreptându-şi atenţia spre un reportaj despre elevii recunoscători din Kazan, n-a putut să nu observe că noul stil gazetăresc avea o anumită repetitivitate. Bolşevicii parcă să hrăneau zi de zi din aceleaşi subiecte şi, mai mult, ridicau în slăvi un număr atât de îngust de puncte de vedere cu un vocabular atât de îngust, că invariabil aveai impresia că ai citit deja tot.

Abia la al cincilea articol şi-a dat seama că *citise* deja tot. Fiindcă era ziarul de ieri. L-a trântit pe măsuţă cu un mormăit şi s-a uitat la ceasul din spatele pupitrului din faţă, care arăta că Mişka întârziase cincisprezece minute.

Numai că una înseamnă cincisprezece minute pentru un om activ şi alta, pentru un om care n-are nimic de făcut. Ultimele douăsprezece luni din viaţa Contelui fuseseră, eufemistic vorbind, lipsite de evenimente, ceea ce nu se putea spune despre Mişka. La congresul ARSP, vechiul prieten al Contelui primise misiunea de a edita şi de a adnota o antologie de povestiri ruseşti în mai multe volume. Numai asta ar fi fost o scuză de înţeles pentru întârzierea de acum. Dar în viaţa lui Mişka se mai întâmplase ceva care-l făcea să nu mai fie la fel de punctual ca înainte…

În copilărie, Contele avea reputaţia de mare ţintaş. Se ştia că nimerise clopotul de la şcoală cu o piatră pe care o trăsese din spatele unor tufişuri din partea cealaltă a curţii. Se ştia că înecase într-o călimară o copeică pe care o azvârlise din partea cealaltă a clasei. Iar cu un arc şi o săgeată putea să străpungă o portocală de la cincizeci de paşi depărtare. Dar nici că lovise o ţintă mai îndepărtată decât atunci când băgase de seamă interesul prietenului său faţă de Ecaterina de la Kiev. În lunile care au urmat după congresul din 1923, frumuseţea ei a devenit atât de strălucitoare, inima ei a dobândit atâta bunătate, purtarea ei era atât de amabilă, că Mişka nu putea decât să se baricadeze dincolo de un teanc de cărţi la vechea bibliotecă imperială din Sankt-Petersburg. „E un licurici, Saşa. O

morişcă”, aşa îi zicea Mişka, plin de uimirea nostalgică a omului care n-a putut să admire decât o clipă o minune a lumii.

După care, într-o după-amiază de toamnă, ea a apărut la el în alcov, dornică să se destăinuie cuiva. Ascunşi după cărţile lui, au şuşotit o oră întreagă, iar când a sunat clopoţelul care vestea că biblioteca se închide, au plecat să-şi continue discuţia pe Nevski Prospekt şi au hoinărit tocmai până în Cimitirul Tikhvin, unde, într-un locşor din care se vedea râul Neva, această morişcă, această minune a lumii l-a luat dintr-odată de mână.

— A, Contele Rostov! a exclamat Arkadi în trecere. Aici eraţi! Cred că am un mesaj pentru dumneavoastră.

Întorcându-se la biroul lui, a căutat prin nişte foi:

— Uitaţi!

Mesajul, scris de recepţionerul hotelului, transmitea scuzele lui Mişka, prietenul lui, care spunea că, deoarece Ecaterina nu se simte în apele ei, se întoarce la Sankt-Petersburg mai devreme decât plănuise. După o clipă de dezamăgire, Contele a ridicat ochii din bilet şi i-a mulţumit lui Arkadi, dar căpitanul se ocupa deja de alt client.

— Bună seara, Conte Rostov!

Andrei s-a uitat repede în Registru:

— Astă-seară o masă de două persoane, nu?

— Mă tem că astă-seară o să fiu singur, Andrei.

— Oricum, e o plăcere să vă avem la noi. Masa dumneavoastră ar trebui să fie gata în câteva minute.

După recenta recunoaştere a URSS de către Germania, Anglia şi Italia, să aştepţi câteva minute la Boiarski devenise ceva la ordinea zilei. Acesta era însă preţul când te întorceai în sânul popoarelor înfrăţite şi la frăţia comerţului.

Făcând un pas într-o parte, Contele a observat că dinspre hol vine mărşăluind un bărbat cu barbă ascuţită, însoţit de protejat. Deşi nu-l zărise decât o dată sau de două ori, şi-a dat seama că e Comisarul Nu-Ştiu-Cine, căci mergea grav, vorbea grav şi chiar se oprea în loc la fel de grav.

— Bună seara, tovarăşe Soslovski! a zis Andrei cu un zâmbet de bun venit.

— Da, a răspuns Soslovski, de parcă l-ar fi întrebat dacă vrea să ia loc la masă imediat.

Dând din cap aprobator, Andrei i-a făcut semn unui chelner, i-a întins două meniuri şi i-a cerut să-i conducă pe domni la masa numărul 14.

În ceea ce priveşte geometria, Boiarski era un pătrat în mijlocul căruia se afla un aranjament floral în formă de turn (astăzi, crenguţe de forsiţia înflorite), iar de jur-împrejurul lui erau douăzeci de mese de diverse dimensiuni. Dacă le priveai în funcţie de punctele cardinale, atunci, la ordinul lui Andrei, chelnerul îi conducea acum pe Comisar şi pe protejatul lui la o masă de două persoane din colţul de nord-est, chiar lângă masa la care lua cina un bielorus fălcos.

— Andrei, prietene…

Maître a ridicat privirea din Registru.

— Nu e individul care a avut un schimb de replici cu buldogul ăla acum câteva zile?

„Schimb de replici” era un fel de eufemism politicos, în comparaţie cu ce se întâmplase. Căci, în după-amiaza cu pricina, când acest Soslovski îşi întrebase cu voce tare companionii de ce nu se grăbesc bieloruşii să îmbrăţişeze ideile lui Stalin, buldogul (care stătuse la masa vecină), îşi aruncase şerveţelul pe farfurie şi întrebase „ce înseamnă asta”! Din trei motive, răspunsese Soslovski cu un dispreţ la fel de ascuţit ca barba lui, şi apoi le expusese: „Mai întâi, pentru că poporul e relativ leneş, trăsătură pentru care bieloruşii sunt cunoscuţi în toată lumea. În al doilea rând, pentru că sunt înfumuraţi din pricina Vestului, fapt care probabil că vine din lunga lor mezalianţă cu polonezii. Dar în al treilea rând şi înainte de toate…”

Numai că, vai, restaurantul n-o să audă niciodată ce era în al treilea rând şi înainte de toate. Căci buldogul, care-şi dărâmase scaunul la auzul cuvântul „mezalianţă”, l-a înşfăcat pe Soslovski de pe scaun. În iureşul care a urmat a fost nevoie de trei chelneri ca să descleşteze diverse mâini

de pe diverse revere şi de doi picoli ca să cureţe puiul Maréchal de pe jos.

Amintindu-şi o clipă scena, Andrei a întors capul spre masa 13, unde stătea buldogul cu pricina, cu o femeie care-i semăna aşa de mult, că orice om de bun-simţ ar fi zis că-i e soţie. Făcând stânga-mprejur, Andrei a aranjat crenguţele de forsiţia şi i-a dus pe Soslovski şi pe protejatul lui înapoi la masa 3, un loc minunat din colţul de sud – sud-est, la care ar fi încăput fără probleme patru oameni.

— *Merci beaucoup,* a zis Andrei când s-a întors.

— *De rien,* i-a răspuns Contele.

Răspunzându-i lui Andrei „pentru nimic”, Contele făcea mai mult decât să reabiliteze o figură de stil din galică. De fapt, merita mulţumiri pentru mica lui intervenţie, aşa cum merită mulţumiri o rândunea pentru trilul ei. Căci Aleksandr Rostov era maestru la aranjarea mesei încă de la cincisprezece ani.

Când era în vacanţă şi se ducea acasă, bunica îl chema mereu în bibliotecă, unde-i plăcea să croşeteze lângă şemineu, într-un fotoliu singuratic.

— Vino să stai cu mine o clipă, băiatul meu!

— Sigur, bunico, îi răspundea el, bâţâindu-se pe grătarul de la foc. Cu ce pot fi de ajutor?

— Vineri seara vine prelatul la cină şi mai vin şi Ducesa Obolenski, Contele Keraghin *şi* familia Minski-Polotov…

Iar glasul i se stingea fără să mai ofere alte explicaţii. Dar nici nu era nevoie de alte explicaţii. Contesa era de părere că cina trebuie să fie un răgaz de la încercările şi frământările vieţii. Aşa că nu încuraja la masa ei discuţiile despre religie, despre politică ori despre suferinţele personale. Pentru ca situaţia să fie şi mai complicată, prelatul nu auzea cu urechea stângă, dar prindea ceva din epigramele în latină, iar când bea un pahar de vin cam trăgea cu ochiul la decolteuri, în timp ce Ducesa Obolenski, deosebit de caustică vara, se încrunta la vorbele pline de duh şi nu putea să sufere conversaţiile despre artă. Dar familia Keraghin? Prinţul Minski-Polotov îl făcuse

bonapartist pe bunicul lor în 1811 şi de atunci nu mai schimbaseră un cuvânt cu nimeni din familia Minski-Polotov.

— Câţi vin?

— Patruzeci.

— Obişnuiţii?

— Mai mult sau mai puţin.

— Familia Osipov?

— Da. Dar Pierre e la Moscova…

— A! a exclamat Contele, cu zâmbetul campionului la şah aflat în faţa unei noi provocări.

În provincia Niznîi Novgorod erau o sută de familii de vază, care vreme de două secole se căsătoriseră, divorţaseră, luaseră şi dăduseră cu împrumut, simţiseră împăcare şi regret, jigniseră, apăraseră, se duelaseră, ajungând în felurite poziţii conflictuale, în funcţie de generaţie, sex şi familie. Iar în mijlocul acestui vârtej se afla salonul Contesei Rostov, cu cele două mese de douăzeci de persoane, aşezate una lângă alta.

— Nicio grijă, *Grand-mère! o* liniştea Contele. Avem o soluţie.

În grădină, când el închidea ochii şi-şi închipuia unde o să stea fiecare, surorii lui îi făcea plăcere să râdă de misiunea lui:

— Ce te încrunţi aşa, Saşa? Oricum ar fi aranjată masa, la cină avem parte întotdeauna de conversaţie încântătoare.

— Oricum ar fi aranjată masa! exclama el. Conversaţie încântătoare! Ei bine, află, dragă surioară, că aşezarea neglijentă a invitaţilor la masă a destrămat căsnicii şi a dus la prăbuşirea celor mai rezistente *détentes.* Dacă Paris n-ar fi stat lângă Elena când a luat cina la curtea lui Menelau, n-ar fi existat războiul troian.

Un răspuns şarmant, fără îndoială, se gândea Contele peste ani. Dar unde erau acum familia Obolenski şi familia Minski-Polotov?

Cu Hector şi Ahile.

— Masa dumneavoastră e gata.

— A! Mulţumesc, Andrei.

Peste două minute, iată-l aşezat confortabil la masă, cu un pahar de şampanie în faţă (un mic gest de recunoştinţă din partea lui Andrei pentru intervenţia lui de mai înainte).

Luând o înghiţitură, a parcurs meniul de la ultima la prima filă, cum îi stătea în obicei, căci învăţase din proprie experienţă că aperitivele băute înainte de gustări nu provoacă decât regrete. Iar aici avea exemplul perfect. Căci ultimul fel din meniu era chiar singura necesitate a zilei: *osso buco,* care mergea cel mai bine dacă beai înainte un aperitiv uşor şi înviorător.

Închizând meniul, s-a uitat de jur-împrejurul restaurantului. Nu putea să nu recunoască, urcând spre Boiarski, fusese puţin descurajat. Dar acum iată-l cu un pahar de şampanie în mână, aşteptând o porţie de *osso buco,* mulţumit că-i fusese de ajutor unui prieten.

Poate că Soarta, care, dintre toate vlăstarele proprii, cel mai mult iubea întorsătura, se hotărâse să-l binedispună.

— Aveţi întrebări?

Iată ce auzise pe cineva rostind chiar în spatele lui.

Fără şovăire a vrut să răspundă că tocmai urma să dea comanda, însă când s-a întors pe scaun a constatat cu stupoare că în dreptul umărului său, îmbrăcat în haina albă de la Boiarski, se apleca Episcopul.

Acum, se ştia că, pentru că se întorseseră recent la hotel oaspeţi din străinătate, la Boiarski se cam simţea lipsa de personal. Aşa că înţelegea de ce vrea Andrei să-şi mărească echipa. Dar, dintre toţi chelnerii din Piazza, dintre toţi chelnerii din lume, de ce să-l aleagă pe *acesta?*

Episcopul parcă-i auzea gândurile, căci zâmbetul i-a devenit infatuat. *Da,* părea el că spune, *iată-mă în faimosul dumitale Boiarski, unul dintre puţinii aleşi care intră imuni pe uşa de la bucătăria orânduită de* chef *Zukovski.*

— Poate mai aveţi nevoie de timp…? a sugerat Episcopul, cu creionul oprit pe carnet.

Contele s-a gândit o clipă să-l trimită la plimbare şi să ceară altă masă. Însă familia Rostov se lăudase întotdeauna că recunoaşte atunci când dă dovadă de un

comportament fără milă.

— Nu, bunul meu domn, i-a răspuns el. Sunt gata să comand. O să încep cu o salată de portocale cu chimen dulce, după care aş dori o porţie de *osso buco.*

— Desigur, a zis Episcopul. Şi cum să fie *osso buco?*

Contele aproape că şi-a trădat surprinderea. *Cum să fie? S-o fi aşteptând să-i dictez temperatura la care să pregătească o bucată de carne înăbuşită?*

— Cum o face bucătarul, i-a replicat generos.

— Vin doriţi?

— Bineînţeles. O sticlă de San Lorenzo Barolo din 1912.

— Roşu sau alb?

— Barolo, a explicat Contele cât de binevoitor a putut, e un vin roşu plin, din nordul Italiei. Merge mănuşă cu *osso buco* de la Milano.

— Deci vin roşu.

L-a studiat o clipă pe Episcop. Nu pare surd, şi-a zis. Iar după accent, ai zice că rusa e limba lui maternă. Aşa că acum ar fi trebuit să fie în drum spre bucătărie? Dar, dacă n-ar fi pusă la încercare atât de uşor, răbdarea nu prea ar fi o virtute, cum îi plăcea lui să puncteze...

— Da, i-a răspuns Contele după ce a numărat până la cinci. Barolo e un vin *roşu.*

Dar episcopul, cu creionul şi carnetul lui, tot nu se clintea din loc.

— Îmi cer scuze, a rostit pe un ton nu de scuze, dacă nu mă fac înţeles clar. Dar în seara aceasta nu aveţi decât *două* opţiuni: alb şi roşu.

S-au holbat unul la altul.

— Poate îl rugaţi pe Andrei să vină puţin încoace.

— Desigur, a răspuns Episcopul, îndepărtându-se după ce a făcut o plecăciune bisericească.

Contele bătea darabana în masă.

Desigur, spune. Desigur, desigur, desigur. Desigur ce? Desigur că tu eşti acolo şi eu sunt aici? Desigur că ai zis ceva şi eu am răspuns? Desigur că timpul omului pe pământ e limitat şi se poate sfârşi în orice clipă!

— S-a întâmplat ceva, Conte Rostov?

— A, Andrei! În legătură cu noul angajat, îl ştiu destul de bine din ce făcea jos. Şi bănuiesc că acolo o anumită lipsă de experienţă trebuie tolerată sau chiar e de aşteptat. Dar aici, la Boiarski…

A desfăcut mâinile într-un gest care arăta spre sala goală, după care s-a uitat la *maître d',* aşteptând înţelegere.

Nimeni dintre cei care-l cunoşteau cât de puţin pe Andrei n-ar fi putut spune că are un comportament pestriţ. Nici nu lătra la carnavaluri, nici nu era susţinătorul divertismentelor uşurele. Fiind *maître d'* la Boiarski, trebuia să fie competent, plin de tact şi decent. Prin urmare, Contele era obişnuit ca Andrei să etaleze o expresie solemnă. Însă în toţi anii în care luase cina la Boiarski *atât de* solemn ca acum nu-l văzuse niciodată.

— A fost avansat la cererea domnului Halecki, i-a explicat el încet.

— Dar de ce?

— Nu ştiu sigur. Bănuiesc că are un prieten.

— Un prieten?

Andrei a ridicat din umeri, gest pe care nu-l făcea de obicei.

— Un prieten cu influenţă. Cineva din Sindicatul Chelnerilor, poate, ori de la Comisariatul Muncii sau din eşaloanele superioare ale Partidului. Cine mai poate şti zilele astea?

— Recunoştinţa mea, a zis Contele.

Andrei s-a înclinat îndatoritor.

— Ei bine, dumneata n-ai nicio vină, e clar, dacă ţi-l pun în cârcă. Iar eu o să-mi adaptez aşteptările. Dar înainte să plecaţi îmi puteţi face un mic serviciu? Dintr-un motiv care îmi scapă, nu m-a lăsat să-mi comand vinul. Speram doar să primesc o sticlă de San Lorenzo Barolo pentru *osso buco.*

— Poate că ar trebui să veniţi cu mine… s-a făcut Andrei şi mai solemn, dacă se poate închipui aşa ceva.

Urmându-l pe Andrei prin restaurant, în bucătărie, coborând apoi pe o scară lungă, în spirală, Contele s-a trezit

undeva unde nici măcar Nina nu călcase niciodată: în pivniţa de vinuri de la Metropol.

Cu boltele ei de cărămidă, cu atmosfera ei rece, întunecată, amintea de frumuseţea sumbră a unei catacombe. Numai că departe, în capătul celălalt, în loc de sarcofage semănând cu sfinţi, se vedeau şiruri de lăzi cu sticle de vin. Aici, o colecţie incredibilă de soiuri de Cabernet, Chardonnay, Riesling, Syrah, Porto şi Madeira – un secol de antichităţi din toată Europa.

Una peste alta, erau acolo aproape zece mii de lăzi. Peste o sută de mii de sticle. Şi niciuna n-avea etichetă.

— Ce s-a întâmplat? a exclamat Contele.

— Tovarăşul Teodorov, Comisarul pentru Hrană, a dat din cap Andrei, încuviinţând taciturn, a primit o plângere care susţine că existenţa listei noastre de vinuri contrazice idealurile Revoluţiei. Că e un monument al privilegiilor nobilimii, spre slăbirea inteligheţiei şi propăşirea preţurilor exorbitante practicate de speculanţi.

— E absurd!

Pentru a doua oară într-o singură oră, Andrei, care nu dădea din umeri, a dat din umeri.

— A fost o întrunire, s-a votat, s-a emis o hotărâre… De aici încolo Boiarski o să vândă numai vin roşu şi alb, toate sticlele la acelaşi preţ.

Cu o mână care nu avusese niciodată menirea de a servi unui astfel de scop, a arătat în colţ, unde, lângă cinci butoaie de apă, pe podea, erau împrăştiate etichete.

— A fost nevoie de zece oameni şi de zece zile ca să îndeplinim misiunea.

— Dar cine Dumnezeu ar face o asemenea plângere?

— Nu sunt sigur, deşi mi s-a zis că s-ar putea să fi pornit de la prietenul dumneavoastră…

— De la prietenul meu?

— Prietenul dumneavoastră de sus.

Contele s-a uitat la Andrei stupefiat. După care i-a venit în gând o amintire – o amintire de la un Crăciun, când se aplecase din scaunul lui ca să corecteze recomandarea făcută de un anumit chelner: un vin Rioja la o friptură

letonă. Cât de infatuat comentase Contele la momentul respectiv că lipsa de experienţă nu are înlocuitor.

Ei bine, se gândea el acum, iată înlocuitorul.

Urmat de Andrei la câţiva paşi, a pornit spre culoarul central din pivniţa de vinuri, aşa cum un comandant şi locotenentul său ar păşi într-un spital de campanie după o bătălie. Spre capăt, Contele a dat jos un şir. Numărând repede stâlpii şi rafturile, a observat că numai în şirul acesta să tot fi fost o mie de sticle, o mie de sticle identice ca formă şi greutate.

Luând una la întâmplare, se gândea la perfecţiunea cu care forma unduioasă a sticlei se potriveşte pe palmă, la perfecţiunea greutăţii pe care o măsoară în mână. Dar înăuntru? Ce anume era înăuntrul acestei sticle verde-închis? Un Chardonnay de servit la un Camembert? Un Sauvignon Blanc care să acompanieze un *chèvre?*

Orice vin va fi fost înăuntru, în mod sigur el nu era identic cu cel de alături. Dimpotrivă, conţinutul sticlei pe care o ţinea în mână era rodul unei istorii la fel de unice şi complicate ca istoria unui popor sau a unui om. Prin culoarea, aroma şi gustul său, exprima cu siguranţă geologia idiosincratică şi clima predominantă din ţinutul natal. Exprima, de asemenea, toate fenomenele naturale din *vechimea* lui. Într-o înghiţitură evoca timpul când a avut loc dezgheţul în iarna aceea, cât plouase în vara aceea, ce vânturi avuseseră putere şi cum se mişcaseră norii.

Da, o sticlă de vin era distilarea capitală a vinului şi a spaţiului, o expresie poetică a individualităţii înseşi. Şi totuşi, iat-o aici, azvârlită iar în marea anonimităţii, ţinutul acela de mediocri şi de necunoscuţi.

Şi, dintr-odată, Contele a avut momentul lui de luciditate. Exact cum Mişka ajunsese să înţeleagă prezentul ca produs natural colateral al trecutului şi vedea foarte clar cum va trasa viitorul, la fel şi Contele *îşi* înţelegea acum locul în trecerea timpului.

Îmbătrânind, ne resemnăm cu convingerea că pentru ca un stil de viaţă să se stingă e nevoie de generaţii. Ştim, la urma urmei, ce cântece le plăceau bunicilor noştri, deşi noi

înşine n-am dansat niciodată pe ele. De sărbători scoatem din sertar reţete vechi de zeci de ani, uneori chiar scrise de mâna unei rude care s-a stins de mult. Şi obiectele din casele noastre? Măsuţele orientale de cafea şi birourile tocite, transmise din generaţie în generaţie? Deşi „demodate”, nu numai că ne înfrumuseţează viaţa de zi cu zi, ci îi conferă şi o credibilitate concretă presupunerii noastre că trecerea unei epoci va fi glacială.

Însă în anumite împrejurări, a recunoscut Contele în cele din urmă, asta se poate întâmpla cât ai clipi din ochi. Răzmeriţa poporului, frământarea politică, progresul industriei – orice combinaţie între acestea trei poate face societatea să evolueze sărind peste generaţii, măturând în cale diverse aspecte ale trecutului care, altfel, ar fi putut persista decenii întregi. Şi probabil că e aşa mai ales acum, când, mai nou, ajung la putere cei care nu au încredere în nicio formă de ezitare şi în nicio nuanţă, cei care pun încrederea în sine mai presus de orice.

Remarcase deja de ani buni, cu un zâmbet firav, că a cam trecut vremea pentru una sau alta – că-i cam trecuse vremea pentru poezie, pentru călătorie, pentru iubire. Dar, deşi remarcase, nu crezuse niciodată asta cu adevărat. În adâncul sufletului, îşi închipuise că, deşi nu se îngrijise de ele, ţinuturile acestea din viaţa lui zăboveau undeva la periferie, aşteptându-l să-şi aducă aminte de ele. Numai că, uitându-se la sticla pe care o ţinea în mână, l-a izbit sentimentul că-i *trecuse* vremea pentru orice. Fiindcă bolşevicii, aşa de hotărâţi să remodeleze viitorul pe o matriţă a lor, nu vor avea linişte până când nu vor dezrădăcina, până când nu vor spulbera şi până când nu vor şterge fiecare vestigiu al Rusiei lui.

Punând sticla la loc, s-a întors la Andrei, în capătul scărilor. Însă, mergând pe lângă raft, a simţit că îi trecuse vremea aproape *pentru* orice. Căci trebuia să-şi îndeplinească o ultimă îndatorire.

— Numai o clipă, Andrei!

A luat-o din capătul pivniţei şi a început să străbată sistematic culoarele, printre rânduri, urmărind tot de sus în

jos, până când lui Andrei i se va fi părut că şi-a pierdut minţile. Însă la al şaselea rând s-a oprit. S-a aplecat la un raft de la nivelul genunchiului şi a scos cu grijă o sticlă dintre mii de sticle. Ţinând-o în sus cu un zâmbet mâhnit, a mângâiat cu degetul mare cele două chei încrucişate embosate în sticlă.

Pe 22 iunie 1926, când se comemorau zece ani de la moartea Elenei, Contele Aleksandr Ilici Rostov avea să bea în amintirea surorii lui. După care avea să-şi încheie socotelile cu viaţa, o dată pentru totdeauna.

1926

Adieu

Să-ţi alegi o anumită filosofie face parte din viaţa oricărui om. Ori aşa credea Contele, stând acolo, la ferestrele lui vechi de la apartamentul 317, unde se strecurase cu ajutorul cheii de la Nina.

Fie după ce cântărim atent, citind şi dezbătând cu însufleţire idei la cafea, la ora două noaptea, fie pur şi simplu graţie unei înclinaţii înnăscute, trebuie să adoptăm cu toţii o viziune-cadru fundamentală, un sistem rezonabil de coerent de cauze şi efecte, care să ne ajute să înţelegem nu doar întâmplările dintr-un moment ori altul, ci toate acţiunile şi interacţiunile mărunte care alcătuiesc vieţile noastre de zi cu zi – fie ele deliberate sau spontane, inevitabile sau neprevăzute.

Secole la rând majoritatea ruşilor şi-au găsit consolarea filosofică în biserică. Că se încredeau în viziunea nemiloasă din Vechiul Testament sau în cea mai miloasă din Noul Testament, Supunerea faţă de voia Domnului îi ajuta să înţeleagă ori, cel puţin, să accepte inexorabilul curs al întâmplărilor.

Aşa cum era moda în epocă, majoritatea colegilor de şcoală ai Contelui întorceau spatele bisericii. Însă doar pentru a alege alte feluri de consolare. Unii, preferând claritatea ştiinţei, aderau la ideile lui Darwin, văzând la fiecare colţ semnul selecţiei naturale, în vreme ce alţii îl alegeau pe Nietzsche, cu prezenţa lui eternă, ori pe Hegel, cu dialectica lui – fiecare dintre aceştia doi având, fără îndoială, un sistem care părea coerent când în sfârşit ajungeai cu lectura la pagina o mie.

Însă preferinţele filosofice ale Contelui fuseseră întotdeauna legate în mod organic de meteorologie. Mai exact, credea în influenţa inevitabilă a vremii miloase şi a celei nemiloase. Credea în influenţa gerului timpuriu şi a verilor care nu se lăsau duse, a norilor de rău augur şi a

ploilor delicate, a ceţii, a soarelui şi a ninsorii. Şi credea în special că şi cea mai mică schimbare din termometru poate schimba destine.

Spre exemplificare, nu trebuia decât să te uiţi pe fereastra lui. Cu nici trei săptămâni în urmă, temperatura ajungând la 7 grade Celsius, Piaţa Teatrului era pustie şi cenuşie. Dar datorită unei creşteri de cinci grade a temperaturii medii pomii înfloriseră, rândunicile începuseră să cânte, iar cuplurile de tineri şi de bătrâni zăboveau pe bănci. Dacă nu era nevoie decât de o schimbare atât de mică a temperaturii pentru ca viaţa din piaţa publică să sufere o schimbare, atunci, de ce să nu credem că şi istoria are nevoie de tot atât?

După ce ai strâns comandanţi neînfricaţi şi cincisprezece divizii, după ce ai evaluat slăbiciunile inamicului, după ce i-ai studiat terenul şi ai întocmit cu cea mai mare atenţie un plan de atac, în cele din urmă ar fi trebuit să cunoşti temperatura, Napoleon ar fi fost primul care s-o recunoască. Fiindcă de citirea termometrului nu o să depindă numai ritmul în care înaintezi, ci şi caracterul adecvat al proviziilor şi tot ea o să-i încurajeze sau o să-i descurajeze pe luptători. (Ah, Napoleon, poate că misiunea ta în Mama Rusie nici n-ar fi reuşit, dacă ar fi fost zece grade în plus, şi cel puţin ai fi putut ajunge acasă cu jumătate din forţe intacte, în loc să mai pierzi încă trei sute de mii de soldaţi între porţile Moscovei, pe malurile râului Neman.)

Însă, dacă nu vă plac exemplele de pe câmpul de luptă, atunci să ne uităm mai bine la o petrecere dintr-o toamnă târzie, când aţi fost invitat, împreună cu tot soiul de prieteni şi cunoştinţe, la aniversarea fermecătoarei Prinţese Novobaczki, care împlinea douăzeci şi unu de ani…

La ora cinci, când te uiţi de la fereastra camerei în care îţi faci toaleta, vremea pare o ameninţare pentru sărbătoare. Cum temperatura este de un grad, iar cât vezi cu ochii sunt nori şi a şi început să burniţeze, oaspeţii Prinţesei o să sosească la petrecere îngheţaţi, uzi şi ponosiţi. Dar când începe festivitatea, pe la şase, temperatura va fi scăzut

atât cât ceea ce-ţi aterizează pe umeri să nu fie picăturile ploii cenuşii de toamnă, ci primii fulgi de zăpadă din an. Aşa se face că toată precipitarea aceea care nu prevestea nimic bun îi conferă seratei o aură magică. De fapt, coborârea în spirală a fulgilor de zăpadă prin aer te hipnotizează într-atât, încât te trezeşti spulberat de pe drum de-o troică în plin galop, condusă de un ofiţer de husari ca un centurion în carul lui.

După ce îţi ia o oră să-ţi scoţi trăsura din şanţ, ajungi la reşedinţa Prinţesei cu întârziere, dar, printr-un noroc, cu întârziere ajunge şi un prieten vechi, corpolent, din vremea academiei. De fapt, ajungi la ţanc să-l vezi cum apare din trăsura lui, îşi îndreaptă umerii, împinge pieptul în faţă şi apoi, alunecând pe gheaţă şi căzând pe partea dorsală, pune la încercare bunele maniere ale servitorilor. Ajutându-l să se ridice, îţi strecori un braţ sub al lui şi-l conduci în casă tocmai când restul invitaţilor se revarsă din salonul de zi.

În salonul unde are loc dineul, te uiţi repede de jur-împrejurul mesei, căutându-ţi numele, gândindu-te că, fiindcă eşti *raconteur* vestit, o să stai iar lângă cine ştie ce verişor neîndemânatic. Dar ia uite! Te-au aşezat în dreapta oaspetelui de onoare. În timp ce la stânga Prinţesei… nu este nimeni altcineva decât năvalnicul june husar care te-a azvârlit de pe drum mai devreme.

Bagi de seamă dintr-o privire că omului i se pare ceva absolut normal să primească toată atenţia ei. E limpede că vrea s-o blagoslovească cu poveşti de regiment când prinde ocazia să-i umple iar paharul cu vin. Când cina ia sfârşit, o să-i ofere braţul şi o s-o conducă în sala de bal, unde o să-şi etaleze talentele la mazurcă. Iar când orchestra o să cânte Strauss, n-o să fie nevoit să valseze cu Prinţesa, pentru că o să fie pe terasă, la ea în braţe.

Numai că, exact în clipa în care tânărul locotenent deschide gura să spună prima anecdotă, uşile de la bucătărie se deschid şi apar trei servitori cu platouri. Toţi ochii se întorc să vadă ce a pregătit doamna Trent pentru această ocazie, iar când se dau la o parte cele trei capace

de argint, toate în acelaşi timp, se aud murmure pline de apreciere. Căci în cinstea Prinţesei a pregătit specialitatea ei: friptură englezească cu budincă de Yorkshire.

În toată istoria omenirii atâta invidie n-a stârnit niciun comisar militar. De dragul eficienţei, din dezinteres şi pentru că lipseşte o mână de femeie, toată mâncarea de la popotă se fierbe până sar capacele de pe oale. Aşa că, după ce trei luni bătute pe muchie s-a săturat cu varză şi cartofi, friptura doamnei Trent îl ia pe nepregătite pe tânărul locotenent. După ce a stat cincisprezece minute la peste 200 de grade şi apoi s-a rumenit două ore la peste 150 de grade, friptura ei e moale şi roşie la mijloc, sub crusta maronie şi crocantă. Aşa că junele nostru husar lasă poveştile de regiment, preferând să-şi mai pună friptură şi vin, în timp ce ţie eticheta îţi dictează să te ocupi de Prinţesă, întreţinând-o cu câteva povestioare pline de haz.

După ce şterge farfuria de sos cu ultima bucăţică de budincă, tânărul locotenent se întoarce în sfârşit spre gazdă, dar chiar în clipa aceea orchestra îşi începe programul în sala de bal, iar invitaţii îşi împing scaunele în spate. Aşa că pur şi simplu îi întinde braţul Prinţesei, când prietenul corpolent apare lângă tine.

Acum, prietenului tău nimic nu-i place pe lume mai mult decât un cadril bun. Şi se ştie că, în ciuda înfăţişării, ţopăie ca un iepure şi se unduieşte ca o antilopă. Dar, punându-şi mâna în dreptul spatelui, spune că, pentru că a căzut pe drum, îl doare prea tare ca să danseze. Se întreabă, în schimb, dacă n-ai vrea să joci câteva partide de cărţi şi tu răspunzi că ţi-ar face plăcere. Numai că, întâmplător, aude locotenentul şi, într-o înflăcărare de moment, îşi închipuie că ar fi ocazia perfectă să le arate unor domnişori câteva trucuri despre jocul de cărţi. În plus, se convinge el, orchestra o să cânte ceasuri în şir, iar Prinţesa nu pleacă nicăieri. Aşa că, fără să se mai gândească, agaţă mâna ei de braţul celui mai apropiat domn şi se invită singur lângă tine, la masa de joc, timp în care îi face semn majordomului să-i mai aducă un pahar de vin.

Ei bine.

Poate că s-a întâmplat din pricina paharului în plus. Poate că s-a întâmplat pentru că locotenentul avea tendinţa să subestimeze omul bine îmbrăcat. Sau poate că a fost pur şi simplu un ghinion. Oricare va fi fost motivul, nu trebuie să spunem decât că în două ore el a pierdut o mie de ruble, iar tu îi ţii socoteala.

Numai că, oricât de neatent îşi conduce omul troica, n-ai niciun chef să-l pui într-un loc sau altul. „E ziua Prinţesei”, zici, „hai să ne oprim, în cinstea ei”. Şi, cu astea, rupi în două foaia cu socoteala şi-o arunci pe masă. El, în semn de apreciere, varsă paharul cu vin, se ridică de pe scaun şi iese în noapte, împleticindu-se pe uşile de la terasă.

Deşi jucaseră doar cinci persoane, cu trei observatori, povestea scorului făcut bucăţi s-a răspândit iute în sala de bal, iar Prinţesa s-a trezit brusc că te caută să-ţi mulţumească pentru gestul galant. Când te înclini şi-i răspunzi „Pentru nimic”, orchestra atacă un vals şi n-ai de ales, trebuie s-o iei în braţe şi să dansezi cu ea cât e sala de mare.

Ea valsează divin. Are o mare uşurinţă în mişcări şi se învârteşte şugubăţ. Dar, pentru că acolo dansează patruzeci de cupluri, iar focurile din cele două şeminee ard cu o forţă ieşită din comun, temperatura din sala de bal se apropie de treizeci de grade, Prinţesa se îmbujorează la faţă, iar pieptul îi arde. Îngrijorat să nu cumva să leşine, evident, o întrebi dacă n-ar vrea să ia o gură de aer…

Vedeţi?

Dacă doamna Trent n-ar fi stăpânit la perfecţie arta de a face friptură, tânărul locotenent şi-a fi îndreptat toată atenţia spre Prinţesă, în loc să mai îngurgiteze o a treia porţie de vită cu al optulea pahar de vin. Dacă în noaptea aceea temperatura n-ar fi scăzut şase grade în tot atâtea ore, nu s-ar fi format gheaţă, iar prietenul dumitale corpolent poate că n-ar fi căzut, iar partida de cărţi poate că nu s-ar fi jucat. Iar dacă ninsoarea nu i-ar fi făcut pe servitori să aţâţe focul aşa de tare, poate că n-ai fi ajuns în cele din urmă pe terasă, în braţele sărbătoritei – ca un june husar care se întoarce pe păşunea din care s-a născut.

Şi, mai mult, se gândea grav Contele, toate întâmplările nefericite care au urmat ar fi putut să nu se întâmple…

— Ce e asta? Cine sunteţi?

Întorcându-se de la fereastră, Contele a dat cu ochii de un cuplu de vârstă mijlocie stând în dreptul uşii, cu cheia de la apartament în mână.

— Ce faceţi aici? a întrebat soţul.

— Sunt… de la draperii, a răspuns Contele.

Întorcându-se cu spatele la fereastră, a tras perdeaua şi a aruncat o privire.

— Da, a zis, pare totul în regulă.

După aceea, în semn de respect, şi-a scos pălăria pe care n-o avea pe cap şi a evadat în hol.

— Bună seara, Vasili.

— A! Bună seara, Conte Rostov.

Contele a ciocănit uşor în pupitru.

— Aţi văzut-o cumva pe Nina?

— E în sala de bal, cred.

— Aha.

A fost plăcut surprins să audă că Nina se întorsese într-unul dintre locşoarele ei. Acum, că avea treisprezece ani, renunţase la toate jucăriile de odinioară în favoarea cărţilor şi a profesorilor. Fără îndoială că se formase o întreagă adunare ca să renunţe la preocupările ei.

Însă când a deschis uşa, nici gând să audă scârţâit de scaune şi de podiumuri. Nina stătea singură la o măsuţă, sub candelabrul din mijloc. Contele a băgat de seamă că are părul prins după urechi, indiciu clar că se întâmplă ceva important. Avea în faţă un caroiaj de şase cu trei, iar pe masă, un taler, o ruletă măsurătoare şi un cronometru.

— Salutări, dragă prietenă!

— A, bună, dragă Conte!

— Ce puneţi la cale, dacă nu vă e cu supărare?

— Ne pregătim de un experiment.

— Noi? a întrebat el, uitându-se de jur-împrejur.

Nina a arătat cu creionul spre balcon.

Ridicând privirea, Contele a văzut un băiat de vârsta ei, ghemuit în spatele balustradei, în vechea lor ascunzătoare. Îmbrăcat simplu, dar curat, avea ochi mari şi părea sincer şi atent. Pe balustradă erau înşirate obiecte de varii forme şi dimensiuni.

— Conte Rostov, acesta este Boris. Boris, acesta este Contele Rostov, a făcut ea prezentările.

— Bună ziua, Boris.

— Bună ziua, domnule.

— Ce fel de testare e? s-a întors Contele spre Nina.

— Dorim să testăm nişte ipoteze formulate de doi matematicieni renumiţi într-un singur experiment. Mai exact, o să testăm formula lui Newton despre viteză şi gravitaţie şi principiul lui Galileo potrivit căruia obiecte cu masă diferită cad cu aceeaşi viteză.

De pe balustradă, Boris cel cu ochi mari a dat din cap sincer şi atent.

Spre exemplificare, Nina a arătat spre prima coloană din caroiaj, în care erau înşirate şase obiecte, de la cel mai mic la cel mai mare.

— De unde aveţi ananasul?

— Din fructiera din hol, a strigat Boris plin de entuziasm.

Ea a lăsat jos creionul.

— Să începem cu copeica, Boris. Nu uita s-o ţii *exact* pe balustradă şi s-o împingi *exact* când îţi spun eu.

O clipă, Contele s-a întrebat dacă balconul o fi suficient de înalt ca să măsoare influenţa masei asupra coborârii la diverse obiecte. La urma urmei, nu urcase Galileo în Turnul din Pisa pentru experimentul lui? Şi e clar că balconul nu era suficient de înalt ca să calculeze acceleraţia gravitaţională. Dar nu este deloc rolul observatorului de ocazie să pună sub semnul întrebării metodologia omului de ştiinţă din epocă.

După ce a notat ceva, Nina şi-a luat ceasul.

— La trei, Boris. Unu! Doi! Trei!

Boris a împins moneda, care, după o clipă de linişte, a zornăit pe podea.

Nina s-a uitat la ceas.

— 1 minut şi 25 de secunde, i-a strigat lui Boris.

— Şah! i-a replicat el.

Scriind cu grijă datele problemei în pătratul corespunzător, Nina a împărţit, a scăzut şi aşa mai departe, până când a rotunjit numărul la a doua zecimală. După aceea a clătinat din cap, părând dezamăgită.

— 32 de picioare pe secundă.

Boris i-a răspuns cu o expresie de îngrijorare ştiinţifică.

— Oul, a zis Nina.

Oul (care, chipurile, fusese eliberat din bucătăria de la Piazza) a fost ţinut cu precizie, eliberat la ora exactă şi cronometrat la centisecundă.

Experimentul a continuat cu o ceaşcă de ceai, o minge de biliard, un dicţionar şi ananasul, care au aterizat toate pe jos în acelaşi timp. Aşa se face că în sala de bal de la Hotelul Metropol, pe 21 iunie 1926, ereticul Galileo Galilei a fost explicat printr-un tronc, un pleosc, un zdrang, un zdup, un buf.

Dintre cele şase obiecte, ceaşca de ceai era preferata Contelui. Nu numai că a scos un zdrang satisfăcător când a căzut, ci porţelanul făcut ţăndări a şi răsunat cu ecou, alunecând pe pardoseală ca pe gheaţă.

— Profesorul Lisiţchi zicea că aceste ipoteze au fost verificate în timp… a comentat Nina puţin abătută după ce şi-a încheiat experimentul.

— Da, bănuiesc că au fost, a zis Contele.

După aceea, ca s-o înveselească, a sugerat că, fiind aproape opt, poate că n-ar fi rău ca ea şi tânărul ei prieten să-i ţină companie la cină, la Boiarski. Dar, vai, cei doi mai aveau un experiment de făcut, unul cu o găleată de apă, o bicicletă şi Piaţa Roşie.

Oare Contele era dezamăgit că în seara asta, dintre toate serile, Nina şi prietenul ei nu iau cina cu el? Bineînţeles că era. Şi totuşi, crezuse întotdeauna că bunul Dumnezeu, care ar fi putut foarte bine să despartă exact la mijloc orele de întuneric de cele de lumină, alesese să facă zilele de vară mai lungi, numai bune pentru expediţii ştiinţifice ca aceasta. Pe deasupra, avea plăcuta bănuială că Boris s-ar

putea să fie primul dintr-un lung şir de tineri cumsecade, atenţi, care o să arunce ouă de la balustradă şi o să care găleţi de apă mergând pe bicicletă.

— Atunci, vă las, a spus Contele zâmbind.

— Bine. Dar aţi venit pentru ceva anume?

— Nu, a răspuns el după o clipă, nimic anume.

Dar, întorcându-se spre uşă, i-a venit un gând:

— Nina…

Ea a ridicat ochii spre el.

— …eu cred că, deşi au fost verificate în timp, aveţi foarte mare dreptate să verificaţi iar ipotezele.

Ea l-a privit cercetător un moment.

— Da, i-a zis, dând din cap. Ştiţi dintotdeauna că sunt cea mai bună.

La ora zece Contele era la Boiarski, la o masă pe care se aflau o farfurie goală şi o sticlă de vin alb, aproape goală. Cum ziua se termina repede, îl mulţumea oarecum să ştie că e totul în ordine.

În dimineaţa aceea, când venise în vizită Konstantin Konstatinovici, îşi actualizase datoriile la Muir & Mirrielees (acum Magazinul Universal Central), la Filipov (Prima Patiserie de la Moscova) şi, desigur, la Hotelul Metropol. La biroul Marelui Duce îi scrisese o scrisoare lui Mişka şi i-o dăduse lui Petia s-o trimită a doua zi. După-amiază se dusese, ca în fiecare săptămână, la frizer şi-şi făcuse curăţenie în apartament. Îşi dăduse haina de la costumul maro (care, ca să fim sinceri până la capăt, era nespus de comodă), iar în buzunar îi pusese o singură monedă de aur pentru cel care avea s-o ia, precum şi cerinţa să fie îmbrăcat în costumul negru, proaspăt călcat (care era întins pe patul lui) şi îngropat în cavoul familiei de la Ceasul Leneş.

Era liniştit că a orânduit bine tot şi că lumea o să meargă mai departe fără el – şi, de fapt, chiar mersese mai departe. Întâmplarea făcuse ca seara trecută să stea la cabina portarului când Vasili a scos o hartă a Moscovei pentru unul dintre oaspeţii hotelului. Când i-a arătat cu degetul pe

hartă, trăgând o linie în zigzag din centrul oraşului până la Inelul Grădinii, Contele nu ştia nici măcar jumătate din străzile de care i-a zis. Tot în aceeaşi zi, mai devreme, Vasili îl informase că faimosul hol albastru cu auriu de la Teatrul Balşoi fusese zugrăvit alb, iar statuia lui Gogol cel capricios, făcută de Arbat Andreiev, fusese smulsă de pe piedestal şi înlocuită cu una mai înnobilatoare a lui Gorki. Cât ai clipi din ochi Moscova se putea lăuda cu nume noi de străzi, cu holuri noi şi cu statui noi, iar turiştii, spectatorii de teatru sau porumbeii nu păreau deloc contrariaţi.

Noua viziune asupra personalului, care începuse odată cu angajarea Episcopului, continuase fără oprelişti, astfel că orice tânăr cu mai multă influenţă decât experienţă putea acum să îmbrace haina albă, de la stânga, e limpede, şi să toarne vin în paharele de apă.

Marina, care se bucurase cândva de compania lui în timp ce croia în sala de cusut, avea acum o ucenică şi ea veghea tot, iar acasă avea un bebeluş (Dumnezeu să-l binecuvânteze!).

Nina, care făcuse primii paşi în lumea modernă şi descoperise că e la fel de demnă de inteligenţa ei sclipitoare ca şi studierea prinţeselor, se muta cu tatăl ei într-un apartament mare, într-unul dintre imobilele recent alocate oficialilor de partid.

Şi, cum era a treia săptămână din iunie, se apropia Al Patrulea Congres Anual ARSP, dar Mişka nu urma să participe, pentru că îşi luase concediu de la universitate ca să termine antologia de povestiri (acum în cinci volume) şi s-o urmeze pe Ecaterina lui înapoi la Kiev, unde ea preda la o şcoală generală.

Din când în când, Contele încă mai împărţea o ceaşcă de cafea pe acoperiş cu Abram, omul bun la toate, când vorbeau despre nopţile de vară de la Niznîi Novgorod. Dar bătrânul vedea acum atât de puţin şi era aşa de nesigur pe picioare, că într-o dimineaţă, în aceeaşi lună iunie, parcă prevestindu-i retragerea, albinele dispăruseră din stupurile lor.

Deci da, viaţa mergea mai departe, cum mersese

întotdeauna.

Privind în urmă, îşi aducea aminte cum în prima noapte pe care o petrecuse arestat la domiciliu, în spiritul vechii maxime atât de dragi naşului său, îşi promisese lui însuşi că o să fie stăpân pe situaţie. Ei, acum, privind în urmă, naşul mai avea o poveste demnă de a fi urmată. Era vorba despre un prieten apropiat al Marelui Duce, anume Amiralul Stepan Makarov, care a comandat armata navală din Rusia imperială în Războiul Ruso-Japonez. Pe 13 aprilie 1904, când s-a atacat Port Arthur, Makarov şi-a condus vasele de luptă la victorie, flota japoneză retrăgându-se în Marea Galbenă. Dar, întorcându-se în port pe marea liniştită, nava amiral s-a izbit de o mină japoneză şi s-a găurit. Aşa se face că, după ce a câştigat bătălia şi a ajuns aproape de ţărmurile ţării natale, Makarov a trecut la cârmă îmbrăcat în uniformă militară şi s-a prăbuşit în adâncurile apei, cu vapor cu tot.

Sticla cu vin alb (de care era aproape sigur că e un Chardonnay de Burgundia, pentru care temperatura ideală de servire e de 12 grade) asuda pe masă. S-a întins, a luat-o şi şi-a turnat un pahar. După ce a închinat în cinstea restaurantului Boiarski, l-a golit şi a pornit spre Şaliapin, pentru o ultimă înghiţitură de coniac.

La Şaliapin avea de gând să savureze un păhărel şi să-l salute pe Audrius, după care să se retragă, aşteptând să se facă douăsprezece noaptea. Dar, când aproape golise paharul, i-a ajuns la ureche o discuţie de la bar, între un englez tânăr şi exuberant şi un călător neamţ, pentru care călătoriile nu mai aveau, evident, niciun farmec.

Întâi îi atrăsese atenţia entuziasmul englezului faţă de Rusia. Era încântat mai ales de arhitectura capricioasă a bisericilor şi de neastâmpărul limbii ruse. Dar, i-a replicat solemn neamţul, singura contribuţie a ruşilor la Occident a fost votca, pe care ei au inventat-o. Apoi, probabil ca să convingă, a dat paharul pe gât.

— Hai! spunea englezul. Doar nu vorbiţi serios!

Neamţul s-a uitat la tânărul lui vecin ca unul care nu ştie

altceva decât să fie serios.

— Fac cinste cu un pahar de votcă, a continuat, oricui din barul ăsta care mai poate spune trei lucruri importante pe care le-au făcut ruşii în Occident.

Acum, votca nu era băutura preferată a Contelui. De fapt, deşi îşi iubea ţara, bea rar votcă. În plus, deja dăduse pe gât o sticlă de vin alb şi o duşcă de coniac şi mai avea treburi care nu prea sufereau amânare. Dar, când cineva îţi vorbeşte de rău ţara, nu te poţi ascunde în spatele preferinţelor ori al treburilor pe care le ai de făcut, *mai ales* când ai dat pe gât o sticlă de vin alb şi o duşcă de coniac. Aşa că, după ce a mâzgălit pe un şerveţel o comandă pentru Audrius şi l-a lipit de o bancnotă de o rublă, Contele şi-a dres glasul.

— Scuzaţi-mă, domnilor! Fără să vreau, v-am auzit schimbul de replici. Nu am nicio îndoială, *mein Herr,* că observaţiile dumneavoastră despre contribuţia Rusiei la Occident au fost un fel de hiperbolă inversată, o diminuare exagerată a meritelor ei, pentru a crea un efect poetic. Oricum, accept bucuros provocarea şi schimbul domniilor voastre.

— Să fiu al naibii! a exclamat englezul.

— Însă cu o condiţie, a continuat Contele.

— Ce condiţie? a întrebat neamţul.

— Să bem câte un pahar de votcă *împreună* pentru fiecare contribuţie pe care o voi spune.

Neamţul, care-l privea ironic, a dat din mână ca şi cum ce zice Contele e apă de ploaie, cum şi cum Rusia e apă de ploaie. Dar Audrius cel mereu atent deja pregătise la bar trei pahare goale, pe care le-a umplut apoi până la refuz.

— Mulţumesc, Audrius.

— E plăcerea mea, Excelenţa Voastră.

— Prima contribuţie, a început Contele, făcând o pauză de dragul efectului dramatic. Cehov şi Tolstoi.

Neamţul a scos un fel de mârâit.

— Da, da. Ştiu ce o să spuneţi: că fiecare popor are poeţii lui în propriul Pantheon. Dar, cu Cehov şi Tolstoi, noi, ruşii, i-am pus capac artei de a povesti. După ei, scriitorii de

literatură de pretutindeni se vor poziţiona undeva în şirul care începe cu unul şi se termină cu celălalt. Căci cine, vă întreb, a etalat o mai mare măiestrie la proza scurtă decât Cehov în povestioarele lui fără cusur? Precise şi limpezi, ele ne invită să intrăm în cine ştie ce cotlon dintr-o casă, cu discreţie, la o anumită oră, când toată condiţia umană devine dintr-odată vizibilă, chiar dacă îţi frânge inima. Cât despre extrema cealaltă, oare ne-am putea gândi la o operă mai cuprinzătoare decât *Război şi pace?* Una care să se mişte cu atâta îndemânare din salon pe câmpul de luptă şi înapoi? Una care să cerceteze atât de minuţios felul în care istoria modelează individul, iar individul modelează istoria? În generaţiile ce vor urma, vă spun, nu vor apărea scriitori noi care să le ia locul acestor alfa şi omega ai artei de a povesti.

— Recunosc că aici cam are dreptate, a replicat neamţul.

Apoi a ridicat paharul şi l-a dat pe gât. Contele, la fel şi, după ce a boscorodit ceva, neamţul i-a urmat exemplul.

— A doua contribuţie? a întrebat englezul când Audrius le-a umplut iar paharele.

— Actul întâi, scena 1 din *Spărgătorul de nuci.*

— Ceaikovski! a hohotit neamţul.

— Râdeţi, *mein Herr.* Şi totuşi, pun pariu pe o mie de coroane că vi-l puteţi imagina singuri. E Ajunul Crăciunului şi, după ce a sărbătorit cu familia şi cu prietenii într-o încăpere împodobită cu ghirlande, Clara doarme sănătos pe podea, cu minunata ei jucărie nouă. Când bate miezul nopţii, iar Drosselmeyer cel cu un ochi, cocoţat ca o bufniţă pe pendula bunicului, pomul de Crăciun începe să se înalţe…

Când Contele a ridicat încet mâinile deasupra barului ca să arate cum se înălţa bradul, englezul a început să fluiere faimosul marş din primul act.

— Da, exact! i-a zis Contele. Se zice că englezii ştiu să sărbătorească cel mai bine Crăciunul. Dar, cu tot respectul, ca să descoperi esenţa bucuriei de iarnă trebuie să te aventurezi în nordul îndepărtat, mult mai departe de Londra. Trebuie să te aventurezi peste paralela a cincea,

acolo unde soarele are un parcurs eliptic şi vântul bate cel mai nemilos. Întunecată, rece, înzăpezită, Rusia are genul acela de climă în care spiritul Crăciunului arde cel mai strălucitor. De aceea Ceaikovski i-a surprins sunetul, se pare, mai bine decât oricine altcineva. Vă spun, în secolul XX nu numai că toţi copiii din Europa vor şti melodiile din *Spărgătorul de nuci,* ci îşi vor şi imagina Crăciunul exact aşa cum e în baletul acesta. Iar când vor fi bătrâni, în ajun, bradul lui Ceaikovski va creşte din podeaua din amintirile lor, până se vor uita în sus la el, cu ochi plini de uimire.

Englezul a râs înduioşat şi şi-a golit paharul.

— Povestea a fost scrisă de un prusac, a zis neamţul, ridicând înciudat paharul.

— Clar, a recunoscut Contele. Şi, dacă n-ar fi fost Ceaikovski, ar fi rămas în Prusia.

Când le-a turnat din nou în pahare, barmanul cel mereu atent a băgat de seamă privirea iscoditoare a Contelui şi a dat din cap în semn de confirmare.

— În al treilea rând… a spus Contele.

Apoi, în loc de explicaţie, a arătat pur şi simplu spre intrarea de la Şaliapin, unde dintr-odată a apărut pur şi simplu un chelner cu un platou din argint balansându-i-se pe mână. L-a lăsat la bar, între cei doi străini, i-a scos capacul şi a dat la iveală o cantitate generoasă de caviar, cu blini şi smântână. Până şi neamţul a zâmbit, pofta învingându-i prejudecăţile.

Oricine a băut votcă cu paharul o oră ştie că, surprinzător, dimensiunea nu prea are de-a face cu capacitatea unui om. Există omuleţi care nu pot bea mai mult de şapte pahare şi uriaşi care nu pot trece de două. Cât despre amicul nostru neamţ, el se pare că nu putea trece de trei. Dacă Tolstoi l-a băgat în ceaţă, iar Ceaikovski l-a nedumerit, caviarul l-a scos din minţi. Aşa că, făcând din deget spre Conte în chip de admonestare, s-a dus la colţul barului, şi-a pus capul pe braţe şi a visat la Zâna Dulciurilor.

Crezând că e un semn, Contele era gata să se ridice de pe scaunul lui, dar tânărul englez a turnat iar de băut.

— Caviarul a fost o operă de geniu, a zis. Dar cum aţi

reuşit? N-aţi plecat niciodată din partea noastră.

— Un magician nu-şi dezvăluie niciodată secretele.

Englezul a râs. După care l-a cercetat din priviri pe Conte, parcă şi mai curios.

— Cine sunteţi dumneavoastră?

— Un om cu care aţi făcut cunoştinţă într-un bar, a răspuns Contele, ridicând din umeri.

— Nu. Nu chiar. Îmi dau seama când omul e un erudit. Şi am auzit cum vi s-a adresat barmanul. Serios, cine sunteţi?

— Am fost cândva Contele Aleksandr Ilici Rostov, a răspuns el, zâmbind dezaprobator faţă de sine însuşi, câştigător al Ordinului Sfântul Andrei, membru al Jockey Club, maestru de vânătoare…

— Charles Abernethy, i-a întins mâna junele englez, presupus urmaş al Contelui de Westmorland, ucenic în ale finanţelor şi arcaş în echipa Cambridge care a pierdut partida de la Henley în 1920.

Cei doi domni şi-au dat mâna şi au băut. După aceea presupusul urmaş al Contelui de Westmorland l-a scrutat iar pe Conte.

— Înseamnă că aţi trăit un deceniu…

— Se poate spune şi aşa, a răspuns el.

— Aţi încercat să plecaţi după Revoluţie?

— Dimpotrivă, Charles. M-am întors din cauza Revoluţiei.

— V-aţi întors? l-a privit Charles mirat.

— Eram la Paris când a căzut Ermitajul. Plecasem din ţară înainte de război din anumite… motive.

— Nu eraţi anarhist, nu?

— Nu prea, a râs Contele.

— Atunci, de ce?

S-a uitat în paharul gol. Nu vorbise despre întâmplările astea de atâţia şi atâţia ani.

— E târziu, i-a răspuns. Şi e o poveste lungă.

Dar, drept răspuns, Charles a umplut din nou paharele.

Prin urmare, Contele l-a purtat înapoi în timp, în toamna lui 1913, într-o noapte crâncenă, când a avut loc petrecerea Prinţesei Novobaczki, care sărbătorea împlinirea a douăzeci şi unu de ani. l-a descris gheaţa de pe alee, friptura

doamnei Trent şi i-a povestit cum din pricina câtorva grade se trezise pe terasă, în braţele prinţesei, în vreme ce locotenentul nesăbuit se răstea la şireturi pe iarbă.

— Sună minunat, Aleksandr! a râs Charles. Dar, bineînţeles, nu de-asta aţi părăsit Rusia.

— Nu, a recunoscut Contele, după care şi-a continuat povestea aşa cum i-a fost sortită. Deci trec şapte luni, Charles. E primăvara anului 1914, iar eu vin în vizită la moşia familiei. După ce o salut pe bunica în bibliotecă, mă aventurez afară s-o caut pe sora mea, Elena, căreia îi place să citească sub ulmul cel mare, la cotul râului. Văd de la câţiva zeci de metri depărtare că nu e singură, adică văd că *mai* e cineva. Când mă zăreşte, se ridică, având un licăr în ochi şi un surâs pe chip, fără îndoială arzând de nerăbdare să-mi dea vreo veste, pe care acum şi eu ard de nerăbdare s-o aflu. Numai că, în timp ce străbat pajiştea spre ea, ea se uită peste umărul meu şi surâde şi mai veselă când bagă de seamă că se apropie călare pe un armăsar o siluetă singuratică, în uniformă de husar… Înţelegeţi, Charles, în ce dilemă m-a pus vulpea. Cât timp eu chefuisem la Moscova, după ce mă întorsesem acolo, el o căutase pe sora mea. Aranjase să-i fie prezentat, după care îi făcuse curte cu atenţie, cu răbdare, *cu succes.* Iar când a sărit din şa şi privirile ni s-au întâlnit, abia s-a stăpânit să nu chiuie de bucurie. Dar cum să-i explic situaţia Elenei? Acestui înger de o mie de ori virtuos? Cum să-i spun că bărbatul de care se îndrăgostise nu urmărea să-i câştige afecţiunea graţie calităţilor ei, ci voia o partidă bună?

— Ce aţi făcut?

— Of, Charles! Ce am făcut? Am crezut că la un moment dat o să-şi dea arama pe faţă, cam cum se întâmplase la aniversarea prinţesei Novobaczki. Aşa că în săptămânile care au urmat am stat cu ochii pe ei doi. A trebuit să îndur dejunuri şi ceaiuri. Strângeam din dinţi când îi vedeam plimbându-se prin grădini. Numai că, în timp ce eu aşteptam şi tot aşteptam, el dădea dovadă de o stăpânire de sine care mi-a întrecut şi cele mai sumbre aşteptări. Îi trăgea scaunul când se aşeza, îi culegea flori, îi citea

versuri, *scria* versuri! Iar când îmi întâlnea privirea, zâmbetul i se schimonosea întotdeauna uşor. Până când, în după-amiaza zilei în care sora mea împlinea douăzeci de ani, când el era plecat cu treburile lui, iar noi eram în vizită la nişte vecini, ne-am întors la asfinţit şi i-am văzut troica în faţa casei noastre. Mi-am dat seama dintr-o privire că Elena e în al nouălea cer. A venit fuga de la batalionul lui, credea ea, ca să mă felicite de ziua mea. Aproape că a sărit de pe cal şi a urcat scările în goană. Eu, după ea, ca osânditul după ştreang.

Contele a golit paharul, apoi l-a pus încet pe bar.

— Numai că acolo, în holul de la intrare, nu am găsit-o pe sora mea în braţele lui. Am găsit-o la două trepte de uşă, tremurând. Nadejda, servitoarea ei, era lipită de perete. Avea corsajul desfăcut, îşi ţinea mâinile la piept, roşie la faţă de umilinţă, i-a aruncat iute o privire surorii mele, apoi a ţâşnit în sus pe scări. Sora mea, îngrozită, s-a împleticit până pe hol, s-a prăbuşit pe un scaun şi şi-a pus mâinile la ochi. Şi nobilul nostru locotenent? Rânjea la mine ca o pisică. Când m-am arătat revoltat, mi-a zis: „Hai, Aleksandr! E ziua Elenei. Hai să zicem, în cinstea ei, că suntem chit.” Apoi, râzând cu gura până la urechi, a ieşit pe uşă fără să-i arunce nicio privire.

Charles a fluierat încetişor.

— Însă în clipa aceea, a reluat Contele, dând din cap, n-am făcut nimic. Am traversat holul de la intrare spre peretele pe care era agăţată o pereche de pistoale, după blazonul de familie. Când sora mea m-a apucat de mânecă şi m-a întrebat unde mă duc, am ieşit pe uşă fără să mă uit la ea.

Contele a clătinat din cap, condamnându-se pentru purtarea de atunci.

— El a avut un mic avans, dar nu l-a fructificat ca să ia distanţă. Urcase neglijent în troica lui, dând pinteni cailor să meargă la trap. Şi iată-l aşa cum era, prietene: un vânător de petreceri, tras la trap de la propriile lui mârşăvii.

Charles a turnat încă o dată în pahare şi a aşteptat.

— Aleea noastră era un inel mare, care lega locuinţa de

drumul principal prin două arcuri, una de o parte, una de cealaltă, pline de meri. Calul meu era în continuare priponit la locul lui. Aşa că, atunci când am văzut că o ia din loc, am urcat în şa şi am pornit în direcţia cealaltă, la galop. În câteva minute am ajuns acolo unde se întâlneau cele două arcuri. Am descălecat şi am aşteptat să se apropie. Vă închipuiţi scena – eu, singur, pe alee, sub cerul albastru, în bătaia vântului, lângă merii înfloriţi. Deşi plecase de acasă la trap, când m-a văzut s-a ridicat, a luat biciul şi a îmboldit caii s-o ia la goană. Ce avea de gând era limpede. Fără să mă gândesc nicio clipă, am întins braţul, am ţintit şi-am apăsat pe trăgaci. Glonţul l-a spulberat de pe picioare. Frâiele au scăpat şi armăsarii s-au împrăştiat imediat pe drum, rostogolind troica şi pe el în praf, unde a rămas fără suflare.

— L-aţi omorât?

— Da, Charles. L-am omorât.

Presupusul urmaş al Contelui de Westmorland a clătinat încet din cap.

— Chiar acolo, în praf…

— Nu, peste opt luni, a oftat Contele şi a mai luat o înghiţitură.

— Peste opt luni? a întrebat Charles nedumerit.

— Da. În februarie 1915. Vedeţi dumneavoastră, încă din tinereţe mi se dusese vestea că sunt un bun ţintaş şi aveam de gând să împuşc bruta în inimă. Dar drumul era denivelat… iar el altoia caii cu hăţurile… şi bătea vântul prin merii înfloriţi… Pe scurt, n-am nimerit ţinta. Şi l-am împuşcat aici, a arătat Contele spre umărul drept.

— Deci nu l-aţi omorât…

— Nu atunci. După ce i-am pansat rana şi i-am pus pe picioare troica, l-am dus acasă. M-a înjurat la fiecare întorsătură de drum şi pe bună dreptate. Căci, supravieţuind, dar având acum mâna dreaptă neputincioasă, a trebuit să-şi lase slujba de la husari. Iar când tatăl lui a depus plângere oficială, bunica m-a trimis la Paris, cum era obiceiul timpului. Numai că mai târziu în vara aceea, când a izbucnit războiul, el a insistat să fie

reprimit în fruntea regimentului, deşi era beteag. Iar în A Doua Bătălie de la Lacurile Masuriene, a căzut de pe cal şi un jandarm austriac l-a străpuns cu baioneta.

O clipă s-a lăsat tăcere.

— Îmi pare rău că a murit în luptă. Aş spune însă că v-aţi învinovăţit suficient pentru aceste întâmplări.

— Ar mai fi de povestit una. Mâine se fac zece ani de când a murit sora mea, când eu eram la Paris.

— A murit de supărare?

— Numai în romane tinerele mor de supărare, Charles. Ea a murit de fierbinţeală.

Presupusul conte a clătinat din cap stupefiat.

— Dar nu înţelegeţi? a explicat Contele. E un şir de întâmplări. În seara aceea, la prinţesa Novobaczki, când i-am rupt în bucăţi scorul într-un gest măreţ, ştiam foarte bine că gestul o să ajungă la urechile ei şi am avut o mare satisfacţie că i-am dat planurile peste cap. Dar, dacă nu l-aş fi pus la punct cu atâta înfumurare, nu l-aş fi împuşcat, poate că n-ar fi murit în Masuria, iar acum zece ani aş fi fost acolo unde îmi e locul, lângă sora mea, când şi-a dat ultima suflare.

După şase pahare de votcă băute după duşca de coniac, când s-a strecurat din pod imediat după miezul nopţii, Contele s-a dus împleticindu-se pe acoperişul hotelului. Cum vântul sufla cam sălbatic şi clădirea se clătina când într-o parte, când în alta, aproape că-ţi închipuiai că traversezi o punte de vapor pe marea agitată. Ce bine se potriveşte, s-a gândit el, oprindu-se în dreptul unui horn. Apoi, luând-o iar la pas printre umbrele neregulate ce se iveau ici-colo, s-a apropiat de colţul din nord-vest al hotelului.

A privit pentru ultima oară oraşul, care era şi nu era al lui. Cum pe arterele principale erau destule felinare, se vedeau uşor Bulevardul şi Inelul Grădinii, cercurile acelea concentrice în centrul cărora era Kremlinul şi dincolo de care era toată Rusia.

De când lumea şi pământul, se gândea, existaseră

oameni în exil. De la triburile primitive la societăţile cele mai avansate, se găsise mereu câte unul căruia semenii lui să-i ceară să-şi facă bagajul, să treacă graniţa şi să nu mai calce niciodată în ţara natală. Dar poate că era ceva de aşteptat. La urma urmei, ca să-l pedepsească, Dumnezeu l-a surghiunit pe Adam în primul capitol din comedia umană, apoi, peste câteva pagini, l-a surghiunit şi pe Cain. Da, exilul era vechi de când lumea. Numai că ruşii au fost primul popor maestru la a exila omul la el acasă.

Încă din secolul al XVIII-lea ţarii au renunţat să-şi mai gonească duşmanii din ţară, preferând să-i trimită în Siberia. De ce? Pentru că se hotărâseră că, drept pedeapsă, nu e de ajuns să izgonească un om din Rusia aşa cum îl izgonise Dumnezeu pe Adam din Rai, căci, în altă ţară, omul se poate cufunda în treburile lui, poate să construiască o casă şi să-şi crească o familie. Cu alte cuvinte, poate să ia viaţa de la capăt.

Dar, atunci când îl exilezi în *propria* lui ţară, omul nu poate să ia viaţa de la capăt. Căci, fie că e trimis în Siberia, fie că e pus să stea la Minus Şase, dacă e în exil acasă, dragostea de ţară n-o să se transforme în ceva vag ori învăluit în ceţurile timpului. De fapt, pentru că am evoluat, ca specie, şi le acordăm cea mai mare atenţie cu putinţă lucrurilor care ne depăşesc, e foarte probabil ca oamenii ăştia să zăbovească la minunile Moscovei mai mult decât ar zăbovi oricare alt moscovit care e liber să se bucure de ele.

Dar ajunge cu toate astea.

Scoţând un pahar de Bordeaux din Ambasador, l-a pus pe poliţa şemineului. S-a opintit să scoată dopul sticlei fără etichetă de Châteauneuf-du-Pape, pe care o luase din pivniţa de la Metropol în 1924. Doar turnând din el şi-a dat seama că e un vin vechi excelent. Poate de la 1900 sau de la 1921. Când s-a umplut, l-a ridicat înspre direcţia în care se afla Ceasul Leneş.

— Pentru Elena Rostov, a zis, floarea de la Niznîi Novgorod, iubitoare de Puşkin, apărătoare a lui Aleksandr, autoare a broderiilor de pe toate pernele din preajmă! O viaţă prea scurtă, un suflet prea bun!

Apoi a dat pe gât tot paharul.

Deşi sticla era departe de a se fi golit, Contele nu şi-a mai pus un pahar şi nici nu l-ar fi aruncat peste umăr.

L-a pus cu grijă pe horn, după care s-a dus spre parapet, unde a rămas în picioare cât era de lung.

În faţa lui se întindea oraşul, glorios şi grandios. Legiunile lui de lumini străluceau şi se desfăşurau până se amestecau cu mişcarea stelelor. Într-o sferă ca un vârtej se învârteau, astfel încât opera omului să se confunde cu opera cerului.

— La revedere, ţara mea, a zis Contele Aleksandr Ilici Rostov, punând piciorul drept pe marginea parapetului.

Farul de la turnul lui Mişka a clipit, parcă răspunzându-i.

Acum era simplu ca bună ziua. Aşa cum stai primăvara pe mal, gata de prima baie din anotimp, nu trebuie decât să sari. Tot drumul, care începea la doar şase etaje, urmând să cadă cu viteza cu care ar cădea o copeică, o ceaşcă de ceai sau un ananas, o să dureze numai câteva clipe, după care cercul o să se închidă. Căci, aşa cum răsăritul duce la apus şi pulberea tot la pulbere duce, aşa cum fiecare râu se întoarce în mare, omul trebuie să se întoarcă în braţele uitării, de unde…

— Excelenţa Voastră!

Când s-a întins, dezamăgit de întrerupere, Contele a dat de Abram stând foarte emoţionat în spatele lui. De fapt, era aşa de emoţionat, că nu s-a arătat surprins nici cât negru sub unghie când l-a găsit pe Conte în locul în care acoperişul se întâlneşte cu eterul.

— Mi s-a părut că vă aud glasul, i-a zis bătrânul om bun la toate. Ce mă bucur că sunteţi aici! Trebuie să veniţi cu mine imediat.

— Abram, prietene, a început Contele să-i explice, dar bătrânul a continuat neabătut:

— N-o să vă vină să credeţi, vă zic! Trebuie să vedeţi cu ochii dumneavoastră.

Apoi, fără să aştepte răspuns, a luat-o spre tabără surprinzător de sprinten.

Contele a oftat. Spunându-i oraşului că se întoarce într-o

clipă, s-a dus după Abram, traversând acoperişul spre cazan, unde bătrânul s-a oprit şi a arătat spre colţul din nord-est al hotelului. Şi acolo, pe fundalul Teatrului Balşoi, luminat strălucitor, se desluşeau puzderie de umbre micuţe săgetând aerul.

— S-au întors! a explicat Abram.

— Albinele…?

— Da. Dar asta nu e tot! a arătat bătrânul spre scândura de lemn care-i servise de scaun Contelui de atâtea ori.

Când acesta s-a aşezat într-o parte a ei, Abram s-a aplecat spre masa improvizată. Pe ea era o tavă de la unul dintre stupi. A tăiat fagurele cu un cuţit, a scurs mierea într-o lingură şi i-a dat-o lui. După aceea s-a lăsat pe spate, zâmbind satisfăcut, aşteptându-i reacţia.

— Ei? l-a încurajat. Îndrăzniţi!

Îndatoritor, Contele a dus lingura la gură. Într-o clipă a simţit dulceaţa cunoscută a mierii proaspete – luminată de soare, aurită, zglobie. Dată fiind perioada anului în care se aflau, Contele se aştepta ca după prima impresie să urmeze să simtă un pic de miros de liliac din Grădinile Aleksandr ori de flori de cireş din Inelul Grădinii. Dar, pe măsură ce elixirul i se dizolva pe limbă, şi-a mai dat seama de ceva. Mierea nu amintea în primul rând de pomii înfloriţi din centrul Moscovei şi purta mirosul vag al ierbii de pe malul râului… urma unei brize de vară… doar sugerând o pergolă. Dar, înainte de toate, simţea esenţa inconfundabilă a o mie de meri înfloriţi.

— Niznîi Novgorod, a zis Abram, dând din cap.

Şi aşa şi era.

Fără îndoială, aşa şi era.

— Sigur ne-au ascultat în toţi anii ăştia, a adăugat în şoaptă.

Contele şi omul bun la toate s-au uitat amândoi în vârful acoperişului, acolo unde albinele, după ce zburaseră sute de kilometri, trudind de bunăvoie, planau acum deasupra cuiburilor ca nişte ace de întuneric, ca opusul stelelor.

Era aproape două noaptea când Contele i-a spus noapte bună lui Abram şi s-a întors la el în dormitor. Scoţând din

buzunar moneda de aur, a pus-o la loc în fişicul ascuns în piciorul de la biroul naşului, unde avea să rămână neatinsă încă douăzeci şi opt de ani. Iar în seara următoare, la şase, când s-a deschis la Boiarski, a fost primul care a intrat pe uşă.

— Andrei, l-a rugat pe *maître d',* ai o clipă...?

Cartea a treia

1930

La opt şi jumătate, auzind picăturile de ploaie în jgheaburi, Contele s-a răsucit în pat. Cu un ochi deschis pe jumătate, a tras la o parte cuvertura şi s-a dat jos. Şi-a pus halatul şi şi-a strecurat picioarele în papuci. A luat conserva de pe birou, a pus o lingură de boabe în Apparatus şi s-a apucat să le macine.

Chiar dacă învârtea mânerul micuţ, încăperea era tot sub autoritatea unui somn uşor. Încă neprovocată, somnolenţa îşi proiecta mai departe umbra pe locuri şi senzaţii, pe forme şi formulări, pe ce se spusese şi pe ce trebuia făcut, împrumutându-le tuturor ceva din lipsa ei de substanţă. Dar, în clipa în care a tras sertărelul de la râşniţă, lumea cu tot ce era în ea s-a transformat graţie lucrului după care tânjesc alchimiştii – aroma de cafea proaspăt măcinată.

În clipa aceea, întunericul s-a despărţit de lumină, apele s-au despărţit de uscat, iar cerul s-a despărţit de pământ. Pomii erau plini de roade şi în păduri roiau păsări, lighioane şi tot felul de târâtoare. Mai aproape, un porumbel răbdător scurma în licărul de lumină.

Golind sertărelul de la râşniţă, a pus cafeaua măcinată în vas (pe care, înţelept, îl umpluse cu apă de cu seară). A aprins spirtiera şi a scos chibritul. Aşteptând cafeaua, a făcut treizeci de genuflexiuni, treizeci de întinderi şi treizeci de respiraţii. Din dulăpiorul din colţ a scos un urcior mic pentru frişcă, doi biscuiţi englezeşti şi un fruct (azi, un măr). Apoi, după ce şi-a turnat cafeaua, s-a bucurat din plin de senzaţiile dimineţii:

Gustul acrişor, tare, al mărului…

Gustul amar, fierbinte, al cafelei…

Dulceaţa savuroasă a biscuitului, cu un iz de unt stricat…

O combinaţie atât de perfectă, că atunci când a terminat a fost tentat să se apuce iar de măcinat, să mai scoată un măr, să mai ia biscuiţi şi să se bucure iar de micul dejun.

Dar timpul şi mareea nu aşteaptă pe nimeni. Prin urmare, după ce şi-a turnat ce a mai rămas din cafea, a strâns

firimiturile de biscuit de pe farfurie şi le-a pus pe pervaz pentru prietenul lui cu pene. Apoi a golit urciorul mic de frişcă într-o farfurioară şi s-a întors spre uşă cu gândul s-o ducă pe hol, iar atunci a văzut plicul de jos.

Cineva i-l strecurase pe sub uşă în toiul nopţii.

A lăsat jos farfurioara pentru prietenul cu un singur ochi, a luat plicul şi a simţit ceva neobişnuit la atingerea lui, ca şi cum în el ar fi fost cu totul altceva decât o scrisoare. Pe spate avea antetul bleumarin al hotelului, iar pe partea cealaltă, în loc de nume şi adresă, scria: *La patru?*

S-a aşezat pe pat şi a luat ultima gură de cafea. Apoi a tăiat plicul de la un colţ la altul cu lama cuţitului şi s-a holbat în el.

— *Mon Dieu!* a exclamat.

Arta lui Arachne

Istoria este arta de a identifica evenimente importante stând comod în fotoliu. Având avantajul de a se distanţa în timp, istoricul priveşte înapoi şi arată o anumită dată aşa cum un feldmareşal grizonant arată pe hartă un cot al râului. *Uite-o,* zice el. *Cotitura. Factorul decisiv. Ziua aceea menită să schimbe fundamental tot ce are să vină.*

Pe 3 ianuarie 1928, ne spun istoricii, a avut loc dejunul Primului Plan Cincinal, iniţiativa aceea care avea să înceapă transformarea Rusiei dintr-o societate agrară din secolul al XIX-lea într-o putere industrială din secolul XX. Pe 17 noiembrie 1929, Nikolai Bukarin, părinte întemeietor, editor la *Pravda* şi ultimul prieten adevărat al ţăranului, a fost învins de Stalin şi eliminat din Politburo, astfel netezindu-se drumul pentru o întoarcere la autocraţie tacită. Pe 25 februarie 1927 s-a redactat articolul 58 din Codul Penal, plasa care avea să ne ademenească, în cele din urmă, pe noi toţi.

Pe 27 mai sau pe 6 decembrie, la opt sau nouă dimineaţa.

Acolo s-a întâmplat, se spune. De parcă aşa, ca la operă, s-ar fi tras o cortină şi o pârghie, de parcă s-ar fi scos pe căpriori un decor şi s-ar fi adus altul în scenă, astfel încât peste o clipă, când cortina trebuie trasă iar într-o parte, publicul n-o să mai fie invitat într-o opulentă sală de bal, ci pe malurile împădurite ale unei ape…

Însă evenimentele care au avut loc în zilele amintite n-au întors pe dos oraşul Moscova. Când s-a smuls fila din calendar, ferestrele de la dormitor n-au strălucit dintr-odată luminate de milioane de lămpi electrice, privirea acea de Tătuc n-a apărut dintr-odată deasupra fiecărui birou şi în fiecare vis, iar şoferii sutelor de dube ale poliţiei n-au întors cheile în contact şi n-au pornit pe străzile umbroase. Căci dejunul Primului Plan Cincinal, căderea lui Bukarin în dizgraţie şi extinderea Codului Penal astfel încât să permită arestarea oricui îşi exprimă dezacordul au fost doar

pregătiri, semne prevestitoare şi măsuri de susţinere a eşafodajului. Efectele lor aveau să se facă simţite cu adevărat abia peste un deceniu.

Nu. Pentru majoritatea dintre noi, sfârşitul anilor 1920 n-a adus o serie de evenimente importante. Anii aceia au trecut mai degrabă cum ai întoarce un caleidoscop.

Un cilindru de caleidoscop are jos cioburi de sticlă pestriţe, aşezate la întâmplare, dar, dacă te uiţi înăuntru când pătrunde o micuţă rază de soare, datorită jocului de oglinzi şi magiei simetriei, descoperi un model aşa de colorat, aşa de alambicat, că pare conceput cu cea mai mare atenţie. Apoi, întorcând uşurel mâna, cioburile se mişcă şi alcătuiesc o nouă configurare, cu propria ei aşezare a culorilor, cu propria ei formă.

Aşa era şi la Moscova la sfârşitul anilor 1920.

Şi aşa era la Hotelul Metropol.

Dacă ar fi trebuit să traverseze Piaţa Teatrului în ultima zi din primăvara anului 1930, un moscovit get-beget ar fi zis că hotelul e, în mare, aşa cum şi-l aducea aminte.

Pe treptele de la intrare stă mai departe Pavel Ivanovici în redingota lui, ţeapăn ca întotdeauna (deşi acum îl cam supără şoldul după-amiaza, când e ceaţă). De partea cealaltă a uşii batante sunt aceiaşi inşi îndatoritori, cu aceleaşi şepci albastre, gata să-ţi care valizele pe scări (deşi nu-i mai cheamă Paşa şi Petia, ci mai degrabă Grişa şi Ghenia). Vasili, înzestrat cu un simţ al orientării ieşit din comun, încă stă la pupitrul portarului, vizavi de Arkadi, mereu pregătit să învârtească registrul şi să-ţi dea un stilou. Iar în biroul directorului, domnul Halecki stă tot la biroul lui lustruit lună (deşi are un nou asistent care, cu un zâmbet de monah, îl întrerupe din reveria lui ori de câte ori are loc o încălcare a regulamentului hotelului, oricât de neînsemnată).

În Piazza se strâng ruşi de tot soiul (ori, cel puţin, din cei care au acces la valută) care pierd timpul la o cafea şi se mai întâlnesc cu câte un amic. Comentariile grave şi întârzierile la Adunările din sălile de bal de odinioară s-au

mutat acum la Dineurile de Stat (deşi de la balcon nu mai spionează nimeni cu o febleţe pentru galben).

Şi Boiarski?

La ora două, în bucătărie e deja mare agitaţie. Pe mesele de lemn, viitorii bucătari taie morcovi şi ceapă, iar Stanislav, bucătarul secund, dezosează delicat carnea de porumbel, fluierând. Pe sobele mari au aprins trei focuri pe care să fiarbă sosuri, supe şi tocane. Patiserul-şef, plin de făină ca o chiflă, deschide uşa de la cuptor să scoată două tăvi de brioşe. În mijlocul tuturor, cu ochii pe fiecare ucenic şi cu un deget în fiecare oală, stă Emil Zukovski, cu cuţitul în mână.

Dacă bucătăria de la Boiarski e o orchestră şi Emil e dirijorul, cuţitul e bagheta lui. Are o lamă lată de cinci centimetri la bază, e lung de douăzeci şi cinci de centimetri, îl are mai tot timpul cu el şi întotdeauna la îndemână. Deşi bucătăria este plină de perechi de cuţite, cuţite de tăiat oase, cuţite de hăcuit şi satâre, cu cuţitul lui de douăzeci şi cinci de centimetri Emil poate îndeplini orice misiune căreia îi sunt menite ele toate. Poate să jupoaie un iepure. Poate să cureţe o lămâie. Poate să cureţe şi să taie în sferturi o portocală. Poate să întoarcă o clătită şi să amestece în supă, iar cu vârful poate să măsoare o linguriţă de zahăr ori un pic de sare. Însă cel mai mult îl foloseşte pe post de indicator.

— Tu! îi zice celui care se ocupă de sosuri. Ce fierbi acolo se face din nimic? Pentru ce-l faci? Ca să pavezi strada cu el? Ca să pictezi icoane?

— Tu! îl ia pe ucenicul nou şi conştiincios din capătul mesei. Ce faci acolo? Să tai pătrunjelul ţi-a luat mai mult decât i-a luat lui să crească.

Şi în ultima zi de primăvară? Stanislav are parte de vârful cuţitului. Chiar când curăţă de zor grăsimea de pe carnea de miel, Emil se opreşte brusc şi se uită duşmănos peste masă.

— Tu! spune, punându-i cuţitul la nas lui Stanislav. Ce-i asta?

Stanislav, un eston deşirat, care a studiat îndatoritor

fiecare mişcare a maestrului, ridică privirea de la porumbeii lui şi se uită cu nişte ochi nedumeriţi.

— Ce e asta, domnule?

— Ce cântec fluierai?

Da, să recunoaştem, lui Stanislav îi zumzăia în cap o melodie, o melodioară pe care o auzise cu o noapte în urmă, trecând pe la intrarea din barul hotelului, dar nu-şi dăduse seama că el însuşi ajunsese s-o fredoneze. Acum, cu cuţitul la os, nu-şi aduce aminte cu niciun preţ ce melodie era.

— Nu sunt sigur, mărturiseşte.

— Nu eşti sigur! Fluierai sau nu?

— Da, domnule. Sigur fluieram. Dar nu era decât un cântecel.

— Doar un cântecel?

— O prostioară.

— Ştiu ce e un cântecel! Dar cu ce drept fluieri un cântecel? Ei? Te-a făcut Comitetul Central Comisar la Fluierat Cântecele? Ai cumva pe piept Marele Ordin al Cântecelelor?

Fără să se uite în jos, Emil îşi trânteşte cuţitul pe masă, tăind un cotlet de miel ca şi cum ar tăia melodia din memoria lui Stanislav o dată pentru totdeauna. Bucătarul îşi ridică iar cuţitul cu vârful în sus, dar chiar atunci se deschide uşa ce separă bucătăria lui de restul lumii. E Andrei, prompt ca de obicei, cu Registrul în mână şi cu o pereche de ochelari ridicaţi în creştetul capului. Ca un tâlhar după o încăierare, Emil îşi strecoară satârul sub funda de la şorţ, se uită, aşteptând ceva, spre uşă, care se deschide iar peste o clipă.

La cea mai uşoară mişcare a încheieturii, cioburile de sticlă se reaşază. Şapca albastră de portar trece de la unul la altul, o rochie galbenă ca un canar e îndesată într-un cufăr, într-un ghid mic şi roşu se adaugă nume noi de străzi, iar pe uşa batantă a lui Emil intră Contele Aleksandr Ilici Rostov, în haina albă, de seară, a chelnerilor de la Boiarski.

Peste un minut, în birouaşul care dă în bucătărie stăteau Emil, Andrei şi Contele, triumviratul care se întrunea în fiecare zi, la ora 14:15, să hotărască soarta personalului din restaurant, a clienţilor, a puilor şi a roşiilor lui.

Ca de obicei, Andrei a declarat deschisă şedinţa punându-şi ochelarii de citit pe vârful nasului şi deschizând Registrul.

— Astă-seară nu au loc petreceri în saloanele private, a început el, dar toate mesele din sala de mese sunt rezervate de câte două ori.

— A! Dar n-o să-i grăbiţi, nu? a întrebat Emil cu rânjetul acela de comandant care preferă să fie întrecut numeric.

— În niciun caz, l-a asigurat Contele. Pur şi simplu o să avem grijă să li se ducă repede meniurile şi să li se ia imediat comanda.

Emil a dat din cap în semn de aprobare.

— Ceva probleme? l-a întrebat Contele pe *maître d'.*

— Nimic ieşit din comun.

Andrei a întors Registrul pentru ca şeful de sală să vadă cu ochii lui.

Contele a citit lista de rezervări, urmărind fiecare nume cu degetul. Cum spusese Andrei, nimic neobişnuit. Comisarul de la Transport ura gazetarii americani, ambasadorul german îl ura pe Comisarul de la Transport, iar pe adjunctul de la OGPU[8] îl urau toţi. Cea mai delicată situaţie era că doi membri diferiţi din Politburo aveau rezervare în a doua rundă. Amândoi fiind învestiţi relativ recent în funcţie, nu era aşa de important să li se dea cele mai bune mese. Important *era* să fie trataţi la fel în toate privinţele. Trebuiau serviţi cu aceeaşi atenţie, la mese de aceleaşi dimensiuni, la aceeaşi distanţă de uşă. Şi ideal ar fi

[8] Înființat în 1923, OGPU a înlocuit CEKA, organul central al poliției secrete din Rusia. În 1934, OGPU avea să fie înlocuit, la rândul lui, cu NKVD, căruia aveau să-i ia locul MGB, în 1943 și KGB, în 1954. La prima vedere, ești nedumerit. Dar vestea bună este că, spre deosebire de partidele politice, de mișcările artistice și de școlile de modă, care se reinventează în chip uimitor, metodologiile și intențiile poliției secrete nu se schimbă niciodată. Așa că n-ar trebui să simți nevoia de a face o deosebire între un acronim din text și altul.

să-i aşeze pe amândoi în zona din centru (unde astă-seară era un aranjament de irişi), dar departe unul de altul.

— Ce părere aveţi? a întrebat Andrei cu pixul în mână.

Contele a sugerat unde să fie aşezat fiecare şi chiar atunci s-a auzit un ciocănit delicat în uşă. Apoi a intrat Stanislav, cu un bol şi o tipsie.

— Ziua bună, domnilor! i-a salutat bucătarul secund cu un zâmbet prietenos. În afară de meniul obişnuit, astă-seară avem supă de castravete şi…

— Da, da, a intervenit Emil încruntându-se. Cunoaştem, cunoaştem.

Stanislav a pus bolul şi tipsia pe masă, parcă scuzându-se, chiar când Emil i-a făcut semn să plece. După ce a ieşit, bucătarul-şef a arătat spre ce adusese.

— În afară de meniul obişnuit, astă-seară avem supă de castravete şi cotlet de miel în vin roşu.

Pe masă erau trei ceşti de ceai. Emil a pus supă în două dintre ele şi şi-a aşteptat camarazii s-o guste.

— Excelentă! a exclamat Andrei.

Emil a încuviinţat dând din cap şi s-a întors spre Conte cu sprâncenele ridicate.

Un piure de castraveţi, s-a gândit Contele. Iaurt, bineînţeles. Puţină sare. Nu cât mărar te-ai fi aşteptat. De fapt, cu totul şi cu totul altceva… Ceva care arată însă foarte convingător că vine vara, dar cu ceva mai mult fler…

— Mentă? a întrebat el.

— *Bravo, monsieur!* i-a răspuns bucătarul cu un zâmbet de cunoscător.

— Asta, înainte de miel, a adăugat Contele admirativ.

Emil a înclinat din cap, apoi, scoţând cuţitul de la brâu, a porţionat patru cotlete şi le-a pus, două câte două, în farfuriile colegilor.

Mielul umplut, frecat cu rozmarin şi firimituri de pâine, era gustos şi fraged. Şi *maître d',* şi şeful de sală au suspinat, în semn de apreciere.

Mulţumită unui membru din Comitetul Central, care încercase în zadar să comande o sticlă de Bordeaux pentru noul ambasador al Franţei în 1927, în pivniţa de la Metropol

se găseau din nou vinuri cu etichetă (se ştie că, la urma urmei, în ciuda dimensiunii lui considerabile, un gât de balaur se mişcă asemenea unui gât de viperă). Aşa că, întorcându-se spre Conte, Andrei l-a întrebat ce ar recomanda la miel.

— Pentru cei care-şi permit, un Château Latour ’99.

Ceilalţi doi au dat din cap.

— Şi pentru cei care nu-şi permit?

Contele s-a gândit.

— Poate un Côtes du Rhône.

— Excelent! a zis Andrei.

Luându-şi cuţitul, Emil a arătat spre restul de carne şi l-a avertizat pe Conte:

— Spuneţi-le băieţilor că mielul meu se serveşte în sânge. Cine-l vrea mediu poate să se ducă la cantină.

Contele a arătat că înţelege foarte bine. Apoi Andrei a închis Registrul şi Emil şi-a şters cuţitul. Numai că, dacă ei s-au ridicat, Contele a rămas pe scaun.

— Domnilor, le-a spus, încă ceva înainte să plecăm…

Dată fiind expresia de pe faţa lui, cei doi şi-au tras scaunele înapoi la masă.

Contele s-a uitat pe fereastră în bucătărie, să se asigure că toată lumea îşi vede de treabă. După aceea a scos din buzunarul de la haină plicul pe care-l găsise la uşă. Când l-a împins spre ceaşca nefolosită a lui Emil, au ieşit din el nişte fire în auriu şi roşu.

O clipă, niciunul dintre cei trei bărbaţi n-a scos nicio vorbă.

Emil s-a lăsat pe spate în scaun.

— *Bravo!* a zis din nou.

— Îmi permiteţi? a întrebat Andrei.

— Desigur.

Andrei a luat ceaşca şi a mişcat-o un pic. După aceea a pus-o aşa de uşor la loc pe farfurioară, că porţelanul n-a scos un sunet.

— E de ajuns?

Pentru că văzuse firele iţindu-se din plic, bucătarul nu avea nevoie să se mai uite o dată.

— Fără niciun dubiu.

— Mai avem fenicul?

— Câţiva bulbi în fundul cămării. Va trebui să curăţăm primele frunze. În rest, e bun.

— Aţi mai auzit ceva de portocale? a întrebat Contele.

Bucătarul a clătinat grav din cap.

— Câte ne trebuie? a întrebat Andrei.

— Două. Poate trei.

— Cred că ştiu de unde putem face rost de câteva…

— Putem face rost azi? a întrebat bucătarul.

Andrei a scos ceasul de buzunar din vestă, l-a pus în palmă şi s-a uitat să vadă ce oră e.

— Dacă avem noroc.

De unde să facă el rost de trei portocale aşa de repede? De la alt restaurant? De la unul din magazinele alea speciale cu valută forte? De la vreun mai-mare din eşaloanele superioare ale Partidului? Ei bine, de unde să fi avut el o uncie şi jumătate de şofran? Asemenea întrebări nu se mai puneau de ani buni. Să spunem doar că aveau la dispoziţie şofran şi portocale.

Cei trei conspiratori s-au uitat mulţumiţi unul la altul, apoi s-au ridicat. Andrei şi-a pus ochelarii la loc pe creştetul capului, iar Emil s-a întors spre Conte:

— Deci le puneţi meniurile direct în mână şi le luaţi repede comanda, da? Fără teatru?

— Fără teatru.

— Atunci, a încheiat bucătarul, ne vedem la douăsprezece şi jumătate.

Când a plecat de la Boiarski cu şervetul alb de chelner pe braţ, Contele zâmbea şi mergea sprinten. De fapt, toată înfăţişarea emana o anumită strălucire.

— Salut, Grişa! a zis trecând pe lângă hamal (care urca pe scări cu o vază cu crini galbeni, de peste jumătate de metru). *Guten tag,* i-a spus unei june şi fermecătoare Freulein, într-o bluză de culoarea lavandei (care aştepta la uşa ascensorului).

Era bine-dispus, fără doar şi poate, pentru că citise termometrul. În ultimele trei săptămâni, temperatura

crescuse patru grade şi jumătate, punând în mişcare tot şirul acela de acţiuni naturale şi umane al cărui punct culminant constă în fire de mentă strecurate în supe de castravete, în bluze de culoarea lavandei la uşi de ascensor şi în crini galbeni, de jumătate de metru, aduşi în toiul zilei. Mersul îi era sprinten şi pentru că avea promisiunea unei misiuni de după-amiază şi a unui *rendez-vous* la miezul nopţii. Motivul principal al bunei lui dispoziţii rămânea însă acel dublu *bravo* primit de la Emil.

Trecând prin hol, i-a făcut cu mâna, în chip de răspuns la salut, nou-venitului de la ferestruica pentru corespondenţă şi l-a abordat pe Vasili, care tocmai punea receptorul în furcă (după ce reuşise să facă rost, fără îndoială, de încă două locuri la un spectacol la care nu se mai găseau bilete):

— Bună ziua, prietene. La datorie, din câte bag de seamă.

Drept răspuns, portarul i-a arătat spre hol, unde era aceeaşi agitaţie ca înainte de război. Şi, parcă pentru a întări impresia, telefonul de pe biroul lui a început să sune, clopoţelul hamalului a sunat de trei ori şi cineva a strigat „Tovarăşe! Tovarăşe!”.

A, *tovarăşe,* s-a gândit Contele. Acum, iată un cuvânt ce are să reziste.

Când era copil la Sankt-Petersburg, apărea rar. Tot timpul dădea târcoale pe la cine ştie ce moară ori pe sub masă, în vreo cârciumă, câteodată lăsând urme de labe pe pamfletele abia pictate, puse la uscat pe podeaua din subsol. Acum, când trecuseră treizeci de ani, era cel mai frecvent cuvânt din limba rusă.

Incredibil exemplu de eficienţă semantică, *tovarăşe* se putea folosi drept salut şi la venire, şi la plecare. În chip de felicitări ori de avertisment. Pentru a îndemna la acţiune sau pentru a face o observaţie. Ori putea fi pur şi simplu un cuvânt cu ajutorul căruia să atragi atenţia cuiva în holul aglomerat al unui mare hotel. Şi, graţie versatilităţii lui, poporul rus reuşise în sfârşit să se descotorosească de formalităţi obositoare, de titluri desuete, de expresii îmbârligate, chiar şi de nume! Unde altundeva în toată

Europa mai puteai să strigi un singur cuvânt şi să fii sigur că atragi atenţia oricărui compatriot, bărbat sau femeie, tânăr sau bătrân, prieten sau duşman?

— Tovarăşe! a strigat cineva iar, de data asta mai imperativ.

Apoi l-a tras pe Conte de mânecă. Tresărind, acesta s-a întors şi s-a lovit de noul angajat de la corespondenţă.

— Bună ziua. Cu ce vă pot fi de ajutor, tinere?

Individul a rămas perplex, în ideea că asta era treaba lui… să fie de ajutor cuiva.

— E o scrisoare pentru dumneata.

— Pentru mine?

— Da, tovarăşe. A venit ieri.

Tânărul i-a făcut semn în spate, spre ferestruică, arătându-i unde e misiva.

— Atunci, vă urmez, a răspuns Contele.

Funcţionarul public şi clientul s-au aşezat de o parte şi de alta a ferestruicii dintre ce se scrie şi ce se citeşte, fiecare unde-i era locul.

— Iat-o! a spus după ce a căutat un pic.

— Mulţumesc, bunul meu domn.

Luând plicul, se aştepta să-i fie adresat *Tovarăşului,* dar a dat de numele lui întreg (sub cele două timbre cu un chip care semăna cu Stalin), aşternut pe hârtie cu un scris care trăda nepăsare, un scris relativ solitar, din când în când parcă argumentativ.

Coborând de la Boiarski în hol, se îndrepta spre biroul încântării sfioase, unde trăgea nădejde să facă rost de un fir de aţă albă pentru un nasture care-i căzuse de la haină. Pe Mişka nu-l mai văzuse însă de aproape jumătate de an şi, ori de câte ori recunoştea scrisul vechiului său prieten, o doamnă cu un căţel se ridica din fotoliul lui preferat dintre palmieri. Dar, fiind mereu plin de respect faţă de Soartă, şi-a amânat vizita la croitoreasă, s-a aşezat la locul lui şi a desfăcut scrisoarea.

Leningrad
14 iunie 1930

Dragă Saşa.

Azi-dimineaţă, la ora patru, neputând să dorm, m-am aventurat în oraşul vechi. Cum petrecăreţii care fac nopţi albe plecaseră deja acasă pe şapte cărări, iar vatmanii încă nu-şi îndesaseră şepcile pe cap, m-am plimbat pe Nevski Prospekt în nemişcarea primăverii parcă furate din altă provincie, dacă nu din alt timp.

Nevski, asemenea oraşului însuşi, are un nume nou: Prospekt. 25 Octombrie – o zi însemnată, care-şi cere dreptul pe o stradă de poveste. Însă la ora aceea era exact aşa cum ţi-o aminteşti, prietene. Fără a avea o destinaţie anume, am traversat Moika şi Canalul Fontanka, am trecut pe lângă magazine şi pe lângă faţadele trandafirii ale caselor grandioase de altădată până am ajuns, în cele din urmă, la Cimitirul Tikvin, unde-şi dorm somnul de veci, la câţiva metri unul de celălalt, Dostoievski şi Ceaikovski. (Ţii minte cum stăteam noaptea atât de târziu şi dezbăteam care dintre ei e mai genial?).

Şi, dintr-odată, am simţit că a te plimba pe Nevski Prospekt e ca şi cum te-ai plimba prin toată literatura rusă. Chiar în capătul unde începe – lângă bulevard, pe cheiul Moika – se află casa în care şi-a trăit ultimii ani din viaţă Puşkin. La câţiva paşi se află încăperile în care Gogol a început să scrie Suflete moarte. *Urmează Biblioteca Naţională, unde Tolstoi cerceta asiduu arhivele. Iar aici, în spatele zidurilor de la cimitir, înmormântat sub cireşi, odihneşte fratele Fiodor, neostenitul nostru martor al sufletului omenesc.*

Cum stăteam eu aşa, pierdut în gânduri, deasupra zidurilor de la cimitir a răsărit soarele, revărsându-şi lumina pe Prospekt, şi, aproape învins, mi-am adus aminte vorba aceea mare, proclamaţia aceea, promisiunea aceea:

Mereu să străluceşti,
peste tot să străluceşti,
chiar în adâncul ultimelor zile...

Înainte să dea pagina, profund emoţionat, a ridicat ochii din scrisoarea de la vechiul său prieten.

Nu amintirile din Sankt-Petersburg erau de vină – nu o oarecare nostalgie după tinereţea petrecută printre faţadele trandafirii ori după anii în care împărţise cu Mişka apartamentul de deasupra cizmăriei. Nici amintirile sentimentale ale lui Mişka despre măreţia literară a Rusiei. Pe el îl emoţiona gândul că prietenul lui de odinioară se aventurase să iasă în primăvara asta furată aproape fără să aibă habar încotro se duce. Căci chiar de la primul rând din scrisoare Contele ştiuse exact încotro se dusese.

Trecuseră patru ani de când Mişka se mutase la Kiev cu Ecaterina, trecuse un an de când ea îl părăsise pentru alt bărbat şi trecuseră şase luni de când el se întorsese la Sankt-Petersburg ca să se baricadeze încă o dată în spatele cărţilor lui. Apoi, într-o noapte de primăvară, la patru dimineaţa, pentru că nu poate să doarmă, se trezeşte pe Nevski Prospekt, mergând pe drumul pe care-l făcuse cu Ecaterina în ziua în care ea-l luase prima dată de mână. Şi acolo, când se-arată soarele, e înfrânt de gândul la o vorbă, o proclamaţie, o promisiune – promisiunea de a străluci peste tot şi mereu, până în adâncul ultimelor zile –, ceea ce, la urma urmei, e tot ce i se cere iubirii.

Cuprins de gândurile astea, să fi fost el îngrijorat că Mişka încă suferă după Ecaterina? Să fi fost el îngrijorat că vechiul lui prieten umblă sinistru pe urmele unei iubiri trecute?

Îngrijorat? Mişka o să sufere după Ecaterina toată viaţa lui! Niciodată n-o să se mai plimbe pe Nevski Prospekt, oricum o să se numească el, fără să aibă un insuportabil sentiment al pierderii. Şi exact aşa şi trebuie. Exact sentimentul acela al pierderii trebuie să-l anticipăm, pentru el trebuie să ne pregătim şi pe el trebuie să-l preţuim până în ultima zi, căci, în definitiv, numai inima frântă reneagă tot ce e efemer în iubire.

A luat scrisoarea lui Mişka să citească mai departe, însă când a întors foaia, de partea cealaltă a palmierilor s-au oprit trei tineri care ieşeau din Piazza, având ceva

important de discutat.

Trioul era alcătuit dintr-un ins de tip Komsomol, arătos, la vreo douăzeci şi ceva de ani, şi două femei mai tinere – una blondă, una brunetă. Pare-se că plecau în provincia Ivanovo cu o misiune oficială, iar tânărul, căpitanul lor, îşi avertiza acum compatrioatele cu privire la privaţiunile pe care aveau să le sufere, asigurându-le însă că acţiunile lor sunt de importanţă istorică.

Când a isprăvit, bruneta l-a întrebat cât de mare e provincia, dar, înainte să-i răspundă, a intervenit blonda:

— Are peste trei sute de mile pătrate, cu o populaţie de jumătate de milion. E o zonă preponderent agricolă, dar nu are decât opt staţii de tractoare şi şase mori moderne.

Căpitanul cel chipeş n-a părut deloc deranjat că tovarăşa lui mai tânără a răspuns în locul lui. Dimpotrivă, după expresia lui se vedea limpede că o preţuieşte nespus.

Când blonda şi-a terminat lecţia de geografie, grupului i s-a alăturat un al patrulea membru, venind dinspre Piazza. Mai scund şi mai tânăr decât conducătorul, avea o şapcă de marinar, una din aceea care cucerise tineretul de pe uscat după *Crucişătorul Potemkin.* Ţinea în mână o haină de pânză, pe care acum i-a întins-o blondei:

— Mi-am permis să vă iau haina, i-a zis îndatoritor, când am luat-o pe-a mea.

Ea a încuviinţat dând din cap, fără un cuvânt de mulţumire.

Fără un cuvânt de mulţumire…?

Contele s-a ridicat în picioare:

— Nina?

Toţi cei patru s-au întors spre palmier.

Lăsând pe scaun haina albă şi scrisoarea lui Mişka, Contele a făcut un pas în faţă:

— Nina Kulikova! a exclamat. Ce surpriză minunată!

Şi exact asta era pentru el: o surpriză minunată. Căci n-o mai văzuse pe Nina de doi ani şi trecuse prin salonul de cărţi ori prin sala de bal de nenumărate ori, întrebându-se unde o fi ea şi ce o face.

A observat însă dintr-o privire că, pentru ea, prezenţa lui

nu era o surpriză la fel de plăcută. Poate că nu voia să le explice tovarăşilor despre cunoştinţa cu o Fostă Persoană[9]. Poate că nu le povestise că în copilărie locuise într-un hotel aşa de bun. Ori poate că voia pur şi simplu să-şi continue discuţia clar orientată cu prietenii ei clar orientaţi.

— Doar o clipă, le-a spus ea acestora, după care s-a dus spre el.

Evident, după o despărţire atât de lungă, primul lui impuls a fost s-o ia în braţe ca un urs, numai că atitudinea ei l-a făcut să se stăpânească.

— Ce mă bucur să vă văd, Nina!

— Şi eu mă bucur să vă văd, Aleksandr Ilici!

Cei doi vechi prieteni s-au uitat un moment unul la altul, apoi ea a arătat spre haina albă de pe braţul fotoliului.

— Încă sunteţi stăpân peste mesele de la Boiarski, din câte observ.

— Da, a răspuns el zâmbind, deşi neştiind sigur, din tonul ei impersonal, dacă e un compliment sau un reproş…

A fost tentat să se întoarcă s-o întrebe (cu o sclipire în ochi) dacă a luat un *hors d'oeuvre* la Piazza, dar s-a răzgândit şi i-a spus:

— Sunteţi la începutul unei aventuri, bănuiesc.

— Cred că unele lucruri vor fi pline de aventuri, i-a răspuns ea. Dar în primul rând o să fie foarte mult de lucru.

În dimineaţa următoare plecau toţi patru, i-a explicat ea, şi încă zece cadre de la tineretul Komsomol în judeţul Kadi, vechi centru agricol din inima provinciei Ivanovo, ca să-i ajute la colectivizarea zonei pe *udamiki* sau „muncitorii de şoc". La sfârşitul anului 1928, numai 10% din fermele din Ivanovo erau deja colective. La sfârşitul lui 1931, aveau să fie colective aproape toate.

— Culacii şi-au muncit pământul singuri generaţii la rând, organizându-i pe ţăranii truditori aşa cum credeau de cuviinţă. Dar a venit timpul ca pământul comun să slujească binele comun. Este o necesitate istorică, a

[9] Expresie sovietică folosită după Revoluție, cu sensul de „nobil". Mulți dintre acești nobili au rămas în Rusia, unde însă au fost privați de drepturile lor (n. a.)

adăugat ea pe un ton foarte practic, inevitabilă. La urma urmei, profesorul îşi învaţă numai propriii copii? Doctorul îşi îngrijeşte numai propriii părinţi?

Când Nina şi-a început micul discurs, l-au nedumerit o clipă tonul şi terminologia ei, evaluarea precisă a culacilor şi necesitatea „inevitabilă” a colectivizării. Dar când ea şi-a dat părul după ureche, el şi-a dat seama că zelul ei n-ar fi trebuit să-l surprindă. Ea pur şi simplu aducea în Komsomol acelaşi entuziasm neclintit şi aceeaşi atenţie precisă pentru detaliu pe care le adusese în matematica profesorului Lisiţchi. Nina Kulikova a fost şi o să fie mereu un om serios, în căutare de idei serioase, care să fie tratate serios.

Ea le spusese tovarăşilor ei că lipseşte o clipă, numai că, tot explicând ce urmează să facă, se pare că uitase că o aşteptau de partea cealaltă a palmierilor.

După ce se oferise s-o aştepte, căpitanul cel chipeş, a observat Contele peste umărul ei, cu un zâmbet lăuntric, îi îndemna acum pe ceilalţi s-o ia înainte – un gambit rezonabil sub orice ideologie.

— Da, absolut, a răspuns Contele. Sigur aveţi foarte multe de făcut.

Ea a încuviinţat, dând grav din cap, iar când s-a întors parcă nici n-a băgat de seamă că doi din grup plecaseră, ca şi cum se obişnuise deja s-o aştepte câte un bărbat frumos.

Când cei doi tineri idealişti au ieşit din hotel, Contele i-a privit dispărând pe uşa circulară. L-a urmărit pe tânăr adresându-i-se lui Pavel şi pe Pavel arătându-i un taximetru. Dar când a apărut maşina şi tânărul a deschis uşa, Nina a arătat spre Piaţa Teatrului, spunând că merge în partea cealaltă. Căpitanul cel chipeş a făcut acelaşi gest, probabil oferindu-se s-o însoţească, însă ea i-a strâns mâna la fel de sobru cum o strânsese pe a Contelui, după care a traversat piaţa, îndreptându-se spre necesitatea istorică.

— Nu e mai degrabă ca smântână decât ca perla?

Contele şi Marina se holbau amândoi la mosorul pe care tocmai îl scosese dintr-un sertar doldora de papiote în toate nuanţele posibile de alb.

— Îmi pare foarte rău, Excelenţa Voastră, i-a replicat ea. Acum, că mi-aţi atras atenţia, parcă e mai mult ca smântână decât ca perla.

El şi-a luat ochii de la mosor şi s-a uitat în ochiul ei nemişcat, plin de îngrijorare; ochiul hoinar părea însă plin de veselie. După care a râs ca o şcolăriţă.

— A, daţi-mi-l! a spus el.

— Aici, i-a zis ea împăciuitor. Daţi-mi voie!

— Nici gând!

— Ei, haide!

— Pot foarte bine şi singur. Mulţumesc.

Numai că, cinste lui, Contele n-o zisese numai pentru că era ţâfnos. Chiar putea s-o facă foarte bine singur.

Se înţelege că, dacă vrei să fii un chelner bun, trebuie să ţii la propria înfăţişare. Trebuie să fii curat, foarte îngrijit şi graţios. Şi trebuie să fii şi bine îmbrăcat. Bineînţeles că nu poţi să umbli prin salon cu gulere şi manşete ponosite. Şi Doamne fereşte să fii în situaţia de a servi la masă când îţi atârnă un nasture descusut, că într-o clipă o să-l vezi plutind în farfuria cu *vichyssoise*[10] a clientului! Aşa că, la trei săptămâni după ce s-a alăturat personalului de la Boiarski, Contele o rugase pe Marina să-l înveţe arta lui Arachne. Tradiţionalist fiind, îşi rezervase o oră pentru lecţie. Dar în cele din urmă lecţia ajunsese să ţină opt ore, pe o perioadă de patru săptămâni.

Cine să ştie că există atâtea şi atâtea feluri de cusături? Cusătura pe spate, cusătura în formă de X, cusătura în exterior, cusătura continuă. Aristotel, Larousse, Diderot, marii enciclopedişti care toată viaţa lor au segmentat, au catalogat, au definit tot felul de fenomene, nu şi-ar fi închipuit niciodată că există atâtea feluri, fiecare servind alt scop!

Ţinând în mână firul ca smântâna, s-a aşezat pe un scaun şi, când Marina i-a întins pernuţa ei cu ace, a căutat ca un copil care caută ciocolată într-o cutie.

— Acesta, a zis.

[10] Supă groasă din legume fierte, ceapă, cartofi, smântână şi carne de pui. Tradiţional, se serveşte rece, dar poate fi şi încălzită (n. tr.).

Înmuind în gură capătul aţei şi închizând un ochi (exact cum îl învăţase ea), a strecurat firul prin urechile acului mai iute decât se strecoară îngerii prin porţile Raiului. Făcând o buclă dublă, înnodând şi desfăcând aţa de pe mosor, şi-a îndreptat spatele şi s-a apucat de treabă, ceea ce a făcut şi ea (apucându-se să dreagă o faţă de pernă).

Ca oricare alte două fiinţe care cos, cum e de când lumea şi pământul, aveau obiceiul ca, în timp ce lucrează, să mai schimbe o vorbă despre una, despre alta. În general, îşi replicau unul altuia „Hmmm…” ori „Serios?”, fără să se întrerupă, dar din când în când, atunci când se ajungea la vreun subiect care cerea mai multă atenţie, se opreau din cusut. Uite-aşa, tot trăncănind despre vreme, despre paltonul nou şi frumos al lui Pavel, deşi cosea de zor, Marinei i-a încremenit acul în mână când el i-a zis că se întâlnise cu Nina.

— Nina Kulikova? l-a întrebat ea mirată.

— În persoană.

— Unde?

— În hol. Luase prânzul cu trei tovarăşi de-ai ei.

— Aţi vorbit?

— Oarecum.

— Şi ce-a spus?

— Se pare că se duc la Ivanovo să le facă raţii culacilor, să colectivizeze tractoarele şi cam aşa.

— Lăsaţi asta, Aleksandr! Cum *era* ea?

Aici, Contele s-a oprit din cusut.

— Era întru totul ea însăşi, a răspuns el după o clipă. Tot curioasă, pătimaşă şi îngâmfată.

— Minunat! a replicat Marina zâmbind.

— Şi totuşi… s-a uitat el la ea când s-a întors la lucru.

— Şi totuşi…? s-a oprit ea iar, ochii întâlnindu-li-se.

…

— Nimic.

— Aleksandr! E limpede că vă gândiţi la ceva.

…

— Dacă o auzi vorbind despre drumul pe care o să-l facă, atât de pătimaşă, atât de încrezătoare şi poate atât de

opacă, pare aproape fără pic de umor. Ca un explorator intrepid, gata să-şi înfigă steagul într-o calotă glaciară de la Polul Nord, în numele Inevitabilului. Şi totuşi, am bănuiala că în tot timpul ăsta fericirea ei s-ar putea să aştepte altă latitudine.

— Haide, Aleksandr! Micuţa Nina a împlinit deja optsprezece ani. Sunt sigură că, pe vremea când eraţi de aceeaşi vârstă, şi dumneavoastră, şi prietenii dumneavoastră vorbeaţi pătimaşi şi încrezători.

— Bineînţeles, a spus Contele. Stăteam în cafenele şi ce certam pe idei până când începeau să măture podelele şi stingeau luminile.

— Deci ştiţi, iată!

— Ne certam pe idei, Marina, e adevărat, dar niciodată n-aveam de gând să facem ceva cu ele.

— Doamne fereşte să faceţi ceva cu o idee! a replicat ea, dând un ochi peste cap.

— Nu. Vorbesc serios. Nina e atât de hotărâtă, că mă tem că forţa convingerilor ei o să intre peste bucuriile vârstei ei fragede.

Ea şi-a lăsat lucrul în poală:

— Întotdeauna aţi ţinut la micuţa Nina.

— Bineînţeles.

— Asta şi pentru că e un spirit aşa de independent.

— Exact.

— Atunci, trebuie să aveţi încredere în ea. Şi, chiar dacă e opacă şi o să facă o greşeală, tot trebuie să aveţi încredere că, în timp, viaţa o s-o găsească. Pentru că, în cele din urmă, ne găseşte pe toţi.

El a dat din cap un moment, gândindu-se la judecata Marinei. Apoi, întorcându-se la treabă, a băgat acul prin găurile nasturelui, a înfăşurat aţa de jur-împrejur, a înnodat-o şi a rupt nodul cu dinţii. Apoi, când a înfipt acul la loc în pernuţa ei, o observat că se făcuse deja patru şi cinci, ceea ce confirma încă o dată ce iute zboară timpul când faci un lucru plăcut şi ai parte şi de o conversaţie plăcută.

Stai puţin… şi-a zis.

Deja patru şi cinci?

— Mare Scott!

Mulţumindu-i Marinei, şi-a înşfăcat haina, s-a năpustit în hol, apoi a gonit pe scări, urcând două câte două. Când a ajuns la apartamentul 311, a găsit uşa întredeschisă. Uitându-se în stânga şi în dreapta, s-a furişat înăuntru şi a închis uşa.

Pe măsuţa din faţa unei oglinzi ornamentate se aflau crinii galbeni, de jumătate de metru, care trecuseră pe lângă el mai devreme în ziua aceea. După ce a aruncat o privire de jur-împrejur, a traversat camera de zi, care era goală, şi a intrat în dormitor, unde, la una dintre ferestrele mari, stătea o siluetă ca o salcie. Auzind că se apropie, s-a întors spre el şi şi-a lăsat rochia să alunece pe podea, cu un foşnet delicat...

Aranjament de după-amiază

După ce a aruncat o privire de jur-împrejur, a traversat camera de zi, care era goală, şi a intrat în dormitor, unde, la una dintre ferestrele mari, stătea o siluetă ca o salcie. Auzind că se apropie, s-a întors spre el şi şi-a lăsat rochia să alunece pe podea, cu un foşnet delicat...

Ia uitaţi!

Păi, în 1923, când am lăsat în urmă această pereche, nu l-a expediat Anna Urbanova pe Conte, cerându-i autoritar „să tragă perdeaua”? Iar când a ieşit, uşa închizându-se în urma lui cu un clic, nu arăta el ca o stafie înainte să bântuie în pustie, în drum spre acoperiş? Şi acum, când ea se strecoară în aşternuturi, această figură pe vremuri îngâmfată oferă un zâmbet care promite răbdare, tandreţe, chiar şi recunoştinţă, trăsături aproape perfect oglindite în zâmbetul fostului ei adversar care-şi pune pe spătarul scaunului haina de la Boiarski şi se descheie la cămaşă!

Ce anume s-o fi întâmplat ca să reunească aceste două suflete opuse? Ce cotitură de drum să-i fi dus la apartamentul 311, din nou unul în braţele altuia?

Ei bine, nu drumul Contelui avea o cotitură. Căci Aleksandr Rostov îşi petrecuse de-atunci anii urcând şi coborând scările de la Metropol, din dormitorul lui la Boiarski şi înapoi. Nu, nu drumul lui, ci drumul Annei o cotea, se răsucea, vira şi se întorcea.

Prima oară când am cunoscut-o pe Miss Urbanova în holul de la Metropol, în 1923, trufia pe care o observase în întreaga ei alură nu era fără temei, fiind rodul celebrităţii ei cât se poate de reale. Descoperită în anul 1919 într-un teatru din mahalaua Odessei de Ivan Rosoţki, Anna a primit rolul principal din următoarele lui două filme. Amândouă erau poveşti de dragoste şi se desfăşurau pe un fundal istoric, sărbătorind puritatea morală a celor care trudeau şi

înfierând firea pervertită a celorlalţi. În primul, Anna juca o bucătăreasă din secolul al XVIII-lea, de dragul căreia un tânăr nobil renunţă la tentaţiile de la Curte. În al doilea, era o femeie din secolul al XIX-lea, care moşteneşte o avere, dar renunţă la ea ca să-l ia de soţ pe un ucenic de fierar. Lăsându-şi poveştile să se petreacă în palatele de odinioară, Rosoţki le învăluia în lumina ceţoasă din aura viselor, le filma în lumina molatică a amintirilor, introducând în primul, al doilea şi al treilea act prim-planuri cu steaua lui în devenire; Anna plină de aspiraţii, Anna tulburată, Anna în sfârşit îndrăgostită. Ambele filme avuseseră succes la public, fuseseră agreate de Politburo (care era dornic să-i dea Poporului o gură de aer după anii de război, oferindu-i divertisment pe teme adecvate) şi tânăra vedetă culegea roadele celebrităţii câştigate fără niciun efort.

În 1921, Anna a devenit membră a Uniunii Filmului din Rusia, obţinând accesul la magazinele organizaţiei, în 1922 i s-a repartizat o *dacha* lângă Peterhof, iar în 1923 a primit casa unui fost negustor de blănuri, mobilată cu scaune aurite, dulapuri pictate şi o servantă în stil Ludovic al XIV-lea, toate putând servi foarte bine de recuzită într-unul din filmele lui Rosoţki. La seratele pe care le organiza acolo s-a dovedit a fi o adevărată maestră în arta de a coborî scara. Cu o mână pe balustradă şi urmată de trena rochiei lungi, de mătase, cobora treaptă cu treaptă, iar jos, în capul scării, o aşteptau pictori, scriitori, actori şi membrii de vază ai Partidului.

Dar arta e cea mai nefirească răsfăţată a statului. Nu numai că este creaţia unor fiinţe cu imaginaţie, care se plictisesc să repete unul şi acelaşi lucru mai repede decât se plictisească să li se spună ce să facă, ci este şi ceva enervant de ambiguu. Chiar când un dialog atent meşteşugit e gata să dea un mesaj limpede ca cristalul, o aluzie sarcastică ori o ridicare din sprâncene pot strica tot efectul. De fapt, ele pot da crezare exact opusului ideii ce se dorea iniţial exprimată. Aşa că poate e de înţeles că autorităţile la putere trebuie să-şi reevalueze din când în

când preferinţele artistice, fie şi numai ca să se păstreze în formă.

Cert este că, la premiera de la Moscova a celui de-al patrulea film regizat de Rosoţki, în care Anna juca rolul principal (o prinţesă confundată cu o orfană, care se îndrăgosteşte de un orfan confundat cu un prinţ), capetele luminate din orchestră au observat că Secretarul General Stalin, în tinereţe duios cunoscut ca Soso, n-a mai zâmbit din tot sufletul cu ochii la ecran, cum zâmbise în trecut. Iar ei şi-au înfrânat instinctiv propriul entuziasm, ceea ce a temperat astfel entuziasmul celor de la mezanin, ceea ce a temperat astfel entuziasmul celor de la balcon, până când toată lumea din cinematograf a simţit că se întâmplă ceva.

Cu două zile înainte de premieră, *Pravda* a primit o scrisoare deschisă de la un aparatcic în plină afirmare (care stătuse chiar la câteva locuri în spatele lui Soso). În felul lui, filmul era distractiv, dar ce să înţelegem din necontenita întoarcere a lui Rosoţki la vremea prinţilor şi a prinţeselor? Din vals, din lumina lumânării, din scara de marmură? Nu cumva fascinaţia pe care trecutul o exercita asupra lui începuse să miroasă, suspect, a nostalgie? Şi, încă o dată, nu cumva se concentra povestea lui pe încercările şi victoriile individului? Nu cumva avea această predilecţie, subliniată de recursul excesiv la prim-plan? Da, aveam încă o femeie frumoasă în încă o rochie frumoasă, dar unde e necesitatea istorică a prezentului? Şi unde e lupta colectivă?

La patru zile după ce scrisoarea a apărut în *Pravda,* înainte de a vorbi în plen, Soso l-a abordat pe acest nou critic de film şi l-a complimentat pentru cum le întoarce din condei. La două săptămâni după întrunirea în plen, esenţa scrisorii (şi câteva întorsături din condei) şi-au găsit ecoul în alte trei ziare şi într-un jurnal de artă. Difuzarea filmului a fost limitată la cinematografele de mâna a doua, unde primea aplauze mute. În toamnă, nu numai că următorul proiect al lui Rosoţki era în aer, ci şi poziţia lui politică era pusă sub semnul întrebării…

O *ingénue* în film, dar nu în viaţă, Anna era conştientă că,

dacă el cade în dizgraţie, ar putea fi ca o piatră care o trage la fund. A început să evite ieşirile în public în compania lui, lăudând la vedere estetica altor regizori, stratagemă care i-ar fi putut asigura un nou drum spre celebritate, dacă peste Atlantic nu s-ar fi repurtat o victorie nefericită: filmul vorbit. Chipul Annei era încă unul dintre cele mai seducătoare pe ecran, dar spectatorii care ani la rând şi-o imaginaseră vorbind pe un glas dulce nu erau pregătiţi să-i audă vocea de tenor răguşit. Aşa că, în primăvara anului 1928, la sprinţara vârstă de douăzeci şi nouă de ani, Anna Urbanova era ceea ce americanii ar fi numit „o fostă glorie”.

Dar, vai, dacă plăcuţa de aramă de pe spatele unei antichităţi nepreţuite îi poate asigura unui bun tovarăş un somn sănătos, obiectele de serie numerotate, înregistrate în registre, pot fi solicitate printr-o simplă mişcare de condei şi întrebuinţate în alt scop. În câteva luni, scaunele aurite, dulapurile pictate şi servantele stil Ludovic al XIV-lea s-au făcut nevăzute, ca şi casa negustorului de blănuri şi *dacha* de lângă Peterchof, iar ea s-a trezit în stradă, cu două cufere de haine. În poşetă mai avea bani pentru un bilet de tren până în oraşul natal de la periferia Odessei. Dar s-a mutat într-un apartament de o singură cameră împreună cu camerista ei de şaizeci de ani, căci Anna Urbanova n-avea nicio intenţie să se mai întoarcă vreodată acasă.

Contele a văzut-o a doua oară în noiembrie 1928, la cam opt luni după ce ea îşi pierduse reşedinţa impozantă. Tocmai îi turna apă în pahar unui importator italian, când ea a intrat pe uşa de la Boiarski într-o rochie roşie, fără mâneci, şi pantofi cu toc. Când i-a cerut scuze importatorului, pregătindu-se să-i întindă un şervet în poală, a auzit-o pe actriţă explicându-i lui Andrei că aşteaptă un invitat care o să vină dintr-o clipă în alta.

Andrei a condus-o la o masă de două persoane din colţ.

Din partea cealaltă a aranjamentului (de floarea-soarelui) din mijlocul restaurantului, Contele şi-a dat seama că actriţa şi invitatul ei se ştiu doar după nume şi reputaţie. El

era un ins destul de prezentabil, cu câţiva ani mai mic decât ea, şi purta sacou, dar unul de mitocan. Căci, după ce s-a aşezat, chiar dacă şi-a cerut scuze pentru întârziere, s-a apucat imediat să studieze meniul, iar când ea i-a dat asigurări că nu e nicio problemă, el deja îi făcea semn chelnerului. Cât despre Anna, părea absolut fermecătoare. Avea un licăr în ochi când îi povestea şi râdea când îi povestea el, fiind însăşi întruchiparea răbdării ori de câte ori îi întrerupea cineva venind la masă să-l ridice în slăvi pentru ultimul film.

Peste câteva ore, când la Boiarski era gol, iar la bucătărie închisese, Contele a trecut prin hol exact când Anna şi invitatul ei ieşeau de la Barul Şaliapin. Când el s-a oprit să-şi pună paltonul, ea a făcut semn spre ascensor, în mod clar invitându-l să urce pentru încă un pahar. Dar el a băgat mâinile în mânecile hainei. Întâlnirea a fost o plăcere, a liniştit-o, aruncând un ochi la ceas, dar, din păcate, era aşteptat în altă parte. După care a luat-o spre uşă.

În timp ce tânărul regizor traversa holul, Contele se gândea că ea e la fel de radioasă ca în 1923. Însă în clipa în care insul a dispărut pe stradă, ei i-a pierit zâmbetul şi i-au căzut umerii. Apoi, trecându-şi mâna pe frunte, s-a întors de la uşă, dând cu ochii de el.

Într-o clipă şi-a îndreptat umerii, a ridicat bărbia şi a pornit spre scară. Dar, deşi maestră în arta de a coborî scara pentru a fi întâmpinată de o mulţime de admiratori, încă nu era maestră în arta de a coborî scara singură. (Poate că nimeni nu era…) Pe a treia treaptă s-a oprit. A rămas acolo nemişcată. După care s-a întors, a coborât iar şi s-a dus spre Conte.

— Se pare că, ori de câte ori sunt în holul ăsta cu dumneavoastră, sunt condamnată să fiu umilită.

— Umilită? s-a mirat el. Nu aveţi de ce să vă simţiţi umilită, din câte văd.

— Atunci, sunteţi orb.

Ea s-a uitat spre uşa batantă de parcă s-ar fi învârtit încă după ce ieşise regizorul.

— L-am invitat la un ultim pahar înainte de culcare. Mi-a

zis că a început ziua devreme.

— Eu în viaţa mea n-am început ziua devreme, a spus Contele.

Oferindu-i primul zâmbet sincer al serii, a arătat spre scară.

— Atunci, hai!

La momentul acela, Anna stătea în camera 428. Nu era cea mai bună cameră de la etajul patru, dar nici cea mai rea. Lângă dormitorul mic, avea un fel de alcov mic, cu o sofa mică, o măsuţă de cafea mică şi două ferestre tot mici, de la care se vedeau liniile de troleibuz din Teatralnîi Proiezd. Era camera cuiva care speră să impresioneze, când nu era uşor să-ţi permiţi aşa ceva. Pe măsuţa de cafea erau două pahare, o porţie de caviar şi o sticlă de votcă într-o frapieră plină cu gheaţă care se topea.

Uitându-se amândoi la mica *mise-en-scène,* ea a clătinat din cap.

— M-a costat ceva.

— Atunci, să nu irosim nimic!

Contele a scos sticla dintre cuburile de gheaţă şi a turnat în pahare.

— Pentru vremurile de altădată! a zis.

— Pentru vremurile de altădată! a repetat ea chicotind.

Şi au golit paharele.

Când duci o viaţă de invidiat şi întâmpini un obstacol cât se poate de serios, ai la dispoziţie o gamă variată de opţiuni. Copleşit de ruşine, s-ar putea să încerci să ascunzi orice dovadă că ţi s-a schimbat situaţia. Astfel, negustorul care pune rămăşag pe economiile lui o să tragă de costumele mai bune până se tocesc şi o să spună anecdote de pe holurile cluburilor private din care nu mai face parte de mult. Plângându-ţi de milă, s-ar putea să te retragi din lumea în care ai fost binecuvântat să trăieşti. Astfel, s-ar putea ca soţul care a îndurat atâtea, în cele din urmă căzând în dizgraţie în societate din pricina soţiei, să plece de acasă şi să aleagă un apartament mic, întunecos, în partea cealaltă a oraşului. Sau, asemenea Contelui şi asemenea Annei, s-ar putea să te alături pur şi simplu

Confederaţiei Umiliţilor.

Ca şi francmasoneria, Confederaţia Umiliţilor este o frăţie strânsă, ai cărei membri nu poartă însemne speciale când călătoresc, ci se recunosc dintr-o privire. Căci acei membri care cad brusc în dizgraţie împărtăşesc o anumită perspectivă. Ştiind că frumuseţea, influenţa, faima şi privilegiile sunt mai degrabă împrumutate decât moştenite, nu sunt uşor de impresionat. Nu-i invidiază imediat pe alţii şi nu se simt jigniţi la orice. Sigur nu umblă prin documente în căutarea propriilor lor nume. Trăiesc printre cei ca ei şi privesc admiraţia neţărmurită cu prevedere, ambiţia cu milă şi condescendenţa cu un zâmbet lăuntric.

Când actriţa şi-a mai turnat nişte votcă, Contele s-a uitat de jur-împrejur.

— Ce fac câinii? a întrebat-o.

— Mai bine decât mine.

— Atunci, pentru câini! a spus el, ridicând paharul.

— Da, a răspuns ea cu un surâs. Pentru câini!

Şi aşa a început.

Un an şi jumătate Anna avea să vină la Metropol o dată la câteva luni. Asta, după ce încerca să se dea bine pe lângă vreun regizor cu care făcuse cunoştinţă. Recunoscând oarecum eliberată că au apus vremurile în care juca în filme, îl invita pe respectivul la Boiarski. După ce-şi învăţase lecţia în 1928, nu mai ajungea ea prima la restaurant. Contra unei atenţii mărunte oferite fetei de la garderobă, se asigura că soseşte la două minute *după* invitatul ei. La cină, îi mărturisea că e una dintre cele mai înfocate admiratoare ale lui. Îşi aducea aminte ce-i plăcuse cel mai mult în câteva filme de-ale lui, după care vorbea despre o anumită scenă – una pe care n-o ţineai minte pentru că avea un personaj secundar şi doar câteva replici, însă jucată, evident, cu nuanţe şi cu mare grijă. Iar când îşi conducea oaspetele în hol, nu-l mai invita la Şaliapin pentru un ultim pahar şi în niciun caz la ea în cameră. Îi spunea, în schimb, că i-a făcut mare plăcere să-l vadă, apoi îi ura noapte bună.

Regizorul, care tocmai îşi punea haina, se oprea.

Uitându-se la uşile de la ascensor care se închideau, îşi dădea seama că vremea de glorie a Annei Urbanova a apus, tot ce se poate, şi totuşi se trezea întrebându-se dacă nu cumva e perfectă pentru rolişorul acela din actul al doilea.

Iar ea, odată intrată în camera ei de la etajul patru, se îmbrăca în ceva simplu (după ce-şi punea rochia în dulap), se făcea comodă, lua o carte şi-l aştepta pe Conte.

După una dintre aceste cine cu un regizor, vechi prieten, Anna a primit un rol de o singură scenă, o muncitoare între două vârste dintr-o fabrică unde angajaţii se zbăteau să-şi facă norma. Când nu mai au la dispoziţie decât două săptămâni, muncitorii se adună să-i scrie o scrisoare conducerii partidului, explicând în amănunt motivele impasului inevitabil în care se află. Însă, când încep să enumere diversele impedimente cu care se confruntă, Anna, cu părul strâns la spate într-o batistă, se ridică şi ţine un discurs scurt, înflăcărat, mobilizator.

Pe măsură ce camera se apropie de acest personaj fără nume, se vede că femeia nu mai e nici tânără, nici răpitoare, dar rămâne mândră şi neclintită. Iar vocea?

A, vocea ei...

Încă de la primele cuvinte din discursul ei publicul îşi dă seama că nu e o voce de fiinţă leneşă. Căci are o voce de femeie care a respirat praful de pe drumurile pavate, care a ţipat la naştere şi care a strigat la surorile ei de pe podeaua din fabrică. Altfel spus, era vocea surorii mele, a soţiei mele, a mamei mele, a prietenei mele.

Inutil să mai adăugăm că discursul ei le mobilizează pe femei să-şi dubleze eforturile până îşi depăşesc norma. Dar, mai important, când are loc premiera filmului, în rândul cincisprezece se află un tip rotofei la faţă, cu părul căzându-i într-o parte, care odinioară o îngrozea pe Anna şi, cu toate că atunci când avusese plăcerea de a face cunoştinţă cu ea la Şaliapin, în 1923, nu era decât directorul Departamentului de Artă Cinematografică de la Moscova, acum era mare demnitar în Ministerul Culturii şi

se zvonea că se prea poate să-l urmeze la putere pe actualul şef mare. Iar discursul ei din fabrică o să-l emoţioneze aşa de tare, că în curând o să-i întrebe pe toţi regizorii cu care se întâlneşte dacă au văzut ce rol uluitor face şi ori de câte ori ea o să vină la Moscova o să-i trimită un aranjament de crini în cameră…

A!, aţi putea exclama, zâmbind ştiutor. *Deci aşa a fost. Aşa şi-a redobândit ea piedestalul…* Numai că Anna Urbanova era o artistă adevărată, care învăţase meserie pe scenă. Mai mult, făcând parte din Confederaţia Umiliţilor, devenise o actriţă care venea la timp, ştia replicile şi nu se plângea niciodată. Şi, cum regimul la putere prefera acum filmele cu simţ realist, în spiritul perseverenţei, erau destule roluri de femeie trecută, cu voce răguşită. Cu alte cuvinte, la revenirea ei contribuiau mai mulţi factori, unii pe care îi controla şi alţii pe care nu.

Poate că sunteţi în continuare sceptici. Ei bine, dar la dumneavoastră cum stau lucrurile?

Fără îndoială că aţi trecut prin momente când viaţa v-a luat-o puţin înainte şi fără îndoială că acum, când vi le aduceţi aminte, le priviţi cu încredere în sine şi mândrie. Dar oare chiar n-a existat o a treia parte care să merite măcar un grăunte de încredere? Vreun mentor, vreun prieten de familie, vreun coleg de şcoală care să vă fi dat un sfat înţelept, care să vă fi prezentat pe cineva ori să vă fi pus o vorbă bună?

În fine, să nu despicăm firul în patru ca să descoperim cum şi de ce. E de ajuns să ştim că Anna Urbanova era din nou vedetă, avea o casă pe Canalul Fontanka şi plăcuţe ovale, de aramă, bătute în cuie pe mobilă, cu toate că acum, când are oaspeţi, îi întâmpină la uşă.

La ora 4:45 dimineaţa, Contelui i s-a arătat dintr-odată în faţa ochilor Constelaţia din cinci stele Delphinus.

Dacă trăgeai o linie în aer cu degetul ca să uneşti cele două stele de jos şi-i urmai traiectoria pe cer, ajungeai la Aquila, Vulturul, iar dacă trăgeai o linie ca să uneşti stelele de sus, ajungeai la Pegasus, armăsarul zburător al lui

Bellerophon, iar dacă trăgeai o linie în partea cealaltă, soseai la ceea ce părea să fie o stea nouă-nouţă – poate un soare care s-a stins acum o mie de ani, dar a cărui lumină tocmai a mers până la Emisfera de Nord ca să-i călăuzească încă o mie de ani pe drumeţii obosiţi, pe călători şi pe aventurieri.

— Ce faci? s-a întins Anna spre Conte.

— Cred că ai un pistrui nou, i-a zis el.

— Poftim?

Ea a încercat să se uite peste umăr.

— Nu-ţi face griji! a încurajat-o el. E drăguţ.

— Unde e?

— La câteva grade est de Delphinus.

— Delphinus?

— O ştii, constelaţia delfinului. O ai între omoplaţi.

— Câţi pistrui am?

— Câte stele sunt pe cer…?

— Dumnezeule! s-a rostogolit ea pe spate.

El şi-a aprins o ţigară şi a tras un fum.

— Nu ştii povestea constelaţiei Delphinus? a întrebat-o, întinzându-i ţigara.

— De ce aş şti povestea constelaţiei Delphinus? a replicat ea oftând.

— Pentru că eşti fiică de pescar.

…

— De ce nu mi-o spui?

— Bine. A fost odată un poet înstărit, pe nume Arion. Un bun cântăreţ la liră, inventatorul ditirambului.

— Ditirambului?

— Un fel de vers din Antichitate. Într-o zi se întorcea din insula Sicilia, când echipajul a hotărât să-l uşureze de avere. Mai exact, i-a cerut să aleagă: ori îşi pune capăt zilelor, ori îl aruncă în mare. Gândindu-se ce să aleagă dintre două rele, el cânta un cântec de jale şi cânta aşa de frumos, că în jurul vaporului s-au strâns o mână de delfini, iar când el a sărit în cele din urmă în mare, unul dintre delfini l-a dus la ţărm teafăr. Drept răsplată, Appolo a aşezat făptura cea bună printre stele, ca să strălucească

acolo pe veci.

— E minunat!

Contele a clătinat din cap, a luat ţigara de la ea şi s-a lăsat pe spate.

— Acum e rândul tău, i-a spus.

— Rândul meu să ce?

— Să spui o poveste de pe mare.

— Nu ştiu nicio poveste de pe mare.

— Ei, hai! Sigur ştii una-două de la tata. Toţi pescarii din creştinătate ştiu.

…

— Vreau să-ţi fac o mică mărturisire, Saşa…

— O mărturisire?

— N-am crescut la Marea Neagră.

— Dar tatăl dumitale? Şi întâlnirile cu el la asfinţit, pe mal, ca să-şi repare năvoadele?

— Tatăl meu a fost un ţăran din Poltava.

…

— Dar de ce ai născoci o asemenea poveste?

— Poate că am crezut că ar prinde la tine.

— Poate că ai crezut?

— Exact.

Contele s-a gândit o clipă.

— Dar cu dezosarea peştelui?

— După ce am fugit de acasă, am lucrat într-o cârciumă din Odessa.

— Ce descurajator!

Anna s-a întors pe-o parte să se uite la el.

— Mi-ai spus povestea aia pompoasă despre merele de la Niznîi Novgorod!

— Dar e o poveste adevărată!

— Ei, hai! Mere cât ghiulelele de tun? În toate culorile curcubeului?

Contele a tăcut o clipă. Apoi a stins ţigara în scrumiera de pe noptieră.

— Ar cam fi timpul să plec, a spus şi s-a ridicat.

— Bine, a răspuns ea, trăgându-l înapoi. Mi-aduc aminte una.

— Una ce?

— O poveste despre mare.

El a dat ochii peste cap.

— Nu. Serios! O poveste pe care mi-o spunea bunica.

— O poveste de pe mare.

— Cu un tânăr aventurier, o insulă pustie şi o comoară de aur…

Bombănind, el s-a lăsat iar pe pernă şi i-a făcut semn să înceapă.

— A fost odată ca niciodată, a povestit ea, un negustor bogat, care avea multe corăbii şi trei fii, cel mai mic fiind şi mic de statură. Într-o primăvară, le-a dat fiilor mari corăbiile încărcate cu blănuri, covoare şi pânzeturi fine, poruncindu-le să pornească unul spre răsărit, unul spre apus, în căutare de noi regate cu care să facă negoţ. Când mezinul a întrebat care e corabia lui, negustorul şi fiii mari au izbucnit în râs. În cele din urmă, i-a dat mezinului o corabie amărâtă, cu un echipaj ştirb şi saci goi pentru lest. Când l-a întrebat încotro s-o apuce, tatăl lui i-a zis să navigheze până ce soarele n-o să mai apună în decembrie. Aşa că fiul a luat-o spre sud, cu tot cu echipajul lui nemernic. După ce au petrecut pe mare trei luni de câte trei ori, au ajuns într-un ţinut în care soarele nu apune niciodată în decembrie. Acolo au dat de o insulă pe care parcă se vedea un munte de zăpadă, dar pe care era, de fapt, un munte de sare. În ţinutul lui natal era atâta sare, că gospodinele, fără să stea pe gânduri, o aruncau peste umăr ca să aibă noroc. Dar tânărul tot le-a cerut oamenilor lui să umple cu sare sacii din cocă, fie şi numai ca să atârne lestul mai greu.

Înaintând acum mai bine şi mai iute, au ajuns în curând la o mare împărăţie. Împăratul l-a primit la curte pe fiul negustorului şi l-a întrebat ce are de vânzare. Tânărul a răspuns că are o corabie plină de sare. Mărturisind că n-a auzit de aşa ceva în viaţa lui, împăratul i-a urat toate cele bune şi i-a zis să-şi vadă de drum. Nedescurajându-se, tânărul a trecut pe la bucătăriile suveranului, unde a presărat puţină sare pe carnea de oaie, în supă, peste roşii şi în sos.

În seara aceea, gustând din bucatele pregătite, împăratul a fost uimit. Carnea de oaie era mai bună, supa era mai bună, roşiile erau mai bune, chiar şi sosul era mai bun. Chemându-şi bucătarii, i-a întrebat încântat ce tehnică nouă au descoperit. Nedumeriţi, ei au recunoscut că n-au făcut nimic altceva decât înainte, deşi îi vizitase la bucătărie un tânăr necunoscut de pe mare…

În după-amiaza următoare fiul negustorului a plecat spre casă într-o corabie în care fiecărui sac de sare îi luase locul un sac de aur.

…

— O ştii de la bunica ta?

— Da.

…

— E o poveste bună…

— Da, este.

…

— Dar asta nu te absolvă.

— Da, nu cred că mă absolvă.

Alianţă

La ora 17:45, împreună cu cei cinci chelneri care stăteau la locurile lor, Contele îşi făcea turele de seară la Boiarski. Din colţul de nord-vest trecea printre cele douăzeci de mese să se asigure că fiecare aranjament, fiecare solniţă, fiecare vază de flori sunt la locul lor.

La masa patru, aranja un cuţit, astfel încât să fie paralel cu furculiţa. La masa cinci, muta un pahar de apă de la miezul nopţii la ora unu. La masa şase, debarasa un pahar pe care era o urmă de ruj, iar la masa şapte freca nişte urme de săpun pe o lingură, până când în suprafaţa ei de argint a putut să vadă perfect întreaga sală.

Exact aşa, ar fi tentaţi să creadă unii, trebuie să fi apărut Napoleon în ceasul acela dinainte să se crape de ziuă, aşa se va fi plimbat printre ai lui verificând tot, de la rezervele de muniţie până la uniformele infanteriştilor, după ce învăţase din proprie experienţă că victoria pe câmpul de luptă începe de la lustrul bocancilor.

Însă multe dintre marile lui bătălii ţineau doar o zi şi nu se mai repetau niciodată…

Deci poate că Gorski de la Balşoi ar fi o comparaţie mai potrivită. După ce studia intenţia compozitorului, după ce colabora strâns cu dirijorul, după ce îşi pregătea dansatoarele, după ce aproba costumele şi decorurile şi Gorski se plimba câteva minute înainte să înceapă lupta. Dar, după ce se trăgea cortina şi spectatorii plecau, nu urma o paradă pe Champs-Élysées. Căci, în mai puţin de douăzeci şi patru de ore, balerinele lui, muzicienii, personalul tehnic se adunau ca să dea încă o reprezentaţie, una la acelaşi nivel de perfecţiune. *Asta* era viaţa la Boiarski – o luptă în care trebuie să lupţi cu precizie de ceasornic, dar în acelaşi timp creând impresia că totul e fără nici cel mai mic efort, în fiecare noapte a anului.

Liniştit că în sala de mese domneşte ordinea, la ora 17:55 Contele s-a dus să arunce un ochi în bucătăria lui Emil. Uitându-se pe ferestruica rotundă din uşă, vedea că

ajutoarele bucătarului-şef sunt gata, în hainele lor proaspăt scrobite, vedea că oalele fierb pe plită şi garniturile aşteaptă să fie puse în farfurie. Dar cum rămâne cu bucătarul ăla căruia i se dusese vestea că e mare mizantrop? Cum restaurantul Boiarski avea să-şi deschidă porţile peste doar câteva minute, nu se ocupa el de oamenii lui, de clienţi, de toţi semenii lui?

Adevărul e că Emil Zukovski îşi începea ziua în spiritul celui mai negru pesimism. În clipa în care se uita din aşternuturi şi dădea piept cu existenţa, se încrunta, ştiind că e rece şi neiertătoare. Cum documentele dimineţii îi confirmau cele mai rele bănuieli, la ora unsprezece era la colţ, aşteptând tramvaiul să-l ducă şuierând la hotel, în timp ce el mormăia „Ce lume!”

Însă, pe măsură ce ziua mergea mai departe, oră de oră, pesimismul îi dispărea încet, alungat de gândul că poate nu e totul pierdut. Perspectiva mai roz se strecura în tăcere în jurul prânzului, când intra în bucătărie şi-şi vedea oalele de aramă. Agăţate în cârligele lor, încă strălucind lună după ce fuseseră frecate cu o seară în urmă, îţi dădeau senzaţia că, fără îndoială, încă se mai poate. Mergând în răcitor, îşi arunca pe umăr o bucată de miel, iar când o trântea pe masă şi ea scotea un sunet satisfăcător, concepţia lui despre lume se lumina cu încă o sută de lumeni. Aşa că, tot ce se poate, la trei, când auzea cum se toacă rădăcinoasele şi mirosea aroma de usturoi sfârâind, recunoştea plin de ciudă că existenţa are consolările ei. După aceea, la 17:30, dacă totul părea în ordine, poate îndrăznea să guste vinul cu care gătise – doar ca să termine sticla, înţelegeţi, ca să nu se irosească, nici de la cel care ia, nici de la cel care dă cu împrumut. Iar pe la 18:25, dispoziţia aceea sumbră care în zori părea însuşi temeiul sufletului lui devenea ireversibil optimistă când i se aducea la bucătărie prima comandă.

Deci ce vedea Contele la 17:55, când se uita pe ferestruică? Pe Emil băgând o lingură într-un castron cu *mousse* de ciocolată şi apoi devorându-l până la ultima picătură. Odată ce avea această confirmare, se întorcea la Andrei şi îi făcea semn din cap. Apoi îşi lua locul între masa

unu şi masa doi, iar *maître d'* deschidea uşile de la Boiarski.

Pe la nouă, Contele făcea o verificare de la un capăt la altul, mulţumit că primii clienţi plecaseră fără niciun reproş. Primiseră meniurile şi dăduseră comanda potrivit planului. De patru ori se evitase la mustaţă tentaţia unora de a cere friptură de miel bine făcută, se băuseră cinci sticle de Latour, iar cei doi membri ai Politburo luaseră loc cum se cuvine şi fuseseră serviţi cum se cuvine. Dar după aceea Andrei (care tocmai îl condusese pe Comisarul de la Transport în partea cealaltă, departe de ziariştii americani) i-a făcut semn, aparent neliniştit.

— Ce s-a întâmplat? l-a întrebat Contele când a ajuns la el.

— Tocmai mi s-a comunicat că urmează o întrunire privată în Salonul Galben.

— Câţi?

— S-a anunţat doar că o să fie mică.

— Atunci, putem să-l trimitem pe Vasenka. Eu iau mesele cinci şi şase. Maxim poate să ia şapte şi opt.

— Tocmai asta e. Nu-l putem trimite pe Vasenka, a răspuns Andrei.

— De ce nu?

— Pentru că te-au cerut în mod expres pe dumneata.

În faţa Salonului Galben îţi atrăgea atenţia un Goliat care ar fi lăsat în urmă orice David. Apropiindu-se de el, Contelui i se părea că uriaşul aproape că nici nu băga de seamă împrejurările în care se află, după care, fără niciun semn de recunoaştere, a păşit brusc într-o parte şi a deschis uşa cu îndemânare.

N-a fost tocmai o surpriză să dea de un uriaş la uşa unui separeu de la Metropol. Surprinzător era felul în care aranjaseră interiorul. Mutaseră într-o parte majoritatea pieselor de mobilier, lăsând sub candelabru o masă pregătită pentru două persoane, la care stătea singur un bărbat între două vârste, într-un costum gri-închis.

Deşi mult mai mic decât paznicul de la uşă şi substanţial

mai bine îmbrăcat, bărbatul de la masă îi părea Contelui absolut străin de orice forţă brută. Avea şi gât, şi încheieturi de luptător şi, fiind tuns scurt, mai sus de urechea stângă i se vedea o cicatrice, probabil urma unei lovituri de la cineva care vrusese să-i crape capul. Aparent deloc grăbit, omul se juca cu lingura.

— Bună seara, l-a salutat Contele înclinându-se.

— Bună seara, i-a răspuns el zâmbind, punând lingura la loc.

— Aţi dori ceva de băut, pentru cât aşteptaţi?

— Nu mai vine nimeni.

— A, a zis Contele şi a vrut să ia cealaltă farfurie.

— Nu e nevoie.

— Îmi pare rău. Credeam că nu mai aşteptaţi pe nimeni.

— Nu aştept pe nimeni. Te aştept pe dumneata, Aleksandr Ilici.

Cei doi s-au cercetat cu privirea o clipă.

— Vă rog, l-a invitat bărbatul, luaţi loc!

Contele ezita, neştiind dacă să se aşeze sau nu.

În situaţia dată, ai fi putut trage concluzia pripită că nu îndrăzneşte pentru că avea o bănuială cu privire la necunoscutul acesta ori pentru că era chiar îngrozit. Numai că, dacă ştiai ce e buna-cuviinţă, era mai mult decât nepotrivit ca o persoană îmbrăcată în hainele pe care le poartă cei care îi servesc pe alţii să ia loc la masă.

— Hai! l-a îndemnat necunoscutul amabil. Doar nu refuzaţi să-mi acordaţi plăcuta dumneavoastră companie unei cine solitare.

— Nu, sigur că nu, a replicat el.

Dar, după ce s-a aşezat, nu şi-a întins şervetul pe genunchi.

După un ciocănit la uşă a intrat Goliat. Fără să se uite la Conte, s-a apropiat de masă şi a întins o sticlă spre oaspetele necunoscut.

Acesta s-a aplecat în faţă şi a cercetat eticheta.

— Excelent! a spus. Mulţumesc, Vladimir.

Vladimir ar fi putut pur şi simplu să-i spargă gâtul, dar el a scos din buzunar, cu o îndemânare surprinzătoare, un

tirbuşon, l-a învârtit în mână şi a tras dopul. Apoi, după ce a văzut încuviinţarea superiorului său, a pus pe masă sticla desfăcută şi s-a retras. Necunoscutul şi-a turnat singur în pahar. După care, când sticla a fost aşezată în unghi de patruzeci şi cinci de grade deasupra mesei, s-a uitat la Conte:

— Nu-mi ţineţi companie?

— Cu plăcere.

După ce necunoscutul i-a turnat, au ridicat amândoi paharele şi au băut.

— Contele Aleksandr Ilici Rostov, a spus el după ce a pus paharul pe masă. Deţinător al Ordinului Sfântul Andrei, membru în Jockey Club, maestru de vânătoare…

— Mă simt în dezavantaj…

— Nu ştiţi cine sunt?

— Ştiu că sunteţi cineva care poate rezerva un separeu la Boiarski, unde poate lua cina singur, în timp ce la uşă păzeşte un monstru.

— Foarte bine! a răspuns necunoscutul râzând şi lăsându-se pe spate în scaun. Ce altceva mai vedeţi?

Contele l-a cercetat cu privirea mai indiscret, după care a ridicat din umeri.

— Aş zice că aveţi în jur de patruzeci de ani şi că aţi fost în armată pe vremuri. Bănuiesc că în infanterie, dar că la sfârşitul războiului eraţi deja colonel.

— De unde să ştiţi dumneavoastră că am ajuns colonel?

— Treaba unui domn e să deosebească oamenii de rang.

— Treaba unui domn… a repetat colonelul cu un zâmbet, ca şi cum aprecia întorsătura de frază. Şi ştiţi de unde sunt?

Contele a dat din mână de parcă asta ar fi fost o nimica toată.

— Cea mai sigură cale să jigneşti un valon e să-l confunzi cu un francez, deşi stau la câţiva kilometri unul de altul şi vorbesc aceeaşi limbă.

— E adevărat, cred, a recunoscut colonelul. Oricum, mă interesează ce puteţi ghici şi promit că n-o să mă simt jignit.

Contele a luat o înghiţitură de vin, apoi a lăsat paharul pe

masă.

— Sunteţi din estul Georgiei, aproape sigur.

— Extraordinar! s-a ridicat plin de însufleţire colonelul. Vorbesc cu accent?

— Nu se simte. Dar armatele, ca universităţile, sunt acolo unde sunt cel mai adesea accente.

— Atunci, de ce estul Georgiei?

— Numai cineva din estul Georgiei îşi începe masa cu o sticlă de Rkatsiteli, a arătat Contele spre vin.

— Pentru că e ţărănoi?

— Pentru că îi e dor de casă.

— Ce dibaci sunteţi! a râs vizitatorul din nou.

Din nou s-a auzit un ciocănit în uşă, care s-a deschis ca să intre uriaşul, împingând un cărucior.

— A, excelent! Iată-vă!

Când Vladimir a adus căruciorul lângă masă, Contele şi-a tras scaunul în spate, dar gazda i-a făcut semn să nu se ridice. Vladimir o ridicat capacul şi a pus un platou în mijlocul mesei. Apoi a plecat, iar Colonelul a luat un cuţit şi o furculiţă.

— Să vedem. Ce avem aici? A, friptură de raţă. Mi s-a zis că cea de la Boiarski n-are rival.

— Corect. Să nu cumva să nu luaţi câteva cireşe şi o bucată de pieliţă!

Colonelul şi-a tăiat o porţie, cu cireşe şi pieliţă, după care l-a servit şi pe el.

— E absolut delicioasă! a exclamat după ce a gustat prima oară.

Contele a înclinat din cap, acceptând complimentul, în numele lui Emil.

Vizitatorul i-a făcut semn cu furculiţa.

— Aveţi un dosar foarte interesant, Aleksandr Ilici.

— Am un dosar?

— Îmi pare rău. Am foarte prostul obicei să zic aşa. Am vrut să spun că aveţi o *biografie* interesantă.

— A, da. Ei bine, viaţa, în diversitatea ei, a fost generoasă cu mine.

Colonelul a zâmbit. Apoi a început pe tonul unuia care

vrea să le facă dreptate faptelor.

— V-aţi născut la Leningrad…

— M-am născut la Sankt-Petersburg.

— A, da, sigur. La Sankt-Petersburg. Părinţii v-au murit când eraţi mic, v-a crescut bunica. Aţi fost la Lyceum, apoi la Universitatea Imperială de la… *Sankt-Petersburg.*

— Aşa este.

— Şi aţi călătorit mult, bănuiesc.

— La Paris, la Londra, la Florenţa. Cred că da.

— Iar în 1914, când aţi ieşit din ţară ultima oară, aţi fost în Franţa?

— Pe 16 mai.

— E adevărat. La câteva zile după incidentul cu locotenentul Pulonov. Spuneţi-mi, de ce l-aţi împuşcat? Nu era aristocrat, ca dumneavoastră?

Contele era uşor şocat.

— L-am împuşcat *pentru că* era aristocrat.

Colonelul a râs şi a gesticulat din nou cu furculiţa în mână.

— Eu nu m-am gândit aşa. Dar, da, iată o idee pe care noi, bolşevicii, ar trebui s-o înţelegem. Deci eraţi la Paris în timpul Revoluţiei şi la scurtă vreme după aceea v-aţi întors.

— Exact.

— Acum cred că înţeleg de ce v-aţi grăbit să vă întoarceţi: ca s-o ajutaţi pe bunica să plece în siguranţă din ţară. Dar, dacă i-aţi aranjat să-şi ia tălpăşiţa, de ce aţi rămas?

— Pentru bucătărie.

— Nu, vorbesc serios!

…

— Îmi trecuse vremea pentru plecat din Rusia.

— Dar n-aţi apucat armele de partea Albilor.

— Nu.

— Şi n-aş zice că sunteţi un laş…

— Sper că nu.

— Atunci, de ce nu aţi luat parte la păruială?

Contele n-a răspuns nimic, apoi a ridicat din umeri:

— Când am plecat la Paris, în 1914, am jurat că n-o să

mai împuşc niciodată un conaţional.

— Şi la „conaţionali” intră şi bolşevicii.

— Bineînţeles.

— Intră şi la „domni”?

— Asta e cu totul şi cu totul altceva. Dar unii dintre ei intră, cu siguranţă.

— Înţeleg. Dar din însuşi felul în care o spuneţi îmi dau seama că *eu* nu intru la „domni”. Oare de ce?

Contele a râs uşor, parcă pentru a sugera că un gentleman n-ar răspunde niciodată la o astfel de întrebare.

— Hai! a insistat vizitatorul. Iată, suntem împreună la cină, mâncăm friptură de raţă de la Boiarski şi bem o sticlă de vin georgian, ceea ce ne face prieteni vechi. Iar pe mine mă interesează sincer. Ce anume din mine vă face atât de sigur că nu sunt un domn?

Ca să-l încurajeze, s-a aplecat peste masă să-i umple din nou paharul.

— Nu e ceva anume, a vorbit Contele după o clipă. Sunt mai mult mici detalii.

— Ca într-un mozaic.

— Da. Ca într-un mozaic.

— Daţi-mi un exemplu de un asemenea mic detaliu.

Contele a luat o înghiţitură din pahar, după care l-a lăsat pe masă.

— Fiind gazdă, era un gest cât se poate de cuvenit să luaţi ustensilele de servit. Un domn şi-ar fi servit întâi oaspetele, apoi şi-ar fi pus pentru el.

Colonelul, care tocmai luase o bucăţică de friptură, a zâmbit auzind primul exemplu şi a fluturat furculiţa.

— Continuaţi! l-a îndemnat.

— Un gentleman n-ar gesticula spre cineva cu furculiţa în mână, a zis Contele, şi n-ar vorbi cu gura plină. Însă, poate cel mai important, s-ar fi prezentat la începutul discuţiei, mai ales când are un avantaj asupra oaspetelui.

Necunoscutul a pus jos tacâmurile.

— Şi am comandat un vin care nu se potriveşte, a adăugat cu un zâmbet.

— Nu, a răspuns Contele, ridicând un deget. Există multe motive pentru care se comandă o anumită sticlă de vin. Iar printre cele mai bune motive sunt amintirile de acasă.

— Atunci, permiteţi-mi să mă prezint: Osip Ivanovici Glebnikov, fost colonel în Armata Roşie şi ofiţer al Partidului, care, copil fiind în estul Georgiei, visa la Moscova, apoi, bărbat de treizeci şi nouă de ani, fiind la Moscova, visează la estul Georgiei.

— E o plăcere să vă cunosc, a răspuns Contele, întinzând mâna peste masă.

Şi-au dat mâna, după care s-au apucat din nou să mănânce. După o clipă, Contele şi-a făcut curaj:

— Aş îndrăzni să vă întreb, Osip Ivanovici, ce anume *faceţi* dumneavoastră, ca ofiţer de Partid?

— Să spunem doar că mă ocup să urmăresc anumite persoane care prezintă interes.

— A! Îmi închipui că e destul de uşor când sunt arestate la domiciliu.

— De fapt, l-a corectat Glebnikov, e mai uşor când le pui la pământ.

Contele a acceptat argumentul.

— Însă, din câte observ, a continuat colonelul, v-aţi împăcat cu situaţia.

— Şi ca student la Istorie, şi ca om convins că trebuie să trăiască în prezent, recunosc că nu petrec mult timp închipuindu-mi cum altfel ar fi putut fi. Dar îmi place să cred că există o diferenţă între a ceda în faţa unei anumite situaţii şi a te împăca cu ea.

Glebnikov a scos un hohot de râs şi a bătut uşor în masă.

— Iată! E exact genul de nuanţă pentru care am venit să cerşesc la uşa dumneavoastră.

Lăsând pe masă tacâmurile de argint, Contele şi-a privit gazda cu interes.

— Ca popor, suntem la o joncţiune foarte interesantă, Aleksandr Ilici. Avem relaţii diplomatice directe cu francezii şi englezii de şapte ani şi se pare că în curând o să avem şi cu americanii. De pe vremea lui Petru cel Mare ne comportăm ca vărul sărac de la Apus, le admirăm ideile pe

cât le admirăm şi hainele. Dar acum suntem pe punctul de a juca un alt rol. În câţiva ani, o să exportăm mai mult grâu, mai multă marfă, mai mult oţel decât oricare altă ţară din Europa. Şi suntem mult înaintea tuturor în ceea ce priveşte ideologia. Prin urmare, suntem pentru prima dată pe punctul de a ne ocupa locul care ni se cuvine pe scena lumii. Şi, când o să-l ocupăm, avem datoria să ne purtăm cu grijă şi să vorbim cu limpezime.

— O să doriţi să învăţaţi franceză şi engleză.

— Da, domnule, a ridicat Osip paharul în semn de încuviinţare. Vreau să înţeleg ce spun cei care vorbesc franceză sau engleză. Şi aş vrea să înţeleg mai ales ce vorbesc clasele privilegiate, căci ele rămân la cârmă. Aş vrea să înţeleg cum văd ele lumea, ce anume e pentru ele imperativul moral, ce apreciază şi ce dispreţuiesc. Ţine de dezvoltarea anumitor capacităţi diplomatice, dacă vreţi. Dar o persoană care are poziţia mea e mai bine să-şi arate capacităţile… discret.

— Şi eu cum v-aş putea fi de ajutor?

— Simplu. Luaţi cina cu mine o dată pe lună chiar aici! Vorbiţi-mi în franceză şi engleză. Povestiţi-mi impresiile dumneavoastră despre societăţile occidentale. În schimb…

A făcut o pauză, nu spre a sugera că nu poate face mai nimic pentru el, ci dimpotrivă, ca să insinueze că poate face foarte mult.

Contele însă a ridicat mâna ca să prevină orice discuţie despre schimburi:

— Dacă sunteţi client al restaurantului Boiarski, Osip Ivanovici, atunci, sunt deja în slujba dumneavoastră.

Absint

Când s-a dus la Şaliapin, la 12:15, din ceea ce fusese cândva o capelă pentru rugăciune şi meditaţie se auzea acum ceva ce ar fi fost de neînchipuit cu un an în urmă. Râsete, un amestec de limbi, sunete de trompetă şi clinchet de pahare – cu alte cuvinte, zarvă pestriţă.

Ce anume să fi provocat o asemenea schimbare? În cazul barului Şaliapin, trei lucruri. Primul, întoarcerea cu sufletul la gură a acelei forme muzicale americane cunoscute sub numele de jazz. După ce-şi vărsaseră mânia pe caracterul lui intrinsec decadent, la mijlocul anilor ’20 bolşevicii începuseră să-l susţină iar. Probabil ca să cerceteze îndeaproape cum poate o singură idee să cucerească lumea. În fine, dintr-un motiv sau altul, iată acum jazzul la el acasă pe micuţa scenă din fundul sălii.

Al doilea, întoarcerea corespondenţilor străini. După Revoluţie, bolşevicii îi dăduseră afară (aşa cum dăduseră afară divinităţi, îndoieli şi toate celelalte lucruri care dau bătaie de cap). Dar corespondenţii sunt o breaslă vicleană. După ce şi-au ascuns maşinile de scris, au trecut graniţa, şi-au schimbat hainele şi au numărat până la zece, au început să se întoarcă în ţară pe furiş, unul câte unul. Aşa că în 1928 s-a redeschis Biroul de Presă Străină la ultimul etaj al unei clădiri de şase niveluri, fără lift, amplasată convenabil la jumătatea drumului dintre Kremlin şi sediul poliţiei secrete, un loc care, întâmplător, era vizavi de strada pe care se afla Metropolul. Aşa că acum găseai la Şaliapin, în fiecare seară, cincisprezece membri ai presei internaţionale gata să-ţi facă capul calendar. Iar când n-avea cine să-i asculte, se aliniau la bar ca pescăruşii pe stânci şi ţipau toţi o dată.

Apoi au urmat evenimentele extraordinare din 1929. În aprilie, brusc, la Şaliapin au apărut nu una, nu două, ci trei gazde – toate tinere, toate frumoase, toate în rochii negre, deasupra genunchiului. Cu cât şarm şi cu câtă eleganţă se mişcau printre şefii de la bar, aducând o graţie anume cu

siluetele lor zvelte, cu râsul lor delicat, cu parfumul lor care se insinua din când în când. Dacă respectivii corespondenţi aliniaţi la bar mai mult vorbeau decât ascultau, într-o clipă de simbioză perfectă gazdele mai mult ascultau decât vorbeau. În parte, şi pentru că slujba lor depindea de asta, bineînţeles. Căci o dată pe săptămână aveau obligaţia să viziteze o clădire mică şi cenuşie, din colţul străzii Dzerzinski, unde un ins mic şi cenuşiu înregistra la un birou mic şi cenuşiu tot ce povesteau ele că au auzit, cuvânt cu cuvânt.[11]

Oare pentru că aveau ele obligaţia asta erau ziarişti mai precauţi sau îşi trăgeau fermoarul la gură să nu cumva să le scape vreo observaţie nelalocul ei?

Dimpotrivă. Presa străină paria zece dolari pe care din grup o să fie convocat la Comisariatul de Afaceri Interne. Iată de ce lansau provocări revoltătoare şi tot sporovăiau despre ele: unui american i-a scăpat informaţia că în curtea din spate a unei anumite *dacha* un inginer dezvrăjit construieşte un balon după specificaţii dintr-o carte de Jules

[11] Da, insul mic şi cenuşiu de la biroul mic şi cenuşiu nu numai că înregistra informaţiile strânse de chelneriţe, ci se şi asigura că ele participă de bunăvoie la întreaga operaţiune, amintindu-le care le e datoria faţă de ţară, sugerându-le cât de uşor şi-ar pierde poziţia şi, dacă era cazul, făcând câte o aluzie sinistră. Dar să nu ne grăbim să-l condamnăm pe om. Căci el n-a fost niciodată la Barul Şaliapin. Nici n-a luat masa de seară la Boiarski. El are o viaţă amărâtă, o viaţă în care toate experienţele sunt limitate şi toate senzaţiile, la mâna a doua. Pentru el, nu tu behăit de trompetă, nu tu clinchet de pahare, nu tu un genunchi de femeie tânără la vedere. Ca şi cum ar fi fost asistentul unui om de știință, misiunea lui era pur și simplu să înregistreze informațiile, iar apoi să le ofere un rezumat superiorilor, fără să adauge floricele și fără să inventeze. Ca să fim sinceri, omul nu era un trântor, fiind considerat chiar un fel de minune în departamentul lui. Căci în toată Moscova nu era nimeni care să poată întocmai un raport care să atingă acest grad de perfecțiune. Primind instrucțiuni limitate, ajunsese maestru în arta de a nu-și manifesta curiozitatea, de a-și ține în frâu glumele, de a-și tempera folosirea metaforelor, a comparațiilor și analogiilor – în esență, de a-și lucra fiecare mușchi al înfrânării poetice. În realitate, dacă i-ar fi văzut roadele muncii, reporterii ale căror cuvinte le consemna îndatoritor și-ar fi scos pălăria, ar fi înclinat din cap plini de respect și ar fi recunoscut că e un maestru al obiectivității.

Verne… Un biolog anonim, zicea altul, încrucişa o rasă de găini cu un stol de porumbei, ca să iasă o pasăre care să facă un ou dimineaţa şi să ducă un mesaj seara… Pe scurt, când erau pe lângă chelneriţe povesteau orice, adică orice se poate sublinia într-un raport care putea ateriza cu un bufnet pe un birou din Kremlin.

Stând la intrarea din Şaliapin, Contele vedea că astă-seară e şi mai mare veselie. Formaţia de jazz din colţ, care trebuia să dea ritmul, se chinuia să ţină pasul cu hohotele de râs şi palmele date pe spate. Înaintând prin vacarm, s-a apropiat de colţul mai discret al barului (unde era un stâlp de alabastru din tavan până în podea). Peste o clipă, Audrius se apleca spre el, cu braţul pe bar:

— Bună seara, Conte Rostov!

— Bună seara, Audrius! Mare sărbătoare, se pare.

Barmanul a arătat spre unul dintre americani dând din cap.

— Mr. Lyons a fost dus la biroul OGPU azi.

— La OGPU? Cum aşa?

— Se pare că la Ceainăria Perlov s-a găsit pe jos o scrisoare a lui, cu descrieri ale mişcărilor de trupă şi poziţionări ale artileriei la periferia din Smolensk. Dar când s-a pus pe masă scrisoarea şi s-a cerut o explicaţie, domnul Lyons a zis că pur şi simplu transcrisese acolo pasajul lui preferat din *Război şi pace.*

— A, da, a spus Contele zâmbind. Bătălia de la Borodino.

— De aceea a luat pisicuţa şi acum face cinste la toată lumea. Dar ce puteam face pentru dumneavoastră în seara asta?

Contele a ciocănit în bar de două ori.

— Nu ai ceva absint, nu?

Deşi vag, Audrius a ridicat din sprânceană.

Ce bine îi ştia barmanul preferinţele! Ştia că înainte de cină îi place să bea un pahar de şampanie sau un vermut sec. Ştia că după cină îi place să ia o gură de coniac până când temperatura medie din timpul nopţii scădea mult sub patru grade Celsius, moment în care trecea la un pahar de whisky sau Porto. Dar absint? În cei zece ani de când se

cunoşteau Contele nu ceruse nici măcar un singur pahar. Rar se atingea de o băutură siropoasă şi niciodată de cele verzi, de la care se zice că-ţi pierzi minţile.

Dar, profesionist ca de obicei, Audrius nu şi-a trădat mirarea decât prin uşoara ridicare din sprâncene.

— S-ar putea să-mi fi rămas o sticlă, i-a zis.

După aceea, deschizând o uşă invizibilă în zid, a dispărut în cabinetul unde-şi ţinea băuturile mai scumpe şi mai ezoterice.

Pe platforma din colţul opus barului, formaţia de jazz cânta o melodioară obraznică. Să recunoaştem, prima dată când ascultase, Contele nu simţise nicio afinitate cu jazzul. Fusese educat în spiritul admiraţiei pentru muzica de sentiment şi de nuanţă, aceea care te recompensează pentru răbdare şi atenţie cu *crescendo* şi *diminuendo, allegro* şi *adagio* măiestrit amplasate în patru momente întregi, nu un pumn de note înghesuite în treizeci de măsuri.

— Şi totuşi…

Şi totuşi, acest tip de artă îl prinsese. Ca şi corespondenţii americani, jazzul îi părea o forţă în chip firesc gregară, una puţin dezordonată, care spune primul lucru care-i trece prin cap, dar în general unul de bună-dispoziţie şi bune intenţii. În plus, nu-i păsa nici cât negru sub unghie unde a fost şi unde se duce, etalând cumva în acelaşi timp încrederea maestrului şi lipsa de experienţă a ucenicului. Atunci, cum să fie de mirare că o astfel de artă nu luase naştere în Europa?

Contele s-a trezit din reverie când a auzit pe cineva punând o sticlă pe bar.

— Absint Robette, i-a spus Audrius, întorcând sticla să vadă eticheta. Dar mă tem că n-a mai rămas decât o uncie sau două.

— Va trebui să-mi ajungă.

Barmanul a golit sticla într-un pahar cu picior.

— Mulţumesc, Audrius. Te rog să-l treci în contul meu.

— Nu e cazul. E din partea domnului Lyons.

Când Contele s-a întors să plece, un american de la pian

a început o piesuliţă sprintenă, care sărbătorea o lipsă de banane, o lipsă de banane azi[12]. Şi într-o clipă toţi ziariştii cântau cu el. Poate că în altă seară ar fi stat să se uite la festivitate, dar acum avea propria lui sărbătoare de sărbătorit. Aşa că, ţinând în mână paharul cu încărcătura lui preţioasă, a navigat prin mulţimea de umeri, atent să nu cumva să verse o picătură.

Da, se gândea el, urcând spre etajul doi, în seara asta Triumviratul are un motiv să sărbătorească…

Planul fusese întocmit cu aproape trei ani în urmă, pornind de la un comentariu mâhnit al lui Andrei, întărit şi de Emil.

— Din păcate, e imposibil, se lamentase *maître d'.*

— Da, recunoscuse bucătarul clătinând din cap.

Dar despre ce era vorba?

În total, erau cincisprezece ingrediente. Şase puteau să le smulgă din bucătăria de la Boiarski în orice perioadă a anului. Altele cinci erau disponibile în anotimpul în care se aflau. Problema spinoasă era că, deşi în general începuseră să se mai găsească mărfuri, ultimele patru ingrediente erau destul de rare.

Stabiliseră din capul locului că nu aveau să se zgârcească – nu aveau să se apuce de înlocuit ingrediente. Ori simfonie, ori linişte. Aşa că Triumviratul va trebui să aibă răbdare şi să fie cu ochii în patru. Va trebui să fie dispus să cerşească, să facă schimb, să conspire şi, dacă se impune, să recurgă la şicane. De trei ori fusese cât pe ce să-şi vadă visul cu ochii, însă visul se năruise în ultima clipă din pricina unor lucruri nevăzute (o dată au avut ghinion, o dată nu le-a ieşit compoziţia, o dată din cauza şoarecilor).

Însă la începutul săptămânii astrele păreau să se alinieze iar. Nouă ingrediente erau deja la Emil în bucătărie, iar patru eglefini întregi şi un coş de midii, în loc să poposească la Hotelul Naţional, ajunseseră din greşeală la Metropol. Zece şi unsprezece dintr-o singură lovitură. Triumviratul se reunise şi se sfătuise. Andrei putea face o

[12] *Yes! We Have No Bananas,* cântec american din 1922 (n. tr.).

favoare, Emil putea negocia un schimb, iar Contele îl putea aborda pe Audrius. Astfel, ingredientele al doisprezecelea, al treisprezecelea, al paisprezecelea… Dar al cincisprezecelea? Pentru el ar trebui să aibă acces la un magazin cu cele mai rare bunuri de lux, adică unul care-i servea pe cei mai importanţi membri de Partid. Contele s-a interesat discret la o actriţă cu anumite relaţii. Şi, *mirabile dictu,* i se strecurase pe sub uşă un plic nesemnat. Având acum toate cele cincisprezece ingrediente, răbdarea Triumviratului era pe punctul de a fi răsplătită. Într-o oră aveau să simtă iar aromele acelea sofisticate, esenţa aceea divină, impresia aceea bogată şi evazivă…

— Bună seara, tovarăşe!

Contele s-a oprit. O clipă, a ezitat. După aceea s-a întors încet, iar adjunctul directorului de la Metropol a răsărit ca din umbra unui alcov.

Aidoma opusului său de pe tabla de şah, Episcopul de la Metropol era de neclintit când venea vorba de rang sau dosar. Cu el era mereu pe diagonală: mergând în diagonală din colţ în colţ, trecând pe lângă o plantă într-un ghiveci, strecurându-se printr-o crăpătură din uşă. Dacă-l zăreai, îl zăreai numai cu coada ochiului.

— Bună seara, i-a răspuns Contele.

S-au măsurat din ochi din cap până-n picioare şi fiecăruia i s-a confirmat dintr-o privire cea mai rea bănuială despre celălalt. Aplecându-se puţin în dreapta, Episcopul şi-a luat o expresie de curiozitate leneşă.

— Ce avem aici…?

— Ce avem unde?

— În spatele dumitale.

— În spatele meu?

Contele a dus mâinile în faţă încet şi a întors palmele în sus, ca să se vadă că sunt goale. Episcopului i-a tresărit buza de sus într-un rânjet. Contele a rânjit şi el şi, înclinând politicos din cap, a dat să plece.

— La Boiarski…?

Contele s-a oprit şi s-a întors.

— Da. La Boiarski.

— Nu este închis…?

— Este. Dar cred că mi-am uitat stiloul în biroul lui Emil.

— A! Omul de litere şi-a pierdut stiloul. *Unde e acum…?* Dacă nu e în bucătărie, poate ar trebui să te uiţi în pagoda albastră de la frumosul dumitale porţelan chinezesc.

Şi, întorcându-se cu un rânjet pe faţă, Episcopul şi-a continuat drumul spre hol, în diagonală.

Contele a aşteptat până a dispărut, apoi a luat-o grăbit în direcţia cealaltă, mormăind: *„Unde e acum…? Poate în pagoda albastră…* Foarte spiritual, sunt sigur. Venind de la unul care nu e în stare să rimeze *vacă* şi *dacă.* Şi cu bulinele alea ce tot o fi?”

Încă de când fusese avansat, Episcopul îşi făcuse un obicei din a pune o elipsă la sfârşitul fiecărei întrebări. Dar ce trebuia să subînţelegi din…? Că acest semn de punctuaţie ar trebui ţinut la distanţă…? Că o propoziţie negativă n-ar trebui să se încheie niciodată…? Că, deşi pune o întrebare, n-are nevoie de răspuns, pentru că deja şi-a făcut o părere…?

Bineînţeles.

Intrând la Boiarski pe uşa pe care Andrei nu o încuiase, a traversat sala goală şi a descins în bucătărie pe uşa batantă. Acolo a dat de bucătar la masa lui, tăind o bucată de fenicul, în timp ce patru legături de ţelină aşteptau aliniate în şir cum aşteptau spartanii să dea piept cu soarta. Într-o parte se aflau fileurile de eglefin şi coşul cu midii, iar pe sobă era oala mare, de aramă, din care ieşeau norişori de abur ce umpleau aerul cu amintirea mării.

Când a ridicat privirea din fenicul, Emil a dat de ochii Contelui şi a zâmbit. Contele a văzut imediat că bucătarul e în formă. După ce la 2:00 simţise că s-ar putea să nu fie totul pierdut, la ora 12.30 noaptea acesta nu mai avusese nicio îndoială că în ziua următoare o să răsară soarele, că majoritatea oamenilor sunt buni la suflet şi că, după ce s-a spus tot şi s-a făcut tot, lucrurile se cam aşază bine.

Bucătarul n-a pierdut timp cu eticheta. Fără să se oprească din tăiat, a aplecat capul spre măsuţa pe care o adusese din biroul lui la bucătărie şi care aştepta cuminte

s-o pregătească cineva.

Dar să începem cu începutul.

Încetişor, Contele a scos paharul cu picior din buzunarul de la spate şi l-a pus pe masă.

— A! a exclamat bucătarul, ştergându-se pe mâini de şorţ.

— Ajunge?

— Trebuie să fie doar o aluzie. O trimitere. Dacă e autentic, ar trebui să fie de-ajuns.

Emil şi-a înmuiat degetul mic în absint şi a gustat o picătură.

— Perfect! a spus.

Alegând o faţă de masă potrivită din dulapul cu pânzeturi, Contele a desfăcut-o, ea a scos un *poc!* şi s-a aşezat pe masă. Aşezând locurile, bucătarul s-a apucat să fluiere o melodie, iar el a zâmbit când şi-a dat seama că e chiar melodia pe care o auzise la Şaliapin, despre lipsa de banane. Uşa de la scara din spate s-a deschis parcă la ţanc şi a intrat Andrei cu braţele pline de portocale, gata-gata să se rostogolească pe jos. Ajungând în dreptul lui Emil, s-a aplecat şi le-a dat drumul pe masa de lucru.

Cu instinctul osânditului care găseşte porţile de la închisoare deschise, portocalele s-au răspândit în toate direcţiile posibile ca să aibă şanse cât mai mari să scape. Andrei a întins braţele într-un cerc mare ca să le prindă. Dar una a sărit pe masa de lucru, direct spre absint! Emil a lăsat cuţitul şi a înşfăcat paharul exact la ţanc. Portocala, mai încrezătoare, s-a năpustit după molură, a sărit de pe masă, a căzut pe jos troncănind şi s-a oprit să-şi facă ieşirea. Dar în ultima clipă uşa care despărţea bucătăria lui de restul lumii s-a deschis spre interior şi portocala s-a dus învârtindu-se pe podea, ajungând în partea cealaltă, iar în uşă iată-l pe Episcop.

Triumviratul a îngheţat.

Făcând doi paşi spre nord prin nord-vest, Episcopul a intrat în scenă:

— Bună seara, domnilor! a spus pe cel mai prietenos ton cu putinţă. Ce vânt vă aduce pe toţi la bucătărie la ora

asta…?

— Andrei, care avusese atâta prezenţă de spirit cât să se ducă în faţa oalei care fierbea, a arătat cu mâna spre piciorul mesei de lucru.

— Facem inventarul.

— Inventarul?

— Da. Inventarul trimestrial.

— Desigur, a răspuns Episcopul cu zâmbetul lui ecleziastic. Şi la cererea cui faceţi inventarul trimestrial?

În timpul acestui schimb între Episcop şi *maître d',* Contele a băgat de seamă că Emil, care se albise la faţă când se deschisese uşa, îşi recăpăta încet-încet culoarea, începuse cu un vag roz în obraji când intrase Episcopul. Apoi se făcuse trandafiriu când acesta întrebase „Ce vânt vă aduce pe toţi la bucătărie la ora asta…?" Iar când întrebase „Şi la cererea cui…?" i se înroşiseră de indignare obrajii, gâtul şi urechile, făcându-te să te întrebi dacă prezenţa unui semn de întrebare în bucătăria lui era în sine o crimă.

— La cererea cui? a întrebat bucătarul.

Era evident că, luându-şi ochii de la Andrei şi uitându-se la Emil, Episcopul a fost nespus de mirat de transformarea suferită de bucătar. Părea că stă în cumpănă.

— La cererea cui? a repetat bucătarul şi, fără a-l slăbi din ochi pe Episcop, a întins brusc mâna să apuce cuţitul. La cererea cui!

Când Emil a făcut un pas în faţă, ridicând deasupra capului său mâna cu satârul, Episcopul s-a făcut alb ca varul. După aceea uşa de la bucătărie s-a bălăbănit în balama, iar el era deja de negăsit.

Andrei şi Contele s-au uitat la Emil. După aceea primul, cu ochii ieşiţi din orbite de uimire, a arătat cu degetul lui delicat spre mâna ridicată a bucătarului. Căci, înfierbântat de furie, acesta nu-şi înşfăcase cuţitul, ci o rădăcină de ţelină, ale cărei frunzuliţe verzi tremurau acum în aer. Iar membrii Triumviratului au izbucnit în râs cu toţii.

La ora unu noaptea conspiratorii au luat loc. Pe masa din

faţa lor se aflau o lumânare, o bucată de pâine, o sticlă de rose şi trei boluri de *bouillabaisse.*

După ce au schimbat o privire, cei trei bărbaţi au băgat lingura în farfurii toţi în acelaşi timp, doar că Emil a făcut o scamatorie. Căci, în clipa în care ceilalţi doi şi-au lăsat lingura în farfurii, el a ţinut-o pe-a lui deasupra bolului, ca să poată să observe ce reacţie au când gustă prima dată.

Ştiind foarte bine că e urmărit, Contele a închis ochii ca să-şi exprime mai clar impresiile.

Cum s-o descrie?

Întâi guşti supa – esenţa aceea care rezultă după ce s-au fiert oase de peşte, fenicul şi roşii, cu aromele lor provensale cât se poate de inimoase. După aceea savurezi fulgii moi de eglefin şi elasticitatea sărată a midiilor cumpărate de la pescari de pe docuri. Te minunezi la neobrăzarea portocalelor din Spania şi la absintul din cârciumi. Şi toate aceste impresii felurite sunt cumva adunate, compuse şi înseninate de şofran, esenţa aceea a soarelui de vară care, cules de pe dealurile Greciei şi trimis la Atena pe măgari, străbate Mediterana într-o corabie de lemn. Cu alte cuvinte, încă de la prima lingură te simţi în portul Marsiliei, unde străzile gem de marinari, hoţi şi madone, de lumina soarelui, de vară, de idiomuri şi de viaţă.

Contele a deschis ochii.

— *Magnifique!* a zis.

Andrei, care lăsase jos lingura, şi-a unit mâinile elegante într-un gest plin de respect, parcă aplaudând în tăcere.

Radios, bucătarul s-a înclinat spre prietenii lui, alăturându-li-se apoi la masa îndelung aşteptată.

În următoarele două ore, fiecare dintre cei trei membri ai Triumviratului a mâncat trei boluri de *bouillabaisse,* a băut o sticlă de vin şi a vorbit deschis.

Şi despre ce au vorbit aceşti vechi prieteni? Dar despre ce *n-au* vorbit! Au vorbit despre copilăria petrecută la Sankt-Petersburg, Minsk şi Lyon. Despre prima iubire şi a doua iubire. Despre băieţelul de patru ani al lui Andrei şi

despre lunbagoul de patru ani al lui Emil. Despre ce a fost odată ca niciodată, despre ce-ar fi dacă şi despre ce minunat e să…

Emil, care rar nu dormea la ora asta, era într-o stare de euforie fără precedent. Ascultând poveşti din tinereţe râdea cu atâta poftă, că i se lăsa capul pe umeri şi a dus la ochi colţul şervetului de două ori mai mult decât l-a dus la gură.

Şi ce *pièce de résistance* au avut? La trei dimineaţa, Andrei a pomenit în treacăt, nonşalant, aproape între paranteze, de vremurile petrecute sub acoperişul cel mare.

— Poftim? Sub ce?

— Ai spus „sub acoperişul cel mare”?

Da. De fapt, la circ.

Crescut de un tată rămas văduv, violent la beţie, Andrei fugise de acasă la şaisprezece ani şi se alăturase unui circ ambulant. În 1913, se dusese cu trupa la Moscova, unde, îndrăgostindu-se de o librăreasă din Arbat, îşi luase *adieu* de la circ. Peste două luni era chelner la Boiarski, unde şi rămăsese.

— Ce făceai la circ? l-a întrebat Contele.

— Erai acrobat? a sugerat Emil. Sau clovn?

— Îmblânzitor de lei?

— Făceam jonglerie.

— Nu se poate! a replicat bucătarul.

În loc de răspuns, *maître d’* s-a ridicat de la masă şi a înşfăcat trei portocale. A rămas în picioare, perfect drept. Sau, de fapt, se înclina un pic pentru că băuse vin, un fel de 12.02. Apoi, după o scurtă pauză, a pus în mişcare sferele.

Acum, sincer, Contele şi Emil nu prea-şi credeau pe cuvânt vechiul prieten. Dar, în clipa în care a început, n-au putut decât să se întrebe cum de nu ghiciseră până atunci. Căci Dumnezeu îi dăduse lui Andrei mâini ca să facă jonglerie. Aşa o viteză aveau, că portocalele parcă se mişcau de bunăvoie. Ori, şi mai bine, se mişcau ca nişte planete guvernate de o forţă a gravităţii care-i împingea înainte şi în acelaşi timp le ţinea să nu cadă în spaţiu, în timp ce Andrei, stând în faţa acestor planete, părea că pur şi simplu le smulge de pe orbitele lor şi peste o clipă le dă

drumul ca să-şi urmeze traiectoria lor firească.

Mâinile i se mişcau aşa de blând, aşa de regulat, că riscai oricând să te hipnotizeze. Şi, de fapt, fără ca Emil sau Contele să bage de seamă, sistemului solar i se adăugase dintr-odată încă o portocală. Iar apoi, cu un gest curtenitor, Andrei a prins toate cele patru sfere şi s-a înclinat până la talie.

Acum era rândul Contelui şi al bucătarului să aplaude.

— Dar nu făceai jonglerie cu portocale, bineînţeles, a zis cel din urmă.

— Nu, a recunoscut Andrei, punând fructele la loc cu grijă. Făceam jonglerie cu cuţite.

Contele şi Emil nici n-au apucat să-şi arate neîncrederea, că Andrei a şi scos trei lame dintr-un sertar şi le-a pus în mişcare. Şi nu erau planete. Se învârteau prin aer ca piesele unei maşinării infernale, efect subliniat de sclipirile de lumină oglindite pe suprafaţa lamelor de flacăra de la lumânare. Iar apoi, cu aceeaşi viteză cu care se puseseră în mişcare, mânerele lor s-au fixat în mâinile lui.

— Dar poţi cu patru din *astea?* l-a necăjit Contele.

Fără să scoată o vorbă, Andrei s-a întors spre sertarul cu cuţite, numai că, înainte să caute, Emil s-a ridicat în picioare. Ca un băieţel vrăjit de un magician ambulant, a ieşit sfios din îmbulzeală şi a întins cuţitul – lama aceea de aproape cincisprezece ani neatinsă de nicio altă mână de om. Ceremonios, aşa cum o cerea momentul, Andrei s-a înclinat s-o primească. Iar când a pus la lucru cele patru cuţite, Emil s-a lăsat pe spate în scaun şi, cu o lacrimă în ochi, a urmărit lama în care avea toată încrederea rostogolindu-se cu uşurinţă în spaţiu, simţind că ora asta, clipa asta, universul ăsta mai bune de atât nu pot deveni.

La trei şi jumătate dimineaţa, hâţânându-se pe scări, Contele a cotit-o spre camera lui, s-a furişat prin spaţiul închis, şi-a golit buzunarele pe raftul de cărţi, şi-a turnat un coniac şi, suspinând satisfăcut, s-a trântit pe fotoliu. Iar de pe peretele de care îi era agăţat portretul, Elena i-a răspuns cu un surâs blând, ştiutor.

— Da, da, a recunoscut el. E cam târziu şi sunt cam beat. Dar a fost o zi plină de evenimente, aş spune în apărarea mea.

S-a ridicat brusc din fotoliu, parcă pentru a fi mai convingător, şi a tras de haină.

— Vezi nasturele ăsta? Aş vrea să ştii că l-am cusut cu mâna mea.

Apoi, lăsându-se din nou pe scaun, a luat o înghiţitură din pahar şi s-a gândit: „Ştii, avea perfectă dreptate. Marina, vreau să zic. Perfectă dreptate.” A oftat din nou, apoi i-a dat nişte explicaţii surorii lui.

Încă de când a apărut obiceiul de a spune poveşti, a început el, Moartea vine pe nepusă masă. În unele basme, apare iute în oraş, îşi ia o cameră la un han, stă la pândă pe o alee ori zăboveşte pe ascuns la piaţă. După care, exact când eroul are un răgaz de-o clipă de la treburile de zi cu zi, îi face o vizită.

Toate bune şi frumoase, şi-a spus el. Numai că rar se zice în poveşti că Viaţa e exact la fel de sinuoasă ca Moartea. Şi ea poate să poarte o haină cu glugă. Şi ea poate să se furişeze în oraş, să stea la pândă pe o alee sau să aştepte în spatele vreunei cârciumi.

Păi, lui Mişka nu-i făcuse o astfel de vizită? Păi, nu-l găsise ascunzându-se după cărţile lui, nu-l momise înapoi în bibliotecă şi-l luase de mână într-un loc retras, din care se vedea Neva?

Păi, nu-l găsise pe Andrei şi nu-l trăsese spre acoperişul mare?

Golind paharul, s-a ridicat şi, când să se întindă după coniac, s-a împiedicat de raftul de cărţi.

Excusez-moi, monsieur.

Şi-a mai turnat o gură, doar un strop, nu mai mult de un strop, apoi s-a aşezat iar. După care, ridicând uşor un deget, a continuat: „Elena, din câte se pare, colectivizarea colectivelor şi deculacizarea culacilor sunt cât se poate de probabile. E chiar probabil să fie probabile. Dar inevitabil?”

Numai auzind cuvântul, a clătinat din cap cu un zâmbet de cunoscător.

„Dă-mi voie să-ţi spun ce e inevitabil. Inevitabil e că viaţa îi va face o vizită, două Ninei. O fi ea trează ca Sfântul Augustin, dar e prea atentă şi prea sensibilă pentru ca Viaţa doar să-i strângă mâna şi să plece acasă. Viaţa o să se ducă după ea în taximetru. O să se ciocnească de ea din întâmplare. O să pătrundă în sentimentele ei. Şi pentru asta o să cerşească, o să se târguiască, o să urzească şi, dacă trebuie, o s-o şicaneze. Ce lume!” a oftat în cele din urmă, înainte să adoarmă în fotoliu.

De dimineaţă, cu ochii puţin împăienjeniţi şi cu o vagă durere de cap, şi-a turnat o a doua ceaşcă de cafea, s-a aşezat pe fotoliu şi s-a lăsat pe-o parte, ca să scoată din buzunar scrisoarea de la Mişka.

Dar ia scrisoarea de unde nu-i.

Ţinea minte foarte limpede că o băgase în buzunarul interior când ieşise din hol cu o zi în urmă şi acolo rămăsese în tot timpul în care îşi cususe la loc nasturele la Marina… O fi căzut, s-a gândit, când a pus haina pe spătarul de la scaunul Annei. Aşa că, după ce băut cafeaua, a coborât la apartamentul 311 numai ca să găsească uşa deschisă, dulapurile golite şi coşurile de gunoi goale-goluţe.

Dar scrisoarea de la Mişka, pe jumătate citită, nu-i căzuse din buzunarul de la haină în camera Annei. Golindu-şi buzunarele la trei şi jumătate noaptea, când bâjbâia după coniac, se împiedicase şi scrisoarea îi alunecase între raftul de cărţi şi perete, unde avea s-o lase soarta.

Deşi poate că era la fel de bine.

Cu toate că îl emoţionaseră atât de dulce-amara plimbare a lui Mişka pe Nevski Prospekt şi versurile lui romantice, acestea nu erau nicidecum scrise de el. Erau dintr-o poezie pe care o compusese Maiakovski în 1923, stând în picioare pe scaunul lui. Iar ce-l făcuse pe Mişka să le citeze n-avea nicio legătură cu ziua în care Ecaterina îl luase prima dată de mână. Citase versurile şi scrisese scrisoarea pentru că pe 14 aprilie Vladimir Maiakovski, poetul Revoluţiei, încununat cu lauri, luase un pistol şi-şi

trăsese un glonţ în inimă.

Addenda

În dimineaţa zilei de 22 iunie, chiar când Contele se scotocea prin buzunare, căutând scrisoarea lui Mişka, Nina Kulikova şi cei trei tovarăşi ai ei urcau într-un tren ce se îndrepta spre răsărit, spre Ivanovo, plini de energie, entuziaşti şi, e limpede, foarte hotărâţi să-şi atingă scopul.

După lansarea Primului Plan Cincinal din 1928, zeci de mii de tovarăşi de-ai lor din centrele urbane trudiseră neobosiţi să construiască centrale electrice, fabrici de oţel şi de maşini grele. Când acest efort istoric îşi lua avânt, era esenţial ca regiunile producătoare de grâu din ţară să-şi facă treaba asigurând necesarul pentru cererea din ce în ce mai mare de pâine din oraşele cu salturi în producţia agricolă.

Însă pentru a pava drumul spre acest efort ambiţios, s-a spus, trebuie exilaţi un milion de culaci – profitori şi duşmani ai binelui comun, întâmplător şi cei mai pricepuţi fermieri din regiunile cu pricina. Ţăranii rămaşi, plini de ură şi suspiciune faţă de metodele nou introduse de a face agricultură, se împotriveau şi celor mai mici eforturi inovatoare. În cele din urmă, tractoarele, care anunţau o epocă nouă şi ar fi trebuit să fie câtă frunză, câtă iarbă, s-au dovedit a fi puţine la număr. Ostilă noilor provocări le era şi vremea, care a compromis producţia agricolă. Asigurarea hranei pentru oraşe era însă un imperativ, aşa că recolta absolut nemulţumitoare a fost pusă la colţ prin creşterea cotelor şi prin rechiziţii impuse cu pistolul la tâmplă.

În 1932, unirea acestor forţe intractabile avea să ducă la generalizarea condiţiilor aspre în care se făcea agricultură în provinciile din vechea Rusie şi să condamne milioane de ţărani din Ucraina să moară de foame[13].

[13] Loialitatea față de Partid a multor tineri devotați (ca Nina), care li se alăturau udarnicilor la țară, era pusă la încercare prin ceea ce puteau observa ca martori, în vreme ce mare parte din Rusia și, deci, mare parte din lume era scutită de spectacolul acestui dezastru făcut de

Dar, după cum s-a observat deja, toate acestea abia se întrezăreau la orizont. Iar când trenul în care era se apropia de Ivanovo, pe câmpurile cu grâu încolţit, care se unduia în bătaia vântului cât vedeai cu ochii, Nina era aproape copleşită de frumuseţea peisajului şi de senzaţia că viaţa ei abia începe.

mâna omului. Căci, așa cum țăranilor le era interzis să intre în orașe, gazetarilor de la oraș le era interzis să meargă la țară. Livrarea corespondenței personale se suspendase, iar ferestrele trenurilor de pasageri erau acoperite. În realitate, campania de camuflare a crizei a reușit într-o asemenea măsură, încât, atunci când s-a aflat că milioane de oameni mor de foame în Ucraina, Walter Duranty, principalul corespondent al ziarului *The New York Times* în Rusia (una dintre figurile de frunte din Barul Șaliapin), relata că aceste zvonuri despre foamete sunt grosolan exagerate și probabil că fuseseră stârnite de propagandiștii antisovietici. Astfel, lumea ridica din umeri. Și, chiar când fărădelegea mergea mai departe, Duranty câștiga Premiul Pulitzer.

1938

Apariţie neprevăzută

Începutul anilor ’30, s-o recunoaştem, n-a fost o perioadă bună în Rusia.

Pe lângă ţăranii care mureau de inaniţie, foametea din ’32 avea să provoace strămutarea populaţiei rurale la oraş, mişcare care a dus la locuinţe supraaglomerate, la lipsa produselor de bază şi chiar la huliganism. În acelaşi timp, şi cei mai zdrahoni muncitori din centrele urbane cedau sub povara nesfârşitei săptămâni de lucru[14]. Artiştii înfruntau constrângeri privitoare la ce aveau şi ce nu aveau voie să-şi imagineze. Bisericile au fost închise, reamenajate în alt scop ori demolate. Iar, când a fost asasinat eroul revoluţionar Serghei Kirov, poporul a fost curăţat de o serie de persoane de neîncredere din punct de vedere politic.

Apoi, pe 17 noiembrie 1935, la Prima Conferinţă Intersindicală a Stahanoviştilor, Stalin însuşi a declarat: *Viaţa e mai bună, tovarăşi. Viaţa e mai veselă*[15]*...*

Da, în general, o astfel de remarcă făcută de un om de stat ar trebui măturată de pe podea odată cu praful şi scama. Dar, pentru că venea de la Soso, aveai un motiv întemeiat să-i dai crezare. Căci se întâmpla frecvent ca prin remarci secundare din discursuri secundare Secretarul General al Comitetului Central al Partidului Comunist să sublinieze schimbările survenite în gândirea personală.

De fapt, cu câteva zile înainte de a susţine acest discurs, Soso văzuse în *Herald Tribune* o fotografie cu trei tinere bolşevice, plesnind de sănătate, la poarta din faţa unei fabrici, îmbrăcate în tunică şi purtând basmalele agreate de Partid. În mod normal, o astfel de fotografie i-ar fi încălzit buruienile din suflet. Dar, în contextul presei occidentale,

[14] O inițiativă pe care bolșevicii n-au reușit s-o ducă la bun sfârșit, care prevedea ca lucrul în fabrici să nu se întrerupă niciodată, așa că angajații nu aveau un număr fix de zile libere.

[15] Cuvinte rostite de Stalin însuși într-un discurs.

Secretarului Secretarilor i-a dat prin cap că această uniformă simplă i-ar putea sugera lumii că, după optsprezece ani de comunism, rusoaicele trăiau tot ca nişte ţărănci. Aşa s-au strecurat propoziţiile acelea sinistre în discurs, iar conducerea ţării a deviat.

Căci, citind în *Pravda* că viaţa e mai bună, aparatcicii atenţi au înţeles că s-a ajuns la un punct de cotitură, că, dat fiind succesul nemăsurat al revoluţiei, venise vremea ca Partidul nu numai să sprijine, ci şi să încurajeze puţin mai multă strălucire, puţin mai mult lux, puţin mai mult râs. În câteva săptămâni, pomul de Crăciun şi muzica ţigănească, ambele surghiunite de mult, au fost primite cu căldură acasă. Polina Molotova, soţia ministrului de Externe, a avut misiunea de a lansa primele parfumuri sovietice. Fabrica Lumina Nouă (cu ajutorul unei maşinării de import) a primit sarcina de a produce zece mii de sticle de şampanie pe zi. Membrii din Poliburo au schimbat uniforma militară cu costume făcute la croitor, iar fetele care munceau din greu în fabricile lor erau acum încurajate să nu mai arate ca nişte ţărănci, ci ca fetele de pe Champs-Élysées[16].

Aşa că, precum insul din *Facerea,* care a zis *Să fie asta* ori *Să fie ailaltă* şi a fost asta ori ailaltă, când a zis Soso *Viaţa e mai bună, tovarăşi,* viaţa – de fapt – chiar era mai bună!

Exemplu elocvent: Chiar în clipa asta două tinere doamne se plimbă pe Kuzneţki Most în rochii în culori strălucitoare, strânse pe talie, cu tiv pe gambă. Una etalează chiar şi o pălărie galbenă, cu borul alunecându-i seducător peste un ochi cu gene lungi. În timp ce sub picioare le forfoteşte metroul nou-nouţ, se opresc în faţa a trei dintre vitrinele mari de la TsUM, Magazinul Universal, unde se lăfăie o piramidă de pălării, o piramidă de ceasuri

[16] Mai era de curăţat ceva, e adevărat, de data asta sub conducerea înalţilor oficiali de partid şi a membrilor poliţiei secrete. De fapt, Genrikh Yagoda, mult temutul cap al NKVD, era pe punctul de a reuşi. Acuzat de trădare, conspiraţie şi contrabandă cu diamante, Yagoda avea să fie judecat public în Palatul Sindicatelor, chiar vizavi de Hotelul Metropol, considerat vinovat şi împuşcat imediat. Iar mulţi aveau să considere şi acest episod un vestitor al vremurilor mai luminoase…

şi o piramidă de pantofi cu toc.

Fetele locuiesc, fără doar şi poate, tot în apartamente ticsite şi-şi spală rochiile frumoase tot într-o chiuvetă comună, dar oare se uită ele cu ură în vitrinele magazinului? Nicidecum. Cu invidie, poate, sau cu ochii larg deschişi de mirare, dar nu cu ură. Căci uşile de la TsUM nu le mai sunt închise. De mult în slujba străinilor şi a celor mai importanţi oficiali de partid, magazinul se deschisese pentru cetăţenii de rând în ’36 – cât timp puteau plăti la casă cu valută străină, argint sau aur. De fapt, la parter e un birou cochet, unde un domn discret îţi dă credit pentru magazin la jumătate din cât valorează bijuteriile bunicii.

Vedeţi? Viaţa e mai veselă.

Aşadar, după ce au admirat ce e în vitrine şi şi-au imaginat ziua în care ar putea avea şi ele un apartament cu dulapuri în care să-şi ţină pălăriile, ceasurile şi pantofii, cele două tinere şi-au reluat plimbarea, clevetind despre cei doi tineri bine înfipţi cu care urmează să ia cina.

La Teatralnîi Proiezd, aşteaptă la colţ să se oprească o clipă şirul de automobile. După care traversează repede strada şi intră la Hotelul Metropol, unde, trecând pe lângă pupitrul portarului, în drum spre Piazza, le admiră un domn distins, cu câteva firişoare argintii în păr…

— A, sfârşitul primăverii… a rostit Contele spre Vasili (care trecea în revistă rezervările din seara aceea). După tivul de la rochiile tinerelor doamne, să tot fie peste douăzeci de grade pe Tverskaia, deşi e şapte seara. În câteva zile băieţii o să şterpelească flori din Grădinile Aleksandr şi Emil o să presare mazăre în farfurii…

— Fără îndoială, a răspuns portarul, ca un bibliotecar care se declară de acord cu un erudit.

De fapt, chiar în ziua aceea sosiseră la bucătărie primele căpşuni şi Emil dosise o mână ca să i le dea Contelui la micul dejun din ziua următoare.

— E limpede, a conchis Contele, vara bate la uşă şi vin zilele lungi şi fără griji…

— Aleksandr Ilici…

Auzindu-şi pe neaşteptate propriul nume, s-a întors şi a dat de o altă tânără, însă una în pantaloni, chiar în spatele lui. Avea peste 1,65 înălţime, păr blond, drept, ochi bleu şi emana o deosebită încredere în sine.

— Nina! a exclamat el. Ce privelişte dureroasă pentru ochi! Nu mai ştim nimic de dumneata de secole. Când v-aţi întors la Moscova?

— Putem discuta o clipă?

— Desigur…

Simţind că vizita asta are un motiv personal, a urmat-o la câţiva paşi de pupitrul portarului.

— Soţul meu… a început ea.

— Soţul! a exclamat el. V-aţi căsătorit!

— Da, a spus ea. Eu şi Leo ne-am căsătorit acum şase ani. Am lucrat amândoi la Ivanovo…

— Îl ţin minte.

Frustrată că el o tot întrerupe, ea a clătinat din cap.

— Nu v-aţi cunoscut.

— Corect. Nu ne-am cunoscut, ca să zicem aşa. Dar era acolo, cu dumneata, la hotel, chiar înainte să plecaţi.

Contele nu şi-a putut reţine un zâmbet când şi l-a amintit pe tânărul şi chipeşul căpitan Komsomol care-i trimisese pe ceilalţi înainte, ca s-o poată aştepta singur pe ea.

O clipă ea a încercat să-şi aducă aminte vizita la Metropol cu soţul ei, însă după aceea a ridicat mâna într-un gest care voia să spună că n-are nicio importanţă dacă fuseseră sau nu la hotel cu ani în urmă.

— Vă rog, Aleksandr Ilici, n-am prea mult timp. Acum două săptămâni am fost rechemaţi de la Ivanovo la o conferinţă despre viitorul planului agricol. În prima zi, Leo a fost arestat. Am aflat cu ceva eforturi că e la Lubianka, dar nu m-au lăsat să-l văd. Cum e şi firesc, am început să mă tem de ce e mai rău. Ieri însă am primit vorbă că a fost condamnat la cinci ani de muncă silnică. Diseară îl urcă într-un tren spre Sevvostlag. O să mă duc acolo după el. Am nevoie de cineva care să aibă grijă de Sofia până mă aranjez.

— Sofia?

Contele i-a urmărit privirea în partea cealaltă a holului, unde, pe un scaun cu spătar înalt, stătea o fetiţă de cinci-şase ani, cu păr negru şi piele ca fildeşul, cu picioarele atârnându-i, pentru că nu-i ajungeau până jos.

— Nu pot s-o iau cu mine acum, că trebuie să-mi găsesc de lucru şi un loc unde să stau. S-ar putea să dureze o lună-două. Dar, când mă stabilesc, mă întorc s-o iau.

Îi explicase situaţia aşa cum expui rezultatele unui experiment ştiinţific – o succesiune de fapte care, asemenea legilor gravităţii şi mişcării, ne sperie şi ne indignează. Contele însă nu şi-a mai putut ţine în frâu stupefacţia, fie şi numai din pricina vitezei cu care se desfăşurau acum detaliile: un soţ, o fiică, un arest, Lubianka, muncă silnică…

Luându-i expresia drept semn de ezitare, Nina, făptura cea mai încrezătoare în forţele proprii, l-a apucat de braţ:

— N-am la cine să mă duc, Aleksandr.

Apoi, după o pauză, a adăugat:

— Te rog!

Au traversat împreună holul spre copila de cinci-şase ani, cu păr negru, piele albă şi ochi negri ca tăciunele. Dacă i-ar fi fost prezentat Sofiei în alte împrejurări, poate că ar fi băgat de seamă, amuzându-se în sinea lui, efectele asprului spirit practic al Ninei: Sofia purta haine simple, avea părul aproape la fel de scurt ca un băiat, iar păpuşa de cârpă pe care o ţinea de gât nici nu era îmbrăcată.

Ea a îngenuncheat să-şi privească fiica în ochi. I-a pus o mână pe genunchi şi i-a vorbit aşa cum el n-o mai auzise vorbind niciodată. Cu dragoste.

— Sofia, el e unchiul Saşa, despre care ţi-am povestit de atâtea ori.

— Cel care ţi-a dat binoclul frumos?

— Da, a răspuns Nina zâmbind. Unul şi acelaşi.

— Bună, Sofia! i-a spus el.

Cât timp mama o să pregătească noua casă, i-a explicat ea, Sofia o să stea câteva săptămâni în hotelul acesta fermecător. Până se întoarce mama, ea trebuie să fie

puternică şi respectuoasă şi să-l asculte pe unchiul.

— Şi apoi o să luăm trenul lung, ca să ne ducem la tati, a zis fetiţa.

— Da, draga mea. Apoi o să luăm trenul lung, ca să ne ducem la tati.

Sofia se străduia să fie tare ca mama ei, dar încă nu-şi putea stăpâni emoţiile la fel de bine ca ea. Deşi nu i-a pus nicio întrebare, deşi n-a rugat-o, deşi nu s-a arătat descurajată, când a dat din cap în semn că înţelege, îi curgeau lacrimi pe obraji.

Nina i-a şters cu degetul mare lacrimile dintr-o parte, iar din cealaltă şi le-a şters ea singură cu podul palmei. Mama a privit-o în ochi până a fost sigură că nu mai plânge. Apoi, dând din cap o dată, a sărutat-o pe frunte şi l-a condus pe Conte câţiva paşi.

— Aici sunt lucrurile ei, i-a zis, întinzându-i o geantă din pânză cu barete de umăr, un fel de raniţă pe care o purtau soldaţii în spate. Şi probabil c-ar fi bine să luaţi şi asta, i-a înmânat ea o fotografie fără ramă. Poate e mai bine s-o păstraţi. Habar n-am, va trebui să hotărâţi.

L-a apucat iar de braţ, apoi a străbătut holul cu pasul cuiva care speră să-şi lase loc să se răzgândească.

Contele a urmărit-o ieşind din hotel şi ducându-se spre Piaţa Teatrului, aşa cum o urmărise în urmă cu opt ani. Când nu s-a mai zărit, s-a uitat la fotografia pe care o ţinea în mână. Nina cu soţul ei, tatăl Sofiei. După chipul ei, era o fotografie de-acum câţiva ani. Şi-şi mai dădea seama că avusese dreptate numai pe jumătate. El îi văzuse soţul cu atâţia ani în urmă, în holul de la Metropol, numai că ea nu se măritase cu căpitanul cel chipeş, ci cu tinerelul amărât, cu şapcă de pescar, care-i recuperase atât de nerăbdător haina.

Tot acest schimb, început când Nina îi rostise numele şi încheiat când ieşise pe uşile hotelului, nu durase nici cincisprezece minute. Contele abia dacă avusese o clipă să se gândească la ce fel de angajament i se cere.

Chiar dacă doar pentru o lună sau două. N-o să răspundă de educaţia fetei, de educaţia ei morală ori religioasă. Dar

sănătatea şi confortul? De ele o să răspundă şi dacă ar trebui să aibă grijă de ea chiar şi o singură seară. Ce trebuia să mănânce? Unde să doarmă? Astă-seară era liber, dar unde o s-o lase mâine-seară, când trebuia să-şi pună haina albă de la Boiarski?

Dar să ne imaginăm că, înainte să se învoiască, ar fi avut timp să înţeleagă împrejurările în toată amploarea lor, să ia în calcul fiecare provocare şi fiecare obstacol, să-şi recunoască lipsa de experienţă, să-şi dea seama că, din câte se pare, el e persoana cel mai puţin potrivită, cel mai slab dotată şi cu cea mai proastă situaţie din toată Moscova care să aibă grijă de un copil. Dacă ar fi avut timpul şi prezenţa de spirit să cântărească toate astea, ar fi refuzat-o pe Nina?

Nici măcar nu i-ar fi trecut prin cap s-o dezamăgească.

Cum ar fi putut?

Ea era prima femeie care, o copiliţă fiind, traversase Piazza fără nicio şovăire ca să devină prietena lui, care-i arătase cotloanele secrete ale hotelului şi-i înmânase, la propriu, cheia de la misterele lui. Când un asemenea prieten te caută să-ţi ceară ajutorul, mai ales când e unul căruia nu-i vine uşor să ceară favoruri în clipe de restrişte, nu există decât un singur răspuns acceptabil.

A strecurat fotografia în buzunar. Şi-a îndreptat ţinuta. După aceea s-a întors şi a găsit-o pe fetiţa de care de-acum răspundea cu ochii din cap.

— Ei bine, Sofia, ţi-e foame? Ai vrea ceva de mâncare?

Ea a clătinat din cap.

— Atunci, ce-ar fi să urcăm să ne instalăm?

A ajutat-o să coboare de pe scaun şi a condus-o pe hol. Dar, când să urce, a băgat de seamă că a făcut ochii mari când s-au deschis uşile de la ascensor, dând la iveală doi dintre clienţii locului.

— Ai mai urcat vreodată cu ascensorul? a întrebat-o.

Strângând gâtul păpuşii, Sofia a clătinat iar din cap.

— În cazul acesta…

Ţinând uşa deschisă, i-a făcut semn să intre. Cu o expresie de curiozitate precaută, micuţa a intrat, i-a făcut

loc şi lui şi apoi a urmărit cum se închid uşile.

Cu un gest teatral şi cu îndemnul *Presto!,* el a apăsat pe buton, la etajul cinci. Liftul s-a hurducat, punându-se în mişcare. Sofia s-a îndreptat, după care s-a aplecat puţin spre dreapta ca să vadă etajele ce veneau unul după altul.

— *Voilà!* a zis el peste o clipă, când au ajuns la destinaţie.

Conducând-o pe culoar şi prin clopotniţă, a îndemnat-o să meargă înainte. Însă ea, după ce s-a uitat spre scara îngustă, în spiralală, s-a întors spre el şi a ridicat mâinile, făcându-i semnul acela internaţional care înseamnă *Ridică-mă în braţe.*

— Hmmm… şi-a zis el, dar apoi, deşi avea şi el o vârstă, a ridicat-o în braţe.

Sofia a căscat.

Odată ajunşi în camera lui, a lăsat-o pe pat, a pus pe biroul Marelui Duce raniţa cu lucrurile ei, apoi i-a spus că se întoarce imediat. A ieşit pe culoar şi a scos din cufăr o pătură groasă. Avea de gând să-i facă un pătuţ pe podea, lângă al lui, şi să-i împrumute o pernă. Nu trebuia decât să aibă grijă să nu calce pe ea, dacă se trezeşte noaptea.

Dar n-ar fi trebuit să-şi facă griji să nu calce pe ea. Căci, atunci când s-a întors cu pătura, ea deja adormise în aşternuturile lui.

Ajustări

Nicicând n-a fost mai bine-venită o bătaie de clopot. Nu la Moscova. Nu în Europa. Nu în lumea toată. Când a dat piept cu americanul Dempsey, francezul Carpentier nici că s-ar fi putut simţi mai eliberat auzind clinchetul ce anunţa sfârşitul celei de-a treia runde, nu mai mult decât s-a simţit Contele auzind clopotele de la biserică vestind sfârşitul supunerii faţă de Frederic cel Mare.

Ce anume avea copila asta, de făcea un om în toată firea să numere cu grijă minutele rămase până la masa de prânz? O fi trăncănind fără noimă? S-o fi fâţâind tot într-o chicoteală? O fi plângând sau o fi apucat-o tremuratul la cea mai mică provocare?

Dimpotrivă. Era tăcută.

Neliniştitor de tăcută.

Când s-a trezit, s-a ridicat, s-a îmbrăcat şi şi-a făcut patul fără să scoată o vorbă. Când i-a adus micul dejun, a ciugulit din biscuiţi ca o călugăriţă de la trapiste. Apoi, după ce şi-a curăţat în linişte farfuria, s-a urcat pe scaunul lui de birou, s-a sprijinit în mâini şi l-a privit tăcută. Şi ce mai privire! Cu irisurile ei întunecate şi rău prevestitoare ca adâncurile, era nespus de tulburătoare. Parcă spunea, fără sfiiciune şi fără nerăbdare: *Şi acum, unchiule Aleksandr?*

Da, într-adevăr, şi acum? Căci, după ce şi-au făcut patul şi şi-au ronţăit biscuiţii, aveau toată ziua în faţă. 16 ore, 960 de minute, 57.600 de secunde!

Un gând descurajant, fără doar şi poate.

Dar cine era Aleksandr Rostov, dacă nu un talentat maestru în arta conversaţiei? La nunţile şi la aniversările de la Moscova şi Sankt-Petersburg îl aşezau inevitabil lângă cel mai recalcitrant invitat la masă. Lângă mătuşile puritane şi lângă unchii pompoşi. Lângă ursuzi, lângă caustici şi lângă sfioşi. De ce? Pentru că puteai avea încredere că Aleksandr Rostov o să-şi atragă comesenii, în orice dispoziţie s-ar afla ei, într-o conversaţie însufleţită.

Dacă s-ar întâmpla să stea lângă Sofia la un dineu ori

într-un vagon de tren ce străbate peisajul rural, ce ar face? Ar întreba-o despre viaţa ei, normal: De unde sunteţi, dragă prietenă? Din Ivanovo, spuneţi. N-am fost niciodată acolo, deşi mi-am dorit întotdeauna să ajung acolo. În ce anotimp e cel mai bine să faci o vizită? Şi ce ar fi de văzut acolo?

— Aşadar, ia ziceţi-mi… a început el cu un zâmbet, când Sofia a făcut ochii mari.

Numai că, exact în clipa în care rostea cuvintele, se răzgândea. Era limpede că nu stă lângă Sofia la o cină festivă sau într-un vagon de tren. Ea era o copilă care, primind prea puţine explicaţii, fusese dezrădăcinată din căminul ei. Iar să te apuci s-o întrebi despre obiectivele turistice şi anotimpurile de la Ivanovo ori despre viaţa de zi cu zi alături de părinţii ei ar însemna aproape sigur s-o provoci să facă anumite asociaţii triste, să-i trezeşti sentimente de dor şi de pierdere.

— Aşadar, ia ziceţi-mi… a reluat, simţind că-l ia ameţeala când ea face ochii şi mai mari.

Numai că inspiraţia a venit la ţanc:

— Cum o cheamă pe păpuşă?

— N-are nume.

— Poftim? N-are nume? Nu se poate! *Sigur* are un nume.

Sofia s-a uitat la el o clipă, după care a înclinat capul ca un vultur.

— De ce?

— De ce? a repetat Contele. Ca să i te poţi adresa. Ca s-o poţi invita la ceai, ca s-o poţi striga din partea cealaltă a încăperii, ca să poţi vorbi despre ea când nu e de faţă şi ca să te rogi pentru ea. Din toate motivele pentru care e bine să ai un nume.

Ea a rămas pe gânduri, iar el s-a aplecat în faţă, gata să dezvolte subiectul până în cele mai mici detalii. Dar, dând din cap aprobator, fetiţa a anunţat:

— O să-i zic Puşa.

Apoi s-a uitat la el cu ochii ei mari, albaştri, vrând parcă să întrebe: *Acum, că s-a hotărât, ce urmează?*

El s-a aplecat în scaun şi s-a apucat să scotocească prin amplul catalog de întrebări oarecare, renunţând la una câte

una. Dar, spre norocul lui, a băgat de seamă că fetiţei i-au alunecat ochii aproape pe furiş la ceva din spatele lui.

Discret, s-a uitat într-acolo.

Elefantul de abanos, şi-a dat seama zâmbind. După ce-şi petrecuse toată viaţa la ţară, probabil că Sofia nu-şi închipuise niciodată că un astfel de animal chiar există. *Ce fel de creatură fantastică o fi?* se va fi întrebat ea. O *fi mamifer sau reptilă? Adevăr sau basm?*

— Ai mai văzut aşa ceva? a întrebat-o el, făcând un gest în spate şi oferindu-i un surâs.

— Un elefant? a zis ea. Sau o veioză?

— Un elefant, a răspuns el, dregându-şi glasul.

— Numai în cărţi, a recunoscut ea, puţin abătută.

— A… Ei bine, e un animal extraordinar. O minune a creaţiei.

Ea se arăta nespus de interesată, iar el s-a lansat într-o descriere a speciei, ilustrându-i fiecare trăsătură cu o mişcare a braţelor:

— Originar din Continentul Negru, un exemplar adult poate cântări peste patru tone şi jumătate. Are picioarele groase ca trunchiurile de copac şi face baie trăgând cu trompa apă, pe care apoi o pulverizează în aer…

— Tu ai văzut vreun elefant? l-a întrerupt ea cu toată însufleţirea. Pe Continentul Negru?

Contele s-a foit.

— Nu chiar pe Continentul Negru…

— Atunci, unde?

— În diverse cărţi…

— A, a răspuns Sofia, închizând subiectul cu eficienţa unei ghilotine.

…

…

El s-a întrebat o clipă ce fel de minune i-ar putea aprinde imaginaţia, însă una pe care s-o fi văzut cu ochii lui.

— Ţi-ar plăcea să asculţi o poveste despre o prinţesă? i-a sugerat.

— Epoca nobililor a fost înlocuită de epoca oamenilor de rând, a răspuns ea, îndreptându-şi spatele, cu mândria celei

care-şi recită corect orarul. A fost inevitabil din punct de vedere istoric.

— Da, a spus Contele, aşa am auzit.

…

…

— Îţi plac pozele? a întrebat-o, luând un ghid ilustrat al Luvrului, pe care-l împrumutase de la subsol. Ai aici provizii pentru o viaţă. Ce-ar fi să te cufunzi în el cât mă spăl eu?

Fetiţa s-a mişcat puţin ca s-o aşeze pe Puşa, după care a luat hotărâtă cartea.

Retrăgându-se în siguranţa sălii de baie, el şi-a scos cămaşa, s-a spălat de la mijloc în sus şi şi-a clăbucit obrajii, îngăimând în tot acest timp ghicitoarea zilei: „Deci nu are mai mult de treisprezece kilograme, nu depăşeşte nouăzeci de centimetri în înălţime, toate lucrurile ei dintr-o geantă ar încăpea într-un singur sertar, rar vorbeşte din proprie iniţiativă, iar inima nu-i bate mai tare decât bate o inimă de pasăre. Deci cum se face că ocupă atât spaţiu?”

Odată cu trecerea anilor, ajunsese să creadă că încăperile lui sunt destul de generoase. Dimineaţa găzduiau fără greutate douăzeci de genuflexiuni şi douăzeci de întinderi, un mic dejun tihnit şi lectura unui roman într-un balansoar. Seara, după lucru, acolo se adunau avânturi ale fanteziei, amintiri de călătorie şi reflecţii despre istorie, toate încununate noaptea de un somn zdravăn. Şi totuşi, micuţa vizitatoare, cu raniţa şi cu păpuşa ei ponosită, schimbase cumva fiecare dimensiune a camerei. Făcuse tavanul să coboare şi în acelaşi timp podeaua să urce, aşa cum făcuse pereţii să intre înăuntru, astfel că oriunde spera să se mişte dădea de ea. Trezindu-se după o noapte capricioasă în care dormise pe jos, când era gata să treacă la gimnastica de dimineaţă, iat-o în locul pentru exerciţii. La micul dejun fetiţa a mâncat mai mult decât porţia ei de căpşuni, iar apoi, tocmai când el era pe punctul de a-şi înmuia al doilea biscuit în a doua ceaşcă de cafea, a văzut în ochii ei cât tânjeşte după el, aşa că n-a avut încotro şi a întrebat-o dacă l-ar vrea ea. Iar când să se aşeze în sfârşit în balansoar, cu o carte în mână, se aşezase ea deja,

uitându-se la el, în aşteptare.

Dar, surprinzându-se de unul singur că gesticulează apăsat cu pământuful de bărbierit spre propria lui reflexie din oglindă, Contele a îngheţat.

Doamne, Dumnezeule! s-a gândit. Oare e cu putinţă? Deja?

La patruzeci şi opt de ani?

Oare e cu putinţă, Aleksandr Rostov, să fii încremenit în tabieturi?

Când era tânăr, prezenţa unui suflet nu l-ar fi deranjat *niciodată.* Căuta companie plăcută din clipa în care făcea ochi.

Când citea în fotoliu, nu-l deranja nicio întrerupere. De fapt, prefera să citească având un mic zgomot de fundal. Un vânzător care-şi strigă marfa pe stradă, un pian care se aude dintr-un apartament vecin ori, cel mai bine, nişte paşi pe scară, paşi care, după ce urcaseră iute două şiruri de trepte, se opreau dintr-odată, sunau la el la uşă şi explicau fără să-şi tragă sufletul că-l aşteaptă la colţ patru prieteni într-o trăsură. (La urma urmei, nu de-asta sunt numerotate paginile în cărţi? Ca să găseşti mai uşor locul după o întrerupere rezonabilă?)

Cât despre obiecte, nu-i păsa de ele nici cât negru sub unghie. Era primul care-i împrumuta unei cunoştinţe o carte ori o umbrelă (fără să-i pese că, de la facerea lumii şi până în prezent, nicio cunoştinţă nu-i înapoiase niciodată vreo carte ori vreo umbrelă).

Şi tabieturi? Se lăudase că el n-a avut în viaţa lui aşa ceva. Azi poate să ia micul dejun la zece, iar mâine la două după-amiaza. La restaurantele preferate nu comandase în viaţa lui acelaşi fel de mâncare de două ori într-un anotimp. Prefera să umble prin meniuri cum umbla domnul Livingstone prin Africa şi Magellan pe şapte mări.

Nu, la douăzeci şi doi de ani, Contele Aleksandr Rostov n-ar fi putut fi deranjat, întrerupt ori scos din ritm. Fiindcă fiecare prezenţă neaşteptată, fiecare comentariu neaşteptat şi fiecare întorsătură de situaţie neprevăzută erau binevenite ca un joc de artificii pe cerul de vară, ca un

lucru de care trebuie să te minunezi şi care să te încânte.

Dar, din câte se pare, acum nu mai era aşa…

Un colet de treisprezece kilograme, care sosise neanunţat, i-a smuls vălul de pe ochi. Fără ca el să bage de seamă – fără să recunoască, fără să vrea, fără să-i dea voie –, rutina pusese stăpânire pe viaţa lui de zi cu zi. Acum, se pare, lua micul dejun la oră fixă. Trebuia, se pare, să-şi bea cafeaua şi să-şi ronţăie biscuiţii fără să fie întrerupt. Trebuia să citească stând pe un anumit fotoliu, înclinat într-un anumit unghi şi doar un porumbel scurmând cu picioruşele lui putea să-l deranjeze. Trebuia să se bărbierească întâi pe obrazul drept, apoi pe obrazul stâng şi numai după aceea să treacă sub bărbie.

În acest scop şi-a lăsat acum capul pe spate şi a ridicat aparatul de ras, dar, schimbând unghiul privirii, a zărit doi ochi adânci holbându-se la el din faţa oglinzii.

— Sfinte Sisoe!

— Am terminat pozele, i-a spus ea.

— Care?

— Toate.

— Toate! a fost acum rândul lui să facă ochii mari. Splendid!

— Cred că e pentru tine, i-a zis ea, întinzându-i un plic mic.

— De unde?

— L-a strecurat cineva pe sub uşă…

Când l-a luat în mână, şi-a dat seama că e gol, dar, în loc de adresă, pe el scria cu litere tremurate *La trei?.*

— A, da, a răspuns el, îndesându-l în buzunar. O chestiune măruntă.

După aceea i-a mulţumit fetiţei într-un fel care-i dădea de înţeles că acum poate să se întoarcă. Iar ea a răspuns „Mulţumesc” într-un fel care arăta că n-avea de gând să se întoarcă nicăieri.

Astfel a sărit Contele din pat şi a bătut din palme când a mijit amiaza.

— Exact! a zis. Ce-ar fi să luăm prânzul? Sigur eşti moartă de foame. Cred că Piazza o să te încânte. Piazza,

care e mai mult decât un simplu restaurant, a fost construită ca o prelungire a oraşului – a grădinilor, a pieţelor, a drumurilor lui.

Descriindu-i mai departe avantajele, a observat însă că Sofia se holba mirată la ceasul tatălui lui. Iar când au trecut pragul ca să meargă jos, s-a uitat iar în urmă, apoi a ezitat, parcă gata-gata să întrebe cum de un obiect atât de delicat poate scoate un sunet atât de fermecător.

Ei bine, s-a gândit el când a închis uşa, dacă vrea să afle secretele ceasului care sună de două ori, a venit unde trebuie. Căci Contele nu ştia numai câte ceva despre cronometrie, ci absolut tot ce trebuie să ştie despre acest…

— Unchiule Aleksandr! i-a zis Sofia pe tonul blând pe care-l au oamenii când dau o veste nefericită. Mă tem că s-a stricat ceasul.

— S-a stricat? Nu, nu, te asigur că merge *perfect.* E făcut de meşteşugari renumiţi în toată lumea pentru precizia lor.

— Nu ceasul, i-a explicat el. Soneria s-a stricat.

— Dar tocmai a sunat frumos.

— Da, a sunat la *amiază.* Dar n-a sunat la nouă, la zece şi la unsprezece.

— A! a răspuns el zâmbind. Normal, ai mare dreptate, draga mea. Dar, vezi tu, e un ceas care sună de două ori. A fost făcut acum mulţi ani, după indicaţiile tatălui meu, ca să sune doar de două ori pe zi.

— Dar de ce?

— Într-adevăr, de ce, dragă prietenă, de ce? Uite cum facem. Mergem la Piazza, unde, după ce comandăm şi ne facem comozi, o să investigăm tot despre el, de ce, unde şi cum. Căci pentru plăcerea unui prânz civilizat nimic nu e mai important decât un subiect vesel de conversaţie.

La ora 12:10, în Piazza încă nu era forfotă şi poate că a fost bine, din moment ce Contele şi Sofia au primit o masă excelentă şi s-au bucurat de toată atenţia lui Martin, un chelner nou şi priceput, care i-a ţinut scaunul fetiţei să se aşeze, un gest de o politeţe admirabilă.

— Nepoata mea, i-a explicat Contele când ea s-a uitat de

jur-împrejur nespus de uimită.

— Am şi eu una de şase ani, i-a răspuns Martin cu un surâs. Vă las o clipă.

Acum, sigur, Sofia nu era, totuşi, de pe altă lume ca să nu fi văzut elefanţi, dar ceva ca Piazza nu văzuse în viaţa ei. Nu se minuna numai de dimensiunile şi eleganţa sălii, ci de fiecare detaliu ce părea să sfideze bunul-simţ: un tavan din sticlă, o grădină tropicală în interior, o fântână în mijlocul unei camere!

După ce a trecut în revistă paradoxurile din Piazza, parcă a înţeles instinctiv că un astfel de decor merită o purtare elevată. Căci a luat dintr-odată păpuşa de pe masă şi a pus-o pe scaunul gol din dreapta. Când el a tras şervetul de sub tacâmurile din argint şi şi l-a întins în poală, a făcut şi ea la fel, având grijă mai ales să nu cumva să se ia la ceartă furculiţa şi cuţitul. Iar după ce i-au dat comanda lui Martin, când Contele a spus „Mulţumim foarte mult, bunul meu domn”, Sofia a făcut la fel, repetând cuvânt cu cuvânt. Iar apoi s-a uitat la el, aşteptând:

— Şi acum?

— Şi acum ce, draga mea?

— Acum o să-mi povesteşti despre ceasul care sună de două ori?

— A, da. Exact.

Dar cu ce să înceapă?

Cu începutul, fireşte.

Ceasul care sună de două ori, i-a explicat el, fusese comandat de tatăl lui de la o firmă venerabilă din Breguet. Înfiinţându-şi magazinul la Paris, în 1775, aceasta a ajuns foarte repede renumită în lumea întreagă nu numai pentru precizia cronometrelor ei (adică pentru acurateţea ceasurilor ei), ci şi pentru mijloacele elaborate prin care ceasurile pe care le făcea puteau semnala trecerea timpului. Avea ceasuri care anunţau nu numai ora exactă, ci şi trecerea unei jumătăţi de oră sau a unui sfert. Avea ceasuri care arătau fazele lunii, succesiunea anotimpurilor şi ciclul flux-reflux. Însă când s-a dus la magazin, în 1882, tatăl lui a lansat un cu totul alt fel de provocare pentru

companie: un ceas care să sune de două ori pe zi.

— *De ce* să ceară aşa ceva? a întrebat Contele (anticipând întrebarea preferată a micuţei ascultătoare).

Foarte simplu. Tatăl lui credea că omul trebuie să aibă mare grijă de viaţă, dar nu şi de ceas. Creatorul nostru rezervase ceasurile dimineţii pentru trudă, credea el, cunoscător al stoicilor şi al lui Montaigne. Adică, dacă te trezeai nu mai târziu de şase, mâncai ceva uşor, după care lucrai fără întrerupere, înseamnă că la ora prânzului ziua de muncă era gata.

În concepţia tatălui său, aşadar, ora douăsprezece pe care o vestea ceasul era un moment de judecată. Când suna de douăsprezece, omul harnic putea să se laude că a folosit cum se cuvine dimineaţa şi să ia masa de prânz cu conştiinţa curată. Omul neserios însă, cel care-şi petrecuse dimineaţa în pat ori la masă, cu trei gazete sau trăncănind leneş în salon, nu putea decât să-i ceară iertare Domnului.

După-amiaza, socotea tatăl Contelui, omul nu trebuia să se lase condus de ceasul de la vestă, de parcă minutele ar fi nişte gări dintr-un traseu de tren. Dimpotrivă, pentru că, aşa cum se cade, a fost harnic înainte de prânz, ar trebui să fie înţelept şi să se bucure de libertate după-amiaza. Adică să se plimbe printre sălcii, să citească o scriere nemuritoare, să stea de vorbă cu un prieten în pergolă ori să cugete lângă foc, dedându-se acelor îndeletniciri care n-au oră fixă şi care-şi hotărăsc singure începutul şi sfârşitul.

Şi când suna a doua oară?

Omul n-ar trebui să-l audă niciodată, asta credea contele. Dacă ţi-ai trăit cum se cuvine ziua, punându-te în slujba trudei, a libertăţii şi a Domnului, ar trebui să dormi dus cu mult înainte de miezul nopţii. Aşa că a doua oară ceasul care sună de două ori suna, fără doar şi poate, ca să te mustre. *De ce eşti treaz?* te întreba el. *Ai fost atât de nesăbuit cu ceasurile de la lumina zilei, că acum trebuie să alergi după lucruri pe care să le faci pe întuneric?*

— Viţelul dumneavoastră.

— A! Mulţumesc, Martin.

Aşa cum se cuvine, chelnerul a pus primul fel de

mâncare în faţa Sofiei, iar pe al doilea, în faţa lui. După care a zăbovit lângă masa lor puţin mai mult decât era cazul.

— Mulţumesc, a repetat Contele ca să-i dea de înţeles cât se poate de manierat că n-ar mai trebui să rămână, dar când a luat tacâmurile din argint şi s-a apucat să-i povestească fetiţei cum stăteau el şi sora lui lângă ceasul care sună de două ori în ultima noapte din decembrie ca să fie acolo când sună de Anul Nou, Martin s-a apropiat şi mai mult.

— Da? a întrebat Contele, oarecum scos din răbdări.

— Să… a ezitat chelnerul. Să-i tai carnea tinerei domnişoare?

Contele s-a uitat peste masă, acolo unde, cu furculiţa în mână, fetiţa se holba în farfurie. *Mon Dieu!* şi-a zis în sinea lui.

— Nu-i nevoie, prietene. Mă ocup eu.

După ce Martin s-a înclinat şi s-a îndepărtat, s-a dus la ea şi din câteva mişcări i-a tăiat repede carnea de viţel în opt bucăţi. Apoi, chiar când să lase cuţitul, s-a răzgândit şi a tăiat cele opt bucăţi în şaisprezece. Până să se aşeze iar la locul lui, ea mâncase deja patru.

Prinzând putere, Sofia a declanşat acum o cascadă de *de ce*-uri. De ce e mai bine să lucrezi dimineaţa şi să te bucuri de natură după-amiaza? De ce-ar citi un om trei gazete? De ce să te plimbi pe sub sălcii, şi nu pe sub alţi pomi? Şi ce e aceea o pergolă? Ceea ce a adus întrebări suplimentare despre Ceasul Leneş, Contesă şi Elena.

În principiu, bariera interogaţiilor nu se recomandă, era de părere Contele. Ele singure, cuvintele precum *cine, ce, de ce, când* şi *unde* nu pot face o conversaţie. Însă, răspunzând la nesfârşitul şir de curiozităţi exprimate de Sofia, schiţându-i pe faţa de masă cu dinţii de la furculiţă aşezarea moşiei Ceasul Leneş, descriindu-i membrii familiei cu trăsăturile lor şi diverse tradiţii, a băgat de seamă că fetiţa era absolut, literalmente, fermecată. Ce nu reuşiseră elefanţii şi prinţesele reuşise, pare-se, viaţa de la Ceasul Leneş. Şi, ca prin minune, i-a dispărut din farfurie friptura de viţel.

După ce a luat farfuriile goale, Martin a venit să-i întrebe dacă ar dori un desert. Contele s-a uitat la ea cu un zâmbet, crezând că n-o să rateze ocazia. Dar ea şi-a muşcat buza de jos şi a clătinat din cap în semn de refuz.

— Eşti sigură? a insistat el. Îngheţată? Prăjiturele? O felie de tort?

Dar, foindu-se un pic pe scaun, Sofia clătinat iar din cap.

Iată noua generaţie, se gândea el ridicând din umeri când i-a înapoiat chelnerului meniul pentru desert.

— S-ar zice că am terminat.

Martin a luat meniul, dar a mai rămas şi de data asta. Apoi, întorcându-se discret cu spatele la masă, s-a aplecat spre el, în mod clar vrând să-i spună ceva la ureche.

Sfinte Sisoe! şi-a zis Contele. Acum ce-o mai fi?

— S-ar putea să fie cazul ca nepoata dumneavoastră să se ducă…

— Să se ducă? Unde să se ducă?

— La… toaletă, a ezitat chelnerul.

Contele s-a uitat la el, apoi la fetiţă.

— Sofia, i-a sugerat el, mergem la toaleta pentru doamne?

Ea, muşcându-şi în continuare buza, a dat din cap că da.

— Ai nevoie să… te însoţesc înăuntru? a întrebat-o, după ce a condus-o pe hol.

Fetiţa a refuzat şi a dispărut după uşa toaletei.

Cât a aşteptat-o, Contele s-a boscorodit că e aşa de greu de cap. Nu numai că nu-i tăiase carnea în farfurie şi n-o dusese la toaletă, ci nu-i trecuse prin cap nici s-o ajute să-şi desfacă bagajul, căci era îmbrăcată exact cum fusese cu o zi în urmă.

— Şi mai zici că eşti chelner… şi-a spus.

Peste o clipă a apărut Sofia, părând eliberată. Dar apoi a şovăit asemenea cuiva care nu ştie dacă se cade sau nu să pună o anumită întrebare, deşi, din câte se pare, era mare amatoare de întrebări.

— Ce e, draga mea? Ce nu-ţi dă pace?

Ea a mai şovăit un moment, apoi şi-a făcut curaj:

— Mai putem să luăm desert, unchiule Aleksandr?

Acum Contele a fost cel care a părut eliberat.
— Desigur, draga mea. Desigur.

Ascensiune, coborâre

La două, când a deschis uşa de la biroul ei şi a dat cu ochii de Conte în prag, însoţit de o fetiţă cu o păpuşă ponosită, pe care o ţinea strâns de gât, Marina a fost atât de surprinsă, că ochii aproape i s-au aliniat ca planetele.

— A, Marina! a început el, ridicând din sprâncene cu subînţeles. O mai ţineţi minte pe Nina Kulikova? Permiteţi-mi să v-o prezint pe fiica ei, Sofia. O să stea cu noi la hotel o vreme...

Mamă a doi copii, Marina n-avea nevoie să-i facă el semn că în viaţa copilei se întâmplase ceva important. Vedea însă şi că fetiţa e curioasă să afle ce e ţăcănitul care se-aude din celălalt capăt al camerei.

— Ce plăcere să facem cunoştinţă, Sofia! i-a zis ea. Am cunoscut-o bine pe mama ta când avea doar câţiva ani mai mult decât ai dumneata acum. Dar, ia spune-mi, ai văzut vreodată o maşină de cusut?

Fetiţa a clătinat din cap.

— Bine. Atunci, dă-mi voie să-ţi arăt eu!

Luând-o de mână, a dus-o în partea cealaltă a camerei, unde croitoreasa ei repara o perdea de un albastru regal. Aplecându-se ca să fie la înălţimea ei, i-a arătat diverse părţi ale maşinii de cusut şi i-a explicat ce fac ele. Apoi, rugând-o pe tânăra croitoreasă să-i prezinte colecţia lor de materiale şi nasturi, s-a întors la Conte cu o expresie cercetătoare.

În şoaptă, el i-a povestit repede întâmplările din ziua precedentă.

— Înţelegeţi în ce necaz sunt, a conchis el.

— Înţeleg în ce necaz e Sofia, l-a corectat ea.

— Da, aveţi mare dreptate, a recunoscut el spăsit.

Apoi, când să continue, i-a venit o idee, o idee atât de inspirată, că era incredibil că nu se gândise mai devreme:

— Am venit să vă întreb dacă n-aţi avea amabilitatea să staţi cu Sofia o oră, cât mă duc eu la şedinţa zilnică de la Boiarski...

— Bineînţeles că stau, a spus ea.

— Cum vă ziceam, am venit cu acest gând... Dar, cum atât de corect aţi remarcat, Sofia are nevoie de sprijinul şi de grija noastră. Şi, privindu-vă acum pe amândouă, văzând blândeţea dumitale, văzând că în compania dumitale s-a simţit imediat în largul ei, brusc mi-a fost atât de limpede că, mai ales în momentul acesta din viaţa ei, îi trebuie o mângâiere de mamă, o prezenţă de mamă, o...

Marina i-a tăiat-o însă. Şi, din străfundul sufletului, l-a repezit:

— Nu-mi cereţi mie asta, Aleksandr Ilici! Cereţi-vă dumneavoastră!

✯

Nu pot să fac asta, îşi spunea Contele în vreme ce urca scara spre Boiarski. La urma urmei, nu trebuia decât să facă două-trei mici schimbări – să rearanjeze nişte piese de mobilier şi nişte tabieturi. Cum Sofia era prea mică să fie lăsată singură, va trebui să găsească pe cineva care să stea cu ea cât e el la lucru. Astă-seară pur şi simplu o să-şi ia liber, sugerând ca Denis şi Dmitri să-şi împartă mesele de care se ocupă el.

Dar, ca un exemplu extraordinar că un prieten îţi anticipează nevoile, peste câteva minute, când a ajuns la întrunirea Triumviratului, Andrei a spus:

— Iată-vă, Aleksandr! Tocmai vorbeam cu Emil că Denis şi Dmitri ar putea să-şi împartă mesele dumneavoastră diseară.

Prăbuşindu-se pe scaun, Contele a oftat eliberat.

— Perfect! a zis. Mâine o să am o soluţie pe termen lung.

Bucătarul şi *maître d'* s-au uitat la el nedumeriţi:

— O soluţie pe termen lung?

— Nu împărţeaţi mesele ca să-mi iau liber diseară?

— Liber diseară! a exclamat Andrei.

— Aleksandr, prietene, a mihotit Emil, e a treia duminică din lună. Sunteţi aşteptat în Salonul Galben, la ora zece...

Mein Gott, s-a gândit Contele. Uitase total.

— Mai mult, la şapte şi jumătate e dineul GAZ în Salonul Roşu.

Directorul de la Gorkovski Automobilnîi Zavod, cea mai importantă fabrică de maşini a statului, organiza un dineu spre a sărbători cinci ani. În afară de membrii cei mai importanţi ai personalului său, la eveniment aveau să participe Comisarul pentru Industrie Grea şi trei reprezentanţi de la Ford Motors Company, care nu vorbeau o boabă ruseşte.

— O să mă ocup personal, a răspuns Contele.

— Bine, i-a spus *maître d'.* Dmitri a aranjat deja salonul.

Apoi i-a împins peste masă două plicuri.

Potrivit obiceiului bolşevic, mesele din Salonul Roşu fuseseră aşezate într-un U lung, scaunele fiind puse în exterior, astfel încât cei care stau jos să vadă capul mesei fără să-şi întindă gâtul. Mulţumit că e totul în ordine, Contele s-a întors la plicurile de la Andrei. Desfăcându-l pe cel mai mic, a scos sigiliul, pus probabil într-un birou de la Kremlin. Apoi l-a deschis pe cel mai mare, a luat bileţelele cu numele invitaţilor şi le-a aşezat cum se cuvine. După ce a dat roată încă o dată ca să verifice a doua oară cu câtă precizie îşi făcuse treaba, a băgat plicurile în buzunarul de la pantaloni, însă numai ca să dea de un al treilea plic…

Scoţându-l, s-a uitat la el încruntat. Asta, până când l-a întors şi a văzut scrisul tremurat.

— Dumnezeule!

Ceasul de perete arăta deja ora 15:15.

A ieşit valvârtej din Salonul Roşu, s-a năpustit pe hol şi apoi pe scări. Găsind uşa de la apartamentul 311 întredeschisă, s-a strecurat înăuntru, a închis uşa şi a traversat salonul mare. În dormitor, o siluetă s-a întors de la fereastră, iar rochia i-a căzut jos cu un foşnet delicat.

— Anna, dragostea mea… i-a răspuns el tuşind uşor.

Observându-i expresia, actriţa şi-a ridicat rochia pe umeri.

— Îmi pare nespus de rău, dar, din cauza unor întâmplări neprevăzute, azi n-o să pot onora întâlnirea noastră. Ba chiar, din aceleaşi de motive, s-ar putea să-ţi cer o mică favoare…

În cei cincisprezece ani de când se cunoşteau, nu-i ceruse Annei decât o singură favoare, iar aceea nu cântărise nici cincizeci de grame.

— Bineînţeles, Aleksandr. Ce anume?

— Cu câte valize călătoreşti?

Peste câteva minute, cobora grăbit scara de serviciu cu două valize pariziene în mână. Se gândea, cu respect reînnoit, la Grişa, la Genya şi la toţi înaintaşii lor. Căci, deşi erau din cele mai bune materiale, valizele Annei parcă nu erau făcute să fie cărate. Mânerele mici, din piele, erau aşa de minuscule, că abia dacă încăpeau două degete sub ele, iar valizele erau aşa de mari, că se bălăngăneau şi ţi se loveau de genunchi la fiecare pas. Cum de le cărau hamalii atât de uşor? Şi adesea şi cu o cutie de pălării!

Ajungând la subsol, a intrat la spălătorie pe uşa pentru personal. În prima valiză a pus două cearşafuri, o pătură şi un prosop. În următoarea, două perne. Apoi a urcat şase etaje, geamantanele lovindu-i-se de genunchi la fiecare cotitură din clopotniţă. Ajuns la el în cameră, a scos aşternuturile, apoi a ieşit pe coridor să ia o a doua saltea dintr-una dintre camerele părăsite.

La început i se păruse o idee excelentă, numai că salteaua avea ceva împotrivă, e clar. Când s-a aplecat s-o ridice de pe arcuri, susţinându-i în braţe greutatea, salteaua nu s-a mai urnit. Când a reuşit s-o aşeze în picioare, i-a căzut imediat în cap, gata-gata să-l doboare. Iar când în sfârşit, după ce a târât-o pe coridor, a trântit-o la el în cameră, ea s-a întins după bunul plac, acaparând fiecare centimetru de podea.

Nu e bine, şi-a zis el cu mâinile în şold. Dacă o lăsa acolo, cum aveau să se mişte? Şi sigur n-avea s-o bage şi s-o scoată în fiecare zi. Dar, într-o clipă de inspiraţie, şi-a adus aminte de dimineaţa aceea de acum şaisprezece ani, când se consolase că o viaţă trăită în camera asta o să-i dea satisfacţiile pe care le dă o călătorie cu trenul.

Da, s-a gândit. Chiar aşa este.

Ridicând-o pe o margine, a sprijinit-o de perete şi i-a zis

să stea aşa, pentru binele ei. A luat apoi valizele Annei şi a coborât iute patru etaje, până la cămara de la Boiarski, unde erau conservele de roşii. Acestea, înalte de douăzeci de centimetri şi cu un diametru de cincisprezece centimetri, erau perfecte pentru ce-i trebuia lui. Aşa că, după ce le-a urcat din nou (nu fără a ofta şi fără a pufăi sănătos), a stivuit, a ridicat, a tras şi a cocoţat până când încăperea a fost gata. După aceea, înapoindu-i Annei valizele, a coborât în goană.

Când a ajuns la biroul Marinei (după mai bine de o oră), s-a simţi uşurat că a găsit-o pe croitoreasă stând de vorbă cu Sofia pe podea. Ridicându-se, fetiţa i-a întins păpuşa, care acum avea o rochie de un albastru regal, cu năsturei negri în faţă:

— Vezi ce am făcut pentru Puşa, unchiule Aleksandr?

— Ce minunăţie!

— E mare croitoreasă! i-a spus Marina.

Copila a îmbrăţişat-o, apoi s-a strecurat pe coridor cu însoţitoarea ei care tocmai primise o ţinută nouă. Contele a dat s-o urmeze, dar Marina l-a chemat înapoi:

— Ce-aţi aranjat pentru ea astă-seară, când sunteţi la lucru?

El şi-a muşcat buza.

— Bine, a răspuns ea. O să stau cu ea astă-seară. Dar mâine trebuie să găsiţi pe altcineva. Ar trebui să vorbiţi cu una dintre cameristele mai tinere. Poate cu Nataşa. Nu e căsătorită şi ar fi bună cu copiii. Însă trebuie să-i plătiţi un salariu bun.

— Nataşa, a repetat el recunoscător. Mâine la prima oră vorbesc cu ea. Şi, da, un salariu bun, fără îndoială. Mulţumesc mult, Marina. O să trimit cina de la Boiarski pentru dumneata şi Sofia pe la şapte. Şi, dacă ne luăm după cum a fost aseară, pe la nouă o să doarmă tun.

A dat să plece, după care s-a întors:

— Şi îmi pare rău pentru mai devreme…

— Nu-i nimic, Aleksandr. Eraţi agitat pentru că n-aţi mai stau cu copii. Dar sunt sigură că faceţi faţă provocării. Dacă

vă îndoiţi vreodată, doar să vă aduceţi aminte că, spre deosebire de adulţi, copiii *vor* să fie fericiţi. Aşa că încă vor şti să facă cele mai mari plăceri din cele mai simple lucruri.

În chip de exemplu, croitoreasa i-a pus în mână ceva mic şi aparent neimportant, liniştindu-l şi dându-i câteva instrucţiuni.

Drept urmare, când au revenit în camera lor, după ce au urcat cinci etaje, iar Sofia s-a întors spre el cu privirea ei de un albastru adânc, Contele era gata:

— Ai vrea să ne jucăm un joc? a întrebat-o.

— Da, a răspuns ea.

— Atunci, pe aici!

Cu un gest ceremonios, a invitat-o să intre în birou pe uşa de la dulap.

— Ooo! a exclamat fetiţa când a ieşit în partea cealaltă. Asta e camera ta secretă?

— E camera *noastră* secretă, i-a spus el.

Ea a dat din cap gravă, ca să arate că înţelege.

Copiii însă înţeleg scopul camerelor secrete mai bine decât înţeleg scopul congreselor, al sălilor de judecată şi al băncilor.

— E sora ta? a arătat ea spre tablou, oarecum sfioasă.

— Da. Elena.

— Şi mie îmi plac piersicile.

Şi-a trecut mâna peste măsuţa de cafea.

— Aici lua ceaiul bunica ta?

— Exact.

Ea a dat iar din cap gravă.

— Sunt gata de joc.

— Bine. Uite cum ne jucăm. Tu te întorci în dormitor şi numeri până la 200. Eu rămân să ascund *ăsta* undeva în birou.

Apoi a scos de nicăieri un degetar din argint, pe care i-l dăduse Marina.

— Ştii să numeri până la 200, nu-i aşa?

— Nu, a recunoscut ea. Dar pot să număr până la 100 de două ori.

— Foarte bine!

Sofia a ieşit prin dulap, închizând uşa în urmă.

El s-a uitat de jur-împrejur, căutând un loc potrivit – unul îndeajuns de provocator pentru un copil, astfel încât să nu profite de vârsta ei crudă. După ce a stat pe gânduri câteva minute, s-a apropiat de micul raft de cărţi şi a pus cu grijă degetarul peste *Anna Karenina,* apoi a luat loc.

Când numărătoarea a ajuns la 200, uşa de la dulap s-a deschis cu un scârţâit.

— Gata? a întrebat ea.

— Gata.

Când a intrat ea, el s-a aşteptat să fugă alandala prin cameră, cu ochii peste tot. Dar ea a rămas tăcută în prag, aproape tulburător a studiat încăperea dintr-un capăt în celălalt. Stânga sus, stânga jos, dreapta sus, dreapta jos. Apoi, fără să scoată o vorbă, s-a dus direct la raftul cu cărţi şi a luat degetarul de pe volumul de Tolstoi. Totul, în mai puţin decât i-ar fi luat lui să numere până la 100 o dată.

— Foarte bine! a exclamat el, fără să fie sincer. Să mai jucăm o dată!

Fetiţa i-a întins degetarul. Dar, de cum a ieşit, el s-a mustrat că nu s-a gândit la următoarea ascunzătoare înainte să-i propună să se joace iar. Acum avea doar două sute de secunde să găsească un locşor bun. Şi, ca şi cum ar fi vrut să-l agite şi mai tare, ea a început să numere aşa de tare, că o auzea prin uşa închisă.

— 21, 22, 23…

Şi iată că, dintr-odată, el e cel care fuge bezmetic, cu ochii peste tot – aici nu e bine că e prea uşor, dincolo nu e bine că e prea greu. În cele din urmă, a ascuns degetarul sub mânerul de la Ambasador, în partea cealaltă, nu în cea cu raftul de cărţi.

Când s-a întors, Sofia a făcut la fel. Deşi, parcă anticipându-i giumbuşlucul meschin, acum a început căutarea nu din colţul unde-l găsise data trecută, ci din celălalt. Să-i tot fi luat vreo douăzeci de secunde să-l scoată din ascunzătoarea lui.

Contele îşi subestimase adversarul, e clar. Numai că, ascunzându-l în locuri la nivelul înălţimii ei, se jucase cu

forţele ei naturale. La runda următoare o să profite şi o să-l ascundă undeva la peste un metru şi jumătate înălţime.

— Iar? a întrebat el cu un zâmbet de vulpoi.

— E rândul tău.

— Cum adică?

— E rândul tău să cauţi şi al meu să ascund.

— Nu. Vezi tu, în jocul ăsta numai eu ascund şi numai tu cauţi.

Sofia s-a uitat la el cum s-ar fi uitat mama ei.

— Dacă *numai* tu ascunzi şi *numai* eu caut, nu mai e niciun joc.

Contele s-a încruntat când i-a auzit punctul de vedere incontestabil. Aşa că, atunci când ea a întins mâna, i-a pus ascultător degetarul în palmă. Ca şi cum schimbarea asta n-ar fi fost de ajuns, când să iasă pe uşă, l-a apucat de mânecă.

— Nu tragi cu ochiul, unchiule Aleksandr, nu?

Să tragă cu ochiul? A dat să-i zică vreo două despre integritatea celor din familia Rostov. Însă doar şi-a îndreptat spatele:

— Nu, Sofia, nu trag cu ochiul.

— Promiţi…?

— Promit.

A ieşit mormăind ceva despre cuvântul lui care e legământ şi despre cum n-a trişat niciodată la cărţi ori la vreun pariu, după care s-a apucat să numere. Trecând de 150, o auzea cum umblă prin birou, iar când a ajuns la 175 a auzit că trage un scaun pe podea. Ştiind prea bine care e diferenţa între un domn şi un mitocan, a numărat până s-a făcut linişte, adică până la 222.

— Gata sau nu? i-a strigat.

Când s-a întors în cameră, ea stătea pe unul dintre scaunele cu spătar înalt.

Puţin teatral, el a pus mâinile la spate şi a dat roată încăperii, scoţând un *hmmm.* Dar micul degetar nu s-a arătat nici după ce i-a dat roată de două ori. Aşa că s-a apucat să caute puţin mai serios. Luând o foaie din cartea ei, a împărţit camera în segmente, pe care le-a cercetat

sistematic, dar în zadar.

Aducându-şi aminte că o auzise trăgând un scaun şi calculând ce înălţime are ea şi până unde poate întinde braţele, a estimat că nu poate ajunge la o înălţime de peste un metru şi jumătate de jos. Aşa că s-a uitat în spatele ramei de la tabloul în care era sora lui, s-a uitat sub mecanismul de la ferestruică, s-a uitat chiar şi deasupra tocului uşii.

Tot nici urmă de degetar.

Din când în când îi mai arunca câte-o privire, sperând că o să se dea de gol, uitându-se spre locul în care-l ascunsese. Ea însă nici gând să se trădeze, ceea ce era enervant, ca şi cum n-ar fi avut nici cea mai vagă idee că e în plină desfăşurare o partidă de vânătoare. Şi în tot timpul ăsta bâţâia din picioruşe.

Cunoscător de psihologie, Contele s-a hotărât să încerce să rezolve problema din punctul de vedere al adversarului. Aşa cum el vrusese să profite că e mică de înălţime, poate că ea vrusese să profite că el e mare de înălţime. *Bineînţeles,* şi-a zis. Faptul că auzise scârţâit de mobilă nu înseamnă că se urcase pe scaun, ci poate că trăsese ceva într-o parte ca ascundă degetarul *dedesubt.* S-a lăsat pe podea şi s-a târât ca o şopârlă de la raftul cu cărţi la Ambasador şi înapoi.

Şi ea tot acolo era, bâţâind din picioruşe.

S-a ridicat cât era de înalt, lovindu-se cu capul de tavan. Îl dureau genunchii pe care se târâse pe podeaua de lemn de esenţă tare şi era plin de praf. Şi dintr-odată, aruncând o privire sălbatică în încăpere, i-a trecut prin minte un gând necurat. I se furişa încetişor în cap cum se furişează o pisică pe o pajişte. Şi pe pisică o chema înfrângere.

Să fie cu putinţă?

Să fie el, un membru al familiei Rostov, gata să se dea bătut?

Ei bine, într-un cuvânt: da.

Ori una, ori alta. Îl înfrânsese şi o ştia. Ar trebui să-şi tragă un perdaf, normal, dar mai întâi a blestemat-o pe Marina şi aşa-zisele plăceri ale jocurilor simple. A tras

adânc aer în piept şi apoi a expirat. După care s-a prezentat în faţa Sofiei aşa cum se prezentase generalul Mack în faţa lui Napoleon după ce-i scăpase printre degete armata rusă.

— Foarte bine, Sofia! i-a zis.

Fetiţa l-a privit în ochi pentru prima dată după ce se întorsese în cameră.

— Te dai bătut?

— Recunosc, a răspuns Contele.

— Adică te dai bătut?

— …

— Da, adică mă dau bătut.

— Atunci, zi aşa!

Fireşte. Umilinţa lui trebuia să ajungă pe cele mai înalte culmi.

— Mă dau bătut.

Fără să-i iasă deloc ochii din cap, Sofia i-a acceptat capitularea. După aceea a sărit de pe scaun şi s-a dus spre el. Contele s-a dat un pic la o parte, bănuind că a ascuns degetarul undeva în raftul de cărţi. Ea nu s-a dus însă într-acolo. A făcut un pas spre el, a băgat mâna în buzunarul de la haina lui şi a scos de acolo degetarul.

Contele a fost îngrozit.

De fapt, scotea flăcări pe nas.

— Dar, dar, dar… nu e cinstit, Sofia!

Ea l-a cercetat cu privirea curioasă.

— De ce nu e cinstit?

Mereu, cu afurisitul de ce!

— Pentru că nu e! i-a răspuns el.

— Dar ai spus că putem să-l ascundem oriunde în cameră.

— Aşa e. Buzunarul meu nu era însă în cameră.

— Buzunarul tău era în cameră când am ascuns degetarul şi când l-ai căutat…

Şi, în timp ce se holba la feţişoara ei nevinovată, totul a devenit cât se poate de clar. El, un maestru al nuanţelor şi al jongleriilor, fusese tras pe sfoară. Când îl strigase ca să-i spună insistent să nu cumva să tragă cu ochiul şi când îl trăsese de mânecă aşa de dulce, fusese o şmecherie ca să-i

distragă atenţia şi să-i poată strecura degetarul în buzunar. Şi mobila scârţâind pe care o auzise când se apropia de 200 cu numărătoarea? Teatru pur. O păcăleală feroce. Şi chiar când el căutase, ea stătuse acolo, strângând-o la piept pe micuţa Puşa, în rochia ei de un albastru strălucitor, fără să se trădeze prin vreun gest nici măcar o dată.

Contele a făcut un pas înapoi şi apoi o plecăciune.

La 18:00, după ce a coborât la parter s-o lase pe Sofia în grija Marinei, după ce a trebuit să se întoarcă la etajul şase după păpuşa ei şi apoi să coboare iar să i-o ducă, Contele a intrat la Boiarski.

Cerându-i scuze lui Andrei pentru că a întârziat, s-a alăturat repede echipei, verificând mesele, reglând paharele, aşezând argintăria, uitându-se cu coada ochiului la Emil şi în cele din urmă anunţând că se poate deschide restaurantul. La şapte şi jumătate s-a dus în Salonul Roşu să supravegheze dineul GAZ. Iar la zece a coborât spre uşile de la Salonul Galben, păzite de Goliat.

Încă din 1930, Contele şi Osip luaseră cina împreună în a treia sâmbătă din fiecare lună pentru ca fostul colonel din Armata Roşie să înţeleagă mai bine Occidentul.

După ce primii ani îi dedicaseră limbii franceze (incluzând aici expresiile ei specifice, formele de adresare, personalităţi ca Napoleon, Richelieu şi Talleyrand, esenţa iluminismului, geniul impresionismului şi înclinaţia francezilor pentru *je ne sais quoi),* pe următorii îi petrecuseră studiindu-i pe englezi (incluzând aici ceaiul ca necesitate, regulile neplauzibile ale crichetului, eticheta vânătorii de vulpi, orgoliul neînduplecat, dar îndreptăţit de a-l fi avut pe Shakespeare şi importanţa atotcuprinzătoare, atotdominatoare a tavernei). Mai recent însă, îşi îndreptaseră atenţia spre Statele Unite.

Drept care astă-seară, lângă farfuriile lor aproape goale, se aflau două exemplare din *Democraţia în America,* capodopera lui Alexis de Tocqueville. Pe Osip îl cam intimidase dimensiunea volumului, dar Contele îl asigurase că nici că există carte care să fixeze mai bine înţelegerea

fundamentală a culturii americane. Aşa că în ultimele trei săptămâni fostul colonel citise până târziu în noapte şi venise în Salonul Galben cu nerăbdarea cu care vine un elev pregătit la examenul de bacalaureat. Şi, după ce s-a declarat în asentimentul Contelui, care-şi mărturisise iubirea pentru nopţile de vară, după ce l-a complimentat pentru *sauce au poivre* şi şi-a exprimat aprecierea pentru vinul roşu de Bordeaux, abia aştepta să se apuce de treabă.

— Un vin fermecător, într-adevăr, o friptură minunată şi o minunată noapte de vară, a zis el. Dar nu trecem la carte?

— Ba da, sigur, a răspuns Contele, lăsând paharul pe masă. Să trecem la carte. De ce nu faceţi dumneavoastră introducerea…

— Ei bine, mai întâi trebuie să spun că nu este *Chemarea străbunilor.*

— Nu, a încuviinţat el zâmbind. Sigur nu e *Chemarea străbunilor.*

— Şi trebuie să recunosc că, deşi apreciez atenţia lui Tocqueville la detalii, primul volum, care e despre sistemul politic al americanilor, mi s-a părut în general cam împiedicat.

— Da, a răspuns Contele, clătinând din cap înţelept. Se poate spune că primul volum e excesiv de amănunţit…

— Dar al doilea, despre trăsăturile societăţii lor, mi s-a părut absolut fascinant.

— Aici, nu sunteţi singurul.

— De fapt, chiar din primul rând… Staţi! Unde e? Aici: *Nu cred să existe în lumea civilizată nicio ţară în care filosofiei să i se acorde mai puţină importanţă decât în Statele Unite.* Ha! Asta ne spune ceva!

— Exact! a completat Contele chicotind.

— Şi aici. Peste câteva capitole, vorbeşte despre patima lor ieşită din comun pentru bunăstarea materială. *Minţile americanilor,* scrie el, *sunt toate preocupate să satisfacă fiecare nevoie a corpului şi să aibă grijă de confortul vieţii.* Şi asta era în 1840. Închipuiţi-vă cum ar fi fost dacă i-ar fi vizitat pe la 1920!

— Ha! Să-i viziteze pe la 1920! Bine punctat, prietene!

— Dar ia ziceţi-mi, Aleksandr, ce-ar trebui să înţelegem noi din afirmaţia că democraţia e potrivită mai ales pentru industrie?

Contele s-a lăsat pe spate în scaun şi şi-a mişcat tacâmurile.

— Da. Problema industriei. Un subiect excelent în care să facem săpături, Osip. Chiar la esenţă. Dumneavoastră ce interpretare aveţi?

— Eu te-am întrebat ce înţelegi dumneata, Aleksandr.

— Şi veţi afla negreşit. Însă, fiindu-vă îndrumător, ar fi o neglijenţă din partea mea să vă stric impresiile înainte să apucaţi să le exprimaţi personal. Să începem, deci, cu gândurile dumneavoastră proaspete.

Osip s-a uitat la Conte, care s-a întins după paharul de vin.

— Aţi citit cartea… Aleksandr…

— Bineînţeles că am citit cartea, a confirmat el, lăsând paharul pe masă.

— Adică aţi citit ambele volume, până la ultima pagină.

— Osip, prietene, o regulă fundamentală a studiului academic e aceea că este mai puţin important ca un student să citească o lucrare cuvânt cu cuvânt, mai important fiind ca el să aibă o oarecare familiaritate cu materia esenţială.

— Şi până la ce pagină a acestei lucrări a ajuns oarecarea dumneavoastră familiaritate?

— Hm… a răspuns Contele, deschizând la cuprins. Ia să vedem… Da, da, da, apoi s-a uitat la Osip: 87?

Un moment, colonelul l-a cercetat din priviri. După care a luat volumul lui Tocqueville şi l-a aruncat peste masă. Istoricul francez s-a izbit impetuos de o fotografie înrămată, cu Lenin adresându-se unei mulţimi în Piaţa Teatrului, iar sticla s-a spart şi a căzut pe jos zgomotos. Uşa de la Salonul Galben s-a deschis şi Goliat a năvălit înăuntru cu arma scoasă.

— Doamne ajută! a exclamat Contele, ridicând mâinile deasupra capului.

Pe punctul de a-i porunci paznicului să-i împuşte

îndrumătorul, Osip a tras adânc aer în piept, după care pur şi simplu a clătinat din cap:

— E în regulă, Vladimir.

Vladimir a încuviinţat şi s-a întors la locul lui de pe culoar.

Osip a pus mâinile pe masă şi s-a uitat la Conte, aşteptând o explicaţie.

— Îmi pare rău, a spus acesta, sincer stânjenit. Am vrut s-o termin, Osip. De fapt, mi-am luat liber seara trecută ca să citesc ce mai aveam, dar au intervenit nişte… împrejurări.

— Împrejurări?

— Împrejurări neaşteptate.

— Ce fel de împrejurări neaşteptate?

— O tânără domnişoară.

— O tânără domnişoară!

— Fiica unei vechi prietene. A apărut din senin şi o să rămână la mine o vreme.

Colonelul s-a uitat la el parcă înmărmurit, după care a izbucnit în râs.

— Bine, bine, bine, Aleksandr Ilici! O tânără domnişoară stă la dumneata! De ce n-ai zis aşa? Eşti absolvit, vulpoi bătrân! Sau în cea mai mare parte. Însă tot o să discutăm despre Tocqueville al nostru, ţin să subliniez! Iar dumneata o să citeşti până la ultima pagină. Acum însă eu nu te mai reţin nicio secundă. Nu e atât de târziu, încât să nu mai poţi gusta un caviar la Şaliapin. Apoi o poţi duce în Piazza să dansaţi puţin.

— De fapt… e foarte tânără.

— Cât de tânără?

— Are cinci sau şase ani!

— Cinci sau şase ani!

— Aproape şase, aş zice.

— Găzduiţi o copilă care are aproape şase ani.

— Da…

— La dumneata în cameră.

— Exact.

— Cât timp?

— Câteva săptămâni. Poate o lună. Dar nu mai mult de

două…

— Înţeles, a zâmbit Osip, dând din cap.

— Ca să fiu sincer până la capăt, a recunoscut Contele, până acum vizita ei mi-a cam dat peste cap tabieturile de zi cu zi. E însă de aşteptat, bănuiesc, din moment ce abia a venit. După ce facem câteva mici schimbări şi are ocazia să se adapteze, totul ar trebui să fie ca înainte.

— Fără nicio îndoială, a încuviinţat Osip. Între timp, eu nu vă mai reţin.

Promiţându-i că o să-l citească pe Tocqueville până la următoarea întâlnire, Contele s-a scuzat şi s-a strecurat pe uşă, iar colonelul a luat sticla de vin. Cum era goală, a întins mâna peste masă, a apucat paharul Contelui, care mai avea ceva, şi şi-a turnat în al lui.

Oare-şi aducea aminte de vremurile când copiii lui aveau aproape şase ani? Când, înainte să se crape de ziuă, era tot o tropăială pe holuri? Când niciun obiect mai mic decât un măr nu era de găsit, până când te trezeai că e chiar sub piciorul tău? Când nu se citeau cărţi, nu se răspundea la scrisori şi nu se ducea la capăt niciun gând? Şi le amintea ca şi cum ar fi fost ieri.

— Fără nicio îndoială, a repetat cu un zâmbet întipărit pe faţă. După ce fac câteva mici schimbări, totul ar trebuie să fie ca înainte…

Oamenii mari n-ar trebui să alerge pe hol, era el de părere. Însă când l-a lăsat pe Osip era aproape unsprezece şi deja profitase prea mult de bunătatea Marinei. Aşa că, făcând o excepţie numai de data asta, a luat-o la goană pe hol, după colţ, şi a intrat într-un ins cu o barbă flendurită, care mergea în capul scărilor.

— Mişka!

— A! Aici erai, Saşa!

În clipa în care şi-a recunoscut vechiul prieten, primul lui gând a fost că va trebui să-l expedieze. Ce altceva putea să facă? Ori una, ori alta.

Dar, când s-a uitat la Mişka, şi-a dat seama că e cu neputinţă. Se întâmplase ceva important, era limpede. Aşa

că, în loc să-l expedieze, l-a condus pe scări, urcând spre biroul lui, unde, după ce s-a aşezat, Mişka se juca cu pălăria pe care o ţinea în mâini.

— Nu trebuia să ajungi la Moscova mâine? a îndrăznit în sfârşit să-l întrebe, după o clipă de tăcere.

— Ba da, a răspuns vechiul lui prieten, dând nepăsător din pălărie. Dar am venit o zi mai devreme, la cererea lui Şalamov…

O cunoştinţă de-ale lor din vremea studenţiei. Viktor Şalamov era acum redactor-şef la *Goslitizdat.* El avusese ideea ca Mişka să îngrijească viitoarele volume ce cuprindeau scrisorile lui Anton Cehov, proiect la care Mişka trudea din 1934.

— A, a răspuns Contele, venindu-i inima la loc. Probabil că e aproape gata.

— Aproape gata! a repetat Mişka râzând. Chiar ai dreptate, Saşa. Aproape am terminat. De fapt, nu mai avem decât să scoatem un cuvânt.

Iată ce se întâmplase.

Dis-de-dimineaţă Mihail Mindici sosise la Moscova cu trenul de noapte de la Leningrad. Cum şpalturile erau în drum spre tipografie, Şalamov zisese că vrea să-l ducă pe Mişka la Casa Centrală a Scriitorilor pentru un dejun sărbătoresc. Însă când Mişka a ajuns în anticamera de la biroul redactorului-şef, cu puţin înainte de ora unu, Şalamov i-a cerut să se întoarcă la el la birou.

După ce s-au aşezat, l-a felicitat că a făcut treabă bună. Apoi a mângâiat şpalturile, care, după cum se dovedea, nu erau în drum spre tipografie, ci zăceau chiar acolo, pe biroul redactorului-şef.

Da, era o treabă de nuanţă şi de erudiţie, a recunoscut Şalamov. O pildă de cunoaştere. Exista însă o chestiune măruntă care trebuia rezolvată înainte să intre în tipar. O eliziune în scrisoarea din 6 iunie 1904.

Mişka ştia bine scrisoarea. Era misiva aceea dulce-amară pe care Cehov i-o scrisese surorii lui, Maria, în care-şi prezice revenirea completă cu numai câteva săptămâni înainte să moară. Fără îndoială că, în timp ce se culegea la

maşina de scris, se sărise un cuvânt, ceea ce nu face decât să arate că, de oricâte ori ai revizui un şpalt, tot n-o să găseşti niciodată toate scăpările.

— Să vedem, a zis Mişka.

— Aici, i-a arătat Şalamov, întorcând foile pentru ca Mişka să vadă cu ochii lui.

Berlin
6 iunie 1904
Dragă Maşa.

Îţi scriu de la Berlin. Am fost aici toată ziua. La Moscova s-a făcut foarte frig şi chiar a nins după ce ai plecat. Fără îndoială că am răcit pentru că e vreme rea, din pricina reumatismului mă dor braţele şi picioarele, noaptea nu pot să dorm, am slăbit mult, am făcut injecţii cu morfină, am luat mii de medicamente de tot felul, însă îmi amintesc cu recunoştinţă numai heroina Altschuller care mi s-a prescris odată. Oricum, apropiindu-se timpul de plecare, am început să-mi revin. Mi-a revenit pofta de mâncare şi-am început să-mi fac singur injecţii cu arsenic şi aşa mai departe, astfel încât joi am plecat în sfârşit din ţară, foarte slab, cu nişte picioare slabe, emaciate. Drumul a fost frumos, plăcut. Aici, la Berlin, mi-am luat o cameră comodă în cel mai bun hotel. Viaţa de aici mă bucură enorm şi n-am mai mâncat de mult aşa de bine şi cu atâta poftă. Pâinea de aici e uimitoare, mă îndop cu ea, cafeaua e excelentă, iar cina e cu neputinţă de descris în cuvinte. Cei care n-au fost niciodată în străinătate habar n-au ce bună poate să fie pâinea. Ceai decent (noi îl aveam pe-al nostru) nu au şi nici hors d'oeuvres ca la noi, dar în rest, totul este splendid, deşi e mai ieftin decât în Rusia. Deja m-am îngrăşat, iar azi, deşi e răcoare, am făcut chiar drumul lung până la Tiergarten. Aşa că îi poţi spune Mamei şi oricui întreabă că mă însănătoşesc ori chiar că m-am însănătoşit deja... Etc. etc.

Al dumitale.

A. Cehov

Mişka a citit pasajul o dată, apoi încă o dată, încercând să-şi închipuie cum o fi arătat misiva originală. După patru ani, pe majoritatea le ştia pe de rost. Dar, oricât s-a străduit, tot n-a reuşit să identifice discrepanţa.

— Ce lipseşte? a întrebat în cele din urmă.

— A, a răspuns Şalamov, pe tonul cuiva care înţelege brusc o simplă încurcătură între prieteni. Nu e vorba că lipseşte ceva. E vorba că trebuie să scoatem ceva. Aici.

S-a întins peste birou ca să-i arate rândurile în care Cehov îşi împărtăşise primele impresii despre Berlin şi mai ales lauda pâinii minunate, precum şi observaţiile că ruşii care n-au călătorit habar n-au cât de bună poate să fie pâinea.

— Partea asta ar trebui scoasă?

— Da.

— Ca fiind nepotrivită.

— Dacă vreţi.

— Şi de ce, dacă nu vă supăraţi?

— De dragul conciziei.

— Deci ca să economisim hârtie! Şi, odată scos acest mic pasaj din 6 iunie, unde să-l pun? În bancă? În sertarul măsuţei de toaletă? În mormântul lui Lenin?

Povestindu-i Contelui schimbul de replici, Mişka vorbea din ce în ce mai tare, parcă din nou aprins de furie, după care a tăcut brusc.

— Şi-apoi, Şalamov, a continuat după o clipă, Şalamov cel din tinereţea noastră, îmi zice că, din partea lui, n-am decât să trag pasajul ăsta cu tunul, dar de scos, trebuie scos. Deci ştii ce am făcut, Saşa? Poţi măcar să-ţi închipui?

Ai putea trage concluzia că un om căruia îi place să se plimbe e un om care judecă drept, la cât timp petrece cugetând la cauze şi efecte, la ramificaţii şi repercusiuni. Însă Contele ştia din experienţă că omul căruia îi place să se plimbe e gata oricând să se repeadă. Cel care se plimbă e chinuit de logică, dar de o logică având mai multe faţete,

aşa că nu se poate apropia de o înţelegere limpede şi nici nu se poate convinge. Dimpotrivă, e atât de nedumerit, că ajunge la cheremul celui mai mic capriciu, sedus de cel mai nesăbuit ori de cel mai nebunesc gest, aproape ca şi cum nu s-ar fi gândit nici cât negru sub unghie.

— Nu, Mişka, a recunoscut Contele, parcă având o presimţire. Nu pot nici măcar să-mi închipui. Ce ai făcut?

Mişka şi-a trecut degetele pe frunte.

— Ce-ar trebui să facă omul când dă piept cu aşa o nebunie? Am scos pasajul. Apoi am ieşit din cameră fără un cuvânt.

Aflând deznodământul, Contele a simţit o mare eliberare. Dacă n-ar fi arătat ca un om învins, poate că vechiul lui prieten chiar ar fi zâmbit. Căci, trebuie să recunoaştem, împrejurările aveau ceva cu adevărat comic. Ar fi putut fi o poveste de Gogol, în care Şalamov joacă un consilier bine hrănit, impresionat de propriul lui rang. Şi, auzind ce soartă-l aşteaptă, pasajul ofensator ar fi putut să iasă pe fereastră şi să se facă nevăzut pe veci – asta, până când o să apară iar, peste zece ani, de braţ cu o contesă franţuzoaică, având un pince-nez şi etalând *Légion d'honneur.*

Dar Contele era tot sobru.

— Ai perfectă dreptate, l-a consolat. Erau doar câteva propoziţii. Cincizeci de cuvinte din câteva mii.

Una peste alta, Mihail avea de ce să fie mândru, a subliniat Contele. Un volum cu scrisorile lui Cehov era aşteptat de mult. Promitea să inspire o întreagă nouă generaţie de erudiţi şi învăţăcei, de cititori şi scriitori. Şi Şalamov? Cu nasul lui mare şi ochii mici, Contele îl considerase întotdeauna un fel de dihor, iar omul nu lasă un dihor să-i spulbere sentimentul de împlinire ori motivul de sărbătoare.

— Uite ce e, prietene, a conchis zâmbind, ai venit cu trenul de noapte şi ai pierdut dejunul. Asta e jumătate din problemă. Întoarce-te la hotel! Fă o baie! Mănâncă şi bea un pahar cu vin! Dormi bine o noapte! Mâine-seară ne întâlnim la Şaliapin, cum am stabilit, închinăm un pahar în

cinstea fratelui Anton şi râdem copios pe seama dihorului.

Aşa dorea Contele să-şi liniştească vechiul prieten, să-l îmbărbăteze şi să-l împingă încetişor spre uşă.

La ora 23:40 a coborât în sfârşit la parter şi a ciocănit la Marina.

— Îmi cer scuze că am întârziat, i-a şoptit când i-a deschis uşa. Unde e Sofia? O iau sus.

— Nu e nevoie să vorbiţi în şoaptă. Nu doarme.

— Aţi ţinut-o trează.

— Eu n-am ţinut pe nimeni în niciun fel, s-a repezit ea. A insistat să vă aştepte.

Au intrat în cameră, unde fetiţa stătea pe un scaun într-o poziţie desăvârşită. Văzându-l pe Conte, a sărit jos, s-a dus la el şi l-a luat de mână.

Marina a ridicat din sprâncene, parcă spunând: *Vedeţi…*

Şi el a ridicat din sprâncene, parcă spunând: *Închipuiţi-vă că…*

— Mulţumesc pentru cină, mătuşă Marina, i-a zis micuţa croitoresei.

— Mulţumesc că ai venit, Sofia.

Apoi fetiţa s-a uitat la el:

— Acum mergem?

— Sigur, draga mea.

Când au plecat, lui îi era clar că Sofia e gata să meargă la culcare. Fără să-i dea drumul la mână, l-a dus direct în hol, la ascensor, unde a apăsat pe butonul pentru etajul cinci, cu comanda *Presto.* Când au ajuns în clopotniţă, nu i-a cerut s-o ia în braţe, ci pur şi simplu l-a tras până la ultima treaptă. Iar când el i-a arătat ce ingenios e patul cel nou, ea abia dacă a băgat de seamă. S-a dus fuga să se spele pe dinţi şi să-şi pună cămaşa de noapte.

Când s-a întors din baie, în loc să se strecoare sub aşternuturi, s-a urcat pe scaunul de la birou.

— Nu eşti gata de culcare? a întrebat-o el surprins.

Ea s-a aplecat puţin în dreapta ca să se uite împrejurul lui. El, intrigat, a făcut un pas şi s-a întors – la ţanc să-l vadă pe paznicul cu pas lung al clipelor prinzându-şi din

urmă fratele crăcănat, şi el paznic al clipelor ce trec. Cei doi fraţi s-au îmbrăţişat, arcurile s-au lăsat, roţile s-au învârtit şi ciocănelul minuscul al ceasului care sună de două ori a bătut miezul nopţii. Sofia, nemişcată, a ciulit urechile. Apoi, la a douăsprezecea bătaie, ultima, a sărit de pe scaun şi s-a urcat în pat.

— Noapte bună, unchiule Aleksandr! i-a spus şi, înainte să apuce s-o învelească, a şi adormit.

Fusese o zi lungă pentru Conte, una dintre cele mai lungi pe care le ţinea minte. Istovit, s-a spălat pe dinţi şi şi-a pus pijamaua aproape la fel de repede ca Sofia. După aceea s-a întors în dormitorul lor, a stins lumina şi s-a întins pe saltea, sub arcurile patului în care dormea ea. El nu avea arcuri de pat, e drept, iar conservele de roşii abia ţineau patul ei, pe care-l sprijinise astfel încât el să se poată întoarce într-o parte. Dar era, în mod cert, un pas înainte faţă de perspectiva de a dormi pe podeaua de lemn. Aşadar, după o zi de care tatăl său ar fi fost mândru şi auzind respiraţia delicată a micuţei, a închis ochii şi s-a pregătit să alunece într-un somn fără vise. Dar, din păcate, somnul n-a venit iute la prietenul nostru obosit.

Ca într-un horă în care dansatorii formează două rânduri pentru ca unul să iasă vesel la amvon, una dintre grijile lui ieşea tot timpul în faţă, se înclina flamboaiant, după care se aşeza la coadă, astfel încât să intre următoarea grijă şi să-şi facă numărul.

Şi care erau, de fapt, grijile lui?

Îşi făcea griji pentru Mişka. Deşi chiar i se luase o piatră de pe inimă când înţelesese că prietenul lui e neliniştit din pricină că s-au tăiat patru propoziţii de la pagina 300 din volumul al treilea, tot avea un fel de presimţire că cele cincizeci de cuvinte nu erau tocmai istorie…

Îşi făcea griji pentru Nina şi călătoria ei spre răsărit. Nu auzise cine ştie ce despre Sevvostlag, însă despre Siberia auzise atât cât să-şi dea seama ce drum neprietenos îşi alesese…

Îşi făcea griji pentru micuţa Sofia – şi nu pentru că nu ştia

să-şi taie friptura ori să-şi schimbe hainele. Fie că lua cina în Piazza, fie că urca la etajul cinci cu ascensorul, o fetiţă nu putea trece multă vreme neobservată la Metropol. Deşi urma să stea cu el doar câteva săptămâni, înainte să se întoarcă Nina, cine ştie ce birocrat putea să se prindă oricând unde stă şi să-i interzică…

Şi, în sfârşit, ca să fim sinceri până la capăt, trebuie să adăugăm că-şi făcea griji pentru dimineaţa următoare, când, după ce o să-şi ronţăie biscuitul şi o să-i fure lui căpşunile, Sofia o să se urce iar pe scaunul lui şi o să se întoarcă să se uite la el cu ochii ei de un albastru-închis.

Vieţile noastre fac parte dintr-un flux, poate inexorabil, şi, cu toate că dormim în paturi comode, ne este dat să ne trezim cuprinşi de nelinişti – mari sau mici, reale sau închipuite. Adevărul e însă că el chiar avea de ce să-şi facă griji pentru prietenul lui, Mişka.

Când a plecat de la Metropol, târziu, în noaptea de 21 iunie, Mihail Mindici a ascultat sfatul Contelui despre scrisoare. S-a dus direct la el la hotel, şi-a făcut toaleta, a luat masa şi s-a băgat în pat, gata să tragă un somn sănătos. Iar când s-a trezit s-a gândit mai cuprinzător la întâmplările din ziua precedentă.

În lumina dimineţii, şi-a dat seama că el, Contele, are perfectă dreptate, că e vorba despre doar cincizeci de cuvinte. Nu că i-ar fi cerut Şalamov să taie ultimele replici din *Livada de vişini* sau *Pescăruşul.* Era un pasaj care ar fi putut să apară în corespondenţa oricui călătorea în Europa, pe care se pare că o scrisese Cehov însuşi, fără să se gândească prea mult.

Numai că, după ce s-a îmbrăcat şi a luat micul dejun târziu, când se îndrepta spre Casa Centrală a Scriitorilor, Mişka a trecut pe lângă statuia lui Gorki din Piaţa Arbaţkaia, unde fusese cândva statuia lui Gogol cel gânditor. În afară de Maiakovski, Maxim Gorki fusese cel mai mare erou contemporan al lui Mişka.

— Aici a fost un om, a zis către sine (oprindu-se în mijlocul trotuarului, ignorând trecătorii), care odată scria cu o francheţe adevărată, nesentimentală, că amintirile lui din

tinereţe au devenit amintirile *noastre* de tinereţe.

Dar, după ce s-a stabilit în Italia, a fost momit înapoi în Rusia de Stalin în ’34, a primit casa lui Riabuşinski ca să poată conduce oamenii la putere ai realismului socialist, ca singurul stil artistic al întregului popor rus…

„Şi care a fost rezultatul?” a întrebat Mişka statuia.

Bulgakov, terminat, nu mai scrisese un cuvânt de ani. Ahmatova nu mai făcea literatură. Mandelstam, care-şi executase deja sentinţa, se pare că fusese arestat din nou. Şi Maiakovski? O, Maiakovski…

Mişka s-a tras de firele din barbă.

Cât de îndrăzneţ îi prezisese el lui Saşa în ’22 că cei patru o să se adune şi o să contrafacă o poezie nouă pentru Rusia. Improbabil, se poate. Însă exact asta făcuseră în cele din urmă. Poezia tăcerii.

„Da, şi tăcerea e un răspuns”, zicea Mişka. „Tăcerea poate fi o formă de protest. Poate fi un mijloc de supravieţuire. Dar poate fi şi o şcoală de poezie, una cu propriul ei metru, cu figurile ei de stil, cu convenţiile ei. Una care nu trebuie scrisă cu stiloul ori cu creionul, ci care se poate scrie în suflet cu un revolver în piept.”

Acestea fiind spuse, Mişka s-a întors cu spatele la Maxim Gorki şi la Casa Centrală a Scriitorilor, ducându-se la redacţia *Goslitizdat.* Acolo a urcat scările, a trecut pe lângă recepţioner şi a deschis uşă după uşă, până l-a găsit pe dihor într-o sală de conferinţe, conducând o şedinţă de redacţie. În mijlocul mesei erau platouri cu brânză, smochine şi hering, iar vederea lor, dintr-un motiv necunoscut, pur şi simplu l-a umplut de furie. Redactorii tineri şi reporterii, toţi tineri şi cumsecade – ceea ce pe Mişka îl înfuria şi mai mult – şi-au luat ochii de la Şalamov ca să vadă cine a dat buzna aşa pe uşă.

— Foarte bine! a ţipat el. Văd c-aţi scos cuţitele. Azi ce-o să tăiaţi în două? *Fraţii Karamazov?*

— Mihail Fiodorovici! a răspuns Şalamov stupefiat.

— *Asta* ce e? a întrebat Mişka, arătând o tânără care se întâmpla să aibă în mână o felie de pâine cu hering. Pâine de la Berlin? Ai grijă, tovarăşe! Dacă muşti fie şi o singură

dată, Şalamov o să-ţi vină de hac dintr-un tun.

Mişka vedea că fata îl crede nebun, însă ea n-a făcut decât să pună la loc, pe masă, felia de pâine.

— Aha! a exclamat răzbunat.

Şalamov s-a ridicat, hotărât şi concentrat.

— Eşti supărat, Mihail, e clar. Mi-ar face plăcere să stăm de vorbă la mine în birou, mai târziu, despre orice te preocupă. Dar, după cum vezi, suntem în toiul unei şedinţe. Şi mai avem treabă multe ore…

— Treabă multe ore. De-asta nu mă îndoiesc.

Şi Mişka şi-a văzut de ce mai avea de făcut în ziua aceea, luând câte un manuscris din faţa cuiva din personal şi aruncându-l spre Şalamov.

— Avem statui de mutat! Avem replici de scos! Iar la cinci să nu cumva să ajungi târziu la baia cu tovarăşul Stalin! Căci, dacă ajungi târziu, cine o să-l frece pe spate?

— Aiurează, a comentat un tânăr cu ochelari.

— Mihail… a pledat Şalamov.

— Viitorul poeziei ruseşti e *haiku-ul,* a urlat Mişka în chip de încheiere, iar apoi, când a ieşit, a trântit uşa foarte satisfăcut.

De fapt, gestul l-a satisfăcut atât de tare, că după aceea a trântit toate uşile până în strada de dedesubt. Şi, ca să împrumutăm o expresie, care a fost rezultatul?

Într-o zi, autorităţile află esenţa comentariilor lui Mişka. Într-o săptămână, erau deja pe hârtie, cuvânt cu cuvânt. În august a fost poftit la un interogatoriu la sediul NKVD din Leningrad. În noiembrie a fost adus în faţa uneia dintre troicile ilegale din epocă. Iar în 1939 era deja într-un tren care mergea în Siberia şi în tărâmul răzgândirii.

✡

Contele avea şi de ce să-şi facă griji că şederea Sofiei se va observa. Căci nu doar că i-a fost remarcată prezenţa, ci la două săptămâni după sosirea ei a şi venit o scrisoare către un birou administrativ de la Krelim, în care se afirmă că o Fostă Persoană aflată în arest la domiciliu la ultimul etaj al Hotelului Metropol are în grijă un copil de cinci ani, ai cărui părinţi sunt necunoscuţi.

Când a ajuns, epistola a fost citită cu mare atenţie, ştampilată şi trimisă la un birou superior, unde a fost contraştampilată şi trimisă două etaje mai sus. Acolo a aterizat la genul acela de birou la care cu o întorsătură de stilou poţi alunga matroanele de la orfelinatul de stat.

Oricum, întâmplarea a făcut ca, după o examinare superficială a asociaţilor acestei Foste Persoane, să se ajungă la o anumită actriţă ca o salcie, care era de ani întregi amanta unui comisar rotofei, numit recent în Politburo. Într-un birouaş decolorat, într-o ramură guvernamentală nespus de birocratică, în general e greu să-ţi închipui lumea din exterior aşa cum e. Însă nu e niciodată greu să-ţi închipui ce poţi să păţeşti dacă pui mâna pe fiica ilegitimă a unui membru din Politburo şi o duci la orfelinat. O astfel de iniţiativă ar fi premiată cu nepăsare şi cu o ţigară.

Ca atare, s-au făcut săpături cu cea mai mare discreţie. Au ieşit la iveală indicii că se prea poate ca respectiva actriţă să aibă o relaţie cu acel membru din Politburo de cel puţin şase ani. În plus, un angajat al hotelului a confirmat că, în ziua în care a intrat în hotel fetiţa, era şi actriţa acolo. Toate informaţiile strânse în urma cercetărilor au ajuns într-un sertar, sub cheie (în ideea că poate într-o zi vor fi de folos). Iar scrisorica fatală care declanşase săpăturile a ajuns pe foc, apoi la coşul de gunoi, unde-i era locul.

Aşa că da, Contele avea toate motivele să-şi facă griji pentru Mişka, Nina şi Sofia. Dar oare avea de ce să-şi facă griji şi pentru dimineaţa următoare?

După ce şi-a făcut fiecare patul şi şi-a ronţăit biscuitul, Sofia s-a căţărat pe scaunul de la birou, dar nu s-a holbat la el în expectativă, ci a desfăşurat o litanie de întrebări suplimentare despre Ceasul Leneş şi familia lui, de parcă şi le-ar fi formulat în somn.

Iar în zilele ce-au urmat, deşi se fălea de mult că poate spune o poveste iute ca gândul, subliniind doar ce e mai important, n-a avut încotro şi a devenit un maestru al digresiunii, al observaţiei parentetice, al notei de subsol,

după care a învăţat chiar şi să anticipeze întrebările necruţătoare ale fetiţei înainte ca ea să i le pună.

Când grijile noastre se ciocnesc cu nevoia de a dormi, spune înţelepciunea populară, cel mai bun remediu e să numeri oi pe o pajişte. Dar, preferând mielul mai degrabă în crustă de ierburi, servit cu vin roşu, Contele avea altă metodă. În timp ce asculta cum respiră Sofia în somn, se întorcea la momentul în care se trezise pe podeaua de lemn şi, reconstituindu-şi sistematic diversele vizite în hol, în Piazza, la Boiarski, în apartamentul Annei, la subsol şi în biroul Marinei, calcula atent câte trepte urcase sau coborâse într-o zi. Urca şi cobora în gând, numărând treaptă după treaptă, până când, la ultima urcare spre ceasul care sună de două ori, a ajuns la măreţul total de 59, clipă în care a alunecat într-un somn bine-meritat.

Addenda

— Unchiule Aleksandr…?
— Sofia…?
— Eşti treaz, unchiule Aleksandr?
…
— Acum sunt, draga mea. Ce s-a întâmplat?
…
…
— Am lăsat-o pe Puşa în cameră la mătuşa Marina.
…
— A, da…

1946

Sâmbătă, 21 iunie 1946, când soarele s-a înălţat deasupra Kremlinului, o siluetă singuratică a urcat încet treptele de pe cheiul râului Moskva, a trecut apoi pe lângă Catedrala Sf. Vasile şi a ajuns în Piaţa Roşie.

Îmbrăcată într-un palton de iarnă ponosit, când mergea trăgea piciorul drept într-un mic semicerc. Altă dată, într-o zi de vară, combinaţia de haină ponosită şi mers împiedicat poate că ar fi scos-o în evidenţă. Numai că în 1946 în fiecare cotlon al capitalei mergeau şontâc-şontâc oameni în haine de împrumut. În toate oraşele din Europa mergeau oameni şontâc-şontâc.

În după-amiaza aceea piaţa era aglomerată ca într-o zi de târguieli. Femei în rochii înflorate zăboveau sub arcadele fostului Magazin de Stat. La porţile Kremlinului, în faţă, nişte şcolari se căţărau pe două rezervoare retrase, sub ochii vigilenţi ai soldaţilor în uniformă albă, aşezaţi la o anumită distanţă unul de altul, stând cu mâinile atârnându-le la spate. Iar de la intrarea din mormântul lui Lenin şerpuia o coadă de o sută cincizeci de cetăţeni.

Omul în palton ponosit s-a oprit o clipă să admire cât de disciplinaţi sunt ţăranii care stau la coada asta lungă. În faţă erau opt uzbeci cu mustăţi ofilite, care-şi puseseră cele mai bune haine de mătase. După ei veneau patru fete din est, cu cozi împletite, lungi, şi coroniţe brodate în culori tari. Urmau zece muzicanţi din Georgia şi aşa mai departe, şi aşa mai departe – fiecare, cu înfăţişarea lui, aştepta ce aştepta în spatele celuilalt să se reculeagă pios în faţa rămăşiţelor pământeşti ale unui om care murise în urmă cu mai bine de douăzeci de ani.

Dacă altceva n-am învăţat niciodată, cugeta silueta singuratică, zâmbind chinuit, măcar am învăţat să stăm la coadă.

Unui străin sigur i s-ar fi părut că Rusia s-a transformat în ţara a zece mii de cozi. Era coadă în staţiile de tramvai, coadă la aprozar, coadă la agenţiile de muncă, educaţie şi

cazare. Însă, de fapt, nu erau zece mii de cozi şi nici măcar zece. Era o singură coadă atotcuprinzătoare, care străbătea unduindu-se toată ţara şi apoi se întorcea, în timp. Iată măreaţa inovaţie a lui Lenin: o coadă universală şi infinită, asemenea proletariatului însuşi. O înfiinţase prin decret în 1917 şi el, personal, se aşezase primul la coadă, în timp ce tovarăşii lui îşi dădeau coate să se aşeze după el. Ruşii şi-au luat locul unul câte unul, coada s-a făcut din ce în ce mai lungă, până a ajuns să semene cu viaţa în toate felurile: la coadă se legau prietenii şi se aprindeau pasiuni, la coadă se învăţa răbdarea, la coadă se deprindeau bunele maniere şi chiar şi înţelepciunea.

Dacă eşti dispus să stai la coadă opt ore ca să cumperi o bucată de pâine, se gândea silueta singuratică, atunci, ce mai însemnă o oră-două, cât stai la coadă să vezi gratis cadavrul unui erou?

Trecând prin locul unde se crezuse cândva că-i şade bine să stea Catedralei Kazan, a făcut dreapta şi a mers mai departe. Dar când a intrat în Piaţa Teatrului s-a oprit. Căci, uitându-se de la Palatul Sindicatelor la Teatrul Balşoi, apoi la Malîi Teatr, iar în cele din urmă la Hotelul Metropol, n-a putut să nu se minuneze că atâtea faţade vechi erau intacte.

Cu cinci ani în urmă nemţii lansaseră Operaţiunea Barbarossa, ofensivă în care peste trei mii de soldaţi aduşi de la Odessa la Marea Baltică au traversat frontiera rusă.

Când a început acţiunea, Hitler a estimat că Wehrmacht o să învingă Moscova în patru luni. După ce se făcuseră stăpâne pe Minsk, Kiev şi Smolensk, la sfârşitul lui octombrie, forţele germane avansaseră deja aproape o mie de kilometri şi se apropiau de Moscova dinspre sud şi nord, în formaţie cleşte clasică. În câteva zile, oraşul avea să fie prizonierul artileriei lor.

Capitala însă era deja ţinutul fărădelegii. Străzile gemeau de refugiaţi şi dezertori care dormeau în tabere improvizate şi găteau la foc deschis mâncare furată. Guvernul urma să-şi mute sediul la Kuibişev, aşa că cele şase poduri din oraş

au fost minate ca să fie gata pentru demolare în orice clipă. Din focurile în care ardeau dosarele secrete se înălţau fuioare de fum deasupra zidurilor Kremlinului, iar muncitorii din fabrici, neplătiţi de luni întregi, nu vedeau cu ochi buni ferestrele întotdeauna luminate de la vechea fortăreaţă, care se stingeau una câte una.

Dar în după-amiaza zilei de 13 octombrie, un observator care ar fi stat chiar acolo unde stătea acum rătăcitorul nostru istovit ar fi fost martor la o întâmplare tulburătoare. Un grupşor de muncitori supravegheaţi de poliţia secretă cărau scaune de la Teatrul Balşoi la staţia de metrou Maiakovski.

Mai târziu în seara aceea s-au strâns pe peron toţi membrii din Politburo, la treizeci de metri sub suprafaţa oraşului. Simţindu-se apăraţi de artileria germană care nu putea ajunge acolo, la ora nouă s-au aşezat la o masă lungă, care gemea de mâncare şi băutură. La scurt timp după aceea a intrat în staţie un singur vagon, s-au deschis uşile şi din el a ieşit Stalin în uniformă militară. Luându-şi locul de drept în capul mesei, Mareşalul Soso le-a spus că a convocat conducerea Partidului într-un dublu scop. Mai întâi, pentru a-i anunţa că sunt liberi să meargă la Kuibişev, dar că el, unul, nu are nicio intenţie să plece nicăieri. O să rămână la Moscova până o să se verse şi ultima picătură de sânge rusesc. În al doilea rând, i-a anunţat că pe 7 noiembrie o să aibă loc în Piaţa Roşie comemorarea anuală a Revoluţiei, ca de obicei.

Mulţi moscoviţi aveau să ţină minte parada ca pe un moment crucial. Să audă *Internaţionala* plină de avânt, acompaniată de cincizeci de mii de cizme, în timp ce conducătorul stând sfidător la tribună le călea încrederea şi le întărea hotărârea. În ziua aceea, aveau să-şi amintească, soarta s-a întors definitiv.

Alţii însă aveau să arate spre cei şapte sute de mii de militari pe care Soso îi ţinuse în rezervă în Orientul Îndepărtat şi care, deşi avea loc o festivitate, traversau ţara ca să-i dea o mână de ajutor Moscovei. A nins, aveau să reţină alţii, în douăzeci şi opt din cele treizeci şi una de zile

din decembrie, iar forţele Luftwaffe au fost pur şi simplu ţintuite la pământ. N-a durut pe nimeni, e limpede, că temperatura medie a scăzut la -20 de grade, o vreme la fel de străină Wehrmacht-ului ca forţelor lui Napoleon. Oricare va fi fost motivul, cu toate că au ajuns în doar cinci luni de la frontiera rusă la periferia Moscovei, trupele lui Hitler n-au intrat niciodată pe porţile oraşului. După ce luaseră prizonieri peste un milion de oameni şi curmaseră un milion de vieţi, aveau să-şi înceapă retragerea în ianuarie 1942, lăsând, absolut surprinzător, oraşul intact.

Păşind din curbă, silueta noastră singuratică i-a făcut loc unui june ofiţer pe motocicletă, însoţit de o fată într-o rochie de un portocaliu-aprins. A trecut printre cele două avioane de luptă nemţeşti care fuseseră capturate şi erau acum expuse în piaţa dezmembrată. Iar după aceea a luat-o pe lângă intrarea principală de la Metropol, a dat colţul şi s-a făcut nevăzută pe aleea din spatele hotelului.

Antichităţi, antiteză, accident

La ora 13:30, Contele Aleksandr Ilici Rostov era în biroul directorului de la Hotelul Metropol, unde s-a aşezat pe scaunul din faţa biroului la care stătea un ins cu cap mic şi purtare aleasă.

Când primise convocarea de la Episcop în Piazza, se gândise că e urgent, de vreme ce trimisul îl aşteptase să termine de băut din ceşcuţă ca să-l conducă prompt în apartamentul oficialului. Numai că, după ce el a intrat acolo, Episcopul abia a catadicsit să ridice privirea din hârtiile pe care le semna. În schimb, i-a făcut semn cu stiloul în mână, invitându-l să ia loc pe scaunul gol şi sugerând că isprăveşte într-o clipă.

— Mulţumesc, i-a spus Contele, primind invitaţia nepăsătoare cu o nepăsătoare înclinare din cap.

Aşa că în minutele următoare, neavând ce face, a studiat biroul, care suferise o transformare după ce nu-i mai aparţinuse lui Josef Halecki. Biroul acestuia se păstrase, dar nu mai era impresionant de gol. Erau pe el şase teancuri de hârtie, un capsator, un toc şi *două* telefoane (probabil pentru ca Episcopul să pună în aşteptare Comitetul Central în timp ce sună la Politburo). În locul fotoliului grena pe care se întindea altădată bătrânul polonez erau acum trei fişete gri, cu încuietoare din oţel strălucitor, care-ţi atrăgeau atenţia. Iar în locul minunatelor scene de vânătoare care împodobiseră cândva panelurile de mahon erau acum portretele domnilor Stalin, Lenin şi Marx.

Nespus de satisfăcut după ce a semnat douăsprezece foi de hârtie, Episcopul a făcut un al şaptelea teanc la marginea biroului, a înlocuit tocul şi l-a privit în ochi pentru prima dată.

— Bănuiesc că dumneata te trezeşti devreme, Aleksandr Ilici, a zis după o clipă de tăcere.

— Da, oamenii care au un ţel se trezesc în general devreme.

Episcopului i-a tresărit uşor colţul gurii.

— Da, desigur. Oamenii care au un ţel.

A întins mâna peste birou să netezească cel mai proaspăt teanc de hârtii.

— Şi iei micul dejun pe la şapte…?

— Da.

— Atunci, la opt citeşti ziarul în hol.

Du-te încolo! îşi zicea Contele. Întrerupi ultimele momente ale unui dejun absolut încântător cu o convocare pe care ţi-o pune cineva în mână. Înseamnă că ai ceva de gând. Dar trebuie să fie mereu pe după plop? N-ar fi mai uşor să întrebe direct? Ori nu-i place aşa? Oare o să reconstituie minut cu minut ce face el într-o zi obişnuită, când peste nicio oră urma să se întrunească Triumviratul?

— Da, a confirmat Contele cam scos din răbdări. Dimineaţa citesc ziarele de dimineaţă.

— Dar în hol. Cobori în hol.

— Întotdeauna cobor să citesc comod în hol.

Episcopul s-a lăsat pe spate şi, o fracţiune de secundă, a zâmbit:

— Atunci, probabil eşti la curent cu incidentul care a avut loc azi-dimineaţă pe coridorul de la etajul patru, la opt fără un sfert…

Acum, pentru conformitate, Contele se trezise când era trecut de şapte. Făcuse cincisprezece genuflexiuni şi cincisprezece întinderi, îşi băuse cafeaua, îşi ronţăise biscuitul, îşi mâncase fructul (azi, o mandarină), se spălase, se bărbierise şi se îmbrăcase, o sărutase pe frunte pe Sofia, apoi plecase din dormitor cu gândul să citească ziarul în fotoliul lui preferat din hol. După aceea coborâse un etaj, ieşise prin clopotniţă şi traversase coridorul până la scara principală, după cum îi era obiceiul. Dar, întorcându-se pe palierul de la etajul cinci, auzise oarece zgomot dedesubt.

Prima impresie fusese că urlă cincisprezece voci în douăzeci de limbi. Şi se trânteşte şi o uşă, se sparge o farfurie şi zbiară şi ceva ce seamănă clar cu o pasăre. Când a ajuns la etajul patru, pe la 07:45, a dat de un adevărat talmeş-balmeş.

Aproape toate uşile erau deschise şi aproape toţi clienţii erau pe coridor. Printre ei, doi ziarişti francezi, un diplomat elveţian, trei negustori de blană uzbeci, un reprezentant al Bisericii Romano-Catolice şi un tenor repatriat, cu familia lui de cinci membri. Majoritatea erau încă în pijama şi făceau cu mâna, gesticulând în exces, în timp ce trei gâşte gâgâiau şi dădeau din aripi printre picioarele lor.

Câteva dintre femei erau terorizate, de parcă s-ar fi năpustit Harpiile pe ele. Soţia tenorului se ascundea după pieptul uriaş al soţului, iar Kristina, una dintre cameristele de la hotel, se lipise de perete, strângând o tavă goală la piept, în timp ce pe jos erau răspândite tacâmuri şi kasha.

Când cei trei fii ai tenorului şi-au arătat forţa şi s-au apucat să alerge în trei direcţii după cele trei păsări, ambasadorul de la Vatican l-a apostrofat pe tenor pentru purtarea lor. Tenorul, care ştia două-trei vorbe în italiană, l-a informat pe prelat *(fortissimo)* că nu e un om cu care să te joci. Diplomatul elveţian, care vorbea fluent şi rusă, şi italiană, întruchipa el însuşi celebra neutralitate a ţării sale: i-a ascultat pe amândoi fără să scoată o vorbă. Când prelatul a făcut un pas în faţă ca să se impună pontifical, una dintre gâşte, prinsă la colţ de fiul cel mare al tenorului, i-a ţâşnit printre picioare şi a dat năvală la el în apartament, clipă în care s-a năpustit pe hol o tânără doar într-un chimono albastru, care în mod sigur nu reprezenta Biserica Romano-Catolică.

Se pare că între timp tărăboiul îi trezise pe oaspeţii cazaţi la etajul cinci, căci unii coborau să vadă de ce atâta zarvă. Primul era un general american – o mutră dintr-o bucată, o mostră de ceea ce numim „Marele Stat Texas”. După ce a evaluat repede situaţia, generalul a înşfăcat o gâscă de gât. Viteza lui le-a dat încredere celorlalţi. Câţiva chiar l-au ovaţionat. Asta, înainte să-i sucească gâtul cu mâna cealaltă. Tânăra în chimono albastru a ţipat, fiica tenorului a izbucnit în lacrimi, iar diplomatul elveţian l-a apostrofat aspru. Văzându-se împiedicat să-şi ducă la bun sfârşit acţiunea pe care era hotărât s-o comită, generalul s-a arătat exasperat că civilii sunt neisprăviţi, s-a dus în

apartamentul prelatului şi a azvârlit zburătoarea pe geam.

Neînduplecat în dorinţa de a face ordine, generalul s-a întors într-o clipă şi a prins dibace şi a doua gâscă. Numai că, atunci când a întins mâna în care-o ţinea ca să-i arate cinstitei adunări că are intenţii paşnice, i s-a desfăcut cordonul de la halat, lăsând la vedere o pereche de chiloţi verzi ca măslina, de sezon, la vederea cărora soţia tenorului a leşinat.

Uitându-se de pe palier la toată tevatura, Contele a simţit că mai e cineva lângă el. S-a întors şi a dat de ajutorul generalului, un tranca-fleanca pe care-l ştia de la Şaliapin, unde era de-al casei. Observând toată scena dintr-o privire, individul a murmurat satisfăcut, după care a comentat, dar nu spre cineva anume:

— Ce-mi mai place hotelul ăsta!

Ştia, deci, Contele ce s-a întâmplat la opt fără un sfert pe coridorul de la etajul patru? La fel de bine am putea să întrebăm dacă Noe ştia de Potop ori Adam de măr. Bineînţeles că ştia. Nimeni de pe faţa pământului nu ştia *mai* bine decât el. Dar oare de ce fusese întrerupt înainte să-şi termine cafeaua?

— Da, ştiu ce s-a întâmplat, a confirmat el, căci întâmplarea a făcut să trec pe palier chiar atunci.

— Deci ai văzut cu ochii *dumitale* tărăboiul…?

— Da, mai întâi am văzut că se despachetează antichităţile. Totuşi, nu-mi e clar de ce mă aflu aici.

— Sunteţi în întuneric.

— Sunt năuc, de fapt. Sunt intrigat.

— Desigur.

După ce a tăcut o clipă, Episcopul i-a oferit cel mai ecleziastic zâmbet al lui. După aceea, ca şi cum ar fi fost cel mai normal lucru din lume să te plimbi printr-un birou când eşti în toiul unei discuţii, s-a ridicat şi s-a dus la perete, unde a îndreptat vesel portretul Domnului Marx, care, pentru că alunecase de pe agăţătoarea lui, submina autoritatea ideologică â încăperii.

— Înţeleg de ce, descriind evenimentele, aţi ales să nu

spuneţi *tărăboi,* ci *antichităţi,* a continuat Episcopul, întorcându-se spre el. Căci *antichităţi* sugerează ceva cumva copilăresc…

Contele s-a gândit o clipă.

— Nu vă gândiţi la băieţii tenorului?

— Nu tocmai. La urma urmei, gâştele fuseseră închise într-o colivie din cămara de la Boiarski.

— Insinuaţi că are vreo legătură cu Emil?

Episcopul i-a ignorat întrebarea şi s-a întors la locul lui de la birou.

— La Hotelul Metropol, l-a informat pe Conte, deşi nu era cazul, vin eminenţi oameni de stat şi artişti renumiţi. Când intră pe uşă au dreptul să se aştepte la un confort fără egal, la servicii desăvârşite şi la dimineţi fără tărăboi. Voi avea grijă să descurc iţele, se înţelege.

— Ei bine, a răspuns Contele ridicându-se de pe scaun, dacă e vorba despre a descurca iţele, sunt sigur că pentru asta nimeni nu e mai potrivit.

Ceva oarecum copilăresc, a îngăimat Contele când a ieşit din apartamentul lui. *Dimineţi cu tărăboi…*

Episcopul îl credea cumva prost? Îşi închipuia cumva că nu pricepe unde bate? Ce insinuează? Că are de-a face cumva cu micuţa Sofia?

Nu numai că ştia exact unde bate, ci ar fi putut şi să-l contrazică, insinuând câte ceva, şi nu oricum, ci în metru iambic. Dar ideea că ar avea de-a face cu Sofia nu avea niciun temei, era o gogoriţă care îl revolta, aşa că nu *merita* să-i răspundă.

Acum, trebuia să recunoască, e drept, că Sofia era jucăuşă, cum ar trebui să fie orice copil de treisprezece ani. Nu era însă o hahaleră. Sau o pacoste. Sau o terchea-berchea. De fapt, chiar când se întorcea el din biroul directorului, iat-o în hol, aplecată peste un manual greu. O imagine familiară oricărui membru al personalului de la Metropol. Stătea ore în şir pe fotoliul ăla şi învăţa pe de rost capitale, conjuga verbe şi rezolva probleme cu X sau Y. Cu aceeaşi râvnă deprindea lucrul de mână cu Marina şi învăţa

să facă sosuri cu Emil. Întrebaţi pe oricine o cunoaşte şi o să vă spună că e studioasă, timidă şi bine-crescută sau, într-un cuvânt, *cuminte.*

Urcând pe scară la etaj, Contele enumera faptele relevante ca un jurist: în opt ani, Sofia nu avusese nicio izbucnire. Se spălase pe dinţi în fiecare zi şi plecase la şcoală fără crâcnire. Când trebuia să strângă ceva, să facă ceva ori să-şi mănânce mazărea, se supunea fără să se plângă. Şi micul joc pe care-l născocise şi pe care îi plăcea atât de mult să-l joace se baza pe o calitate a greutăţii dincolo de vârsta ei.

Se juca în felul următor:

Stăteau amândoi undeva în hotel, să zicem că citeau la ei în birou, sâmbătă dimineaţa. Când bătea de douăsprezece, Contele lăsa cartea, se scuza şi se ducea în vizita lui săptămânală la frizer. După ce cobora un şir de trepte până în clopotniţă şi traversa coridorul până la scara principală, cobora încă cinci etaje, până la subsol, unde, după ce trecea de florărie şi de chioşcul de ziare, intra la frizerie numai ca să dea de… Sofia, care citea liniştită pe banca de lângă perete.

Evident, în zadar rostea numele Domnului şi scăpa orice avea în mână (anul acesta, până acum trei cărţi şi un pahar de vin).

Lăsând la o parte ideea că un astfel de joc îi putea fi fatal unui om care se apropia de şaizeci de ani, iscusinţa tinerei domnişoare merita toată admiraţia. Din câte se pare, ajungea cât ai clipi din ochi dintr-un capăt în altul al hotelului. În decursul anilor, descoperise toate coridoarele secrete, toate pasajele dosnice şi toate uşile de legătură din hotel, dezvoltându-şi un simţ al timpului ieşit din comun. Dar cel mai mult te impresiona să vezi ce nepământesc de odihnită era când dădeai de ea. Căci, oricât de departe sau oricât de repede ar fi mers, nu trăda nici urmă de oboseală. Nicio bătaie de inimă, nicio gâfâială, nicio picătură de sudoare pe frunte. Nu chicotea, nu schiţa nici cel mai mic zâmbet. Dimpotrivă. Cu o expresie de făptură studioasă, timidă şi bine-crescută, îl saluta pe Conte

dând din cap prieteneşte şi, uitându-se iar în carte, dădea pagina cuminte.

Gândul că un copil aşa de bun ar conspira să dea drumul la gâşte era pur şi simplu excentric. Era ca şi cum ai acuza-o că vrea să răstoarne Turnul Babel ori să spulbere nasul Sfinxului.

Ea îşi mânca supa în bucătărie, e adevărat, când *chef*-ul a fost informat prima oară că un anumit diplomat elveţian, care comandase friptura de gâscă, îşi exprimase îndoiala că pasărea ar fi proaspătă. Iar ea, se ştie, îi era devotată unchiului Emil. Dar, chiar şi aşa, cum să poată o fată de treisprezece ani să dea drumul la trei păsări adulte, la etajul patru dintr-un hotel internaţional, la ora şapte dimineaţa, şi să nu se descopere? Însăşi ideea, a conchis Contele când a deschis uşa să intre la el în cameră, sfida raţiunea, sfida legile naturii şi îţi lua…

— *Iesu Christi!*

Sofia, care cu o clipă în urmă era în hol, stătea la biroul Marelui Duce, aplecată cu sârg asupra tomului ei.

— O, bună, Papa! i-a zis fără să ridice privirea.

…

— Din câte se pare, acum nu se mai consideră că politeţea îţi cere să-ţi ridici ochii de la ce faci când intră un domn.

Sofia s-a întors pe scaun:

— Scuze, Papa. Eram cufundată în lectură.

— Hmmm… Şi ce lectură?

— Un eseu despre canibalism.

— Un eseu despre canibalism!

— De Michel de Montaigne.

— A, da. Bine. Iată un timp petrecut cu folos, nu mă îndoiesc, a recunoscut el.

Michel de Montaigne…? s-a întrebat el însă, îndreptându-se spre birou. După aceea s-a uitat pe furiş la piciorul biroului.

…

— E *Anna Karenina?*

Sofia s-a uitat unde i-a arătat.

— Da, cred că da.

— Dar ce face acolo?

— Era cea mai apropiată de Montaigne ca grosime.

— Ca grosime!

— E ceva greşit?

…

— Tot ce pot spune e că Anna Karenina nu te-ar fi pus niciodată pe *dumneata* sub birou doar pentru că ai fi mai groasă decât Montaigne.

— Însăşi ideea e absurdă, zicea Contele. Cum să poată o fată de treisprezece ani să dea drumul la trei gâşte zdravene pe două şiruri de trepte, fără să-şi dea seama nimeni? În plus, întreb şi eu, îi stă ei în fire o asemenea purtare?

— Bineînţeles că nu, a răspuns Emil.

— Nu, în niciun caz, a fost de acord şi Andrei.

Cei trei domni au clătinat din cap nespus de indignaţi.

Când lucrezi mulţi ani cu cineva, un avantaj e că poţi trece iute peste sporovăială de zi cu zi ca să ai mai mult timp să discuţi lucruri mai serioase – cum ar fi reumatismul, tranzitul public inadecvat şi meschinăria celor avansaţi din motive inexplicabile. După douăzeci de ani, membrii Triumviratului ştiau şi ei câte ceva despre oamenii înguşti la minte, ascunşi după teancuri de hârtii, şi despre aşa-zişii gurmanzi de la Geneva, care nu făceau deosebirea între gâscă şi ieruncă.

— E revoltător! comenta Contele.

— Fără îndoială.

— Şi să mă chemi cu o jumătate de oră înainte de şedinţa noastră zilnică, la care nu ducem niciodată lipsă de subiecte importante…

— Chiar aşa, l-a susţinut Andrei. Ceea ce îmi aduce aminte, Aleksandr…

— Da?

— Astă-seară, înainte să deschidem, ar putea să măture cineva liftul de mărfuri?

— Sigur. E murdar?

— Mă tem că da. Nu ştiu cum se face că e plin de pene…

Rostind aceste cuvinte, Andrei s-a scărpinat la buza de sus cu unul dintre degetele lui legendare, în vreme ce Emil s-a prefăcut că soarbe din ceai. Şi Contele? A deschis gura, cât se poate de hotărât să fie la unison cu ei, să dea o replică din acelea pe care le dai la repezeală, dar care rămân de pomină şi după aceea sunt citate de alţii ani la rând.

Dar uite că ciocăneşte cineva la uşă şi intră tânărul Ilia, cu lingura lui de lemn.

Emil îşi pierduse în Marele Război Patriotic sezonierii din echipaj, unul câte unul, chiar şi pe Stanislav, cel care fluiera. Cum toţi cei apţi fizic aveau să ajungă după aceea în armată, fusese obligat să-şi umple bucătăria cu puberi. Aşa se face că Ilia, angajat în 1943, fusese avansat în 1945 şi era primul ca rang după *chef,* pentru că, fiind bătrân din cale-afară la vârsta lui de nouăsprezece ani, avea vechime. În semn de încredere în calităţile lui profesionale, Emil îl dotase cu o lingură, în loc de cuţit.

— Ei? l-a întrebat bucătarul, privindu-l nerăbdător.

Ilia a şovăit. Atunci Emil s-a uitat la ceilalţi doi din Triumvirat şi a dat ochii peste cap, vrând să întrebe *Vedeţi ce trebuie să înghit eu?.* Apoi s-a întors spre ucenic:

— După cum vede toată lumea, suntem oameni cu treburi. Se pare însă că ai să ne spui ceva foarte important, de vreme ce ne întrerupi. Atunci, abia aşteptăm, nu mai avem răbdare.

Tânărul a deschis gura, însă, în loc să vorbească, pur şi simplu a arătat cu lingura spre bucătărie. Urmărindu-l cu privirea, membrii Triumviratului s-au uitat pe fereastră şi au văzut lângă uşa de la scara din spate un suflet nefericit, într-un palton de iarnă ponosit. Zărindu-l, Emil s-a făcut roşu.

— Cine i-a dat drumul aici?

— Eu, domnule.

Bucătarul s-a ridicat aşa de brusc, că aproape că a dărâmat scaunul. Şi, aşa cum ar smulge un comandant epoleţii de pe umărul unui soldat rătăcitor, i-a smuls lingura

din mână lui Ilia.

— Carevasăzică acum eşti Comisarul Netoţilor, nu? Cum m-am întors cu spatele, cum ai fost avansat Secretar General al Cârpacilor?

Tânărul a făcut un pas în spate.

— Nu, domnule. Nu am fost avansat.

Emil a dat în masă cu lingura, care a fost cât pe ce să se rupă în două.

— Evident că n-ai fost! De câte ori ţi-am zis să nu bagi cerşetori în bucătărie? Nu-nţelegi că, dacă-i dai o coajă de pâine azi, mâine vine cu cinci amici şi poimâine cu cincizeci?

— Da, domnule, dar… dar…

— Dar… dar… ce?

— N-a cerut mâncare.

— Poftim?

— A întrebat de Aleksandr Ilici, a arătat tânărul spre Conte.

Andrei şi Emil l-au privit surprinşi. Iar Contele s-a uitat pe fereastră la cerşetor. Apoi, fără să scoată un cuvânt, s-a ridicat de pe scaun, a ieşit şi şi-a luat în braţe camaradul de fapte bune, pe care nu-l mai văzuse de opt ani lungi.

Deşi nu-l cunoscuseră niciodată pe străinul acela, imediat ce au auzit cum îl cheamă, şi Andrei, şi Emil au ştiut exact cine e: cel care locuise cu Contele deasupra cizmăriei, cel care mersese peste o mie cinci sute de kilometri, crescând cam câte cinci metri, cel care-i iubea pe Maiakovski şi Mandelstam, judecaţi, ca atâţia alţii, şi condamnaţi în baza Articolului 58.

— De ce nu vă faceţi comod? i-a sugerat Andrei, gesticulând cu mâna. Puteţi folosi biroul lui Emil.

— Da, s-a oferit acesta. Desigur, biroul meu.

Andrei, cu instinctele lui impecabile, l-a dus pe Mişka la scaunul cu spatele la bucătărie, iar Emil a pus pe masă pâine cu sare, în Rusia simbol străvechi al ospitalităţii. S-a întors într-o clipă cu un platou cu cartofi şi cotlet de viţel. Iar după aceea *chef*-ul şi *maître d'* s-au scuzat, închizând uşa, astfel încât cei doi prieteni vechi să vorbească

nestingheriţi.

Mişka s-a uitat la masă.

— Pâine şi sare, a zis cu un zâmbet.

Sorbindu-l din ochi, Contele era copleşit de două emoţii diferite. Pe de o parte, de bucuria specială de a revedea pe neaşteptate un prieten din tinereţe, o întâmplare binevenită oriunde şi oricând. Dar, în acelaşi timp, înfrunta realitatea de netăgăduit a înfăţişării lui. Mişka slăbise peste zece kilograme, avea un palton ros în coate şi trăgea de un picior, deci nu e de mirare că Emil îl luase drept cerşetor. În ultimii ani Contele băgase de seamă, fireşte, urmele vârstei asupra Triumviratului. Observase că lui Andrei îi tremură câteodată mâna stângă, iar Emil nu prea mai aude bine cu urechea dreaptă. Observase firele argintii din părul primului şi firele din ce în ce mai puţine de pe capul celui de-al doilea. Dar, văzându-l pe Mişka, nu dădea piept pur şi simplu cu ravagiile timpului. Dădea piept cu urmele pe care le lasă un om asupra altuia, cu semnele pe care le lasă o epocă asupra celei ce vine după ea.

Poate că cel mai uimitor era zâmbetul lui Mişka. În tinereţea lor, fusese întotdeauna cât se poate de sincer şi nicicând ironic. Şi totuşi, când a spus „pâine şi sare”, a arborat un zâmbet sarcastic.

— Mă bucur să te văd, Mişka! a zis Contele după o clipă. Nici nu ştii ce uşurat am fost când mi-ai trimis vorbă că ai fost eliberat! Când te-ai întors la Moscova?

— Nu m-am întors, i-a răspuns prietenul lui cu un alt zâmbet.

După ce executase supus cei opt ani de închisoare, i-a explicat, fusese recompensat cu un Minus Şase. Ca să se ducă la Moscova, împrumutase un paşaport de la un suflet milos, care îi semăna la înfăţişare.

— Şi e înţelept? l-a întrebat Contele îngrijorat.

— Am ajuns azi-dimineaţă, a ridicat Mişka din umeri. Am venit cu trenul de la Iavas. O să mă întorc acolo la noapte, cu trenul.

— Iavas… Unde e asta?

— Undeva între unde creşte grâul şi unde se mănâncă

pâine.

— Dai lecţii…? a încercat Contele să afle.

— Nu, i-a zis Mişka, clătinând din cap. Nu suntem încurajaţi să dăm lecţii. Nu suntem încurajaţi să citim sau să scriem. Abia dacă ne încurajează să mâncăm.

Şi aşa s-a apucat să-i povestească viaţa lui la Iavas. Vorbind, folosea persoana I plural, iar Contele s-a gândit că s-o fi mutat acolo cu vreun camarad de carceră. Dar, încet-încet, a fost limpede că zice „noi” fără să se gândească la cineva anume. Pentru el, „noi” însemna *toţi* camarazii prizonieri, nu doar cei pe care-i cunoscuse la Arhanghelsk. „Noi” îi cuprindea pe cei un milion sau peste un milion de oameni care făcuseră muncă grea în Insulele Soloveţki, la Sevvostlag ori la Canalul Marea Albă, fie că se chinuiseră acolo în anii ’20, în anii ’30 sau încă se chinuiau[17].

Mişka a tăcut.

— E ciudat ce ţi se întâmplă peste noapte, a continuat apoi. După ce ne lăsam sapele şi ne târâm până la barăci, ne înghiţeam terciul şi ne trăgeam pătura până la bărbie, dornici să adormim. Numai că era inevitabil să vină cine ştie ce gând neaşteptat, cine ştie ce amintire nepoftită care voia să fie băgată în seamă, măsurată şi cântărită. Şi nu puţine au fost nopţile în care m-am trezit că mă gândesc la neamţul ăla cu care te-ai întâlnit la bar, care zicea că votca e singura contribuţie a Rusiei la Occident şi care invita pe toată lumea să-i mai spună alte trei contribuţii ale Rusiei.

— Şi eu îl ţin minte bine. Ţi-am împrumutat ideea că Tolstoi şi Cehov au fost stâlpii poveştii, l-am invocat pe

[17] Deposedați de nume și legături de familie, de profesii și de proprietăți, înfometați în grup și supuși la cazne, locuitorii Gulagului – *zekii* – ajunseseră să nu se mai deosebească unul de altul, acesta fiind unul dintre scopuri. Nemulțumiți de rezultatele obținute din încarcerare și muncă silnică în ținuturi cu climă nefavorabilă, autoritățile supreme căutau să *șteargă* Dușmanii Poporului. O consecință neprevăzută a acestei strategii a fost însă înființarea unui nou *polis.* Deposedați de identitățile lor, *zekii,* deși erau milioane, se mișcau la unison, suportând și aceleași privațiuni, dar având și aceeași voință de a rezista. Așa că, oriunde și oricând se întâlneau, se recunoșteau. Își ofereau adăpost și masă, vorbeau între ei cu *frate, soră* și *prietene,* dar niciodată, absolut niciodată, sub nicio formă, cu *tovarășe.*

Ceaikovski, după care am comandat o porţie de caviar pentru brută.

— Da.

Mişka a clătinat din cap, după care s-a uitat la el surâzând.

— Acum câţiva ani, într-o noapte, mi-a venit alta.

— O a cincea contribuţie?

— Da, o a cincea contribuţie: incendierea Moscovei.

— Adică cel din 1812? l-a întrebat Contele nedumerit.

Nou-venitul a dat din cap că da.

— Închipuie-ţi ce faţă o fi făcut Napoleon când s-a trezit din somn la două noaptea şi a ieşit din dormitorul lui nou-nouţ de la Kremlin doar ca să descopere că oraşul pe care-l cucerise cu câteva ore în urmă fusese incendiat de propriii lui cetăţeni! a zis Mişka râzând. Da, prietene, incendierea Moscovei a fost un eveniment *tipic* rusesc. De-asta n-ai cum să te îndoieşti. Fiindcă n-a fost un eveniment modest. A fost *forma* unui eveniment. Un exemplu smuls dintr-o istorie de o mie. Căci noi, ruşii, ne-am dovedit, ca popor, neobişnuit de pricepuţi la a distruge ce am creat.

Poate pentru că şchiopăta, nu s-a mai ridicat să se plimbe de colo colo, dar Contele vedea că ochii şi-i mişcă de colo colo.

— Fiecare ţară are marea ei pânză, Saşa, aşa-numita capodoperă expusă într-un hol gol, care rezumă identitatea naţională pentru generaţiile ce au să vină. Francezii au *Libertatea conducând poporul* de Delacroix, olandezii au *Rondul de noapte* de Rembrandt, americanii au *Washington traversând râul Delaware.* Dar ruşii? O pereche de gemeni: *Petru cel Mare interogând ţareviciul Alexei Petrovici* al lui Nikolai Ge şi *Ivan cel Groaznic şi păcatul său* al lui Ilia Repin. Pe-acestea două publicul nostru le idolatrizează, criticii le laudă, chiar studenţii sârguincioşi de la Arte le schiţează în caietele lor. Şi totuşi, ce reprezintă ele? Una, pe ţarul nostru cel mai luminat privindu-şi suspicios fiul cel mare, aproape gata să-l condamne la moarte, în vreme ce în cealaltă îl vedem pe neclintitul Ivan ţinând trupul fără viaţă al fiului *său* celui mare, după ce a ales suprema

măsură dându-i cu sceptrul în cap.

— Bisericile noastre, cunoscute în toată lumea pentru frumuseţea lor idiosincratică, pentru spiralele lor în culori vii şi cupolele lor neverosimile, le demolăm una câte una. Ne dărâmăm statuile vechilor eroi şi lăsăm străzile fără numele lor, de parcă ar fi fost roadele închipuirii noastre. Pe poeţi ori ni-i reducem la tăcere, ori aşteptăm răbdători să tacă singuri.

Mişka a luat furculiţa, a înfipt-o în carnea de viţel neatinsă şi a ridicat-o în aer:

— Ştii că în ’30, când s-a anunţat colectivizarea obligatorie, jumătate din ţăranii noştri şi-au căsăpit animalele numai ca să nu le dea la cooperativă? Paisprezece milioane de vite au fost date la şorecari şi la muşte.

A lăsat uşor pe farfurie furculiţa cu carne, parcă în semn de respect, şi a adăugat:

— Cum să înţelegem asta, Saşa? Cum poate un popor să fie dispus să-şi distrugă propriile opere de artă, să-şi spulbere oraşele şi să-şi ucidă vlăstarele fără să se căiască? Pentru străini trebuie să fie şocant. Lor pesemne că li se pare că ruşii au o nepăsare a lor, aşa de brutală, că nimic, nici măcar roadele trupului nostru, nu mai e sfânt. Şi ce m-a mai durut gândul ăsta! Ce m-a mai neliniştit! Deşi eram istovit, cum îmi venea gândul ăsta, cum mă foiam treaz până în zori. Apoi, într-o noapte, mi s-a arătat într-un vis, Saşa: Maiakovski însuşi. Mi-a spus câteva versuri – versuri frumoase, care te bântuie, versuri pe care nu le mai auzisem niciodată – despre coaja unui mesteacăn care străluceşte în soarele iernii. După care şi-a încărcat revolverul cu un semn de exclamare şi l-a pus cu ţeava la piept. Când m-am trezit, am înţeles deodată că aplecarea asta spre distrugerea de sine nu e abominabilă, nu e ceva de care să-ţi fie ruşine sau ceva ce ar trebui să urăşti, ci cea mai mare putere a noastră. Ne punem pistolul la tâmplă singuri nu pentru că suntem mai nepăsători ori mai puţin cultivaţi decât englezii, francezii sau italienii. Dimpotrivă. Suntem pregătiţi să distrugem ce am creat

pentru că noi credem mai mult decât oricare dintre ei în forţa imaginii, a poeziei, a rugăciunii sau a omului. Ţine minte ce-ţi spun, prietene! a clătinat el din cap. Asta n-a fost ultima dată când am ars Moscova până la temelii.

S-a ridicat şi se plimba cuprins de agitaţie, ca odinioară, aproape ca şi cum ar fi căutat explicaţii pentru el însuşi. Iar după ce a zis ce a avut de zis s-a uitat peste masă şi a văzut ce abătut e Contele. După care a izbucnit dintr-odată într-un râs cât se poate de sincer, fără pic de amărăciune sau ironie, şi s-a întins să-şi strângă de braţ prietenul.

— Văd că te-am tulburat, Saşa, cu vorbăria mea despre revolvere. Dar stai aşa! Încă n-am isprăvit. Tot mai am ceva de făcut. De fapt, de-asta m-am şi strecurat până în oraş: să mă duc la bibliotecă, am un mic plan…

Simţindu-se uşurat, Contele a recunoscut scânteia ce se aprindea pe vremuri în ochii lui Mişka, scânteia aceea care strălucea inevitabil când se arunca cu capul înainte într-o tărăşenie.

— Poezie? l-a întrebat Contele.

— Poezie? Da, e un fel de-a spune, cred… dar e ceva mai important. Ceva pe care se poate construi. Încă nu sunt gata să vorbesc despre asta, dar când o să fiu, tu o să afli primul.

…

Când au ieşit din birou şi Contele l-a condus la scara din spate, în bucătărie era zor mare. Pe masă se tăiau ceapă şi sfeclă şi se jumuleau găini. Din dreptul plitei pe care fierbeau cinci oale, Emil i-a făcut semn Contelui să aştepte o clipă. După ce şi-a şters mâinile pe şorţ, a venit la uşă cu un pachet cu mâncare învelit în hârtie maro:

— Ceva pentru dumneavoastră, să aveţi pe drum, Mihail Fiodorovici.

Pe Mişka darul l-a nedumerit, iar Contele a crezut un moment că, din principiu, vechiul lui prieten o să refuze. Acesta însă i-a mulţumit lui Emil şi a luat pachetul.

Acum era şi Andrei acolo, şi-a exprimat plăcerea de a face în sfârşit cunoştinţă cu Mişka şi i-a urat toate cele bune.

După ce i-a întors urările, vizitatorul a deschis uşa dinspre scară, dar apoi s-a oprit. S-a uitat o clipă la agitaţia şi la belşugul din bucătărie, apoi şi-a plimbat ochii de la blândul Andrei la bunul Emil şi după aceea la Conte.

— Când ai fost condamnat la domiciliu forţat la Metropol, acum atâţia ani, a spus, cine şi-ar fi închipuit că tocmai deveniseşi cel mai norocos om din Rusia?

Pe seară, la şapte şi jumătate, când Contele a intrat în Salonul Galben, Osip a stins ţigara şi a sărit de pe scaun.

— O! Iată-te, Aleksandr! Am crezut că o mică excursie la San Francisco nu e o problemă. Dar nu ne-am mai întors un an. Luminile, se poate?

Colonelul s-a repezit spre partea din spate a încăperii, iar el s-a aşezat distrat la masa de două persoane şi şi-a întins şervetul în poală.

…

— Aleksandr…

— Da? i-a răspuns Contele, ridicând privirea.

— Luminile!

— A, pardon. Scuzele mele!

S-a ridicat, a stins luminile şi a rămas la perete.

…

— Nu iei loc?

— A, da. Desigur.

S-a întors la masă şi s-a aşezat pe scaunul colonelului.

…

— E totul bine, prietene? Pari cumva…

— Nu, nu, l-a liniştit Contele cu un zâmbet. Totul este excelent. Să începem, vă rog!

Osip a aşteptat un moment ca să fie sigur, după care a apăsat întrerupătorul şi s-a întors iute la masă, în vreme ce pe peretele salonului au început să pâlpâie măreţele umbre de altădată.

La două luni după ceea ce îi plăcea să numească „Afacerea De Tocqueville”, Osip se înfiinţase în Salonul Galben cu un proiector şi o copie necenzurată din *O zi la*

curse. În noaptea aceea cei doi aveau să părăsească tomurile de istorie pe rafturile bibliotecilor, acolo unde le era locul, şi să facă progrese în studierea Americii prin intermediul filmului.

De fapt, Osip Ivanovici stăpânea deja limba engleză, adică învăţase încă din 1939 şi mai mult ca perfectul pentru acţiunile trecute, aflate în desfăşurare. Filmele americane meritau însă toată atenţia, susţinea el, nu pur şi simplu pentru că sunt ferestre spre cultura occidentală, ci fiindcă sunt mecanisme fără precedent de reprimare a clasei sociale. Căci se pare că, prin intermediul cinematografului, yancheii descoperiseră cum să îmblânzească toată clasa muncitoare cu un sfanţ pe săptămână.

— Să aruncăm o privire la Depresiunea lor, zicea el. A ţinut zece ani, de la început până la sfârşit. Un deceniu întreg, în care proletariatul a fost lăsat să se descurce de unul singur, ciordind pe alei şi cerşind la uşa bisericii. Dacă a existat vreodată vreun moment în care muncitorul american să se dezlănţuie, momentul acela a fost sigur atunci. Dar li s-au alăturat ei fraţilor de arme? Şi-au luat ei topoarele să spintece uşile caselor? Nici măcar o după-amiază. În schimb, au dat fuga la cel mai apropiat cinematograf, unde li se perinda în faţa ochilor cea mai recentă fantasmagorie, ca un ceas de buzunar la capătul lanţului de care e legat. Da, Aleksandr, se impune să analizăm fenomenul cu cea mai mare sârguinţă şi cu cea mai mare grijă.

Aşa că l-au analizat.

Iar Contele putea să confirme că Osip îşi face datoria cu cea mai mare sârguinţă şi cu cea mai mare grijă, căci când proiectau un film cu greu putea sta locului. Când se uitau la un western şi izbucnea vreo bătaie în vreun salon, strângea pumnii, se stăpânea să nu lovească, să tragă o stângă în burtă şi un upercut în falcă. Când dansa Fred Astaire cu Ginger Rogers, pumnii i se descleştau, punea mâinile în şold şi-i jucau picioarele pe covor, când în faţă, când în spate. Iar când se ivea din umbre Bela Lugosi, sărea din scaun şi aproape cădea la pământ. După aceea, când

curgea genericul, clătina din cap, cu un gest care sugera că e dezamăgit din punct de vedere moral.

— Ruşinos! zicea.

— Scandalos!

— Perfid!

Ca om de ştiinţă ocazional, după aceea Osip diseca la rece ceea ce urmăriseră. Musicalurile erau „dulciuri făcute să le îndulcească viaţa sărmanilor cu vise de neîmplinit”. Filmele de groază erau „scamatorii în care fricile clasei muncitoare erau înlocuite de fricile fetelor frumoase”. Vodevilurile erau „narcotice absurde”. Şi westernurile? Erau cea mai indirectă propagandă dintre toate: poveşti în care răul e întruchipat de grupuri care freamătă şi jefuiesc, în timp ce virtutea e întrupată de un individ care-şi riscă viaţa ca să apere sfânta proprietate a cuiva. Pe scurt? „Doar Hollywoodul este cea mai periculoasă forţă din istoria luptei de clasă”.

Ori aşa credea Osip, până a descoperit genul acela de creaţie americană care avea să se numească *film noir.* A urmărit cu cea mai mare atenţie pelicule ca *This Gun for Hire, Shadows of a Doubt* şi *Double Indemnity.*

— Ce e asta? întreba de obicei, fără să se refere la cineva anume. Cine face filmele astea? Sub auspiciile cui?

Ele parcă înfăţişau toate o Americă în care corupţia şi cruzimea stau bine-mersi pe canapea, în care dreptatea e un cerşetor şi bunătatea, un nebun, în care loialitatea e din carton, iar interesul personal, din oţel. Cu alte cuvinte, creionau un dârz portret al Capitalismului aşa cum era el.

— Cum a fost posibil una ca asta, Aleksandr? Cum de e voie să se facă astfel de filme? Nu-şi dau seama că sapă o groapă chiar sub pietrele pe care le-au pus ca fundaţie?

Însă nicio vedetă a genului nu-l captiva mai mult decât Humphrey Bogart. În afară de *Casablanca* (despre care Osip zicea că e film pentru femei), văzuseră toate filmele cu el de cel puţin două ori. Fie că era vorba de *Pădurea împietrită,* de *A avea sau a nu avea* sau mai ales de *Şoimul maltez,* aprecia privirea aspră a actorului, observaţiile lui dure, insensibilitatea lui în general.

— În prima parte, după cum ai observat, pare mereu îndepărtat şi indiferent. Dar, Aleksandr, din clipa în care se indignează nimeni nu e mai dispus decât să facă ce trebuie să facă – să acţioneze fără echivoc, repede şi fără să se căiască. Uite aici un Om cu Voinţă!

În Salonul Galben, Osip a luat două îmbucături din viţelul înăbuşit cu sos de caviar preparat de Emil şi o gură din vinul georgian, după care a ridicat privirea la fix să vadă Golden Gate Bridge.

În minutele următoare, nurlia, oarecum misterioasa Miss Wonderly a înşirat încă o dată serviciile lui Sam Spade. Partenerul acestuia a fost doborât încă o dată pe o alee, cu câteva ore înainte ca Floyd Thursby să aibă aceeaşi soartă. Iar Joel Cairo, Grăsanul, şi Brigid O'Shaughnessy, după ce s-au aliat în secret, au măsluit încă o dată whisky-ul lui Spade şi au pornit spre chei, apropiindu-se în sfârşit de ţinta care le scăpa mereu. Dar, chiar când îşi oblojea capul rănit, Spade s-a trezit în birou cu un necunoscut în pardesiu negru şi cu pălărie neagră, care a trântit ceva jos şi s-a prăbuşit mort pe canapea!

— Credeţi că ruşii sunt foarte brutali? l-a întrebat Contele.

— Poftim? a şoptit acesta, de parcă ar mai fi fost cineva în public şi n-ar fi vrut să deranjeze.

— Credeţi că suntem considerabil mai brutali decât francezii, englezii sau americanii?

— Ce naiba tot spui, Aleksandr? a sâsâit Osip (când Spade îşi spăla mâinile de sângele necunoscutului).

— Adică ne pricepem mai bine decât alţii să distrugem ce creăm?

Osip, care tot nu-şi dezlipise ochii de la ecran, s-a întors şi s-a holbat la el neîncrezător. După aceea s-a ridicat dintr-odată, s-a târât până la proiector şi a oprit filmul chiar în momentul în care Spade, care pusese pe birou pachetul învelit grosolan, îşi scotea briceagul din buzunar.

— Poate nu vezi ce se întâmplă? l-a întrebat, arătând spre ecran. În drumul lui din Orient la San Francisco,

căpitanul Jacobi e împuşcat de cinci ori. Sare de pe un vapor în flăcări, umblă prin oraş şi cu ultima suflare îi duce tovarăşului Spade pachetul ăsta enigmatic, învelit în hârtie şi legat cu sfoară. Iar dumneata te-ai găsit chiar acum să te lansezi în metafizică!

Contele, care se întorsese, ridicase o mână să acopere lumina de la proiector.

— Dar l-am văzut deschizând pachetul de cel puţin trei ori, a zis.

— Şi ce contează? Dumneata ai citit *Anna Karenina* de cel puţin zece ori, dar pun pariu că tot plângi când se aruncă sub roţile trenului.

— Asta e altceva.

— Oare?

S-a lăsat tăcere. Apoi, exasperat, Osip a închis proiectorul. A aprins lumina şi s-a întors la masă.

— Bine, prietene. Te supără ceva, bag de seamă. Să vedem dacă putem face ceva, ca să putem studia mai departe.

Contele i-a povestit atunci ce discuţie a avut cu Mişka. Ori mai degrabă i-a redat punctul de vedere despre incendierea Moscovei, dărâmarea statuilor şi reducerea la tăcere a poeţilor, precum şi despre căsăpirea a paisprezece milioane de vite. Osip, care deja îşi exprimase frustrarea, îl asculta acum atent, din când în când dând din cap, atunci când afla despre diverse idei ale lui Mişka.

— Bine, a spus când Contele s-a oprit. Aşadar ce anume te supără, Aleksandr? Te şochează afirmaţiile prietenului dumitale? Îţi lezează sensibilitatea? Te îngrijorează, înţeleg, starea lui de spirit. Dar nu cumva e posibil ca părerile lui să fie corecte, iar sentimentele să se înşele?

— Adică?

— Ca *Şoimul maltez.*

— Vă rog, Osip!

— Nu, chiar vorbesc serios. Ce e pasărea neagră, dacă nu un simbol al moştenirii occidentale înseşi? Sculptură din aur şi podoabe, făcută de cavalerii din cruciade, ca tribut adus regelui, emblemă a Bisericii şi a monarhiilor, instituţiile

acelea rapace, care constituie temeiul artei şi ideilor din Europa. Ei bine, cine ar putea spune că dragostea lor pentru moştenirea aceea nu e la fel de indusă în eroare ca Grăsanul pentru şoim? Poate că *exact* asta trebuie curăţat înainte ca poporul lor să spere că poate face progrese.

Apoi i s-a mai înmuiat tonul:

— Bolşevicii nu sunt vizigoţi, Aleksandr. Nu suntem hoardele barbare care se năpustesc asupra Romei şi distrug tot ce e frumos din prostie şi din invidie. E invers. În 1916, Rusia era un stat barbar. Era cel mai analfabet popor din Europa, majoritatea ruşilor fiind tot un fel de şerbi: munceau pământul cu pluguri de lemn, îşi băteau nevestele la lumina lumânării, se prăbuşeau pe băncile lor îmbibaţi de votcă, iar când se crăpa de ziuă făceau sluj în faţa icoanelor. Adică trăiau exact ca strămoşii lor în urmă cu cinci sute de ani. Nu cumva tocmai plecăciunea în faţa tuturor statuilor, catedralelor şi instituţiilor străvechi ne-a ţinut pe loc?

Osip s-a oprit o clipă să-şi umple iar paharul.

— Dar unde suntem acum? a continuat. Cât de departe am ajuns? Împăcând tempoul american cu ţelurile sovietice, ne apropiem de alfabetism *universal.* Femeile atât de încercate din Rusia, a doua robie a noastră, au fost ridicate la rangul de egale. Am construit oraşe noi şi producţia noastră industrială depăşeşte producţia din aproape toată Europa.

— Dar cu ce preţ?

— Cu cel mai mare preţ! a dat Osip cu palma în masă. Crezi însă că realizările americanilor, invidiate în toată lumea, n-au avut un preţ? Ia întreabă-i pe fraţii lor africani! Şi crezi că inginerii care şi-au făcut zgârie-norii iluştri ori şi-au construit autostrăzile au ezitat măcar o clipă să uniformizeze fermecătoarele vecinătăţi mici care le stăteau în cale? Îţi garantez, Aleksandr, chiar ei au pus dinamită şi au declanşat atacul. Cum ţi-am mai zis, noi şi americanii vom conduce în anii ce-au mai rămas din secolul ăsta, căci noi suntem singurele popoare care au învăţat să dea la o parte trecutul, în loc să se plece în faţa lui. Însă, dacă ei au

făcut aşa din îndrăgitul lui individualism, noi vrem să facem aşa ca să slujim binele comun.

Când s-a despărţit de Osip, la zece, nu a luat-o pe scări spre etajul şase, ci s-a dus la Şaliapin, sperând că e gol. Numai că, intrând la bar, a dat de un grup dur din gazetari, membri ai corpului diplomatic şi două dintre tinerele amfitrioane în rochiţele lor negre, iar în mijlocul agitaţiei, a treia noapte succesiv, era adjunctul generalului american. Aplecat peste mâinile întinse, mişcându-se când pe un picior, când pe altul, îşi spunea povestea ca un luptător pe covoraşul lui:

— Domnul făcând un pas într-o parte, bătrânul Porterhouse s-a dus încet spre a doua gâscă, aşteptând ca prada să-l privească în ochi. Şi acesta a fost momentul când şi-a lăsat duşmanii să-şi imagineze o clipă că sunt egalii lui. După doi paşi la stânga, Porterhouse a făcut brusc şi trei paşi la dreapta. Dezechilibrându-se, gâsca s-a uitat în ochii băiatului şi atunci Porterhouse a alunecat! Adjunctul a alunecat. Cele două amfitrioane au ţipat. Apoi au chicotit. Când s-a ridicat iar în cele două picioare, tipul avea un ananas. Ţinându-l cu o mână de sus şi una de jos, căpitanul le-a etalat tuturor fructul aşa cum etalase generalul a doua gâscă. Şi atunci i s-a desfăcut halatul înnodat în talie şi a lăsat la vedere o pereche de indispensabili din Armata SUA, la vederea căreia Madame Veloşki a leşinat.

Publicul a aplaudat, iar adjunctul a făcut o plecăciune. După aceea a pus ananasul pe bar cu mare grijă şi a ridicat paharul:

— Reacţia lui Madame Veloşki mi se pare absolut de înţeles, a comentat un ziarist. Dar ce aţi făcut dumneavoastră când aţi dat cu ochii de indispensabilii bătrânului?

— Ce am făcut? a exclamat adjunctul. Ei bine, le-am adresat un salut, bineînţeles.

Ceilalţi au râs, iar el şi-a golit paharul.

— Acum, domnilor, aş sugera să ieşim în noapte. Vă pot spune din experienţa personală că la Naţională se ascultă

cea mai miloasă samba din Emisfera de Nord. Toboşarul, care nu are un ochi, nu nimereşte chimvalul. Iar şeful formaţiei habar n-are de tempoul latin. Cel mai aproape de America de Sud a ajuns când a căzut pe o scară de mahon. Dar intenţiile lui sunt excelente şi are o meşă coborâtă parcă din cer.

Şi astfel gaşca pestriţă a ieşit pe şapte cărări în noapte, lăsându-l pe Conte să se apropie de bar în oarecare linişte şi disciplină.

— Bună seara, Audrius.

— Bună seara, Conte Rostov. Ce v-aş putea oferi?

— Un pahar de Amagnac, poate.

A clătinat uşor paharul în care îşi primise băutura şi s-a trezit că zâmbeşte când îşi aduce aminte de portretul făcut ad-hoc de adjunct, care l-a trimis cu gândul la personalitatea americanilor în general. Insistent, cum era din fire, Osip susţinuse că în timpul Depresiunii, Hollywoodul subminase forţele inevitabile ale revoluţiei prin şicanele lui elaborate. Contele se întreba însă dacă nu cumva e invers. Părea adevărat, fără doar şi poate, că musicalurile strălucitoare şi comediile cu sclipici înfloriseră în America anilor 1930. Dar tot atunci înfloriseră, de asemenea, jazzul şi zgârie-norii. Să se fi inventat şi narcotice care să adoarmă o naţiune întreagă? Sau erau semnele unui spirit înnăscut, imposibil de reprimat, pe care nici măcar o Depresiune nu-l putea strivi?

Contele a mai clătinat o dată paharul, văzând un client la stânga, la trei scaune distanţă. Spre surprinderea lui, era adjunctul.

Audrius, mereu atent, a aplecat fruntea spre bar:

— Bun venit, Căpitane!

— Mulţumesc, Audrius.

— Ce pot face pentru dumneavoastră?

— Ca de obicei, cred.

Barmanul s-a întors să-i prepare băutura, iar căpitanul bătea darabana pe bar şi se uita alene în împrejur. Când a dat de privirea Contelui, a făcut semn din cap şi i-a zâmbit prietenos.

— Nu mergeţi la Naţional? l-a întrebat Contele, nereuşind să se abţină.

— Se pare că prietenii mei aşa s-au grăbit să-mi ţină companie, că m-au lăsat în urmă, a replicat americanul.

— Îmi pare rău să aud aşa ceva, i-a răspuns el cu un surâs plin de înţelegere.

— Nu, să nu vă pară! Chiar îmi place să rămân în urmă. Îmi dă întotdeauna o perspectivă cu totul nouă asupra a ceea ce credeam că las în spate. În plus, dis-de-dimineaţă plec acasă, aşa că probabil că e mai bine. Richard Vanderwhile, i-a întins el mâna Contelui:

— Aleksandr Rostov.

Căpitanul a mai dat o dată din cap prietenos, iar apoi, după ce s-a uitat într-o parte, l-a privit imediat.

— Nu sunteţi chelnerul care m-a servit aseară la Boiarski?

— Ba da, sunt.

— Slavă Domnului! a răsuflat uşurat căpitanul. Altfel, ar fi trebuit să renunţ la paharul de alcool.

Audrius a pus însă paharul pe bar chiar atunci, ca un pont. Căpitanul a luat o gură şi a mai suspinat o dată, acum în semn de mulţumire. După aceea l-a studiat o clipă pe Conte.

— Sunteţi rus?

— Din cap până-n picioare.

— Atunci, daţi-mi voie să spun din capul locului că sunt îndrăgostit de ţara dumneavoastră. Îmi plac alfabetul dumneavoastră ciudat şi pateurile cu carne. Însă ceea ce înţelegeţi prin cocktail e înfiorător…

— Cum aşa?

Căpitanul a arătat spre bar, unde un aparatcic cu sprâncene stufoase se întreţinea cu o tinerică brunetă. Fiecare avea în mână un pahar cu o băutură ciclam tare.

— Ştiu de la Audrius că un cocktail are zece ingrediente. În afară de votcă, rom, coniac şi grenadină, se laudă şi cu esenţă de trandafir, nişte picături de bitter de mai multe feluri şi acadea topită. Un cocktail însă nu trebuie să fie un *mélange.* Nu e niciun potpuriu, nicio paradă de Paşti. Un

cocktail dintre cele mai bune trebuie să fie tare, elegant, sincer şi limitat la două ingrediente.

— Doar două?

— Da. Însă trebuie să fie două care se completează unul pe altul, care râd unul la glumele altuia, care-şi iartă greşelile unul altuia şi care nu ţipă unul la altul când vorbesc. Ca ginul şi tonicul, a zis, arătând spre paharul lui. Whisky-ul nostru cu apă… Sau whisky-ul cu sifon…

Clătinând din cap, a ridicat paharul şi a băut din el:

— Scuze pentru atâtea explicaţii.

Căpitanul a dat din cap recunoscător, însă după o clipă a întrebat:

— Aş putea face o observaţie? O observaţie personală, vreau să zic.

— Da, desigur.

Căpitanul a lăsat paharul să-i alunece pe bar şi s-a apropiat:

— Parcă e ceva ce nu vă dă pace. Tot clătinaţi paharul de jumătate de oră. Dacă nu sunteţi atent, vârtejul pe care l-aţi făcut o să dea gaură în podea şi o să ajungem cu toţii la subsol.

Contele a pus jos paharul, râzând.

— Aveţi dreptate. Ceva nu-mi dă pace.

— Atunci, i-a răspuns Richard, arătând spre barul gol, aţi venit la locul potrivit. Încă din vechime oamenii se adună în astfel de cârciumi ca să-şi verse povara în faţa unor suflete milostive.

— Sau în faţa unor străini?

— Nu mai există necunoscuţi, cum nu mai există străini. Aşa că ce-ar fi să sărim peste preambul? E vorba despre femei? Despre bani? Despre vreo criză de scriitor?

Contele a râs din nou, iar apoi, asemenea altor domni manieraţi din alte vremuri, s-a despovărat în faţa acestui suflet milostiv. I-a povestit de Mişka şi de părerea lui că ruşii au obiceiul oarecum ieşit din comun de a distruge ce au creat. După aceea i-a vorbit despre Osip şi convingerea lui că Mişka are perfectă dreptate, adăugând însă că distrugerea monumentelor şi a capodoperelor e vitală

pentru propăşirea naţiunii.

— Deci asta era, a conchis căpitanul, de parcă ar fi rezolvat a patra ghicitoare.

— Da. Dar ce concluzii trageţi de aici? l-a întrebat Contele.

— Ce concluzii? a repetat Richard şi a luat o înghiţitură din pahar. Cred că prietenii dumitale sunt amândoi foarte ascuţiţi la minte. Îţi trebuie mare dexteritate ca să tragi dintr-un foc un fir dintr-o lucrătură. Numai că tot am sentimentul că ratează ceva…

A bătut darabana pe bar, încercând să-şi exprime gândurile în cuvinte, şi a continuat:

— Înţeleg că Rusia are o mică poveste cu distrugerea şi cu demolarea unei clădiri vechi şi frumoase şi că asta provoacă o mică suferinţă, după ce s-a dus şi ceva interes pentru ce o să vină. Dar când s-a făcut tot şi s-a spus tot, nu pot să nu suspectez că ceea ce e măreţ rezistă. Să-l luăm pe Socrate. Acum două mii de ani umbla prin piaţă şi-i împărtăşea gândurile oricărui om de care se ciocnea, fără să catadicsească nici măcar să le noteze. Apoi, într-un fel de bucluc, şi-a perforat propriul bilet, şi-a tras propria priză, şi-a dărâmat propria umbrelă. Adieu. Adieu. *Finiş.* Timpul s-a scurs mai departe. Romanii au preluat conducerea. După aceea barbarii. După care a azvârlit cu tot Evul Mediu în el. Secole de ciume, otrăviri şi arderi de cărţi. Şi, cumva, după toate astea, lucrurile alea măreţe pe care individul ăsta le zisese în piaţa publică sunt şi acum cu noi. Ca specie, pur şi simplu nu ne pricepem să scriem necrologuri, cred că asta încerc să spun. Nu ştiu cum va fi perceput un om cu realizările lui trei generaţii de acum înainte, nu mai mult decât ştim ce o să mănânce la micul dejun stră-strănepoţii lui într-o zi de marţi din martie. Căci, atunci când Soarta îi înmânează ceva posterităţii, o face pe la spate.

O clipă au tăcut amândoi. Apoi căpitanul şi-a golit paharul şi a arătat cu degetul la coniacul lui.

— Ia spuneţi-mi, vă rog frumos, chestia aia merită atâta osteneală?

Peste o oră, când a plecat de la Şaliapin (după ce i se alăturase căpitanului Vanderwhile la două runde de băut din licoarea lui Audrius de culoarea magentei), Contele a fost surprins s-o găsească pe Sofia tot pe hol, citind. Când li s-au întâlnit ochii, şi-au făcut cu mâna discret, după care ea s-a cufundat din nou în carte, cuminte…

Şi-a folosit toată prezenţa de spirit ca să traverseze holul la pas. Având în mod clar alura unui om în largul lui, a urcat atent scara şi apoi mai departe, încetişor. Numai că, atunci când a dat colţul, a făcut un sprint.

Ţâşnind în sus, abia dacă-şi putea stăpâni bucuria. Geniul ascuns din jocul Sofiei fusese întotdeauna că ea alege când se joacă. Evident, aştepta momentele când nu e atent ori e cu garda jos, aşa că jocul se termina înainte să-şi dea seama că a început. Astă-seară însă avea să fie altfel – căci, după normalitatea cu care Sofia îi făcuse cu mâna, Contele şi-a dat seama că jocul e pe-aproape.

Acum o am, se gândea el când a trecut de primul etaj, cu un hohot de râs scurt şi sinistru. Dar, întorcându-se pe palierul de la etajul doi, a trebuit să recunoască un al doilea avantaj pe care-l avea Sofia de pe urma jocului: tinereţea ei. Căci, e limpede ca bună ziua, el deja mergea mult mai încet. Respira greu, iar când a ajuns la etajul şase pur şi simplu se târa, în caz că ajungea acolo viu. Ca să fie sigur, când a ajuns la etajul cinci a încetinit pasul ca să pară că merge cu un scop anume.

Deschizând uşa de la clopotniţă, s-a oprit să asculte. S-a uitat în jos pe scară, dar nu vedea nimic. Oare ea să fi trecut deja pe lângă el? Imposibil! Nu avusese timp. Totuşi, în cazul puţin probabil că ajunsese acolo prin vrăjitorie, a urcat ultimele trepte pe vârfuri şi a deschis uşa cu un aer de indiferenţă numai ca să vadă că, de fapt, camera e goală.

Frecându-şi mâinile, s-a întrebat: *Unde să mă aşez?* S-a gândit să se urce în pat şi să se prefacă că a adormit, numai că voia să vadă ce faţă face ea. S-a aşezat, deci, pe scaunul de la birou, s-a lăsat pe două picioare de la scaun şi a luat cartea cel mai la îndemână, întâmplător a lui

Michel de Montaigne. Deschizând la întâmplare, a dat de eseul despre educaţia copiilor.

— Chiar aşa! a spus el cu un zâmbet sălbatic.

Iar într-o clipă şi-a luat un aer de erudit desăvârşit, prefăcându-se că citeşte.

Dar ea tot n-a apărut, nici după cinci minute.

— Înseamnă că am greşit, a recunoscut el oarecum dezamăgit, când s-a deschis larg uşa.

Dar nu era Sofia. Era una dintre cameriste. Într-o stare de agitaţie.

— Ce s-a întâmplat, Ilana?

— A căzut Sofia.

— A căzut? Unde? a sărit el de pe scaun.

— Pe scara de serviciu.

Contele a ţâşnit pe lângă ea şi s-a năpustit pe scară. După ce a zburat peste două rânduri de scaune goale, un gând firav i-a şoptit că Ilana se înşală. Numai că, atunci când a dat colţul pe palierul de la etajul trei, iat-o pe Sofia – întinsă pe trepte, cu ochii închişi, cu părul plin de sânge.

— Dumnezeule… a îngenuncheat el. Sofia!

Fata n-a reacţionat. Ridicându-i uşor capul, i-a văzut tăietura adâncă de pe frunte. Nu părea să se fi rănit la cap, dar îi curgea sânge şi era inconştientă.

Acum Ilana era în spatele lui, cu lacrimi în ochi.

— Mă duc după un doctor, a spus.

Dar era trecut de unsprezece. Şi cine ştie cât durează?

Contele şi-a strecurat mâinile pe sub gâtul şi pe sub genunchii Sofiei şi a coborât cu ea în braţe. La parter, a împins uşa cu umărul şi a traversat holul. Abia dacă a întrezărit cuplul între două vârste care aştepta ascensorul şi pe Vasili la cabina lui, abia dacă a auzit vocile din bar. S-a trezit brusc pe scările de la Metropol, în aerul cald, de vară, prima dată după mai bine de douăzeci de ani.

Rodion, paznicul de noapte, s-a uitat la el şocat.

— Un taxi, a zis Contele, am nevoie de un taxi.

Peste umărul portarului a văzut patru taxiuri parcate la cincisprezece metri de hotel, în aşteptarea ultimilor clienţi de la Şaliapin. Şoferii de la primele două fumau, stând de

vorbă. Când să ducă Rodion fluierul la gură, Contele alerga deja spre ele.

Atunci când l-a văzut, unul din ei a rânjit imediat ca şi cum ar fi ştiut ceva, iar pe chipul celuilalt se putea citi dezaprobare, amândoi trăgând concluzia că domnul ţine în braţe o fată care s-a îmbătat. Dar, când au observat că are sânge pe faţă, au devenit atenţi.

— Fiica mea, le-a explicat el.

— Gata, a răspuns un şofer, aruncând ţigara şi fugind să deschidă uşa din spate.

— La Sf. Anselm! i-a spus Contele.

— La Sf. Anselm…?

— Şi cât mai repede.

Şoferul a pornit, a luat-o prin Piaţa Teatrului şi a mers spre nord, în timp ce Contele cu o mână apăsa o batistă împăturită pe rana Sofiei şi cu alta o pieptăna, îngăimând şoapte de alinare pentru ea de neauzit, iar străzile oraşului goneau neobservate pe lângă ei.

Peste câteva minute, maşina s-a oprit.

— Am ajuns, a anunţat şoferul.

Apoi s-a dat jos şi i-a deschis uşa din spate.

Cu Sofia în braţe, a ieşit atent, după care s-a oprit brusc.

— N-am bani, a zis.

Apoi s-a îndreptat spre spital, dar chiar în clipa în care a intrat pe uşă şi-a dat seama că făcuse o mare greşeală. În hol erau oameni în toată firea care dormeau pe bănci, ca nişte refugiaţi în gară. Luminile de pe coridor pâlpâiau ca şi cum generatorul ar fi dat rateuri şi mirosea a amoniac şi a fum de ţigară. În tinereţea lui, „Sf. Anselm” era unul dintre cele mai bune spitale din ţară. Dar acum cu treizeci de ani. Între timp bolşevicii vor fi construit spitale noi – moderne, luminoase şi curate –, iar locul ăsta învechit rămăsese un fel de clinică pentru bătrâni, oameni fără adăpost şi alţi vitregiţi de soartă.

Trecând pe lângă un ins care parcă dormea în picioare, s-a apropiat de un birou unde era o soră medicală care citea.

— E fiica mea, i-a spus. S-a rănit.

Asistenta a ridicat ochii şi a lăsat revista. A dispărut pe

uşă. După o clipă care a părut o eternitate, s-a întors cu un tânăr în halat alb, de medic internist. Contele i-a arătat fata, luându-şi mâna în care avea batista ca să se vadă rana. Internistul a dus mâna la gură.

— Ar trebui s-o vadă un chirurg, a zis.

— Aveţi aici?

— Poftim? A, nu. Bineînţeles că nu.

Apoi s-a uitat la ceasul din perete:

— Sau poate la şase.

— La şase? Dar ea are nevoie acum. Trebuie să faceţi ceva.

Medicul a dus mâna la gură iar şi s-a întors spre asistentă:

— Du-te după doctorul Kraznakov. Să anunţe la Chirurgie Patru.

Când ea a dispărut iar, internistul i-a împins o targă cu roţi.

— Puneţi-o aici şi veniţi cu mine!

Însoţit de Conte, a împins targa pe coridor şi apoi în lift. La etajul trei au intrat pe o uşă batantă şi au ajuns într-un hol lung, în care erau alte două tărgi cu pacienţi adormiţi.

— Aici.

Contele a deschis uşa şi internistul a împins-o pe Sofia la Chirurgie Patru. Era o sală rece, cu faianţă de sus până jos. Într-un colţ, bucăţile de faianţă se desprinseseră de pe var. O masă chirurgicală, lumini, un suport pentru instrumente. După câteva minute s-a deschis uşa şi a intrat un medic prost ras, împreună cu asistenta tânără. Arăta de parcă tocmai s-ar fi trezit din somn.

— Ce s-a întâmplat? a întrebat istovit.

— O tânără cu o rană la cap, doctore Kraznakov.

— Bine, bine, a răspuns el, iar apoi, făcându-i cu mâna Contelui, a adăugat: Vizitatorii nu au voie în sala de operaţie.

Internistul l-a luat de umăr pe Conte.

— O clipă! a ripostat acesta. E un om capabil?

Uitându-se la el, Kraznakov s-a înroşit la faţă.

— Ce spune?

— Aţi zis că trebuie s-o vadă un chirurg? Domnul este chirurg? i s-a adresat el în continuare tânărului internist.

— Scoateţi-l de aici! a urlat Kraznakov.

Dar s-a deschis uşa şi a intrat un individ înalt, de vreo patruzeci de ani, însoţit de o colegă îmbrăcată luxos.

— Cine conduce aici? a întrebat.

— Eu, a răspuns Kraznakov. Cine eşti dumneata? Cine e dânsa?

Trecând pe lângă chirurg, nou-venitul s-a apropiat de masă şi s-a aplecat deasupra Sofiei. Delicat, i-a dat la o parte părul ca să examineze rana. I-a ridicat o pleoapă cu degetul mare, după care i-a luat pulsul la încheietură, cu ochii pe ceas. Abia după aceea s-a întors spre Kraznakov.

— Eu sunt Lazovski, şeful chirurgiei de la Municipal Unu. Mă ocup eu de pacientă.

— Poftim? Ia ascultaţi!

— Dumneavoastră sunteţi Rostov? s-a întors Lazovski spre Conte.

— Da, a răspuns el înmărmurit.

— Povestiţi-mi când şi cum s-a întâmplat! Dar cât mai exact.

— A căzut când urca scara în fugă. Cred că s-a lovit cu capul de balustradă. La Hotelul Metropol. Acum jumătate de oră.

— A băut ceva?

— Poftim? Nu, e o copilă.

— Câţi ani are?

— Treisprezece.

— Cum o cheamă?

— Sofia.

— Foarte bine.

Neluându-l în seamă pe Kraznakov, care opunea rezistenţă, Lazovski s-a întors spre colega simandicoasă şi s-a apucat să-i dea instrucţiuni: să găsească feşe şi un loc bun de spălat, să facă rost de instrumentele chirurgicale necesare, să sterilizeze tot.

Apoi s-a deschis uşa şi a apărut un june ca un cavaler care tocmai se întoarce de la bal.

— Bună seara, tovarăşe Lazovski, l-a salutat zâmbind. Ce loc fermecător aveţi aici!

— Bine, Antonovici. Ajunge. E o fractură frontală pe osul parietal stânga, cu risc de hematom subdural. Pregăteşte-te! Şi vezi dacă poţi să faci ceva cu lumina asta.

— Da, domnule.

— Dar mai întâi scoate-i de aici!

Când Antonovici i-a poftit afară din sala de operaţie pe cei doi medici rezidenţi cu zâmbetul lui lipsit de griji, Lazovski a arătat spre tânăra asistentă de la biroul de jos.

— Nu dumneata. Dumneata pregăteşte-te să participi, i-a zis, apoi s-a întors spre Conte: Fiica dumitale, Rostov, s-a ales cu o căzătură zdravănă, dar n-a căzut în cap din avion. Craniul e alcătuit astfel încât să reziste la anumite tratamente dure. În astfel de cazuri, riscul e mai mare dacă se umflă, nu dacă se răneşte. Dar am mai văzut. Ne ocupăm imediat. În timpul ăsta va trebui să staţi afară. Cum termin, cum vin să vă anunţ.

L-au condus pe o bancă de lângă sala de operaţie. În câteva clipe şi-a dat seama că holul fusese eliberat în două-trei minute: nici picior de cele două tărgi cu pacienţi adormiţi. Dintr-odată, uşa din capătul holului s-a deschis şi a intrat Antonovici, care acum era echipat corespunzător şi fluiera. Când să se închidă uşa, Contele a văzut că i-o ţinuse deschisă un ins în costum negru. Când Antonovici s-a întors la Chirurgie Patru, Contele a rămas singur pe coridorul gol.

Cum aveau să treacă minutele următoare? Cum ar trece pentru oricine.

Nu se mai rugase din copilărie. Îşi imagina ce e mai rău, după care îşi spunea că totul va fi bine, tot despicând de-a fir a păr comentariile chirurgului. „Craniul e alcătuit astfel încât să reziste la tratamente dure”, îşi tot repeta.

Şi totuşi, deşi nu voia, îi veneau în minte exemple contrare. Şi-a adus aminte de un pădurar cumsecade din satul Petrovskoie, de pildă, care se lovise la cap când era în floarea vârstei într-o alunecare de teren. Când îşi venise în simţiri, era la fel de zdravăn, dar posac. Câteodată nu-şi

recunoştea prietenii. Ori se putea să-l apuce furia pe surorile lui fără nici cea mai mică provocare, de parcă s-ar fi dus la culcare seara un om şi s-ar fi sculat altul.

Apoi a început să se mustre de unul singur: Cum a putut s-o lase pe Sofia să joace un joc aşa de riscant? Cum să taie frunza la câini o oră într-un bar, pălăvrăgind despre tablouri pe teme istorice şi statui, în timp ce Soarta se pregătea să agaţe viaţa fiicei lui într-un fir de păr?

La urma urmei, cât priveşte diversele griji pe care le ai când creşti un copil – şcoală, haine, bune maniere –, părintele are o răspundere cât se poate de simplă: să facă mare copilul, astfel încât el să ducă o viaţă care are un anumit ţel şi, cu voia Domnului, o anumită mulţumire.

Minute nespuse se scurgeau.

Apoi s-a deschis uşa de la sala de operaţie şi a apărut doctorul Lazovski. Îşi trăsese masca sub bărbie. Avea mâinile goale, iar pe halat era sânge.

Contele a sărit de pe bancă.

— Vă rog să luaţi loc, Rostov, i-a zis chirurgul.

Contele s-a aşezat la loc.

Lazovski nu i s-a alăturat, ci şi-a lăsat pumnii strânşi în poală şi s-a uitat la el cu o privire fără nicio îndoială competentă.

— Cum v-am spus deja, în asemenea situaţii cel mai riscant e să se umfle. Am diminuat acest risc. Dar a suferit o comoţie, ceea ce înseamnă, în mare, că are creierul afectat. O s-o doară capul şi o să aibă nevoie de multă odihnă. Dar într-o săptămână o să fie bine.

Chirurgul a dat să plece.

— Domnule doctor Lazovski… l-a oprit Contele, cu gestul omului care vrea să întrebe ceva, dar nu reuşeşte.

Însă doctorul, care stătuse pe locul lui, înţelegea foarte bine.

— O să fie bine, Rostov, din cap până în picioare.

Când să-i mulţumească, individul în costum negru a deschis iar uşa din capătul holului, dar de data asta pentru Osip Glebnikov.

Întâlnindu-se la jumătatea holului, Osip şi Lazovski au

şuşotit o clipă, în vreme ce Contele îi privea înmărmurit.

Chirurgul a dispărut în sala de operaţie, iar Osip s-a aşezat pe bancă, lângă Conte.

— Ei bine, prietene, i-a zis, punând mâinile pe genunchi, am tras o sperietură de moarte din pricina micuţei Sofia.

— Osip! Ce căutaţi aici?

— Am vrut să mă asigur să sunteţi bine amândoi.

— Dar cum aţi dat de noi?

— Aleksandr, v-am spus, i-a zâmbit Osip, că urmăresc anumite persoane care prezintă interes. Dar nu asta contează acum. Contează că Sofia o să fie bine. Lazovski e cel mai bun chirurg din oraş. Mâine o s-o ducă la Municipal Unu, unde o să-şi revină în condiţii bune. Mă tem însă că acum nu mai poţi rămâne aici.

Contele s-a împotrivit, dar Osip a ridicat mâna să-l liniştească:

— Ascultă-mă, Saşa. Dacă eu ştiu ce s-a întâmplat în seara asta, în curând o să ştie şi alţii. Şi n-ar fi deloc bine nici pentru tine, nici pentru *Sofia* să te găsească aici. Deci uite ce trebuie să faci: în capătul holului e o scară. Cobori la parter, o iei pe uşa neagră, de metal, spre aleea din spatele spitalului. Acolo te aşteaptă doi oameni care te vor duce înapoi la hotel.

— Nu pot s-o las pe Sofia, a răspuns Contele.

— Mă tem că trebuie. Dar e de înţeles că-ţi faci griji. Aşa că am aranjat să stea cineva cu ea, în locul tău, până poate să plece acasă.

Când a rostit aceste cuvinte, a intrat pe uşă o femeie între două vârste, nedumerită şi speriată.

— A! a zis Osip. Uite-o!

Pentru că el s-a ridicat în picioare, Marina s-a uitat mai întâi la el. Cum nu-l cunoştea, l-a privit neliniştită. Dar după aceea l-a văzut pe Conte pe bancă şi s-a repezit spre el.

— Ce s-a întâmplat, Aleksandr? Ce căutaţi aici? Nu vor să-mi spună nimic.

— Sofia a căzut urât pe scara de serviciu, dar a venit un chirurg. O să fie bine.

— Slavă Domnului!

Contele s-a întors spre Osip să-l prezinte, dar acesta i-a anticipat mişcarea.

— Tovarăşa Samarova, i-a spus zâmbind. Nu ne cunoaştem, dar şi eu sunt prieten cu Aleksandr. Mă tem că trebuie să se întoarcă la Metropol. Dar s-ar linişti, dacă aţi putea sta cu Sofia până îşi revine. Nu-i aşa, prietene?

A pus o mână pe umărul Contelui, fără să-şi desprindă ochii de la Marina.

— Ştiu că cer mult, Marina, a răspuns Contele, dar...

— Gata. Bineînţeles că o să stau.

— Excelent! a replicat Osip.

S-a întors spre femeia în echipament medical.

— O să aveţi grijă ca doamna Samarova să aibă tot ce-i trebuie?

— Da, domnule.

Osip i-a zâmbit liniştitor Marinei încă o dată, după care l-a luat pe Conte de braţ:

— Pe aici, prietene!

L-a condus pe hol, spre scara din spate. Au coborât în tăcere, iar Osip s-a oprit pe palier.

— Aici ne despărţim. Ţineţi minte: un etaj mai jos, apoi uşa neagră, de metal. Ar fi bine, fireşte, să nu afle nimeni că a fost aici vreunul dintre noi.

— Osip, nici nu ştiu cum o să mă recompensez.

— Aleksandr, dumneata ai fost în slujba mea mai bine de cincisprezece ani, i-a răspuns cu un surâs. E o plăcere să fiu şi eu o dată în slujba dumitale.

Apoi a plecat.

După ce a coborât şi ultima treaptă, a intrat pe uşa de metal, neagră. Se lumina de ziuă şi, deşi s-a trezit pe o alee, simţea în aer boarea blândă a primăverii. Vizavi de alee era un camion alb, pe care scria cu litere mari, într-o parte, *Colectivul de Panificaţie Steaua Roşie.* Un tânăr prost bărbierit stătea sprijinit de uşa pentru pasageri şi fuma. Când l-a văzut pe Conte, a aruncat ţigara şi a trântit uşa. Fără să-l întrebe cine e, s-a dus să deschidă uşa din spate.

— Mulţumesc, i-a zis Contele când s-a urcat, fără să primească răspuns.

Numai după ce s-a închis uşa şi s-a trezit că stă aplecat până la mijloc în spatele camionului şi-a dat seama de o senzaţie extraordinară: mirosul de pâine proaspătă. Când văzuse însemnele colectivului de panificaţie, crezuse că e un şiretlic. Dar pe rafturile dinăuntru, dispuse pe o parte, erau aşezate peste două sute de bucăţi. Uşor, aproape neîncrezător, a întins mâna spre una, moale şi caldă. Fusese scoasă din cuptor cu cel mult o oră în urmă.

Afară, s-a trântit uşa pentru pasageri şi a pornit motorul. Contele s-a aşezat iute pe banca de metal din faţa rafturilor şi camionul a pornit.

Asculta în linişte cum alunecă zgomotos cauciucurile. Cum prind viteză şi încetinesc când iau o curbă, iar apoi maşina accelerează, intrând pe drum deschis.

Hurducându-se aplecat în spate, se uita pe ferestruica pătrată din uşă. Privind clădirile, acoperişurile şi firmele de magazin care îi defilau prin faţa ochilor, o clipă nici n-a ştiut unde se află. După care a văzut vechiul English Club şi şi-a dat seama că trebuie să fie pe Tverskaia, străvechea arteră ce se întindea de la Kremlin la Sankt-Petersburg, pe care se plimbase de o mie de ori.

La sfârşitul anilor 1930, strada Tverskaia fusese lărgită ca să se poată organiza paradele oficiale ce se încheiau în Piaţa Roşie. Dacă la momentul respectiv unele edificii mai frumoase fuseseră ridicate şi apoi puse la loc, majoritatea fuseseră rase de pe faţa pământului şi înlocuite cu turnuri, clădirile de pe străzile de prim rang trebuind să aibă, potrivit unei noi ordonanţe, cel puţin zece etaje. Drept urmare, în timp ce camionul mergea, Contele trebuia să se aplece ca să vadă alte locuri cunoscute. Dar nu se mai uita după aşa ceva, ci urmărea faţadele şi felinarele estompate, care dispăreau repede, de parcă le-ar fi tras cineva de departe.

Odată întors în podul de la Metropol, a găsit uşa tot deschisă şi cartea lui Montaigne pe jos. Ridicând volumul de la tatăl lui, s-a aşezat pe patul Sofiei. Apoi, pentru prima dată în noaptea aceea, şi-a dat voie să plângă, pieptul

tresărindu-i uşor, eliberator. Lacrimile îi curgeau pe obraz, dar nu erau lacrimi de durere. Erau lacrimile celui mai norocos om din toată Rusia.

După câteva minute, a tras adânc aer în piept şi a avut un sentiment de linişte. Dându-şi seama că ţine în mână cartea de la tatăl lui, s-a ridicat de pe patul Sofiei şi a pus-o jos, iar în clipa aceea a zărit valiza din piele neagră, lăsată pe biroul Marelui Duce. Avea vreo treizeci de centimetri în înălţime şi măsura cincisprezece centimetri, cu un mâner de piele şi pafta de crom. Sus era prins un bilet pentru el, cu un scris necunoscut. L-a scos, l-a desfăcut şi l-a citit:

Aleksandr.

Ce plăcere să vă întâlnesc în seara asta! Cum am spus, mă duc acasă pentru scurtă vreme. M-am gândit că, între timp, v-ar fi de folos valiza. Atenţie mai ales la ce se află în buzunarul de sus, căci cred că o să faceţi o legătură cu ce am vorbit!

Până când ne vom revedea, calde salutări,

Richard Vanderwhile

Desfăcând paftaua, a deschis valiza. Era un fonograf portabil. Înăuntru era un mic teanc de discuri în coperte din hârtie maronie. La sugestia lui Richard, l-a scos pe cel de sus. Pe eticheta din mijloc a citit că e o înregistrare cu Vladimir Horowitz cântând *Concertul nr. 1* al lui Ceaikovski la Carnagie Hall de la New York.

Îl văzuse pe Horowitz în concert la Moscova, în 1921, cu nici patru ani înainte ca pianistul să plece la Berlin pentru un concert oficial, cu valută străină ascunsă în pantofi.

Pe fundul valizei a dat de un locşor în care era strâns firul. L-a scos şi l-a băgat în priza din perete. A luat discul din coperta maronie, l-a pus pe placa turnantă, a pornit mecanismul, a fixat acul şi s-a lăsat pe spate în patul Sofiei.

Mai întâi, a auzit ceva şoapte, câţiva oameni tuşind şi ultimele zgomote pe care le face publicul înainte să ia loc în sală. Apoi, linişte. Apoi, aplauze însufleţite, probabil atunci când a intrat în scenă interpretul.

Şi-a ţinut respiraţia.

După ce trompetele au scos primele sunete marţiale şi coardele s-au înfoiat, conaţionalii lui au început să cânte, evocând pentru publicul american mişcarea unui lup trecând printre mesteceni, vântul bătând în stepă, o lumânare pâlpâind într-o sală de bal şi un tun trăgând la Borodino.

Addenda

Pe 23 iunie, la ora patru după-amiaza, Andrei Duras se întorcea cu autobuzul la apartamentul lui din Arbat, profitând de o zi liberă ca să-i facă o vizită Sofiei, la Spitalul Municipal Unu.

Abia aştepta ziua următoare, ca să dea la şedinţa zilnică a Triumviratului vestea că fata se află în stare bună. Repartizată într-o aripă specială a spitalului, era într-o rezervă privată, însoriă şi un întreg batalion de asistente medicale era cu ochii pe ea. Emil avea să fie încântat că prăjiturile lui au fost bine primite şi că Sofia a promis să trimită vorbă în clipa în care o să iasă. Cât despre el, Andrei îi adusese o carte cu poveşti de aventuri, una dintre preferatele dintotdeauna ale fiului său.

La Piaţa Smolenskaia, i-a cedat locul unei doamne mai în vârstă. Avea să coboare după câteva blocuri să ia nişte castraveţi şi nişte cartofi de la ţăranii din piaţă. Emil îi dăduse două sute şi ceva de grame de carne tocată şi voia să-i facă chiftele soţiei.

Stăteau într-un apartament mic de la mijlocul unui imobil de locuinţe de patru etaje. Dintre cele şaisprezece apartamente, al lor era printre cele mai mici, dar era numai al lor. Cel puţin pentru moment.

După ce a terminat de târguit din piaţă, Andrei a urcat la etajul trei. Trecând pe lângă celelalte uşi de pe palier, a simţit miros de ceapă sote venind dintr-un apartament şi a auzit voci la radio în altul. Trecând plasa cu legume în mâna stângă, a scos cheia.

Când a intrat şi-a strigat soţia, deşi ştia că nu e acasă. Era la coadă la lapte la magazinul deschis recent într-o biserică desfiinţată, din partea cealaltă a cartierului. Zicea că acolo e mai proaspăt laptele şi e mai puţină lume la coadă, dar el ştia că nu e aşa. Ca atâţia alţii, ea se ducea acolo pentru că în micuţa capelă din spatele bisericii era un

mozaic cu Hristos şi femeia samariteancă pe care nimeni nu catadicsise să-l scoată. Iar femeile care stăteau la coadă la lapte îţi ţineau rând dacă te furişai să te rogi.

A dus legumele cumpărate în cămăruţa dinspre stradă, care era şi bucătărie, şi cameră de zi. Le-a pus pe blatul mic. După ce s-a spălat pe mâini, a spălat castraveţii şi i-a tăiat. A curăţat cartofii şi i-a pus într-o oală cu apă. A amestecat carnea de la Emil cu ceapă tocată, a făcut chiftelele şi le-a acoperit cu un prosop. A pus tigaia pe sobă şi a turnat nişte ulei, pentru mai târziu. După ce a curăţat blatul, s-a mai spălat o dată pe mâini şi a aşezat masa, după care a plecat spre hol, vrând să se aşeze. Dar, fără să se gândească, a trecut pe lângă dormitor, spre camera următoare.

Cu mulţi ani în urmă vizitase apartamentul lui Puşkin din Sankt-Petersburg, cel în care scriitorul îşi petrecuse ultimii ani din viaţă. Încăperile erau păstrate exact aşa cum fuseseră când murise poetul. La momentul acela, stând în faţa frânghiei subţiri care limita accesul şi uitându-se la biroul lui Puşkin, toată aventura i se păruse absurdă, de parcă ţinând câteva obiecte la locul lor te-ai putea apăra o clipă de măcelul necruţător al timpului.

Însă atunci când Ilia, singurul lor copil, fusese ucis în Bătălia de la Berlin, cu doar câteva luni înainte de sfârşitul războiului, el şi soţia lui făcuseră acelaşi lucru: păstraseră fiecare pătură, fiecare carte, fiecare haină exact acolo unde erau în ziua în care primiseră vestea.

La început, recunoştea Andrei, fusese o mare alinare. Când era singur acasă, se trezea că intră în cameră. Şi atunci vedea patul în dezordine, unde trebuie că stătuse soţia lui cât timp el fusese la muncă. Dar acum îşi făcea griji pentru că această încăpere păstrată cu atâta atenţie nu mai alina suferinţa, ci începuse chiar s-o stârnească. Şi ştia că venise timpul să se elibereze de obiectele fiului.

Dar nu abordase niciodată subiectul cu ea. Căci ştia şi că nu va trece mult şi cineva din bloc le va atrage atenţia autorităţilor că fiul lor a murit. Şi asta ar însemna că i-ar muta într-o locuinţă şi mai mică sau că i-ar obliga să mai

primească pe cineva să locuiască împreună cu ei, iar viaţa ar cere o cameră a ei.

Şi, cu acest gând în minte, s-a dus la pat şi a netezit cuvertura pe care stătuse soţia lui. Şi abia atunci a stins lumina.

Cartea a patra

1950

Adagio, andante, allegro

Cât ai clipi din ochi.

Aşa a rezumat contele Aleksandr Rostov, pe 21 iunie, drumul fiicei lui de la treisprezece la şaptesprezece ani, când a comentat Vasili cât de mult crescuse.

— Acum fuge pe scări – o adevărată pacoste, o zăpăcită, o terchea-berchea –, iar în clipa următoare e o tânără inteligentă şi rafinată.

Ceea ce era, în mare, adevărat. Căci, deşi se grăbise când spusese despre ea, la treisprezece ani, că e năzuroasă, Contele anticipase perfect ce fel de persoană avea să devină la maturitate. Cu pielea ei frumoasă şi cu părul ei negru şi lung (în care avea însă şi o dungă albă, în locul în care fusese rana de altădată), Sofia putea sta ceasuri întregi în biroul lor să asculte muzică. Putea şi să coasă ceasuri întregi cu Marina, în atelierul ei, ori să clevetească ceasuri întregi cu Emil, în bucătărie, fără să se clintească nici măcar o dată de pe scaun.

La cinci ani, îşi închipuia Contele, poate naiv, se transformase într-o versiune brunetă a mamei ei. Dar, când dădea dovadă de perspicacitatea Ninei şi de aceeaşi tărie a opiniilor, era cu totul altcineva. În vreme ce mama ei nu suporta nici cea mai mică imperfecţiune a lumii, Sofia, se pare, era de părere că, deşi o ia razna din când în când, lumea e în general o planetă cu bune intenţii. În timp ce Nina nu ezita să te întrerupă în mijlocul frazei ca să spună că e invers şi să declare că aşa rămâne, o dată pentru totdeauna, Sofia asculta atent, cu un surâs plin de înţelegere, iar interlocutorul, fiind liber să-şi exprime punctul de vedere cât timp consideră de cuviinţă, se trezea adesea că-i tremură vocea şi începe să-şi pună sub semnul întrebării propria convingere…

Năzuroasă. Ăsta e cuvântul. Iar schimbarea se întâmplase cât ai clipi din ochi.

— Totul trece aşa de repede când ajungi la vârsta noastră, Vasili. Trec anotimpuri întregi fără să ne lase nici urmă de amintire.

— Cât se poate de adevărat... a încuviinţat portarul (în timp ce sorta un teanc de bilete).

— Şi, evident, când nu este aşa, simţi o alinare, a continuat Contele. Pentru că, deşi săptămânile aleargă pe lângă noi şi nu rămâne nimic după ele, pentru copiii noştri aduc o grămadă de impresii. Când împlineşti şaptesprezece ani şi simţi prima dată cum e să fii independent, se prea poate ca fiecare privire, fiecare hohot de râs să-ţi rămână pe veci în amintire. Şi prietenii pe care ţi-i faci în anii aceia de sensibilitate? Toată viaţă o să ai o mare afecţiune când te întâlneşti cu ei.

După ce a exprimat paradoxul, a aruncat o privire spre hol, unde Grişa căra bagajul unui oaspete spre biroul din faţă, iar Genya ducea spre uşă bagajul altuia.

„Poate ţine de echilibrul celest", se gândea el. „Un fel de echilibru cosmic. Poate că trăirea agregată a timpului e o constantă, aşa că, pentru ca vlăstarele noastre să rămână cu amintiri vii din acest iunie, noi nu trebuie să mai avem nicio aşteptare."

— Deci, pentru ca ei să ţină minte, noi trebuie să uităm, a rezumat Vasili.

— Exact! a răspuns Contele. Pentru ca ei să ţină minte, noi trebuie să uităm. Şi asta ar trebui să ne enerveze? Ar trebui să ne simţim traşi în piept de impresia că, pentru moment, s-ar putea ca experienţele lor de viaţă să fie mai pline decât ale noastre? Nu cred. Căci la vârsta asta târzie nu e deloc ţelul nostru să ne alcătuim un dosar nou cu amintiri ce rămân. Noi ar trebui să facem toate eforturile să ne asigurăm că ei *gustă* liber din aceste experienţe. Şi fără nicio şovăire. În loc să-i înfofolim în păturI şi să-i înfăşurăm în haine scrobite, trebuie să avem încredere în ei că o să se înfofolească şi o să se înfăşoare singuri. Şi, dacă ei bâjbâie prin libertatea lor abia descoperită, noi trebuie să fim tot calmi, generoşi, cu măsură. Trebuie să-i încurajăm să iasă de sub privirea noastră care-i veghează, iar apoi, când în

sfârşit intră pe uşa batantă a vieţii, să oftăm cu mândrie.

Şi pentru a ilustra ideea, a făcut un gest generos, dar, cu măsură, spre intrarea hotelului, scoţând şi un oftat, tot spre exemplificare. După care a ciocănit în pupitrul portarului.

— Apropo, ştiţi cumva unde e?

Vasili a ridicat capul din biletele lui:

— Domnişoara Sofia?

— Da.

— E în sala de bal cu Viktor. Cred.

— Probabil că-l ajută să spele podeaua pentru vreun banchet.

— Nu. Nu e cu Viktor Ivanovici. E cu Viktor Stepanovici.

— Viktor Stepanovici?

— Da. Viktor Stepanovici Skadovski. Dirijorul orchestrei din Piazza.

Contele încercase să-i explice lui Vasili că în anii noştri de aur timpul zbura şi nu ne lăsa nimic în amintire, că era aproape ca şi cum pe-atunci nu s-ar fi întâmplat nimic – ei bine, iată un exemplu perfect.

Căci şi cele trei minute cât i-a luat să treacă de la o conversaţie fermecătoare la pupitrul uşierului din sala de bal, unde-l apucase de guler pe-un ticălos, s-au scurs cât ai clipi. S-au scurs aşa de iute, că nu ţinea minte să se fi lovit de bagajul pe care-l căra Grişa când a traversat holul. Nu ţinea minte nici să fi deschis uşa şi să fi strigat *Aha!,* nici să-l fi înşfăcat pe Casanova în devenire de pe bancheta iubirii, unde-şi împletise degetele cu ale Sofiei.

Nu, nu ţinea minte nimic din toate astea. Dar, ca să se asigure de echilibrul cosmic, ticălosul cel mustăcios, în ţinută de seară, ştia limpede că o să ţină minte toată viaţa absolut fiecare secundă.

— Excelenţa Voastră! a chiţăit el în aer. A fost o neînţelegere cumplită.

Uitându-se în sus la mutra speriată pe care o ţinea în pumnii strânşi, Contele i-a răspuns că n-a fost nicio neînţelegere. Era, clar, acelaşi individ care-şi fluturase vesel bagheta în chioşcul de muzică din Piazza. Şi, cu toate

că, din câte se pare, se pricepea să-şi arate rangul aşa cum se cuvine, era limpede că e cea mai mizerabilă viperă care se iţise vreodată din adâncurile verzi ale Edenului.

Dar, oricare ar fi fost ticăloşia, prezenta situaţie implica o dilemă. Căci, odată ce iei un mişel de guler, ce faci cu el? Când apuci un ins de ceafă, poţi cel puţin să-l tragi afară şi să-l trânteşti pe scări. Dar Contele n-a apucat să rezolve ghicitoarea, că a venit Sofia cu o ghicitoare a ei:

— Papa! Ce faci?

— Du-te în camera ta! Am de discutat ceva cu acest domn, înainte să-i trag o bătaie s-o ţină minte toată viaţa.

— O bătaie s-o ţină minte toată viaţa? Dar Viktor Stepanovici este profesorul meu.

Cu un ochi la ticălos, Contele s-a uitat la ea cu celălalt ochi:

— Ce este?

— Profesorul meu. Mă învaţă să cânt la pian.

Aşa-zisul profesor a dat repede din cap de patru ori.

Fără să-i dea drumul la guler, Contele şi-a lăsat capul pe spate ca să studieze mai bine spectacolul. La o privire atentă, a observat că bancheta iubirii pe care stătuseră cei doi era, de fapt, bancheta de la pian. Iar acolo unde-şi împletiseră degetele de la mâini se afla un şir de clape din fildeş, aşezate în ordine.

Aşa că a mai slăbit strânsoarea.

— Deci ăsta vă e jocul, da? Seduceţi tinere domnişoare cu bâţâieli?

Aşa-numitul profesorul părea îngrozit.

— Nicidecum, Excelenţă. N-am sedus niciodată pe nimeni cu bâţâieli. Facem game şi cântăm sonate. Eu însumi am studiat la Conservator, unde am primit Medalia Mussorgski. Dirijez la restaurant numai ca să-mi câştig existenţa.

Profitând de ezitarea Contelui, a făcut semn cu capul spre pian:

— Să vă arătăm. Sofia, de ce n-ai cânta acum Nocturna pe care am repetat-o?

Nocturna…?

— Cum doriţi, Viktor Stepanovici, a răspuns ea politicos,

după care s-a întors spre clape ca să-şi aşeze partitura.

— Poate… i-a spus profesorul Contelui, arătând iar spre pian. Dacă aş putea…

— O, da, desigur, a replicat Contele.

Apoi i-a dat drumul şi i-a netezit repede gulerul. Iar profesorul s-a dus lângă eleva lui:

— Bine, Sofia.

Îndreptându-se, ea a pus mâinile pe clape, iar apoi, cu cea mai mare delicateţe din lume, a început să cânte.

Auzind prima măsură, Contele a făcut doi paşi înapoi.

Oare ştia el acele opt note? Oare le recunoştea, cel puţin? Le-ar fi recunoscut dacă nu le-ar fi văzut treizeci de ani şi brusc s-ar fi întâmplat ca ele să intre în vagonul de tren în care se afla el. Le-ar fi recunoscut dacă s-ar fi ciocnit de ele pe străzile Florenţei în plin sezon. Pe scurt, le-ar fi recunoscut oriunde.

Era Chopin.

Opus 9, numărul 2, mi bemol major.

Când fata a terminat prima reluare a melodiei în *pianissimo* perfect şi a trecut la o doua, care avea o mai mare forţă emoţională, Contele a făcut încă doi paşi înapoi şi s-a trezit că stă pe un scaun.

Mai fusese mândru de Sofia vreodată? Bineînţeles că fusese. Zi de zi. Era mândru de succesele ei de la şcoală, de frumuseţea ei, de stăpânirea ei de sine, de afecţiunea pe care i-o purtau toţi cei cu care lucra el la hotel. Şi aşa putea fi sigur că ceea ce simte în clipa aceea nu e mândrie. Căci mândria presupune un anume sentiment de superioritate. *Uitaţi,* spune ea, *nu v-am zis eu ce specială e? Ce strălucitoare e? Ce fermecătoare e?* Dar în timp ce o asculta cântând Chopin, el nu mai avea un sentiment de superioritate, ci era cuprins de uimire.

Pe de o parte, era uimit de revelaţia că Sofia cântă la pian. Pe de altă parte, era uimit că stăpâneşte aşa de bine melodiile primare şi pe cele subordonate. Dar ceea ce îl uimea cu adevărat era sensibilitatea expresiei ei muzicale. Puteai să studiezi o viaţă tehnica pianului, dar să nu ajungi niciodată la expresia muzicală, alchimia aceea prin care

interpretul nu doar că înţelege simţămintele compozitorului, ci le şi comunică cumva auditoriului prin felul în care le interpretează.

Oricare va fi fost suferinţa sufletească pe care Chopin sperase s-o exprime prin mica lui compoziţie – fie că venea din pierderea iubirii, fie că era dulcele chin pe care-l simţi când vezi boarea dimineţii pe o pajişte –, iat-o acolo, gata să fie trăită pe deplin în sala de bal de la Hotelul Metropol, la o sută de ani de la moartea compozitorului. Dar cum era cu putinţă, întrebarea rămânea, ca o fată de şaptesprezece ani să ajungă la o asemenea expresie, dacă nu dând glas propriului ei sentiment al pierderii şi propriului ei dor?

Când ea a ajuns la a treia repetare a melodiei, Viktor Stepanovici s-a uitat peste umăr cu sprâncenele ridicate, ca şi cum ar fi vrut să întrebe: *Vă vine să credeţi? Aţi fi putut să vă imaginaţi vreodată*? Apoi a privit imediat spre pian şi i-a întors pagina îndatoritor, aproape ca un ucenic care-i întoarce pagina maestrului.

După ce l-a condus pe Viktor Stepanovici pe hol, unde puteau schimba două vorbe numai ei doi, Contele s-a întors în sala de bal. Găsind-o pe Sofia tot la pian, s-a aşezat lângă ea, cu spatele spre clape.

Tăceau amândoi.

— De ce nu mi-ai spus că studiezi pianul? a întrebat-o el în cele din urmă.

— Voiam să fie o surpriză, a răspuns ea. Pentru ziua ta de naştere. N-am vrut să te supăr. Îmi pare rău dacă te-am supărat.

— Sofia, dacă e cineva care trebuie să-şi ceară scuze, acela sunt eu. Tu n-ai greşit cu nimic. Dimpotrivă. A fost minunat – absolut minunat!

Ea s-a îmbujorat la faţă şi s-a uitat la clape:

— E o compoziţie încântătoare, i-a zis.

— Da, a încuviinţat el râzând, e o compoziţie minunată. Dar e şi o foaie de hârtie cu cercuri, linii şi puncte. De o sută de ani aproape oricine studiază pianul învaţă să cânte bucăţica asta de Chopin. Dar o cântă ca şi cum ar recita-o. Numai unul dintr-o mie – sau chiar din o sută de mii – poate

aduce muzica la viaţă aşa cum ai adus-o tu.

Sofia era tot cu ochii în clape. El a ezitat, iar apoi, uşor neliniştit, a întrebat-o:

— E totul bine?

Ea a ridicat privirea, puţin surprinsă. Apoi, văzând expresia lui sobră, a surâs.

— Desigur, papa. De ce întrebi?

— N-am cântat niciodată la un instrument, a clătinat el din cap, dar înţeleg câte ceva din muzică. Când te aude cineva cântând primele măsuri ale nocturnei lui Chopin cu nişte sentimente care evocă desăvârşit suferinţa sufletească, nu poate decât să creadă că te-ai scufundat într-un izvor de suferinţă în tine însăţi.

— A, înţeleg, a răspuns ea, după care s-a apucat să-i explice cu un entuziasm de savant: Viktor Stepanovici numeşte asta *stare.* Zice că, înainte să cânţi o notă, trebuie să descoperi un exemplu de stare a compozitorului ascunsă în propriul tău suflet. Aşa că, pentru lucrarea asta, eu mă gândesc la mama. Mă gândesc la câte amintiri despre ea se şterg, iar apoi încep să cânt.

Contele a tăcut, copleşit de încă un val de uimire.

— Se înţelege? l-a întrebat ea.

— Din plin, i-a răspuns el, iar după o clipă de reflecţie a adăugat: Când eram tânăr, şi eu simţeam la fel când mă gândeam la sora mea. Cu fiecare an ce trecea, se îndepărta încă ceva din ea. Şi ajunsesem să mă tem că într-o zi o s-o uit de tot. Dar adevărul este altul: oricât timp ar trece, cei pe care i-am iubit nu se îndepărtează de tot de noi niciodată.

Acum au tăcut amândoi. Apoi, uitându-se de jur-împrejur, el a făcut un gest cu mâna.

— Asta era una dintre încăperile ei preferate.

— Ale surorii tale?

— Nu, ale mamei tale.

Sofia a aruncat o privire mirată.

— Sala de bal…?

— Clar. După Revoluţie, tot ce fusese înainte a fost lăsat în urmă, asta şi era ideea, cred. Dar era nevoie de o cale

nouă. Aşa că în toată Rusia s-au strâns tot felul de grupuri – sindicate, comitete cetăţeneşti, comisariate – în săli ca asta ca să limpezească apele, a arătat el spre balcon. Când avea nouă ani, mama ta se căţăra acolo, prin spatele balustradei, ca să privească Adunările ceasuri întregi. I se părea foarte palpitant. Scaunele care scârţâie când sunt trase, cuvântările însufleţite şi ciocănelul care anunţă ceva. Acum, când priveşti înapoi, avea perfectă dreptate. La urma urmei, în faţa ochilor noştri se croia un făgaş nou pentru ţară. La vremea aceea însă, felul în care ea se furişa şi stătea pe vine îmi dădea fiori.

— Te urcai şi tu?

— O, da, că ea insista.

Au zâmbit amândoi.

— Când te gândeşti, a adăugat el după un moment, că aşa am cunoscut-o pe mătuşa Marina! Pentru că ori de câte ori mă duceam în sala de bal îmi rupeam turul de la pantaloni.

Sofia a izbucnit în râs. Iar el a ridicat un deget, semn că şi-a mai amintit ceva.

— Mai târziu, când avea treisprezece ori paisprezece ani, mama ta venea aici să facă experimente…

— Experimente!

— Nu credea nimic, dacă nu verifica ea. Dacă nu vedea cu ochii ei, pentru ea nu era decât o ipoteză. E valabil şi pentru toate legile din fizică şi din matematică. Într-o zi am găsit-o aici, verificând principiile lui Galileo şi Newton – dădea drumul la diverse obiecte din balcon şi le cronometra traseul până jos cu un cronometru.

— Se poate face aşa ceva?

— Mama ta putea.

A urmat încă o clipă de tăcere, apoi fata s-a întors şi l-a sărutat pe obraz.

Când Sofia ieşea să se vadă cu vreo prietenă, Contele se ducea în Piazza şi se trata cu un pahar de vin la prânz, ceea ce la treizeci de ani făcea zi de zi, dar după aceea din ce în ce mai rar. Date fiind revelaţiile dimineţii, era ceva cât se

poate de potrivit. După ce i-au luat farfuria şi după ce a refuzat îndatoritor să comande un desert, a comandat încă un pahar.

Lăsându-se pe spate cu paharul în mână, s-a uitat la tânărul de la masa alăturată, care făcea o schiţă într-un bloc de desen. Cu o zi în urmă îl observase în hol cu blocul în poală şi cu o conservă mică, în care erau creioane colorate.

— Peisaj, portret sau natură moartă? l-a abordat Contele, aplecându-se puţin în dreapta.

— Pardon? a ridicat privirea tânărul, oarecum surprins.

— Am băgat de seamă fără să vreau că schiţaţi ceva. Mă întrebam dacă e un peisaj, un portret sau o natură moartă.

— Mă tem că nici, nici, i-a răspuns necunoscutul politicos. E un interior.

— Al restaurantului?

— Da.

— Aş putea vedea şi eu?

Tânărul a ezitat, după care i-a întins desenul.

În clipa în care l-a ţinut în mână, Contelui i-a părut rău că a folosit cuvântul *a schiţa.* Era un cuvânt care nedreptăţea iscusinţa lui de artist, căci omul surprinsese Piazza perfect. Clienţii de la mese erau înfăţişaţi prin tuşe scurte, în culorii vii, de tip impresionist, ceea ce întărea faptul că discutau cu însufleţire, în timp ce ospătarii care se mişcau îndemânatici printre mese erau mai estompaţi. Stilul sugestiv în care îi desenase contrasta însă puternic cu nivelul de detaliu în care redase sala. Coloanele, fântâna, arcadele, toate erau puse în perspectivă desăvârşit, în proporţii desăvârşite, fiecare ornament fiind la locul lui.

— Este un desen minunat, i-a spus Contele. Dar trebuie să recunosc că aveţi un deosebit simţ al spaţiului.

— Asta, pentru că eu sunt, de formaţie, arhitect, nu artist, a zâmbit necunoscutul, puţin visător.

— Proiectaţi un hotel?

— La cum stau lucrurile, eu aş fi fericit să proiectez o colivie, i-a răspuns el râzând.

Văzând mirarea Contelui, i-a explicat:

— În momentul de faţă, se construiesc o mulţime de clădiri la Moscova, dar nu e nevoie de arhitecţi. Aşa că mi-am luat o slujbă la Inturist. Se face o broşură cu cele mai bune hoteluri şi eu desenez interioarele[18].

— A... a replicat Contele, pentru că fonograful nu surprinde *sentimentul* unui loc.

— De fapt, a replicat arhitectul, pentru că fonograful captează prea bine *starea* unui loc.

— A, înţeleg, a zis Contele, simţindu-se, în numele locului numit Piazza, puţin insultat.

N-a putut să nu sublinieze, în apărarea ei, că, dacă la timpul lui restaurantul fusese preamărit pentru eleganţa sa,

[18] Ce împrejurări alandala ar putea duce la o explozie a numărului de constructori şi în acelaşi timp la dispensarea de arhitecţi? E simplu. În ianuarie, primarul Moscovei i-a convocat pe arhitecţii din oraş să discute despre nevoile capitalei, dată fiind creşterea rapidă a numărului de locuitori. În trei zile, diverse comitete au ajuns cu însufleţire la un consens: este timpul să se facă paşi curajoşi spre ceva nou. Profitând de cele mai recente materiale şi tehnologii, au propus să se ridice turnuri de patruzeci de etaje, cu ascensoare care urcă din hol pe acoperiş, cu apartamente care se pot configura în funcţie de nevoile fiecăruia, dotate cu o bucătărie modernă, o cameră de baie privată şi ferestre de sticlă ce folosesc lumina naturală! La ceremonia de încheiere a convenţiei arhitecţilor, primarul, o brută cheală, la care vom avea motive să ne întoarcem mai târziu, le-a mulţumit participanţilor pentru arta lor, pentru ingeniozitatea lor, pentru devotamentul faţă de partid. „Este o satisfacţie să descoperim că suntem de acord cu toţii”, a conchis el. „Pentru ca tovarășii noștri cetățeni să primească locuințe cât mai repede și cât mai economicos, trebuie într-adevăr să facem pași curajoși spre ceva nou. Așa că să nu ne încurcăm cu modele elaborate și să nu cedăm în fața vanității de ordin estetic! Să adoptăm, în schimb, o idee universală, potrivită vremurilor noastre.” Așa s-a născut epoca de aur a blocului de apartamente din prefabricate, cu pereți din ciment și cinci etaje, precum și a spațiilor de locuit de patru sute de metri pătrați, cu acces la baia comună, etalând căzi cu patru picioare (în definitiv, cine are timp să lenevească în cadă, când vecinii bat la ușă?). Atât de ingenios era designul acestor noi blocuri de locuințe, atât de plină de intuiție era arhitectura lor, că se puteau construi după o singură pagină cu specificații, indiferent cum era orientată pagina! În șase luni, la periferia Moscovei au apărut ca ciupercile după ploaie mii de asemenea clădiri. Și atât de sistematic erau realizate, că, dacă intrai din greșeală în orice apartament din blocul tău, te simțeai imediat acasă.

grandoarea sălii nu se definise niciodată prin mobilier sau prin detaliile arhitecturii.

— Atunci, prin ce? a întrebat tânărul.

— Prin cetăţeni.

— Adică?

Contele a întors scaunul ca să-şi vadă mai bine vecinul.

— La vremea mea, am avut parte de luxul de a călători puţin. Şi vă pot spune din proprie experienţă că majoritatea restaurantelor din hoteluri – nu numai în Rusia, înţelegeţi, ci în toată Europa – au fost concepute să fie în slujba clienţilor. Dar restaurantul acesta n-a fost şi nu e conceput aşa. El s-a dorit să fie şi este un loc în care să se strângă toată Moscova. În ultimii patruzeci de ani, i-a explicat, arătând spre mijlocul sălii, ruşi din toate păturile sociale se adunau sâmbătă seara în jurul fântânii şi stăteau de vorbă cu oricine se nimerea la masa de alături. Asta ducea, firește, la poveşti de dragoste ad-hoc şi la dezbateri aprinse despre meritele lui Puşkin sau ale lui Petrarca. Vedeai umăr la umăr taximetrişti şi comisari, episcopi şi inşi din piaţa neagră. Şi am văzut cel puţin o dată cum o tânără poate să-l facă pe un bătrân să-şi schimbe punctul de vedere.

Contele a arătat spre un loc care era la cel puţin cinci metri de ei:

— Vedeţi cele două mese de acolo? În 1939, într-o după-amiază, am văzut cum doi necunoscuţi, cărora li se pare că se ştiu vag de undeva, iau împreună aperitivul şi desertul şi-şi povestesc viaţa pas cu pas, în căutarea momentului în care s-au cunoscut.

Uitându-se de jur-împrejurul restaurantului, acum cu admiraţie, arhitectul a comentat:

— O încăpere este, bănuiesc, suma tuturor lucrurilor care s-au întâmplat acolo.

— Da, bănuiesc că da, a încuviinţat Contele. Şi, deşi nu sunt tocmai sigur de ce s-a ales din toate cele întâmplate aici, sunt foarte sigur că datorită acestei săli lumea e un loc mai bun.

A tăcut şi el o clipă, privind de jur-împrejur. Apoi, ridicând un deget, i-a atras atenţia la chioşcul de muzică din partea

cealaltă.

— Aţi văzut vreodată orchestra cântând aici seara?

— Nu. De ce?

— Azi mi s-a întâmplat cel mai extraordinar lucru…

— Se pare că mergea pe hol, când a auzit dinspre sala de bal o variaţiune de Mozart. Intrigat, a băgat un cap înăuntru şi a văzut-o pe Sofia la clape.

— Nu! a exclamat Richard Vanderwhile.

— A întrebat, evident, unde studiază. Când a aflat că nu studiază cu nimeni, s-a mirat. Învăţase singură să cânte compoziţia ascultând una dintre înregistrările pe care mi le-ai dat dumneata şi apoi exersând notele una câte una.

— Incredibil!

— A fost aşa de impresionat de calităţile ei înnăscute, că a hotărât pe loc s-o ia ca elevă. Şi de atunci a învăţat-o repertoriul clasic în sala de bal.

— Şi e insul din Piazza, ziceţi?

— Chiar el.

— Cel care flutură bagheta?

— Exact.

Richard a clătinat din cap uluit.

— Ai auzit, Audrius? Trebuie să închinăm un pahar în cinstea domnişoarei şi cât mai iute. Frânghie de Aur, în două pahare, bunul meu!

Barmanul cel mereu atent deja aşeza sticle de varii mărimi, inclusiv lichior galben, bitter, miere şi votcă cu lămâie. În noaptea aceea din 1946 când Contele făcuse cunoştinţă cu Richard în jurul licorii purpurii a lui Audrius, americanul îl provocase pe barman să facă un cocktail în care să fie toate culorile de la Catedrala Sf. Vasile. Aşa se născuseră Frânghia de Aur, Oul lui Robin, Zidul de Cărămidă şi o poţiune verde-închis, numită Pomul de Crăciun. În plus, la bar se ştia deja că oricine poate să bea până la fundul paharului toate cele patru cocktailuri îşi câştigă dreptul de a i se spune „Patriarhul întregii Rusii” – imediat ce-şi vine în simţiri.

Deşi stătea mai mult la ambasadă când venea la Moscova, Richard, acum ataşat la Departamentul de Stat,

tot se oprea la Metropol din când în când, ca să bea cu Contele un ultim pahar înainte de culcare. Aşa că barmanul le-a turnat din Frânghia de Aur şi cei doi domni au ciocnit: „Pentru vechii prieteni!”

Cum se face, s-ar putea întreba unii, că ei doi se considerau prieteni vechi, cu toate că se cunoşteau doar de patru ani? Trăinicia prieteniei nu a depins însă niciodată de trecerea timpului. Ei doi s-ar fi simţit prieteni vechi şi dacă ar fi făcut cunoştinţă cu doar câteva ore în urmă. Într-o oarecare măsură, pentru că erau spirite afíne – descoperind că au multe în comun şi găsind motive de râs, în timp ce stau de vorbă fără nici cel mai mic efort. Dar ţinea, aproape sigur, şi de educaţie. Crescuţi în case grandioase din oraşe cosmopolite, iniţiaţi în artele liberale, binecuvântaţi cu ceasuri de lenevie şi trăind printre cele mai frumoase lucruri, deşi între ei era o diferenţă de vârstă de zece ani şi cu toate că se născuseră la peste şase mii de kilometri depărtare unul de altul, Contele şi Americanul aveau în comun mai mult decât avea fiecare în comun cu majoritatea celor din ţările lor.

Iată de ce, evident, toate hotelurile impozante din capitalele lumii arată la fel. Plaza de la New York, Ritz de la Paris, Claridge’s de la Londra, Metropol de la Moscova – clădite unul după altul la un interval de cincisprezece ani, şi ele erau spirite afíne, fiind primele hoteluri din oraşele lor cu încălzire centrală, apă caldă şi telefon în camere, presă internaţională în hol, bucătărie internaţională la restaurant şi bar american lângă hol. Aceste hoteluri au fost construite pentru cei ca Richard Vanderwhile şi Aleksandr Rostov, astfel că, atunci când se duceau într-un oraş din străinătate, se simţeau acasă şi împreună cu oameni ca ei.

— Mie tot nu-mi vine să cred că e cel din Piazza, a spus Richard, clătinând încă o dată din cap.

— Ştiu, a răspuns Contele. Dar a studiat, de fapt, la Conservatorul de aici, din Moscova, unde a primit Medalia Mussorgski. Dirijează la Piazza numai ca să câştige o pâine.

— Omul trebuie să câştige o pâine, a confirmat şi Audrius înţelept, dacă nu vrea să moară de foame.

Richard l-a studiat o clipă pe barman:

— Păi, nu ăsta e principalul?

Audrius a ridicat din umeri, în semn că principalul e munca lui de barman, după care s-a scuzat ca să poată răspunde la telefonul din spatele barului. Când s-a îndepărtat, pe Conte parcă l-a lovit remarca lui.

— Cunoaşteţi Moliile din Manchester? l-a întrebat pe Richard.

— Moliile din Manchester... Nu e o echipă de fotbal?

— Nu, i-a zis Contele cu un zâmbet. Nu e o echipă de fotbal. E un caz extraordinar din analele ştiinţelor naturii, pe care mi l-a povestit tata când eram copil.

Dar, înainte să continue, s-a întors Audrius:

— Era soţia dumneavoastră, domnule Vanderwhile. M-a rugat să vă amintesc că de dimineaţă aveţi o întrevedere şi să vă anunţ că vă aşteaptă şoferul afară.

Cu toate că majoritatea clienţilor de la bar nu-l cunoscuseră niciodată pe domnul Vanderwhile, despre ea se ştia că e la fel de neînduplecată ca Arkadi, atentă ca Audrius şi cu un simţ al prezenţei ca Vasili – când era vorba ca domnul Vanderwhile să-şi încheie seara.

— A, da, a recunoscut acesta.

Căzând de acord că îndatoririle sunt pe primul plan, Contele şi Americanul şi-au strâns mâna şi şi-au urat toate cele bune până când se vor revedea.

Când a plecat Richard, Contele s-a mai uitat o dată să vadă dacă e vreun cunoscut prin preajma şi s-a bucurat când l-a descoperit la masa din colţ pe tânărul arhitect din Piazza, aplecat deasupra blocului de desen, probabil făcând o schiţă a barului.

Când Contele avea nouă ani, tatăl lui îl pusese să stea jos ca să-i explice teoria lui Darwin despre selecţia naturală. Ascultându-l, copilul simţise că ideea englezului este, în esenţă, absolut corectă – în zece mii de ani specia evoluează încet ca să-şi maximizeze şansele de supravieţuire. În definitiv, dacă se ascut ghearele leului, bine ar fi ca gazela să fie mai iute de picior. Dar fusese nedumerit când tatăl lui îi clarificase ideea: nu era nevoie

de zece mii de ani ca să aibă loc selecţia naturală. Nici măcar de o sută. Selecţia naturală avea loc, se constatase, în câteva decenii.

E adevărat, zicea tatăl lui, că într-un mediu relativ static ritmul evoluţiei ar trebui să scadă, căci acum speciile individuale nu au mare lucru la care să se adapteze. Însă mediile nu sunt niciodată statice prea multă vreme. Forţele naturii se dezlănţuie inevitabil, în aşa fel încât apare nevoia de adaptare. Un curent mare, o iarnă neobişnuit de rece, o erupţie vulcanică, oricare din ele poate strica echilibrul între acele trăsături care îmbunătăţesc şansa de supravieţuire a speciei şi cele care îi stau în cale. Iată, în mare, ce s-a întâmplat la Manchester, Anglia, în secolul al XIX-lea, când oraşul a devenit una dintre primele capitale ale revoluţiei industriale.

Mii de ani, moliile bălţate din Manchester au avut aripi albe, cu picăţele negre. Cromatica le asigura un camuflaj perfect ori de câte ori aterizau pe coaja de un cenuşiu-deschis a copacilor din regiune. Câteva aberaţii pot exista în orice generaţie – de pildă, moliile cu aripi negre ca tăciunele –, dar ele sunt alungate din copaci de păsări înainte să apuce să se împerecheze.

Însă la începutul anilor 1800, când oraşul Manchester a fost înţesat de fabrici, a început să se aştearnă funinginea pe toate suprafeţele posibile, inclusiv pe coaja copacilor. Şi, brusc şi fără milă, aripile cu picăţele care le apăraseră le expuneau acum pe majoritatea moliilor bălţate în faţa animalelor de pradă care le căutau, chiar dacă, datorită aripilor mai închise la culoare, unele dintre moliile care făceau excepţie deveneau invizibile. Astfel că cele cu aripile negre ca tăciunele, reprezentând până la 1800 nici 10% din populaţia de molii din Manchester, au ajuns să reprezinte la sfârşitul secolului peste 90%. Sau, cel puţin, aşa îi explicase tatăl lui, cu toată satisfacţia pragmatică a omului înzestrat cu o minte de tip ştiinţific.

Lecţia însă nu se prinsese de tânărul Conte. Dacă era aşa de uşor la molii, se gândea el, de ce nu era la fel şi la copii? Ce s-ar alege de el şi de sora lui, de exemplu, dacă ar fi

expuşi la prea mult fum din coş ori la vreme extremă? Ar putea deveni victime ale evoluţiei accelerate? De fapt, atât de mult l-a tulburat ideea, că în septembrie, când ploaia a adus potopul la Ceasul Leneş, l-au bântuit în vis gigantice molii negre.

Peste câţiva ani, Contele avea să înţeleagă că privise din unghiul opus. Ritmul evoluţiei nu era ceva de speriat. Căci naturii nu-i pasă dacă o molie bălţată are aripi negre sau albe, ci ea speră sincer că molia bălţată o să reziste. Şi de aceea a născocit forţele evoluţiei, care vizează generaţiile mai mult decât eonii – să se asigure că şi moliile, şi oamenii trebuie să se adapteze la o schimbare.

Ca Viktor Stepanovici, se gândea Contele. Soţ şi tată a doi copii, trebuia să-şi câştige pâinea. Aşa că flutură bagheta în Piazza, chipurile lăsând în urmă repertoriul clasic. Apoi, într-o după-amiază, când descoperă din întâmplare o tânără pianistă care promite, în puţinul lui timp liber o învaţă nocturnele lui Chopin, la un pian împrumutat. Chiar aşa, Mişka are „planul” lui. Şi arhitectul acesta tânăr, care nu poate construi clădiri, e mândru şi se bucură că poate desena atent în blocnotes interioare de hotel.

O clipă i-a trecut prin cap să se ducă la el, dar părea atât de absorbit şi atât de satisfăcut de propria lui pricepere, că ar fi fost o crimă să-l întrerupă. Aşa că a golit paharul, a ciocănit în bar de două ori şi a plecat la culcare.

Avea perfectă dreptate, bineînţeles. Căci atunci când, din pricina vieţii, nu-şi poate urma visele, omul oricum va conspira să şi le urmeze. Aşa se face că, exact în momentul în care Contele se spăla pe mâini, Viktor Stepanovici lăsa deoparte un aranjament la care lucrase pentru orchestra lui, ca să se ocupe de *Variaţiunile Goldberg,* căutând una care să fie numai bună pentru Sofia. Timp în care în satul lavas, într-o cameră închiriată, nu mult mai mare decât a Contelui, la lumina lumânării, Mihail Mindici stătea aplecat deasupra unei mese, cosând încă o semnătură de şaisprezece pagini. Şi jos, la Şaliapin? Tânărul arhitect era

tot mândru şi se bucura de munca lui. Însă, spre deosebire de ce credea Contele, nu adăuga o schiţă a barului la colecţia lui de interioare de hotel. De fapt, lucra în alt blocnotes.

Pe prima dintre multele lui pagini era schiţa unui zgârie-nori de două sute de etaje, cu o rampă despărţitoare pe acoperiş, de pe care cei care locuiau acolo se puteau paraşuta în parcul plin de iarbă de dedesubt. Pe altă pagină era o catedrală închinată ateismului, cu cincizeci de cupole diferite, câteva dintre ele putând fi lansate pe Lună ca rachetele. Iar pe alta se afla un muzeu-gigant de arhitectură, în care erau expuse machetele în mărime naturală ale tuturor vechilor clădiri grandioase care fuseseră demolate în oraşul Moscova, ca să se facă loc pentru cele noi.

Însă în clipa asta arhitectul lucra la schiţa detaliată a unui restaurant aglomerat, semănând mult cu Piazza. Numai că avea sub acoperiş un mecanism alambicat, cu osii, dinţi şi cauciucuri. Iar din zidul exterior se iţea o coarbă uriaşă, care, dacă o întorceai, punea toate scaunele din restaurant să facă piruete ca o balerină într-o cutiuţă muzicală, apoi să se învârtească în spaţiul acela până se opresc pe o cu totul altă masă. Şi deasupra acestui întreg tablou, prin plafonul de sticlă trăgea cu ochiul un domn de şaizeci de ani, cu mâna pe coarbă, gata să pună în mişcare cina.

1952

America

Într-o seară de miercuri, la sfârşit de iunie, Contele se îndrepta braţ la braţ cu Sofia spre Boiarski, unde obişnuia să ia cina când avea liber.

— Bună seara, Andrei.

— *Bon soir, mon ami. Bon soir, mademoiselle.* Masa dumneavoastră e pregătită.

Când Andrei i-a invitat în sala de mese, arătând cu mâna, el a băgat de seamă că e încă o seară aglomerată. În drum spre masa zece, au trecut pe lângă soţiile celor doi comisari de la masa patru. La masa şase cina singur un eminent profesor de literatură, despre care se zicea că ar fi pus la pământ cu o singură mână opera lui Dostoievski. Iar la masa şapte era nimeni altcineva decât Anna Urbanova, în compania domnului vrăjit.

După ce reuşise să revină pe ecranul de argint în anii ’30, în 1948 directorul de la Malîi Teatr o ademenise pe Anna să se întoarcă pe scenă. Fusese o lovitură norocoasă pentru actriţa de cincizeci de ani, căci, dacă ecranul de argint prefera clar frumuseţile tinere, teatrul părea să înţeleagă virtuţile vârstei. La urma urmei, Medeea, Lady Macbeth, Irina Arkadina nu erau roluri pentru junele cu ochi albaştri, care se îmbujorează la faţă. Erau roluri pentru femei care cunoscuseră amarul bucuriei şi dulceaţa disperării. Revenirea ei pe scenă era de bun augur şi pentru Conte, căci, în loc să vină în vizită la Metropol câteva zile pe an, acum Anna rămânea acolo luni la rând, ceea ce îi permitea astronomului nostru sezonier să cartografieze cu cea mai mare grijă constelaţiile ei cele mai noi.

După ce au luat loc, cei doi au studiat cu atenţie meniul (începând cu *entrées* şi aperitive, cum aveau obiceiul), i-au dat comanda lui Martin (care, la recomandarea Contelui, fusese avansat la Boiarski în 1942), apoi s-au ocupat în sfârşit de ce aveau de făcut.

Timpul care trece între momentul când dai comanda şi momentul când se aduc aperitivele este, fără îndoială, unul dintre cele mai periculoase intervale din interacţiunea umană. Ce tineri îndrăgostiţi nu s-au trezit că în acest timp se lasă brusc tăcerea, o tăcere aparent de nedepăşit, că ameninţă să pună la îndoială chimia lor de cuplu? Ce soţ şi ce soţie nu s-au trezit brusc neliniştiţi, de teamă că s-ar putea să nu mai aibă nimic urgent, însufleţit ori surprinzător să-şi spună? Iată, deci, motivul temeinic pentru care cei mai mulţi dintre noi au un fel de presimţire când întâmpină acest interval periculos.

Dar Contele şi Sofia? Toată ziua abia aşteptaseră, fiindcă era momentul pentru *Zut.*

Joc de ei înşişi născocit, *Zut* avea reguli simple. Jucătorul 1 propune o categorie de elemente, cum ar fi instrumente cu coarde, insule celebre sau creaturi înaripate, altele decât păsările. Apoi cei doi jucători continuă până când unul se împotmoleşte şi nu reuşeşte să dea un exemplu potrivit într-un anumit interval de timp (două minute şi jumătate, să spunem). Învingător e cel care câştigă două runde din trei. Şi de ce se numea *Zut?* Pentru că, după părerea Contelui, în caz de înfrângere, *Zut alors!* era singura exclamaţie adecvată.

Aşa se face că, după ce toată ziua căutaseră categorii care să provoace şi se gândiseră atent la răspunsuri valide, când Martin a cerut înapoi meniurile, tatăl şi fiica erau gata să se înfrunte.

Contele, care pierduse ultima dată, avea dreptul să propună prima categorie, ceea ce a şi făcut foarte încrezător:

— Grupuri faimoase de patru.

— Bine ales! a zis Sofia.

Au luat amândoi o înghiţitură de apă şi el a început:

— Cele patru anotimpuri.

— Cele patru elemente ale naturii.

— Nord, sud, est şi vest.

— Romb, treflă, cupă, inimă.

— Bas, tenor, alto, soprană.

Sofia s-a gândit.

…

— Matei, Marcu, Luca şi Ioan – cei patru evanghelişti.

— Boreu, Zefir, Noto şi Euro – cele patru vânturi.

…

…

Zâmbind în sinea lui, Contele a început să numere secundele. Dar se hazarda.

— Bila galbenă, bila neagră, sângele şi flegma – cele patru umori, a zis Sofia.

— *Très bien!*

— *Merci.*

Ea a luat o înghiţitură de apă ca să nu se vadă că se bucură. Numai că acum ea era cea care se hazarda.

— Cei Patru Călăreţi ai Apocalipsei.

— A! a răspuns ea, oftând ca omul care primeşte *le coup de grâce* chiar când Martin a adus Château d'Yquem.

După ce le-a prezentat sticla, chelnerul a scos dopul, i-a turnat lui spre degustare şi apoi le-a pregătit paharele.

— Runda a doua? a întrebat Sofia după ce a plecat Martin.

— Cu plăcere.

— Animale în alb-negru, ca zebra.

— Excelent! a comentat el.

Apoi, o clipă, a rearanjat tacâmurile de argint. A luat o gură de vin şi a pus încet paharul jos.

— Pinguin, i-a zis.

— Pufin.

— Sconcs.

— Panda.

Contele s-a gândit. Apoi a zâmbit.

— Balenă ucigaşă.

— Molie bălţată, a contracarat ea.

— Dar e animalul *meu!* a ţâşnit el indignat.

— Nu e animalul tău, dar e rândul tău…

El s-a încruntat.

— Dalmaţian! a exclamat.

Acum Sofia a fost cea care şi-a reaşezat tacâmurile de

argint şi a sorbit din vin.

…

…

— Expiră timpul… a avertizat el.

…

…

— Eu, a spus Sofia.

— Poftim?!

Dând din cap, ea şi-a scos la iveală urma albă ascunsă în părul negru şi lung.

— Dar tu nu eşti animal.

Ea a surâs înţelegătoare şi i-a spus:

— Acum, tu!

…

…

O exista un peşte alb-negru? se întreba el. *Un păianjen alb-negru? Un şarpe alb-negru?*

…

…

— Tic-tac, tic-tac, i-a zis Sofia.

— Da, da. O clipă!

Ştiu că mai există un animal alb-negru, se gândea Contele. *Ceva cât se poate de comun. L-am văzut cu ochii mei. Îmi umblă prin...*

— Am plăcerea de a mă adresa lui Aleksandr Rostov?

Şi el, şi ea au ridicat privirea surprinşi. În faţa lor se afla profesorul eminent de la masa şase.

— Da, a răspuns Contele ridicându-se. Eu sunt Aleksandr Rostov. Aceasta este fiica mea, Sofia.

— Eu sunt profesorul Matei Sirovici de la Universitatea de Stat din Leningrad.

— Desigur, a zis el.

Profesorul a înclinat iute din cap, recunoscător.

— Ca atâţia alţii, sunt un admirator al versurilor dumneavoastră, a continuat. Mi-aţi putea face onoarea de a bea un pahar de coniac împreună, la masa mea, după ce terminaţi cina?

— Cu plăcere.

— Mă găsiţi în apartamentul 317.

— Voi fi acolo în mai puţin de o oră.

— Nu vă grăbiţi, vă rog!

Profesorul a zâmbit şi a plecat de la masa lor.

Aşezându-se la loc, Contele şi-a întins neglijent şervetul în poală.

— Matei Sirovici, a informat-o pe Sofia, e unul dintre cei mai apreciaţi profesori de literatură. Şi se pare că ar dori să discute cu mine despre poezie la un pahar de coniac. Ce spui?

— Spun că ţi-a expirat timpul.

— Da. Bine… a lăsat el ochii în jos. Îmi umblă un răspuns prin minte. Ar fi trebuit să-l zic înainte, dacă nu ne-ar fi întrerupt.

Sofia a dat din cap, cu atitudinea prietenoasă a omului care nu are nicio intenţie să ia în seamă aşa o declaraţie.

— Bine, a cedat el. Câte unul, pe rând.

Şi a scos o copeică din buzunarul mic de la vestă, apoi a pus-o pe degetul mare, gata să dea cu banul ca să hotărască cine o să aleagă categoria tie-break. Dar n-a apucat, pentru că a apărut Martin cu primul fel: pentru Sofia, interpretarea lui Emil a salatei Olivier şi pentru Conte, *pâté* din ficat de gâscă.

Nu jucau niciodată în timpul mesei, aşa că au început să discute plăcut evenimentele zilei. În clipa când el îşi punea ultima picătură de *pâté* pe un colţ de pâine prăjită, Sofia a comentat, mai degrabă pur întâmplător, că Anna Urbanova se află în restaurant.

— Ce anume? a întrebat el.

— Anna Urbanova, actriţa. E la masa şapte.

— Da?

Contele a ridicat capul să se uite în sală mânat de curiozitatea leneşului. Apoi s-a apucat iar să-şi întindă *pâté-ul.*

— De ce n-o inviţi să ia cina cu noi?

El a ridicat privirea, un pic şocat.

— S-o invit să ia cina cu noi! Să-l invit şi pe Charlie Chaplin? a replicat râzând şi a clătinat din cap. Ca să inviţi

pe cineva la masă, draga mea, în general trebuie să cunoşti persoana respectivă.

Apoi a terminat de mâncat *pâté-ul,* imediat ce a terminat discuţia.

— Cred că îţi faci griji că o să mă scandalizez, cumva, a continuat Sofia. Marina însă zice că e din cauză că…

— Marina! a exclamat Contele. Marina are o părere despre ce motive aş avea s-o invit ori să n-o invit pe această… pe această Anna Urbanova să ia cina cu noi?

— Fireşte, Papa.

El s-a lăsat pe spate pe scaun.

— Înţeleg. Deci care e *părerea* pe care Marina fireşte că o are?

— Zice că e pentru că îţi place să ţii nasturii în cutiile lor.

— Să ţin nasturii în cutiile lor!

— Ştii, nasturii albaştri într-o cutie, nasturii negri în alta, nasturii roşii într-o a treia. Ai o relaţie aici, colo alta şi-ţi place ca ele să rămână separate.

— Serios? Nu ştiam că lumea crede despre mine că mă port cu oamenii cum mă port cu nasturii.

— Nu toată lumea, Papa. Doar prietenii.

— Ce uşurare!

— Pot să…?

Era Martin, care arăta spre farfuriile goale.

— Mulţumesc, l-a repezit el.

Simţind că a întrerupt un schimb aprins, chelnerul a luat repede felul întâi, s-a întors cu două porţii de viţel Pojarski, a umplut paharele cu vin şi s-a făcut nevăzut fără să scoată o vorbă. Iar Contele şi Sofia au inspirat adânc, să simtă aroma lemnoasă a ciupercilor, după care s-au apucat să mănânce în tăcere.

— Emil s-a întrecut pe el însuşi, a comentat Contele după ce a luat câteva îmbucături.

— Da, a încuviinţat ea.

Contele a luat o înghiţitură generoasă din Château d'Yquem, care era din 1921 şi se potrivea perfect cu carnea de viţel.

— Anna crede că pentru că ai tu felul tău de a fi.

Contele a tuşit în şervet, căci descoperise de mult că e cea mai bună cale să distragă atenţia.

— Te simţi bine? l-a întrebat ea.

El şi-a pus şervetul în poală şi a făcut un gest vag spre masa şapte.

— Şi cum se face, dacă îmi permiţi să întreb, că ştii ce crede această Anna Urbanova?

— Mi-a spus ea.

— Deci vă cunoaşteţi.

— Sigur că ne cunoaştem. Ne cunoaştem de ani.

— Perfect! a pufnit el. De ce n-o inviţi *tu* la cină? De fapt, dacă sunt aşa un nasture într-o cutie, poate că ar trebui să luaţi cina doar voi trei – tu, Marina şi Domnişoara Urbanova.

— Exact asta a sugerat Andrei!

— Cum sunteţi astă-seară?

— Poftim! Vorbeşti de diavol, şi diavolul la uşă! a strigat Contele, trântind şervetul pe farfurie.

Surprins, Andrei s-a uitat îngrijorat la el, apoi la Sofia.

— S-a întâmplat ceva?

— Mâncarea de la Boiarski e mai bună, a răspuns el, iar serviciul e excelent. Dar bârfa? Ea e într-adevăr neîntrecută.

Contele s-a ridicat în picioare:

— Cred că aveţi de exersat la pian, domnişoară, i-a zis Sofiei. Iar acum vă rog să mă scuzaţi. Sunt aşteptat sus.

Mergând pe coridor, n-a putut să nu recunoască faţă de el însuşi că până nu demult treburile personale ale unui domn erau privite cu discreţie. Omul putea să-şi pună corespondenţa într-un sertar din birou cu toată încrederea şi să-şi lase jurnalul pe noptieră.

Deşi, pe de altă parte, de când lumea şi pământul cei care căutau înţelepciunea se retrăgeau în vârf de munte, în peşteră şi în colibă, la pădure. Aşa că poate într-acolo trebuie s-o apuci, dacă tragi nădejde să ajungi la iluminare fără să-şi bage alţii nasul. Cazul de faţă: în timp ce se îndrepta spre scară, de cine s-a ciocnit, aşteptând la ascensor? De nimeni alta decât renumita expertă în

comportamentul uman, Anna Urbanova.

— Bună seara, Excelenţa Voastră... i s-a adresat ea, zâmbind sugestiv.

Dar după aceea, când a observat ce expresie are întipărită pe faţă, a ridicat din sprâncene cercetătoare:

— S-a întâmplat ceva?

— Nu-mi vine să cred că ai avut discuţii clandestine cu Sofia! i-a răspuns el în şoaptă, deşi nu mai era nimeni de faţă.

— Nu au fost clandestine, i-a replicat ea, tot în şoaptă. Pur şi simplu s-a întâmplat să le avem când tu erai la lucru.

— Şi ţi se pare cumva că se cuvine? Ca în absenţa mea să te împrieteneşti cu fiica mea?

— Păi, Saşa, ţie îţi place să-ţi ţii nasturii în cutiile lor...

— Aşa cred!

El a dat să plece, dar apoi s-a întors:

— Şi, dacă-mi place să-mi ţin nasturii în cutiile lor, e vreo problemă?

— Sigur că nu.

— Ar fi lumea un loc mai bun dacă am ţine toţi nasturii într-un borcan mare, de sticlă? Într-o astfel de lume, ori de câte ori ai încerca să iei un nasture de o anumită culoare, l-ai împinge inevitabil cu vârfurile degetelor mai jos, sub ceilalţi, până nu l-ai mai vedea. După aceea, exasperat, în cele din urmă i-ai vărsa pe toţi pe podea, iar apoi ţi-ar lua o oră şi jumătate să-i strângi de pe jos şi să-i pui la loc.

— Acum vorbim chiar despre nasturi? l-a întrebat Anna, sincer interesată. Sau e tot o alegorie?

— Nu tot o alegorie, a zis el, e şi întrevederea mea cu un profesor eminent. Motiv pentru care, apropo, trebuie să anulez orice alt aranjament pentru astă-seară!

Peste trei minute, Contele ciocănea la uşa la care răspunsese de o mie de ori, dar la care nu ciocănise niciodată.

— A, iată-vă! a zis profesorul. Intraţi, vă rog!

Contele nu mai fusese în apartamentul lui de altădată de douăzeci şi cinci de ani, din noaptea aceea din 1926, când se urcase pe balustradă.

Etalând încă stilul saloanelor franţuzeşti din secolul al XIX-lea, încăperile erau la fel de elegante, dar mai uzate. Se păstrase pe perete numai una dintre cele două oglinzi aurite. Roşul-închis al draperiilor se estompase. Canapeaua şi scaunele în aceeaşi culoare ar fi avut nevoie de tapiserie nouă. Iar ceasul de familie încă veghea la uşă, acele se opriseră la 4:22, fiind acum mai degrabă un obiect de decor decât un instrument esenţial pentru respectarea promisiunilor. Acum, în loc de sunetul blând al trecerii timpului, auzeai în apartament acordurile unui vals dintr-un aparat de radio electric, aflat pe poliţa din sufragerie.

Urmându-l pe profesor în salon, Contele s-a uitat din obişnuinţă în colţul din nord-est, cu vederea lui privilegiată la Balşoi, iar acolo, lângă fereastră, se afla conturul unui om care privea afară, în noapte. Înalt, subţire, cu ţinută aristocratică, putea fi o umbră a Contelui din alte vremuri. Însă după aceea umbra s-a întors şi a traversat camera cu mâinile întinse.

— Aleksandr!

...

— Richard?

Era el în persoană. În costum cu nasturi, Richard Vanderwhile i-a zâmbit şi l-a luat de mână.

— Ce tare mă bucur să vă văd! Cât a trecut? Aproape doi ani?

Acordurile valsului din sufragerie se auzeau puţin mai tare. Contele s-a uitat la timp să-l vadă pe Profesorul Sirovici închizând uşile la dormitorul lui şi trăgând şi încuietoarea de aramă, Richard i-a făcut semn să ia loc pe un scaun de lângă masa de cafea, pe care erau pregătite câteva gustări.

— Staţi jos! Aţi mâncat, bănuiesc, dar nu vă deranjează dacă eu mă înfrupt, nu? Sunt absolut lihnit.

Aşezându-se pe canapea, Richard a pus o bucată de somon afumat pe o felie de pâine şi a înfulecat-o eliberat chiar în timp ce-şi întindea caviar pe blinii.

— Am văzut-o pe Sofia din hol după-amiază şi nu mi-a venit să cred. Ce frumuseţe s-a făcut! Sigur vă stau la uşă

toţi băieţii din Moscova.

— Ce căutaţi aici, Richard? l-a întrebat Contele, arătând spre cameră.

Americanul a dat din cap, scuturându-şi firimiturile de pe mâini.

— Îmi cer scuze pentru tot teatrul. Profesorul Sirovici este un vechi prieten, suficient de generos să-mi împrumute din când în când această sufragerie. Sunt în oraş doar câteva zile şi, cum nu ştiu exact când o să mă mai întorc aici, n-am vrut să ratez ocazia de a vă vorbi între patru ochi.

— S-a întâmplat ceva? a întrebat Contele îngrijorat.

Richard a ridicat ambele mâini:

— Nicidecum. De fapt, mi-au zis că sunt avansat. În anii următorii n-o să mai lucrez la ambasada de la Paris, o să supraveghez o mică iniţiativă de-ale noastre, care se prea poate să mă ţină legat de un birou. De aceea am vrut, de fapt, să vă vorbesc.

S-a tras puţin mai în faţă pe canapea, lăsând coatele pe genunchi:

— Poate că după război relaţiile dintre noi n-au fost tocmai de prietenie, dar au fost previzibile. Noi lansăm Planul Marshall, voi lansaţi Planul Molotov. Noi înfiinţăm NATO, voi înfiinţaţi Cominform. Noi facem o bombă atomică, voi faceţi o bombă atomică. E ca un meci de tenis, care nu e numai un exerciţiu bun, e şi unul groaznic de distractiv pentru cine se uită la el. Votcă?

A turnat în pahare pentru amândoi.

— *Za vas!* a zis.

— *Za vas!* a răspuns Contele.

Şi au băut până la fund, după care Richard a umplut iar paharele.

— Problema e că jucătorul vostru principal a jucat atât de bine şi atât de mult timp, încât e singurul jucător pe care-l cunoaştem. Dacă s-ar retrage mâine, habar n-avem cine i-ar ridica racheta şi dacă ar juca la plasă sau la bază. Jucaţi tenis?

— Mă tem că nu.

— A, bine. Tovarăşul Stalin pare cu un picior în groapă,

asta e ideea, şi când o să se ducă totul, o să devină foarte imprevizibil. Nu numai în diplomaţia internaţională. Ci chiar aici, la Moscova. În funcţie de cine preia puterea, porţile oraşului ori o să se deschide spre lume, ori o să se închidă zgomotos dinăuntru.

— Trebuie să sperăm că o să se deschidă, a intervenit Contele.

— Absolut! a încuviinţat Americanul. Evident că n-avem de ce să ne rugăm să se închidă. Dar, orice s-ar întâmpla, e de preferat să anticipăm. Şi aşa ajungem la scopul vizitei mele. Vedeţi, grupul pe care o să-l conduc la Paris este în zona spionajului. Un fel de unitate de cercetare. Şi căutăm ceva prieteni pe ici, pe colo, care ar putea din când în când să facă lumină într-o chestiune sau alta...

— Richard, l-a întrerupt Contele oarecum surprins, nu-mi cereţi să-mi spionez ţara, nu?

— Poftim? Să vă spionaţi ţara? Nu, absolut deloc, Aleksandr. Îmi place să văd în activitatea asta o formă de bârfă cosmopolită. Ştiţi prea bine: cine a fost invitat la dans, cine a apărut neinvitat, cine cu cine se ţinea de mână într-un cotlon, cine s-a încins... Ce se vorbeşte de obicei la micul dejun de duminică, în toată lumea. Şi, în schimbul acestor mărunţişuri, ne putem dovedi extrem de generoşi...

— Richard, a zâmbit Contele, pe mine bârfa mă atrage tot atât cât spionajul. Aşa că să nu mai vorbim niciodată despre asta şi vom rămâne cei mai buni prieteni.

— Atunci, pentru cei mai buni prieteni! a închinat Americanul, ciocnind cu el.

Şi în ora care a urmat cei doi au lăsat meciul de tenis şi au vorbit despre ei. Contele i-a povestit despre Sofia, care făcea progrese extraordinare la Conservator şi era la fel de gânditoare şi de tăcută. Richard i-a spus despre băieţii lui, care făceau progrese extraordinare la grădiniţă şi nu erau nici gânditori, nici tăcuţi. Au vorbit despre Paris, Tolstoi şi Carnegie Hall. Apoi, când s-a făcut nouă, cele două spirite afíne s-au ridicat.

— Probabil că e cel mai bine să ieşiţi singur, i-a zis Richard. A, în caz că sunteţi întrebat vreodată, aţi avut o

discuţie lungă cu Profesorul Sirovici despre viitorul sonetului. Dumneavoastră eraţi pentru, el era contra.

După ce şi-au strâns mâna, Contele l-a urmărit intrând în dormitor, după care s-a întors spre uşă să plece. Dar, trecând pe lângă ceasul bunicului, a şovăit. Ce credincios stătuse el în salonul bunicii şi vestise că a sosit timpul pentru ceai, pentru cină, pentru culcare! În ajunul Crăciunului anunţa momentul când el şi sora lui puteau deschide uşile cele mari.

Deschizând uşa îngustă, din sticlă, a băgat mâna şi a găsit cheiţa de cârligul ei. A pus-o în gaură, a întors ceasul până la refuz, a fixat ora şi i-a dat un bobârnac peste limbă: *Să mai măsoare bătrânul timpul alte câteva ore.*

Peste aproape nouă luni, pe 3 martie 1953, omul numit în fel şi chip, Tătucul, Vozhd, Koba, Soso sau pur şi simplu Stalin, avea să moară la reşedinţa lui din Kuntsevo, în urma unui atac de cord.

În ziua următoare, muncitori şi camioane pline cu flori aveau să sosească la Palatul Sindicatelor din Piaţa Teatrului, iar în câteva ore faţada clădirii era împodobită cu portretul lui Stalin, care acoperea trei etaje.

Pe 6 martie, Harrison Salisbury, noul şef al redacţiei *The New York Times* de la Moscova, stătea în apartamentul de odinioară al Contelui (în care locuia acum însărcinatul cu afaceri al Mexicului), îi urmărea pe membrii din Presidium cum vin într-o cavalcadă de limuzine ZIN şi vedea cum sicriul în care se află Soso e scos dintr-o ambulanţă bleu şi dus înăuntru cât se poate de ceremonios. Iar pe 7 martie, când Palatul Sindicatelor s-a deschis pentru public, Salisbury vedea cu oarecare uimire cum aşteaptă cetăţenii la o coadă ce se întindea pe kilometri întregi din oraş ca să-şi ia rămas-bun.

De ce ar sta la coadă, se minunau mulţi observatori din Occident, peste un milion de cetăţeni ca să vadă cadavrul unui tiran? Ca să se asigure că e mort, spuneau frivolii. Numai că o astfel de observaţie nu le făcea dreptate bărbaţilor şi femeilor care aşteptau şi plângeau. De fapt,

legiuni întregi jeleau pierderea unui om care le adusese victoria în Marele Război Patriotic cu forţele lui Hitler. Şi mai multe legiuni jeleau pierderea omului care, de unul singur, făcuse din Rusia o putere a lumii. Iar alţii plângeau pur şi simplu recunoscând că începuse o nouă eră a incertitudinii.

Căci previziunea lui Richard se adeverea, desigur. Când şi-a dat Soso ultima suflare, nu era nimic plănuit în ceea ce priveşte succesiunea la putere, nimeni nu fusese desemnat oficial. În Presidium erau opt membri îndreptăţiţi să ceară puterea: Beria, ministrul Securităţii, Bulganin, ministrul Forţelor Armate, Malenkov, preşedintele executiv al Consiliului de Miniştri, Mikoian, ministrul Afacerilor Externe, Kaganovici şi Voroşnikov, membri ai secretariatului, şi chiar şi fostul primar al Moscovei, Nikita Hruşciov – un aparatcic grosolan, brutal şi chel, care nu cu mult timp în urmă perfectase blocul de apartamente din ciment, cu cinci etaje.

Se pare că, spre uşurarea Occidentului, după înmormântare, cele mai mari şanse le are criticul progresist, declarat, al armelor nucleare, Malenkov, pentru că, asemenea lui Stalin, a fost numit şi Preşedinte al Partidului, şi Secretar General al Comitetului Central. Dar în rândurile superioare ale Partidului s-a ajuns imediat la consens, în ideea că nimeni n-ar trebui să mai aibă voie să deţină aceste două poziţii în acelaşi timp. Aşa că peste zece zile, Malenko, Preşedintele Partidului, a fost obligat să-l lase în postul de Secretar pe conservatorul Hruşciov, astfel prefigurându-se o relaţie de rivalitate, un echilibru fragil de autoritate între doi oameni cu puncte de vedere diferite şi alianţe ambigue, care mai puteau ţine lumea în suspans câţiva ani.

— Cum să-ţi trăieşti viaţa, aşteptând să se închidă porţile?

Deşi anunţase că în seara aceea nu mai are timp de alte aranjamente, când a pus întrebarea Contele se afla în patul Annei Urbanova…

— Ştiu că, dacă visezi să se deschidă porţile, eşti un fel de Don Quijote, a continuat el, dar după ce s-a spus tot şi s-

a făcut tot, deschiderea porţilor e chiar o posibilitate îndepărtată, şi totuşi, cum să crezi că e mai probabil ca porţile să se închidă? Aşa ceva ar contrazice spiritul omenesc. Dorinţa noastră de a trage cu ochiul la alt stil de viaţă ori de a-l împărtăşi pe al nostru altora e atât de organică, încât chiar şi atunci când forţele închiderii porţilor sunt deja la uşă şi aşteaptă să intre în oraş, forţele deschiderii vor găsi o cale să se strecoare prin crăpături.

Contele a întins mâna, a luat cu împrumut ţigara ei şi a tras un fum. După ce a rămas o clipă pe gânduri, a făcut un gest spre tavan, cu mâna în care avea ţigara:

— În ultimii ani am servit americani care au bătut tot drumul până la Moscova doar ca să vadă un spectacol la Balşoi. Între timp, micul nostru trio improvizat de la Şaliapin a încercat să se ia după orice piesă americană auzită la radio, cât de mică. Iată, fără îndoială, forţele deschiderii la lucru.

A mai tras un fum.

— Când e în bucătărie la el, a continuat, oare Emil găteşte închiderea porţilor? Sigur că nu. Opăreşte, frige, serveşte deschiderea. Un viţel de la Viena, un porumbel de la Paris ori o mâncare de fructe de mare din sudul Franţei. Sau să luăm cazul lui Viktor Stepanovici…

— Doar n-o să începi iar cu vreo molie din Manchester…

— Nu, a răspuns el ţâfnos. Vreau să spun cu totul altceva. Când se aşază la pian, Viktor şi Sofia cântă Mussorgski, Mussorgski şi iar Mussorgski? Nu. Cântă Bach şi Beethoven, Rossini şi Puccini, în timp ce la Carnegie Hall publicul îl ovaţionează pe Horowitz, care a cântat Ceaikovski.

S-a întors pe-o parte s-o studieze pe actriţă.

— Eşti neobişnuit de tăcută, i-a spus, dându-i înapoi ţigara. Poate că nu eşti de acord?

— Nu e vorba că nu sunt de acord, Saşa. Doar că nu sunt aşa de sigură că poţi să-ţi trăieşti viaţa dansând după cum îţi cântă deschiderea porţilor, cum îi zici tu. Trebuie să înfrunţi anumite realităţi oriunde ai trăi şi s-ar putea ca în Rusia asta să însemne că trebuie să te pleci puţin în faţa

închiderii porţilor. Să luăm iubita ta *bouillabaisse* ori ovaţiile de la Carnagie Hall. Nu e nicio coincidenţă că oraşele în care s-au născut aceste două exemple sunt porturi la mare: Marsilia şi New York. Aş spune că găsim exemple asemănătoare la Shanghai şi Rotterdam. Moscova însă nu e port, iubirea mea. În centrul a tot ceea ce este Rusia – cu psihologia, cultura şi poate cu destinul ei – stă Kremlinul, o fortăreaţă împrejmuită de ziduri, de o mie de ani, la aproape şase sute cincizeci de kilometri de mare. Zidurile nu mai sunt însă suficient de înalte să pareze un atac. Şi totuşi, continuă să arunce o umbră peste toată ţara.

Contele s-a rostogolit pe spate şi a rămas cu ochii în tavan.

— Ştiu că nu vrei să accepţi ideea că s-ar putea ca Rusia să fie orientată spre interior, Saşa, dar tu crezi că în America măcar se întâmplă o astfel de discuţie? Se întreabă cineva dacă porţile New Yorkului se vor deschide sau se vor închide? Din câte se pare, America s-a întemeiat pe deschidere. Ei nici măcar nu ştiu că închiderea există.

— Vorbeşti de parcă ai visa să trăieşti în America.

— Toată lumea visează să trăiască în America.

— E ridicol.

— Ridicol?

— Jumătate dintre locuitorii Europei s-ar muta acolo mâine numai pentru bunuri.

— Bunuri? Ce bunuri?

Întorcându-se pe o parte, Anna a stins ţigara, a deschis sertarul noptierei şi a scos o revistă americană, mare, care, a observat el, se numea pur şi simplu *LIFE.* Răsfoind-o, s-a apucat să-i arate diverse imagini viu colorate. Parcă în toate era aceeaşi femeie, dar îmbrăcată altfel, surâzând în faţa unei maşinării originale.

— Maşini de spălat vase. Maşini de spălat rufe. Aspiratoare. Prăjitoare de pâine. Televizoare. Şi aici, o uşă de garaj automată.

— Ce este o uşă de garaj automată?

— O uşă de garaj care se deschide şi se închide singură pentru tine. Ce părere ai?

— Am părerea că, dacă aş fi o uşă de garaj, mi-ar fi dor de vremurile de altădată.

Anna a mai aprins o ţigară şi i-a întins-o. El a tras un fum şi a urmărit cu privirea spirala de fum urcând spre tavan, acolo unde Muzele se uită în jos, din nori.

— Să-ţi zic eu ce înseamnă bunuri, a vorbit el după o clipă. Să dormi până la prânz şi să-ţi aducă cineva micul dejun pe tavă. Să anulezi o întrevedere în ultimul moment. Să ţii o trăsură să te aştepte la uşă când eşti la o petrecere ca să te ducă iute ca vântul şi ca gândul la altă petrecere. Să te fereşti de căsătorie în tinereţe şi să amâni ideea de a avea copii. Asta sunt cele mai importante bunuri, Anuşka, şi la un moment dat eu le-am avut pe toate. Dar, în cele din urmă, pentru mine contează cel mai mult ce e neconvenabil.

Anna Urbanova i-a luat ţigara dintre degete, a stins-o într-un pahar cu apă şi l-a sărutat pe nas.

1953

Apostoli şi apostaţi

„Ca stelele care se-nvârtesc pe cer”, a îngăimat Contele, mergând mai departe.

Aşa trece timpul când eşti lăsat să aştepţi fără să ştii cât. Orele devin interminabile. Minutele devin neîndurătoare. Şi secundele? Fiecare, şi cea mai măruntă, îşi cere clipa ei pe scenă, insistă să aibă un monolog plin de pauze cu greutate, ezitări dibace, după care, când aude şi cele mai vagi aplauze, se repede s-o ia de la capăt.

Dar oare nu făcuse el cândva poezie despre înceata înaintare a stelelor? Nu aşternuse versuri despre cum se opresc constelaţiile în drumul lor când, într-o seară caldă de vară, stai întins pe spate şi asculţi paşii din iarbă, de parcă natura însăşi ar conspira să lungească ultimele câteva ore înainte să se crape de ziuă, ca să te poţi bucura de ele pe deplin?

Ei bine, da. Fără îndoială că aşa stau lucrurile când aştepţi îndelung în poiană o tânără domniţă, după ce te-ai căţărat prin iederă şi ai ciocănit la geam. Dar să ţii un bărbat de şaizeci şi trei de ani să te aştepte? Când părul i s-a mai rărit, când corpul îi e mai ţeapăn şi când orice suflare poate să fie ultima? La urma urmei, există curtoazie.

Trebuie să fie aproape unu noaptea, calcula el. Spectacolul se termina la unsprezece. Recepţia, la douăsprezece. Ar fi trebuit să ajungă acum jumătate de oră.

— Nu mai sunt taxiuri la Moscova? Nici tramvaie? s-a întrebat cu glas tare.

Ori poate că, în drum spre casă, s-au oprit undeva…? Poate că, trecând pe lângă o cafenea, nu rezistase tentaţiei de a se furişa înăuntru şi a lua ceva dulce, în vreme ce el aştepta, aştepta şi iar aştepta? Atât de nemiloşi să fi fost? (Dacă da, n-ar fi îndrăznit să-i ascundă asta, căci el îşi dădea seama de la o poştă dacă cineva a mâncat ceva

dulce!)

S-a oprit din plimbare să tragă cu ochiul sub Ambasador, unde ascunsese cu grijă Dom Perignon-ul.

Să te pregăteşti pentru *o posibilă* sărbătoare e o treabă delicată. Dacă-ţi surâde Soarta, trebuie să fii gata să nimereşti tavanul cu dopul. Dacă nu, trebuie să fii gata să te comporţi ca şi cum n-ar fi decât încă o noapte, una oarecare, iar mai târziu să arunci pe fundul mării sticla nedeschisă.

Contele a băgat mâna în găleată. Aproape jumătate din gheaţă se topise, iar apa ajunsese la temperatura perfectă de 10 grade Celsius. Dacă nu se întorceau curând, temperatura avea să crească atât de mult, că sticla era deja *menită* pentru fundul mării.

Păi, asta avea să pice numai bine.

Când a scos mâna şi s-a ridicat în picioare, a auzit un sunet extraordinar din camera de alături. Ceasul care sună de două ori. Ceasul de încredere Breguet, care bate miezul nopţii.

Peste poate! Aştepta de cel puţin două ore. Tot plimbându-se, făcuse deja câţiva kilometri. Trebuie să fie unu şi jumătate. Niciun minut mai puţin.

„Poate că ceasul de încredere Breguet nu mai e aşa de încredere”, a bălmăjit. În definitiv, avea peste cincizeci de ani şi chiar şi cele mai bune instrumente de măsurat timpul suferă ravagiile Timpului. Zimţii îşi pierd ascuţimea, aşa cum arcurile îşi pierd mobilitatea. Dar, chiar când se gândea la asta, prin ferestruică, în jgheaburi, a auzit cum bate departe un ceas de turn o dată, de două ori, de trei ori…

— Da, da, a zis, prăbuşindu-se în scaunul lui. Ai spus ce ai avut de spus.

Din câte se pare, ziua ce urma era sortită disperării.

✡

Mai devreme în după-amiaza aceea, personalul de la Boiarski fusese convocat de directorul adjunct spre a introduce noi proceduri legate de comandă: cum se ia o comandă de la client, cum se transmite şi cum se face

plata.

De-acum înainte, le-a explicat el, când ia comanda, chelnerul trebuie s-o scrie pe un carnet special. Apoi, când pleacă de la masa clientului, i-o duce contabilului, care, după ce o notează în registru, emite o comandă pentru bucătărie. Acolo, se consemnează aceeaşi comandă într-un registru de gătit şi atunci se poate începe prepararea mâncării. Când e gata, se emite un bon de confirmare de la bucătărie pentru contabil, care asigură, la rândul lui, o chitanţă ştampilată pentru chelner, autorizând retragerea comenzii. Peste câteva minute, deci, chelnerul îşi va putea nota în carnetul lui confirmarea că felul comandat, însemnat, gătit şi retras a ajuns în sfârşit pe masă…

Acum, un mai mare admirator al cuvântului scris decât Contele Aleksandr Ilici Rostov nu exista în toată Rusia. La vremea lui, văzuse cum un cuplet de Puşkin poate să pună stăpânire pe un suflet şovăielnic. Văzuse cum un singur paragraf din Dostoievski îl poate face pe unul să ia atitudine, iar pe altul să devină nepăsător – în aceeaşi oră. I se părea, fără îndoială, providenţial că atunci când Socrate s-a arătat în agora şi Hristos, pe Munte, cineva din public a avut prezenţa de spirit să le consemneze cuvintele pentru posteritate. Să recunoaştem, aşadar, că îngrijorarea Contelui cu privire la acest nou circuit nu venea din vreun dezgust faţă de creion şi hârtie.

Era mai degrabă o chestiune de context. Căci, dacă ai ales să iei cina la Piazza, ar trebui de-acum să te aştepţi ca ospătarul să se aplece deasupra mesei şi să scribăluiască în carneţelul lui. Dar, de când devenise el şef de sală la Boiarski, clienţii se puteau aştepta să-i privească în ochi, să le răspundă la întrebări, să le facă recomandări, să le ia comanda fără să facă nicio greşeală, fără să fie nevoie să-şi ia absolut niciodată mâinile de la spate.

În seara aceea, când s-a dat în folosinţă noul circuit, clienţii de la Boiarski au fost şocaţi, evident, când au găsit un contabil stând la un mic pupitru, în spatele platformei pentru *maître d'.* Se uitau nedumeriţi la foile de hârtie care zburau prin sală de parcă ar fi fost la bursă. Dar, când li se

aducea la masă cotletul de viţel cu sparanghel rece ca piftia, îşi ieşeau din fire.

Nu era bine, asta e clar.

Printr-un noroc, în toiul celei de-a două seri, Contele l-a zărit pe Episcop oprindu-se un moment la uşa de la Boiarski. Drept urmare, fiind crescut în spiritul ideii că e bine ca oamenii civilizaţi să-şi împărtăşească grijile şi să dea dovadă de bun-simţ colegial, a traversat salonul şi l-a urmat pe coridor.

— Directore Leplevski…

— Şef de sală Rostov! a zis Episcopul, oarecum luat prin surprindere că îl reţine Contele. Ce pot face pentru dumneata?

— E aşa un mărunţiş, că nici nu îndrăznesc să vă deranjez.

— Dacă priveşte hotelul, mă priveşte şi pe mine.

— Da, a încuviinţat Contele. Acum, vă asigur, directore Leplevski, că un admirator mai mare al cuvântului scris nu există în toată Rusia…

Introducând astfel subiectul, a continuat cu admiraţia pentru cupletele lui Puşkin, paragrafele lui Dostoievski şi consemnarea cuvintelor rostite de Socrate şi Hristos. După care a explicat ce ameninţare sunt creionul şi hârtia pentru tradiţia eleganţei romantice de la Boiarski.

— Vă puteţi închipui, a conchis Contele cu o scânteie în ochi, cum ar fi dacă, atunci când îi ceri mâna soţiei, trebuie să-ţi parafezi propunerea cu o ştampilă de la o agenţie, iar după aceea să-i notezi răspunsul într-un carneţel, în trei exemplare, ca să-i dai unul ei, unul tatălui ei şi unul preotului familiei?

Dar, chiar când făcea comparaţia asta usturătoare, expresia de pe faţa Episcopului i-a adus aminte că se recomandă să eviţi vorbele usturătoare despre căsătorie…

— Nu înţeleg ce legătură are soţia mea, i-a răspuns Episcopul.

— Nu, nu are. Înseamnă că nu am explicat edificator. Ceea ce încerc să spun este că Andrei, Emil şi eu…

— Deci veniţi cu această plângere de la *maître d'*Duras şi

chef Zukovski?

— A, nu. V-am abordat din proprie iniţiativă. Şi nu e o suferinţă în sine. Numai că noi trei suntem devotaţi şi vrem să-i mulţumim pe clienţii de la Boiarski.

— Desigur, a surâs Episcopul. Şi sunt sigur că toţi trei aveţi grijile dumneavoastră, fiecare pe ale lui, legate de îndatoririle lui. Dar, ca *director* la Metropol, eu sunt cel care trebuie să se asigure că *fiecare* aspect al hotelului se ridică la standardul perfecţiunii. Iar *asta* cere vigilenţă, pentru eliminarea oricăror discrepanţe.

— Discrepanţe? Ce fel de discrepanţe? a întrebat Contele nedumerit.

— Tot felul de discrepanţe. Într-o zi s-ar putea să apară o discrepanţă între numărul de roşii sosite la bucătărie şi numărul de roşii servite în mâncare. În alta s-ar putea să se creeze o discrepanţă între numărul de pahare de vin comandate şi numărul de pahare de vin care s-au servit.

— Vorbiţi despre hoţie, a replicat Contele, înmărmurit.

— Serios?

Cei doi s-au privit o clipă, apoi Episcopul a schiţat un rânjet subţire.

— Cum sunteţi devotaţi cu toţii, vă rog să le relataţi discuţia noastră lui *chef* Zukovski şi lui *maître d'* Duras cât mai repede găsiţi de cuviinţă.

— Fiţi sigur că le voi spune cuvânt cu cuvânt mâine, a scrâşnit din dinţi Contele, la şedinţa noastră zilnică.

Episcopul l-a studiat atent:

— Aveţi o şedinţă zilnică…?

De-ajuns să spunem că în a doua seară, la Boiarski, clienţii au fost încă o dată şocaţi, nedumeriţi şi scoşi din fire de foile de hârtie care zburau prin sală cum zboară fazanii când se trage cu puşca. Şi, după ce suportase toată tevatura, iată-l pe Conte stând singur la el în birou, numărând minutele.

După ce a bătut darabana pe braţul fotoliului, s-a ridicat iar să se plimbe de colo-colo, fredonând *Sonata nr. 1 pentru pian* de Mozart. „Dam, ta-dam, ta-dam”, murmura el.

Era o compoziţie încântătoare, trebuia să recunoască, şi foarte potrivită cu personalitatea fiicei lui. Prima mişcare avea ritmul pe care-l avea Sofia când venea acasă de la şcoală, la zece ani, cu nu ştiu câte de povestit. Fără să aibă răbdare să explice cine e cine sau ce e ce, turuia întruna, punctându-şi relatarea cu *şi atunci, şi atunci, şi atunci, şi atunci.* La mişcarea a doua, sonata trecea la un *andante* care semăna cu Sofia la şaptesprezece ani, când îi plăceau furtunile de sâmbătă după-amiază, ca să stea în biroul lor cu o carte în poală ori ca să asculte un disc la fonograf. La mişcarea a treia, cu pasul ei săltăreţ şi ritmul poantilist, aproape că o auzeai cum zburdă pe scările din hotel, la treisprezece ani, încremenind pe vreun palier când trecea cineva, apoi năpustindu-se mai departe.

Da, era o compoziţie încântătoare. Fără doar şi poate. Dar oare să fi fost *prea* încântătoare? Oare judecătorii ar considera-o fără suficientă greutate pentru vremurile acelea? Când Sofia alesese lucrarea asta, el vrusese să-i semnaleze cu diplomaţie o astfel de posibilitate atunci când o descrisese ca „plăcută” şi „chiar distractivă”. După aceea însă renunţase. Căci părinţii au rolul să dea glas îngrijorărilor şi apoi să facă trei paşi în spate. Nu unul, atenţie!, nu doi, ci trei. Sau poate patru. (Însă în niciun caz cinci.) Da, părintele trebuie să arate că are anumite rezerve, iar după aceea să facă trei sau patru paşi înapoi, astfel încât copilul să hotărască el singur, chiar dacă hotărârea lui s-ar putea să aducă o dezamăgire.

Dar stai!

Ce-a fost asta?

Când s-a întors, uşa de la dulap s-a deschis şi Anna a intrat în birou, trăgând-o pe Sofia după ea.

— A câştigat!

— Ha-ha! a ţipat Contele, pentru prima dată în douăzeci de ani.

A îmbrăţişat-o pe Anna pentru că a adus vestea. Apoi pe Sofia pentru că a câştigat.

Apoi încă o dată pe Anna.

— Ne pare rău că am întârziat atât, a zis Anna, rămasă

fără suflu. Dar n-o lăsau să plece de la recepţie.

— Nu-i absolut nimic! Nici măcar n-am băgat de seamă ce oră e. Dar staţi, staţi staţi şi povestiţi-mi tot!

Oferindu-le doamnelor scaunele cu spătar înalt, el s-a cocoţat pe Ambasador şi nu-şi lua ochii de la Sofia, aşteptând. Surâzând sfioasă, ea s-a uitat la Anna.

— A fost incredibil, a început actriţa. Înaintea ei au fost cinci concurente. Două violoniste, o violoncelistă…

— Unde? În ce loc?

— În Sala Mare.

— O ştiu bine. A făcut-o Zagorski la începutul secolului. Cât de aglomerat era? Cine era acolo?

Anna s-a încruntat. Fata a izbucnit în râs:

— Las-o să povestească, Papa!

— Bine, bine.

Aşa că s-a supus: a lăsat-o pe actriţă să povestească. Şi ea a povestit că au fost cinci concurenţi înaintea Sofiei: două violoniste, o violoncelistă, un cântăreţ la corn francez şi încă un pianist. Toţi cinci erau mândria Conservatorului, s-au comportat ca nişte profesionişti şi fiecare a cântat cu precizie la instrumentul lui. Două lucrări de Ceaikovski, două de Rimsky-Korsakov şi ceva de Borodin. Apoi i-a venit rândul Sofiei.

— Îţi zic, Saşa, când a apărut, s-a auzit un freamăt. A traversat scena până la pian fără să-i foşnească niciun pic rochia. Parcă plutea.

— Tu m-ai învăţat, mătuşă Anna.

— Nu, nu. Felul în care ai intrat *nu se poate preda* nimănui.

— Fără îndoială, a încuviinţat el.

— Ei bine, când dirijorul a anunţat că Sofia o să interpreteze *Sonata nr. 1* de Mozart, au urmat un murmur şi un scârţâit de scaune. Dar în clipa în care a început să cânte au fost copleşiţi.

— Ştiam eu! N-am zis eu? N-am zis că un mic Mozart nu se demodează niciodată?

— Papa…

— A cântat cu o asemenea blândeţe, a continuat Anna, şi

cu o asemenea bucurie, că publicul a fost cucerit din prima. Fiecare om din fiecare scaun avea un zâmbet întipărit pe faţă, îţi spun. Iar aplauzele de după! Dac-ai fi putut să le auzi, Saşa! Au stârnit praful de pe candelabre.

Contele a bătut din palme.

— Câţi au mai cântat după ea?

— N-a mai contat. Concursul se încheiase şi toată lumea o ştia. Sărmanul băiat care a urmat după ea a fost pur şi simplu târât în scenă. Iar după aceea a fost frumoasa balului şi toată lumea, din toate colţurile, îi făcea semn că închină un pahar în cinstea ei.

— *Mon Dieu!* a exclamat el, sărind în picioare. Cât pe ce să uit.

A desfăcut capacul de la Ambasador şi a scos frapiera cu şampania.

— *Voilà!*

Când a băgat mâna în apă, şi-a dat seama că temperatura urcase la aproape 12 grade, dar ce mai conta? A desfăcut ambalajul dintr-o singură mişcare, apoi a dat cu dopul în tavan! Şampania i-a curs pe mâini şi au râs cu toţii. Doamnelor le-a pus în pahare speciale, iar pentru el a turnat într-un pahar de vin.

— Pentru Sofia! a zis. Fie ca seara asta să fie începutul unei măreţe aventuri, una care s-o ducă departe şi sus!

— Papa, a răspuns ea înroşindu-se la faţă, a fost doar un concurs şcolar.

— Doar un concurs şcolar! Când eşti tânăr, draga mea, e normal să nu-ţi dai seama când începe o aventură măreaţă. Dar, crede-mă, ca om experimentat, îţi dau cuvântul meu…

Dar Anna l-a întrerupt brusc, făcându-i semn să tacă. Se uita la uşa de la dulap.

— Ai auzit?

Au încremenit toţi trei. Se auzise limpede, deşi camuflată, o voce. La uşa dormitorului fusese cineva.

— Aflu eu cine e! a zis el printre dinţi.

A lăsat paharul jos, şi-a pus haina, a deschis uşa de la dulap şi a intrat la el în dormitor numai ca să-i descopere pe Andrei şi Emil la piciorul patului, în toiul unei dispute

aprinse. Emil ţinea un tort de zece straturi, în formă de pian, iar Andrei probabil că sugerase să-l lase pe pat, cu un bilet, din moment ce bucătarul tocmai îi răspundea că „un tort Doboş nu se lasă pe cuvertura de pe pat”, când s-a deschis uşa de la dulap şi a apărut Contele.

Andrei a scos un sunet de surprindere.

Contele a tras aer în piept.

Emil a scăpat tortul.

Iar seara ar fi putut lua sfârşit chiar atunci şi acolo, dacă acesta din urmă n-ar fi fost înzestrat cu incapacitatea de a lăsa ceva să cadă jos. Întinzând degetele şi făcând cât se poate de uşor câţiva paşi, jonglerul de odinioară a prins tortul în aer.

Dacă Andrei a răsuflat uşurat, iar Emil s-a holbat la el cu gura deschisă, Contele a încercat să dea dovadă de spirit practic:

— Vai! Andrei, Emil, ce surpriză plăcută…

Preluându-i sugestia, Andrei se purta ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic ieşit din comun.

— Emil a făcut un fleac pentru Sofia, a spus, în aşteptarea victoriei. Vă rugăm să-i transmiteţi călduroase felicitări din partea noastră.

După aceea, punând cu grijă tortul pe biroul Marelui Duce, s-a întors spre uşă.

Emil însă nu s-a clintit.

— Pentru numele lui Ivan, ce făceaţi în dulap, Aleksandr Ilici?

— În dulap? a intervenit Contele. Eu… eu… şi glasul i s-a stins în *diminuendo.*

Andrei a zâmbit înţelegător, după care a făcut un gest alunecos cu mâinile, parcă vrând să spună *Largă e lumea şi întortocheate sunt căile oamenilor…*

Dar bucătarul s-a încruntat la el, parcă vrând să-i replice: *Prostii!*

Contele se uita când la unul, când la altul.

— Vai! Unde-mi sunt bunele maniere? a vorbit el în cele din urmă. Sofia s-ar bucura să vă vadă pe amândoi. Vă rog, poftiţi! Pe aici.

Apoi i-a invitat spre dulap, cu un gest din mână.

Emil se uita la Conte cum te uiţi la un om care şi-a pierdut minţile. Însă Andrei, care nu rezista niciodată când primea o invitaţie cum se cuvine, a luat tortul şi a făcut un pas spre uşa de la dulap.

— Dacă intrăm, a mârâit Emil exasperat spre Andrei, ai grijă cu gheaţa de pe margine!

Aşa că *maître d'* i-a dat lui tortul şi a deschis delicat draperiile din locuinţa Contelui.

Intrând din partea cealaltă, Andrei a exclamat surprins, căci era prima oară când vedea biroul acestuia, dar imediat a fost şi mai surprins când a văzut-o pe Sofia:

— *Notre champion!* i-a spus, luând-o de mâini şi sărutând-o pe ambii obraji.

Emil însă n-a fost surprins atât de biroul Contelui, cât de prezenţa Annei Urbanova, starul de cinema. Căci, deşi Triumviratul nu avea habar, bucătarul văzuse absolut toate filmele cu ea şi în general din rândul doi.

Observând că e şocat să vadă acolo aşa o stea, Andrei a făcut iute un pas în faţă şi a pus mâinile sub tort. Însă de data asta Emil n-a avut nicio ezitare. Brusc, s-a trezit că împinge tortul spre Anna, de parcă l-ar fi făcut pentru ea.

— Mulţumesc foarte mult, i-a răspuns ea. Dar nu e pentru Sofia?

Bucătarul s-a înroşit din capul lui chel până-n picioare şi s-a întors spre fată:

— Am făcut tortul dumitale preferat, i-a zis. Tort Doboş, cu cremă de ciocolată.

— Mulţumesc, unchiule Emil.

— E în formă de pian, a adăugat el.

Când el a scos paleta din şorţ şi s-a apucat să taie tortul, Contele a mai luat două pahare din Ambasador şi a turnat şampanie. Au mai povestit o dată cum a câştigat Sofia, iar Anna a comparat perfecţiunea interpretării cu perfecţiunea tortului lui Emil. Când acesta a început să-i explice actriţei procesul elaborat prin care se face o asemenea prăjitură, Andrei şi-a adus aminte, ca să ştie şi Sofia, noaptea aceea de acum mulţi ani când el şi alţii închinaseră un pahar în

cinstea venirii Contelui la etajul şase.

— Îţi mai aminteşti, Aleksandr?

— De parcă-ar fi fost ieri, a răspuns el zâmbind. Dumneata, prietene, ai făcut onorurile cu coniacul. Şi era şi Marina cu Vasili…

Ca prin magie, chiar în clipa în care i-a rostit numele, portarul şi-a făcut apariţia prin uşa de la dulap. Şi-a ciocnit călcâiele milităros şi apoi a salutat repede fiecare membru al adunării, fără să se arate nicidecum surprins de prezenţa lor.

— Domnişoara Urbanova, Sofia, Andrei, Emil…

Apoi, întorcându-se spre Conte, i-a spus:

— Aleksandr Ilici, aş putea avea o vorbă cu dumneavoastră…?

După cum i s-a adresat, era limpede că vrea să discute între patru ochi. Dar, cum biroul Contelui avea doar câteva zeci de metri, trebuia să facă doar câţiva paşi ca să-şi asigure puţină intimitate, gest care n-a mai avut însă niciun efect în clipa în care ceilalţi patru au făcut şi ei tot atâţia paşi.

— Vine încoace? a întrebat Contele, de data asta luat el prin surprindere.

— Vine încoace. Sau mai degrabă… încolo, a răspuns Vasili, arătând spre dormitorul lui.

— Dar oare de ce?

Vasili i-a explicat că, verificând rezervările pentru noaptea următoare, a observat întâmplător că Episcopul zăboveşte în hol. Peste câteva minute, când un domn *petit,* cu pălărie cu bor, s-a apropiat de biroul din faţă şi a întrebat de Conte, pronunţându-i numele, Episcopul s-a prezentat, a precizat că îl aştepta pe vizitator şi s-a oferit să-l conducă el personal în camera Contelui.

— Când?

— Tocmai intrau în ascensor când am luat-o pe scări. Dar îi însoţeau domnul Harriman de la apartamentul 215 şi familia Tarkov din camera 426. Dacă punem la socoteală opririle de la etajul doi şi patru, aş zice că sosesc cât ai clipi.

— Doamne Dumnezeule!

Cei adunaţi în cameră s-au uitat unii la alţii.

— Linişte! le-a poruncit Contele.

Intrând în dulap, a închis uşa de la birou în spate, după care a deschis uşa dinspre dormitor mai precaut decât ultima dată. Răsuflând uşurat că găseşte camera goală, a luat romanul Sofiei, *Părinţi şi copii,* s-a aşezat pe scaunul de la birou şi s-a lăsat pe picioarele din spate exact la timp cât să audă ciocănitul în uşă.

— Cine e? a strigat el.

— Directorul Leplevski, i-a strigat Episcopul drept răspuns.

Contele a lăsat jos picioarele din faţă ale scaunului, care au căzut cu o bufnitură, şi a deschis uşa, unde a dat cu ochii de Episcop, care stătea pe coridor cu un necunoscut.

— Sper că nu vă deranjăm, i s-a adresat primul.

— E o oră cam… neobişnuită pentru o vizită…

— Evident, i-a răspuns Episcopul zâmbind. Dar permiteţi-mi, vă rog, să vă prezint domnului Frinovski. Întreba de dumneavoastră jos, în hol, aşa că mi-am luat libertatea să-l conduc, camera dumneavoastră fiind… departe.

— Ce amabil din partea dumneavoastră! a replicat Contele.

Când băgase de seamă că domnul Frinovski e *petit,* Vasili se gândise că doar alesese un adjectiv cam colorat. În realitate însă, un cuvânt ca *mic* nu reuşea să sugereze adevăratele dimensiuni ale tovarăşului Frinovski. Când i s-a adresat vizitatorului, Contele a trebuit să-şi stăpânească impulsul de a se lăsa în genunchi.

— Cu ce vă pot fi de ajutor, domnule Frinovski?

— Sunt aici cu privire la fiica dumneavoastră, i-a răspuns musafirul, scoţându-şi pălărioara.

— Sofia? a întrebat el.

— Da, Sofia. Sunt directorul Orchestrei de Tineret Octombrie Roşu. Fiica dumneavoastră a intrat recent în atenţia noastră ca pianistă înzestrată. De fapt, aseară am avut plăcerea de a-i asculta interpretarea, ceea ce explică vizita mea târzie. Dar vin cu cea mai mare plăcere să-i ofer

o poziţie de al doilea pianist la noi.

— Orchestra de Tineret de la Moscova! a exclamat Contele! Ce extraordinar! Unde îşi are sediul?

— Nu. Îmi pare rău dacă n-am fost clar, i-a explicat Frinovski. Orchestra de Tineret Octombrie Roşu nu e la Moscova. E la Stalingrad.

O clipă uluit, Contele a încercat să-şi vină în fire:

— După cum v-am spus, domnule Frinovski, propunerea este minunată… Mă tem însă că n-ar fi de interes pentru Sofia.

Frinovski s-a uitat la Episcop de parcă n-ar fi înţeles în ce limbă vorbeşte Contele. Episcopul pur şi simplu a clătinat din cap.

— Nu este vorba despre interes, i-a zis Frinovski. Există o cerere şi s-a programat o întrevedere de către subsecretarul pentru cultură din regiune.

Directorul a scos o scrisoare din haină, i-a înmânat-o şi s-a întins să-i arate semnătura subsecretarului:

— După cum vedeţi, Sofia trebuie să se prezinte la orchestră pe 1 septembrie.

Ameţit, Contele a citit scrisoarea care, în termeni cât se poate de tehnici, îi ura bun-venit fiicei lui într-o orchestră dintr-un oraş industrial, aflat la aproape nouă sute de kilometri distanţă.

— Orchestra de Tineret din Stalingrad! a zis Episcopul. Ce emoţionant trebuie să fie pentru dumneavoastră, Aleksandr Ilici…

Când a ridicat privirea, Contele i-a văzut scânteia de răutate din rânjet şi uite-aşa i-au trecut şi uimirea, şi ameţeala şi l-a apucat, în schimb, o furie rece. Înalt cum era, a făcut un pas spre Episcop, hotărât să-l apuce de guler sau, mai bine, de gât, dar chiar atunci s-a deschis uşa de la dulap şi a apărut Anna Urbanova.

Şi Contele, şi Episcopul, şi directorul muzical cel *petit* au fost luaţi prin surprindere.

Ducându-se graţioasă spre Conte şi atingându-l delicat cu o mână pe spate, ea a studiat expresia celorlalţi doi la uşă, după care i s-a adresat Episcopului:

— Directore Leplevski, arătaţi de parcă n-aţi mai fi văzut o femeie frumoasă ieşind dintr-un dulap.

— Păi, nu am mai văzut, a şuierat acesta printre dinţi.

— Desigur, a răspuns ea înţelegătoare, apoi s-a întors spre necunoscut: Şi pe cine avem noi aici?

Înainte ca Episcopul sau Contele să răspundă, micuţul s-a făcut remarcat:

— Tovarăşul Ivan Frinovski, directorul Orchestrei de Tineret Octombrie Roşu de la Stalingrad. Este o onoare şi un privilegiu să vă cunosc, tovarăşă Urbanova!

— O onoare şi un privilegiu, a repetat ea, cu cel mai dezarmant zâmbet al ei. Exageraţi, tovarăşe Frinovski, dar nu v-o iau în nume de rău.

Tovarăşul Frinovski i-a zâmbit şi el, înroşindu-se.

— Daţi-mi voie să vă ajut cu pălăria! a adăugat ea.

Pentru că, de fapt, tot ţinând-o în mână, şi-o îndoise. Luându-i-o, Anna a readus-o uşor la forma ei, i-a netezit borul şi i-a dat-o înapoi cu un gest despre care directorul muzical avea să povestească în următoarele sute de ani.

— Sunteţi, aşadar, directorul muzical al Orchestrei de Tineret de la Stalingrad?

— Da.

— Atunci, poate că îl cunoaşteţi pe tovarăşul Nacevko?

Când a auzit numele Ministrului Culturii, el şi-a îndreptat spatele cu atâta sârg, că a mai crescut o jumătate de centimetru.

— N-am avut niciodată onoarea.

— Panteleimon e un om fermecător, l-a asigurat ea, şi un mare sprijin pentru tinerele talente. De fapt, s-a interesat personal de fiica lui Aleksandr, de mica Sofia.

— S-a interesat personal?

— A, da. Chiar aseară îmi spunea la cină ce emoţionant o să fie să urmărească cum i se dezvoltă talentul. Simt că are planuri mari pentru ea aici, în capitală.

— Nu ştiam…

Directorul s-a uitat la Episcop ca un om pus într-o situaţie stânjenitoare, fără să aibă nicio vină. Întorcându-se spre Conte, cu o mişcare delicată, a luat înapoi scrisoarea.

— Dacă fiica dumneavoastră va fi interesată vreodată să cânte la Stalingrad, i-a spus, sper că nu veţi ezita să mă căutaţi.

— Vă mulţumesc, tovarăşe Frinovski, i-a răspuns Contele. Ce amabil din partea dumneavoastră!

— Îmi pare aşa de rău, a continuat Frinovski, uitându-se când la ea, când la el, că v-am deranjat la o oră nepotrivită.

Apoi şi-a pus pălăria şi a ieşit spre scară cu Episcopul, care spumega de furie.

După ce a închis uşa încetişor, Contele s-a întors spre Anna, care avea o faţă neobişnuit de gravă.

— Când a început ministrul Culturii să se intereseze de Sofia? a întrebat-o.

— Mâine după-amiază. Cel mai târziu.

Dacă aveau motive întemeiate să sărbătorească înainte de vizita Episcopului, cei care se strânseseră în biroul Contelui au avut motive şi mai şi să sărbătorească după vizita lui. De fapt, când Contele a desfăcut o sticlă de coniac, Anna a găsit un disc cu jazz american strecurat printre cele cu muzică clasică şi l-a pus. În minutele următoare s-a turnat coniac la liber, s-a mâncat tot tortul lui Emil, s-a ascultat discul cu jazz iar şi iar şi toţi domnii şi toate doamnele au dansat până când au făcut parchetul să strălucească.

După ce s-a scurs şi ultima picătură de coniac, Emil, care la ora aceea era aproape în extaz, a sugerat să coboare cu toţii ca să continue, să mai danseze puţin şi să petreacă şi cu Viktor Stepanovici, care era tot în chioşcul de muzică din Piazza.

Moţiunea lui a trecut imediat cu vot unanim.

— Dar înainte să plecăm, a zis Sofia, puţin îmbujorată, aş vrea să închinăm un pahar: Îngerului meu păzitor, tatăl meu, prietenul meu, Contele Aleksandr Rostov, un om care vede în primul rând tot ce e mai bun în fiecare dintre noi!

— Da! Da!

— Şi să nu-ţi faci griji, Papa, a continuat ea, căci, oricine ar ciocăni la uşă, n-am nicio intenţie să plec de la Metropol.

După ce au ovaţionat, membrii adunării şi-au golit paharele şi au ieşit pe coridor. Deschizând uşa spre scară, Contele s-a înclinat uşor şi le-a făcut semn tuturor să poftească. Dar, chiar când să meargă şi el după ei, în capătul coridorului s-a ivit din umbră o femeie spre vârsta a treia, cu un rucsac pe umăr şi o batistă legată în păr. Deşi n-o cunoştea, era clar că ea aşteaptă să-i vorbească.

— Andrei, am uitat ceva în cameră, a strigat Contele pe scară. Luaţi-o voi înainte! Vin şi eu într-o clipă…

Femeia s-a apropiat numai după ce s-a stins şi ultimul glas din grupul care cobora. În lumină, el i-a descoperit frumuseţea aproape aspră, de fiinţă care nu umblă cu jumătăţi de măsură în chestiunile de suflet.

— Sunt Ecaterina Litvinov, s-a prezentat ea, fără să zâmbească.

După o clipă el şi-a dat seama că e nimeni alta decât Ecaterina lui Mişka, poetul de la Kiev, cu care locuise în anii 1920.

— Ecaterina Litvinov! Extraordinar! Cărei…

— Am putea sta undeva să vorbim?

— Da… Sigur…

A condus-o în dormitor, iar după o mică şovăială, dând la o parte draperia, în birou. Se pare însă că n-ar fi avut de ce să ezite, pentru că, după cum s-a uitat de jur-împrejur, ea parcă ştia la ce să se aştepte, parcă ar fi auzit descrieri ale locului, căci a dat uşor din cap când a ridicat privirea de la rafturile de cărţi la masa de cafea, apoi la Ambasador. Când şi-a dat jos rucsacul, a părut dintr-odată obosită.

— Vă rog! a invitat-o el, oferindu-i un scaun.

Femeia s-a aşezat, ţinându-şi rucsacul în poală. Apoi, trecându-şi mâna prin cap, şi-a scos batista, dând la iveală părul castaniu, tuns scurt, bărbăteşte.

— E vorba despre Mişka, nu…? a început el după o clipă.

— Da.

— Când?

— Azi se face o săptămână.

Contele a clătinat din cap, ca şi cum ar aştepta vestea asta de ceva vreme. N-a întrebat-o cum a murit vechiul lui

prieten, iar ea nu s-a oferit să-i spună. Era limpede că timpurile îl trădaseră.

— Eraţi cu el? a întrebat-o.

— Da.

— La Iavas?

— Da.

…

— Aveam impresia că…

— Eu mi-am pierdut soţul acum ceva timp.

— Îmi pare rău. Nu ştiam. Aveţi copii?

— Nu.

A răspuns tăios, de parcă ar fi fost o întrebare prostească. După aceea a continuat, însă mai uşor:

— Am primit vorbă de la Mihail în ianuarie. M-am dus la el, la Iavas. Am fost împreună în ultimele şase luni.

Apoi, după o clipă, a adăugat:

— Mi-a vorbit adesea despre dumneavoastră.

— Era un prieten credincios, a răspuns Contele.

— Era un om credincios, l-a corectat ea.

El tocmai deschidea gura să spună că Mişka avea obiceiul să intre în tot felul de încurcături şi că-i plăcea să se plimbe, dar ea tocmai îl descrisese mai bine decât o făcuse el vreodată. Mihail Fiodorovici Mindici era un om credincios.

— Şi un poet bun, a adăugat Contele, ca pentru sine.

— Unul din doi.

El s-a uitat la ea de parcă n-ar fi înţeles. Apoi i-a zâmbit visător:

— Eu n-am scris în viaţa mea o poezie, i-a zis.

Acum Ecaterina era cea care nu înţelege:

— Cum adică? Dar *Unde e acum?*

— Mişka a scris poezia. În salonul de sud de la Ceasul Leneş… în vara lui 1913.

Cum ea era tot nedumerită, i-a explicat:

— După revolta din 1905 şi represiunea de după, când am terminat studiile tot era periculos să scrii poezii despre nerăbdarea politică. La ce origine avea Mişka, Okrana l-ar fi măturat cu mătura. Aşa că într-o seară, după ce am dat pe

gât o sticlă de Margaux deosebit de bun, am hotărât să publicăm poezia cu numele meu.

— Dar de ce al dumneavoastră?

— Ce puteau să-i facă Contelui Aleksandr Rostov, membru în Jockey Club şi fin al unui consilier al Ţarului? a răspuns el, clătinând din cap. Dar, bineînţeles, ironia a făcut ca în cele din urmă eu să-mi salvez viaţa, nu el. Dacă n-ar fi fost poezia aceea, m-ar fi împuşcat în 1922.

Ecaterina, care ascultase cu atenţie, încerca brusc să-şi stăpânească lacrimile.

— Dar, iată, a fost al dumneavoastră, i-a spus ea.

Au tăcut amândoi, ea încercând să-şi revină.

— Aş vrea să ştiţi ce mult apreciez că aţi venit să-mi spuneţi personal, i-a zis el.

Ea însă a făcut un gest care sugera că asta nu înseamnă nimic.

— Am venit la rugămintea lui Mihail. M-a rugat să vă aduc ceva.

A scos din rucsac un pachet dreptunghiular, înfăşurat în hârtie maronie şi legat cu sfoară.

Luându-l în mână, el şi-a dat seama după greutate că e o carte.

— E proiectul lui, a zis zâmbind.

— Da, a răspuns ea şi a adăugat foarte apăsat: A fost sclavul lui.

Contele a dat din cap ca să-i arate că înţelege şi nu crede deloc că e vreun fleac.

Ea s-a mai uitat o dată de jur-împrejurul camerei, dând uşor din cap într-un fel care, cumva, te făcea să te gândeşti la ce enigmatic se termină lucrurile. Apoi i-a spus că trebuie să plece.

El s-a ridicat odată cu ea, punând pe scaun pachetul de la Mişka.

— Vă întoarceţi la Iavas? a întrebat-o.

— Nu.

— Rămâneţi la Moscova?

— Nu.

— Atunci, unde?

— Contează?

S-a întors să plece.

— Ecaterina…

— Da?

— V-aş putea ajuta cu ceva?

În primul moment a părut surprinsă de întrebarea lui, apoi a fost gata să răspundă că nu. Dar după o clipă i-a spus:

— Să nu-l uitaţi!

Apoi a ieşit pe uşă.

Întorcându-se la scaunul lui, Contele s-a aşezat şi a stat aşa în tăcere. După câteva clipe a luat ce-i lăsase Mişka moştenire, a desfăcut sfoara şi apoi hârtia. Înăuntru era un volumaş legat în piele. Coperta avea un model geometric simplu, în mijlocul căruia scria: *Pâine şi sare.* După paginile tăiate grosolan, îţi dădeai seama că e o carte legată de un amator pasionat.

După ce a mângâiat suprafaţa copertei, a deschis Cartea la pagina de gardă. Acolo, la cusătură, era ascunsă fotografia făcută în 1912, la insistenţele Contelui şi spre nefericirea lui Mişka. La stânga iată-l pe Conte, tânăr, cu jobenul în mână, cu un licăr în ochi, cu mustăţi ce ajungeau dincolo de obraji. La dreapta iată-l pe Mişka, parcă gata să sară din fotografie.

Cu un surâs îndurerat, a lăsat deoparte fotografia, după care a dat pagina de titlu spre prima pagină din cartea vechiului său prieten. Pe ea era un singur citat, scris cu mai multe corpuri de literă:

> Iar lui Adam i-a zis: „Pentru că ai ascultat de vorba femeii tale şi ai mâncat din pomul din care ţi-am poruncit: Să nu mănânci!, blestemat va fi pământul din pricina ta. În dureri te vei hrăni din el în toate zilele vieţii tale! Spini şi pălămidă îţi va rodi, şi tu cu iarba câmpului te vei hrăni. Întru sudoarea feţei tale îţi vei mânca **PÂINEA,** până te vei întoarce în pământul din care eşti luat; căci pământ eşti şi în pământ te vei întoarce!”

(Facerea, 3:17-19)

A întors pagina şi a dat tot de un citat:

> Ispititorul s-a apropiat de El şi I-a zis: „Dacă eşti Fiul lui Dumnezeu, porunceşte ca pietrele acestea să se facă **PÂINI”**. Drept răspuns, Iisus i-a zis: „Este scris: «Omul nu trăieşte numai cu **PÂINE,** ci cu orice cuvânt care iese din gura lui Dumnezeu».”
>
> *(Matei, 4:3-4)*

Apoi a ajuns la a treia pagină:

> Şi luând **PÂINEA,** mulţumind, a frânt şi le-a dat, zicând: „Acesta este Trupul Meu, cel ce se dă pentru voi; aceasta să faceţi întru pomenirea Mea!”
>
> *(Luca, 22:19)*

Conţinând să dea paginile încet, s-a trezit că râde. Căci iată, *in nuce,* proiectul lui Mişka: un compendiu de citate din scrieri fundamentale, aşezate cronologic şi cuprinzând cuvântul *pâine,* scris cu literă mare şi subliniat. După citatele din Biblie, urmau cele de la greci şi romani, apoi cele din opera lui Shakespeare, Milton şi Goethe. Epocii de aur a literaturii ruse i se acorda o atenţie specială:

> De dragul proprietăţii, Ivan Iakovlevici şi-a pus haina peste cămaşă şi, aşezându-se la masă, a turnat sare, a pregătit două cepe, a luat un cuţit şi, cu un aer important, s-a apucat să taie **PÂINEA.** După ce a tăiat-o în două, s-a uitat la mijloc şi, spre surprinderea lui, a văzut că e albă la mijloc. A încercat-o precaut cu cuţitul şi a pipăit-o cu degetul. „Tare!” şi-a spus. „Ce să fie oare?” A băgat degetele în ea şi a tras – un nas!
>
> (Nikolai Gogol, „Nasul”, 1836)

Când unui om nu îi este sortit să trăiască pe

pământ, lumina soarelui nu îl încălzeşte ca pe ceilalţi, iar **PÂINEA** nu îl hrăneşte şi nu îi dă putere.
(Ivan Turgheniev, „Povestirile unui vânător”, 1852)

Trecutul şi prezentul se amestecau. Visa că a ajuns în ţara făgăduinţei, unde curge lapte şi miere, unde oamenii mănâncă **PÂINE** pe care nu au câştigat-o ei şi umblă în veşminte de aur şi argint (…)
(Ivan Goncearov, „Oblomov”, 1859)

„Numai prostii!”, a zis el plin de speranţă. „Şi n-ai de ce să fii tulburat! Doar vreo suferinţă. Un pahar cu bere, o bucată de **PÂINE** uscată şi, vezi tu, într-o clipă mintea prinde putere, gândurile se limpezesc, intenţiile se întăresc.”
(Feodor Dostoievski, „Crimă şi pedeapsă”, 1869)

Şi ştii, ştii că omenirea poate să trăiască fără englez, fără Germania, poate să trăiască foarte bine fără rus, poate să trăiască fără ştiinţă, fără **PÂINE,** doar fără frumuseţe nu poate să trăiască (…)
(Feodor Dostoievski, „Demonii”, 1872)

Toate s-au întâmplat în acelaşi timp: un băiat a alergat spre un porumbel şi, zâmbind, s-a uitat la Levin. Porumbelul a întins aripile şi a zburat, scânteind în soare, în aerul fremătând de fulgi de nea, în vreme ce de la fereastra la care apăreau franzele venea miros de **PÂINE** coaptă. Toate astea erau atât de extraordinare, că Levin râdea şi plângea de bucurie.
(Lev Tolstoi, „Anna Karenina”, 1877)

Vezi tu pietrele din deşertul acesta sterp şi dogorit? Prefă-le în **PÂINE** şi oamenii te vor urma ca oile, recunoscători şi supuşi (…). Dar n-ai vrut să-i iei omului libertatea şi ai respins oferta, căci ce libertate este aceea, te-ai gândit tu, dacă supunerea se

cumpără cu bucăţi de **PÂINE?**

(Fragment din „Marele Inchizitor” din *Fraţii Karamazov* de Feodor Dostoievski, 1880)

Tot dând pagină după pagină, zâmbea, recunoscând acolo hotărârea cu care îi vorbise Mişka despre planul lui. Însă după citatul din „Marele Inchizitor” venea încă un citat din *Fraţii Karamazov,* dintr-o scenă pe care o uitase. Era vorba despre micuţul Iliuşişca, gonit de colegii de şcoală până căzuse grav bolnav. În cele din urmă, când se stinge, tatăl lui îndurerat îi spune smeritului Alioşa Karamazov că băiatul lui a avut o ultimă dorinţă:

Tăticule, când vor pune ţărână pe mormântul meu, să rupi o coajă de **PÂINE** pe el ca să vină rândunelele, eu o să aud că au venit şi o să mă bucur că nu sunt singur.

Citind aceste rânduri, Aleksandr Rostov n-a mai putut şi a izbucnit în lacrimi. Fără doar şi poate, plângea pentru prietenul lui, pentru sufletul acela darnic, dar capricios, care-şi găsise locul în viaţă doar o clipă şi care, aidoma acestui copil de departe, nu condamna lumea pentru toate nedreptăţile ei.

Dar plângea, desigur, şi pentru el însuşi. Căci, în ciuda prieteniei cu Marina, Andrei şi Emil, în ciuda iubirii pentru Anna şi, deşi o avea pe Sofia – binecuvântarea aceea extraordinară, care se abătuse din senin asupra lui –, odată cu Mihail Fiodorovici Mindici murise şi ultimul om pe care-l cunoscuse în tinereţe. Cu toate că, aşa cum just observase Ecaterina, cel puţin el rămânea ca să nu uite.

Trăgând adânc aer în piept, a încercat să-şi revină, hotărât să citească până la sfârşit manuscrisul de la vechiul lui prieten. Însă citatele, care acopereau mai bine de două mii de ani, nu mai continuau mult. Căci, în loc să meargă până în prezent, selecţia se oprea în iunie 1904, cu frazele pe care Mişka le alesese din scrisoarea lui Cehov cu atâţia ani în urmă:

Aici, la Berlin, mi-am luat o cameră comodă în cel mai bun hotel. Viaţa de aici mă bucură mult şi n-am

mai mâncat de mult aşa de bine şi cu aşa o poftă… **PÂINEA** de aici e uimitoare, mă îndop cu ea, cafeaua e excelentă, iar cina e cu neputinţă de descris în cuvinte. Cei care n-au fost niciodată în străinătate habar n-au ce bună poate să fie **PÂINEA** (…).

Ştiind greutăţile din anii 1930, Contele credea că înţelege de ce insistase Şalamov (ori superiorii lui insistaseră) să cenzureze un pic documentul – în ideea că acest comentariu al lui Cehov nu putea să stârnească decât nemulţumire sau rea-voinţă. Dar ironia era, bineînţeles, că observaţia lui nici măcar nu mai era de actualitate. Căci de-acum poporul rus ştia mai bine decât oricine din Europa cât de bună poate să fie o bucată de pâine.

După ce a închis caietul de la Mişka, nu s-a dus jos să li se alăture celorlalţi. A rămas în biroul lui, pierdut în gânduri.

Dată fiind situaţia, ai putea avea impresia că s-a cufundat în amintiri cu vechiul prieten. Dar el, de fapt, nu se mai gândea la Mişka. Se gândea la Ecaterina. Şi – având o presimţire – se gândea mai ales că în douăzeci de ani licuriciul ăsta, morişca asta, minunea asta a lumii devenise o femeie care, întrebată încotro o s-o apuce, putea să răspundă fără cea mai mică ezitare: *Contează?*

Cartea a cincea

1954

Aplauze şi aclamaţii

— La Paris...?

Sau aşa a întrebat Andrei, ca omul căruia nu-i vine să-şi creadă urechilor ce a auzit.

— Da, a zis Emil.

— Paris... *Franţa?*

— V-aţi îmbătat? s-a încruntat Emil. V-aţi lovit la cap?

— Dar cum? a întrebat *maître d'.*

Bucătarul s-a lăsat pe spate în scaunul lui şi a clătinat din cap. Căci iată o întrebare demnă de un om inteligent.

Se ştie prea bine că, dintre toate speciile de pe faţa pământului, *homo sapiens* e una dintre cele mai adaptabile. Du-i pe câţiva în deşert, şi o să se înfăşoare în bumbac, o să doarmă în corturi şi o să meargă pe cămile. Du-i la pol, şi o să se înfăşoare în piei, o să doarmă în igluuri, o să meargă cu sania trasă de câini. Dar dacă-i duci în climat sovietic? O să înveţe să discute prietenos cu necunoscuţii în timp ce stau la coadă. O să înveţe să-şi aşeze frumos hainele, astfel încât să încapă în jumătatea lor de sertar de la birou. Şi o să înveţe să deseneze clădiri imaginare în blocnotes. Adică o să se adapteze. Dar, pentru ruşii aceia care văzuseră Parisul înainte de Revoluţie, adaptarea însemna şi să se împace cu faptul că nu vor mai vedea Parisul niciodată în viaţa vieţilor lor...

— Gata. A venit, a zis Emil când a intrat Contele pe uşă. Întreabă-l direct!

După ce s-a aşezat, Contele le-a confirmat că peste şase luni, pe 21 iunie, Sofia o să fie la Paris, Franţa. Când l-au întrebat cum e cu putinţă, a răspuns ridicând din umeri:

— VOKS. Societatea Tuturor Sindicatelor pentru Relaţii Culturale cu Ţările Străine.

Acum era rândul bucătarului să-şi arate neîncrederea:

— Avem relaţii culturale cu ţări din străinătate?

— Se pare că acum ne trimitem artiştii peste tot în lume.

În aprilie ne trimitem baletul la New York. În mai ne trimitem actorii la Londra. Iar în iunie ne trimitem orchestra de la Conservatorul din Moscova la Minsk, Praga şi Paris, unde Sofia o să cânte Rahmaninov la Palais Garnier.

— Incredibil! a exclamat Andrei.

— Fantastic! a zis Emil.

— Ştiu.

Au râs toţi trei, până când bucătarul a făcut un semn cu satârul spre ei:

— Dar binemeritat.

— A, absolut.

— Fără îndoială.

Au tăcut cu toţii, fiecare rătăcindu-se o clipă în propriile amintiri cu Oraşul Luminilor.

— Credeţi că s-a schimbat? s-a întrebat Andrei.

— Da, a răspuns Emil. Tot atât cât piramidele.

În acest punct, cei trei membri ai Triumviratului s-ar fi putut cufunda în trecutul trandafiriu, numai că uşa dinspre biroul *chef*-ului s-a deschis şi iată-l intrând pe cel mai nou participant la şedinţa zilnică de la Boiarski: Episcopul.

— Bună ziua, domnilor. Îmi pare rău că v-am făcut să aşteptaţi. A trebuit să mă ocup imediat de nişte treburi de la recepţie. Vă rog ca în viitor să nu mai simţiţi nevoia să vă strângeţi înainte să sosesc eu.

Emil a scos un mormăit nedesluşit.

Ignorându-l, Episcopul s-a întors spre Conte:

— Şef de sală Rostov, nu cumva dumneata ai zi de odihnă astăzi? N-ar trebui să simţi nevoia să fii prezent la şedinţa zilnică, dacă eşti în ziua dumitale liberă.

— Cine e bine informat e şi bine pregătit, i-a răspuns Contele.

— Desigur.

În urmă cu câţiva ani, Episcopul îi explicase îndatoritor că fiecare angajat de la Metropol are micile lui sarcini, dar că directorul este singurul care trebuie să asigure standardul de excelenţă pentru tot hotelul. Şi, ca să fim sinceri, personalitatea Episcopului se potrivea perfect cu o asemenea sarcină. În camerele de oaspeţi, în hol şi chiar şi

în dulapul cu aşternuturi de la etajul doi, niciun detaliu nu era prea mic, nicio greşeală nu era prea măruntă, niciun moment nu era prea ca nuca în perete ca să nu se amestece el cu sfaturile lui preţioase, meticuloase şi rostite pe un ton uşor superior.

Şedinţa zilnică începea cu prezentarea amănunţită a ofertelor speciale din seara respectivă. Episcopul renunţase, fireşte, la tradiţia de a gusta el însuşi preparatele speciale, pe ideea că bucătarul ştie foarte bine ce gust are mâncarea lui şi să pregătească mostre pentru angajaţi e şi un obicei aiurea, şi o risipă. Emil trebuia, în schimb, să scrie o prezentare a specialităţilor.

Bucătarul a mormăit încă o dată şi a împins meniul pe masă. După ce a făcut cercuri, săgeţi şi X-uri, Episcopul a lăsat creionul jos.

— Aş zice că sfecla se potriveşte la carnea de porc la fel de bine ca merele, a comentat. Dacă nu mă înşel, *chef* Zukovski, mai sunt câteva sfecle în cămară.

Şi a făcut această corectură în meniul lui Emil, care s-a uitat furios, din partea cealaltă a mesei, la cel căruia îi spunea acum Contele Gură-Spartă.

Dându-i înapoi meniul corectat, Episcopul s-a întors spre *maître d',* care a lăsat Registrul să alunece pe masă. Deşi era una dintre ultimele zile din 1953, Episcopul l-a deschis la prima pagină şi a trecut, una câte una, prin fiecare săptămână din an. Când în sfârşit a ajuns la prezent, a trecut în revistă rezervările din seara aceea, urmărindu-le cu vârful creionului. Apoi l-a instruit pe Andrei cum să aşeze clienţii şi a lăsat Registrul. Iar în încheiere i-a atras atenţia lui *maître d'* că au început să se ofilească florile din mijlocul sălii de mese.

— Am observat şi eu, a răspuns Andrei. Mă tem însă că florăria noastră nu are atâta marfă cât e necesară ca să schimbăm permanent aranjamentul.

— Dacă Eisenberg nu ne poate asigura flori de-ajuns de proaspete, poate că e timpul să trecem la un aranjament din mătase. Aşa n-ar mai fi nevoie să-l împrospătăm şi am face şi economie, ceea ce ar fi încă un beneficiu.

— O să vorbesc azi cu florăreasa Eisenberg, a zis Andrei.

— Sigur.

Când Episcopul a declarat închisă şedinţa, iar Emil a plecat vociferând în căutarea sfeclelor, Contele l-a însoţit pe Andrei până la scara principală.

— *À tout à l'heure!* i-a spus *maître d',* coborând spre florărie.

— *À bientôt!* i-a răspuns el, pornind spre camera lui.

Dar, imediat ce Andrei a dispărut, Contele s-a întors pe palierul de la etajul doi. Spionând după colţ să se asigure că prietenul lui a plecat într-adevăr, a luat-o grăbit spre Boiarski. După ce a încuiat uşa în urma lui, s-a furişat în bucătărie ca să fie sigur că Emil şi ai lui sunt ocupaţi cu treburile lor. Abia după aceea s-a apropiat de podiumul care-i aparţinea lui *maître d'* a tras sertarul, şi-a făcut cruce de două ori şi a scos Registrul din 1954.

În câteva minute a revăzut toate rezervările din ianuarie şi februarie. S-a oprit la un eveniment programat în Salonul Galben în martie şi la încă unul din Salonul Roşu în aprilie, dar niciunul nu era ce voia el. Mai departe paginile erau din ce în ce mai goale. Existau săptămâni întregi în care nu se făcuse nicio rezervare. Apoi a dat paginile mai repede, chiar oarecum disperat – asta, până când a ajuns la data de 11 iunie. După ce a studiat observaţiile notate pe margine cu scrisul delicat al lui Andrei, a lovit de două ori în intrarea respectivă din Registru. Un dineu combinat pentru Presidium şi Consiliul de Miniştri, două dintre cele mai importante. Organizaţii din Uniunea Sovietică.

Punând documentul la loc în sertar, a urcat la el în dormitor, a tras scaunul, s-a aşezat şi, pentru prima dată în aproape treizeci de ani, a deschis una dintre uşile ascunse în picioarele biroului Marelui Duce. Căci, deşi el se hotărâse să treacă la acţiune în seara în care venise în vizită Ecaterina, în urmă cu şase luni, ceasul începuse să ticăie abia când sosise vestea despre turneul bine intenţionat al Conservatorului.

Când a ajuns la Şaliapin, la şase seara, obişnuiţii locului sărbătoreau peripeţiile „Dolofanului” Webster, un american gregar, oarecum nefericit, recent sosit în capitală. La douăzeci şi nouă de ani, însă suferind de afecţiunea aceea din cauza căreia îşi primise porecla în copilărie, Dolofanul fusese trimis în Rusia de tatăl lui, proprietar al Companiei Americane de Tonomate din Montclair, New Jersey, cu instrucţiuni stricte să nu vină înapoi până nu vinde o mie de tonomate. După trei săptămâni, reuşise în sfârşit să-şi aranjeze o întâlnire cu un oficial din Partid (asistentul directorului de la patinoarul din Parcul Gorski) şi astfel fusese convins de mai mulţi ziarişti să dea un rând de şampanie.

Aşezându-se pe un scaun de la capătul barului, Contele a acceptat un pahar de şampanie de la Audrius, înclinând recunoscător din cap şi cu surâsul omului care are şi el ceva de sărbătorit. Dispoziţiile oamenilor depind, se ştie, de întâmplare, de ezitare, de grabă, dar, dacă ar fi stat în puterea lui să hotărască mersul lucrurilor, nici că l-ar fi putut aranjat mai bine decât le-a aranjat Soarta. Aşa că a ridicat paharul, cu zâmbetul pe buze.

Dar a închina în cinstea Sorţii înseamnă a ispiti Soarta şi chiar când şi-a lăsat paharul pe bar a simţit o pală de aer rece în ceafă, apoi o şoaptă care sugera că e o urgenţă:

— Excelenţă!

Întorcându-se în scaun, a fost surprins să-l vadă pe Viktor Stepanovici în spatele lui, cu promoroacă pe umeri şi zăpadă pe căciulă. În urmă cu câteva luni, Viktor i se alăturase unei orchestre de cameră, aşa că rar era la hotel seara. Mai mult, gâfâia de parcă ar fi venit în fugă.

— Viktor! a exclamat Contele. Ce s-a întâmplat? Păreţi tulburat.

Viktor nu i-a luat în seamă comentariul şi s-a apucat să turuie cu o viteză care nu-i stătea în fire.

— Ştiu că vă ocrotiţi fiica, Excelenţă, şi aveţi şi dreptate. Asta face orice părinte şi asta e datoria părintelui care creşte un suflet gingaş. Dar, cu tot respectul, cred că faceţi o mare greşeală. În şase luni îşi termină şcoala, iar

hotărârea dumneavoastră nu face decât să-i scadă şansele de a primi o poziţie bună.

— Habar n-am despre ce vorbiţi, i-a răspuns Contele, ridicându-se.

— Nu i-aţi cerut Sofiei să-şi retragă numele? l-a studiat Viktor.

— De unde să-şi retragă numele?

— Tocmai am primit un telefon de la Directorul Vavilov. M-a informat că a refuzat invitaţia de a merge în turneu cu orchestra Conservatorului.

— A refuzat invitaţia! Dar eu nu am ştiut, prietene, te asigur. De fapt, sunt absolut de acord cu dumneata că viitorul ei *depinde* de prezenţa ei în acel turneu.

S-au uitat unul la altul, nedumeriţi.

— Sigur a acţionat aşa cum a considerat ea de cuviinţă, a zis Contele după o clipă.

— Dar în ce scop?

— Mă tem că s-ar putea să fie vina mea, Viktor, a răspuns el, dând din cap. Ieri după-amiază, când am primit vestea, atât am comentat: *Ce şansă să cânţi Rahmaninov în faţa unui public de mii de oameni, la Palais Garnier!* Probabil că s-a entuziasmat. E un suflet gingaş, cum ziceţi, dar e şi încăpăţânată. Trebuie să-şi revină săptămânile următoare.

Viktor l-a apucat de mânecă:

— Nu mai e nicio săptămână. Vineri se anunţă public itinerarul orchestrei şi programul concertului. Dirijorul are nevoie să se stabilească toţi interpreţii înainte de a se face anunţul. Presupunând că dumneavoastră aţi hotărât ca Sofia să se retragă, mi-a promis că o să mai aştepte douăzeci şi patru de ore înainte de a face o altă alegere, astfel încât să încerc să vă conving. Dacă ea a luat hotărârea de una singură, trebuie să-i vorbiţi diseară şi s-o faceţi să se răzgândească. Trebuie să-şi apere propriul talent!

O oră mai târziu, la masa zece de la Boiarski, după ce răsfoiseră meniul şi dăduseră comanda, Sofia s-a uitat la Conte, aşteptând – era rândul lui să deschidă prima rundă

de *Zut.* Numai că, deşi pregătise o categorie cât se poate de promiţătoare (întrebuinţări obişnuite ale cerii[19]), el a preferat să depene o poveste rămasă nespusă.

— Ţi-am povestit vreodată despre Ziua Fundelor de la Academie? a început.

— Da, i-a răspuns ea, mi-ai povestit.

Încruntându-se, el a trecut în revistă, în ordine cronologică, toate discuţiile pe care le avusese cu ea, dar nu-şi aducea deloc aminte să-i fi povestit.

— Poate am pomenit ceva o dată sau de două ori, a recunoscut el, din politeţe, dar povestea asta sunt sigur că nu ţi-am mai spus-o. Vezi tu, când eram copil, îmi cam plăcea să trag la ţintă. Şi într-o primăvară, când eram cam de vârsta ta, la academie avea loc Ziua Fundelor şi participam cu toţii la diferite întreceri…

— N-aveai mai degrabă vreo treisprezece ani?

— Poftim?

— N-aveai treisprezece ani atunci?

Contele a ridicat şi a coborât ochii, calculând în gând.

— Ba da, a continuat, ieşindu-şi oarecum din răbdări, cred că aveam vreo treisprezece ani. *Important* este însă că, fiind eu bun ţintaş, eram considerat în şcoală favorit la concursul de tir, pe care abia îl aşteptam. Dar, cu cât se apropia Ziua Fundelor, cu atât îmi pierdeam îndemânarea. Bine-cunoscut pentru talentul meu de a nimeri strugurii de la cincizeci de paşi, m-am trezit brusc că nu mai sunt în stare să nimeresc niciun posterior de elefant de la cincisprezece metri. Numai când vedeam arcul îmi tremurau mâinile şi mi se umezeau ochii. Dintr-odată, eu, un Rostov, m-am trezit că-mi trece prin cap să născocesc o boală şi să mă duc la cabinetul medical…

— Dar nu te-ai dus.

— Corect. Nu m-am dus.

Contele a mai luat o înghiţitură de vin şi, de dragul efectului dramatic, a tăcut.

— În cele din urmă, a sosit şi ziua mult temută.

[19] Fabricarea de lumânări, sigilarea scrisorilor, sculptura de machete, lustruirea parchetului, depilarea, conturarea mustăților!

Spectatorii se strânseseră cu toţii pe terenul de sport şi urma concursul de tir. Doar uitându-mă la ţintă îmi închipuiam de ce umilinţă o să am parte, când, în ciuda bunei mele reputaţii, săgeata mea o să nimerească departe de ţintă. Dar, tocmai când îmi fixam arcul cu mâinile tremurând, l-am zărit cu coada ochiului pe profesorul Tartakov, care s-a împiedicat de propriul lui baston şi s-a rostogolit în băligar. Aşa m-am amuzat, că degetele mele parcă au tras săgeata singure…

— Şi, plutind prin aer, săgeata a aterizat în mijlocul ţintei.

— Da. Exact. Chiar în mijloc. Deci poate ţi-am mai spus povestea. Dar ştii tu oare că din ziua aceea, ori de câte ori am emoţii din cauza ţelului meu, mă gândesc la cum a căzut în băligar bătrânul profesor Tartakov şi aşa mi-am atins ţinta?

Contele a întors capul, cu un gest concluziv.

Ea a surâs, dar era perplexă, de parcă n-ar fi înţeles clar de ce dorise renumitul ţintaş să-i spună această poveste exact în acest moment. Deci Contele a mers mai departe:

— În viaţă e la fel pentru toţi. Avem emoţii fie că suntem la Senat, pe terenul de atletism sau pe scenă, într-o… sală de concert.

Ea s-a holbat la el o clipă, după care a chicotit veselă.

— Pe scenă, într-o sală de concert.

— Da, i-a răspuns el, puţin ofuscat. Într-o sală de concert.

— Ţi-a spus cineva că am avut o discuţie cu directorul Vavilov.

El şi-a aranjat furculiţa şi cuţitul, care se deranjaseră de la locul lor.

— Poate că am auzit ceva, i-a răspuns el vag.

— Papa, mie nu mi-e frică să cânt cu orchestra în faţa publicului.

— Eşti sigură?

— Absolut.

— N-ai cântat niciodată într-o sală mare ca Palais Gamier.

— Ştiu.

— Şi francezii, se ştie, sunt extrem de pretenţioşi.

— Ei bine, a râs ea din nou, dacă te străduieşti să mă

linişteşti, nu prea te pricepi. Dar, sincer, Papa, hotărârea mea n-are legătură cu nicio neliniște.

— Dar cu ce?

— Pur şi simplu nu vreau să mă duc.

— Cum să *nu* vrei să te duci?

Sofia a lăsat ochii în jos şi şi-a aşezat şi ea tacâmurile din argint.

— Îmi place aici, a zis în cele din urmă, arătând spre sală şi spre hotel. Îmi place aici, cu tine.

Contele îşi studia fiica. Cu părul ei negru, lung, cu pielea ei albă şi ochii de un albastru-închis, părea senină dincolo de vârstă. Şi poate că asta şi era problema. Căci, dacă seninătatea e semn de maturitate, atunci, impetuozitatea e semn de tinereţe.

— Vreau să-ţi mai spun o poveste, a continuat el, una pe care sunt sigur că n-ai mai auzit-o. S-a întâmplat chiar aici, în hotel, acum vreo treizeci de ani. Într-o noapte de decembrie cam ca asta, când afară ningea…

Şi i-a povestit cum a sărbătorit Crăciunul cu mama ei în Piazza, în anul 1922. I-a povestit cum mânca Nina îngheţată la aperitiv, cum nu voia să stea în bancă şi cum credea că, dacă cineva vrea să-şi lărgească orizontul, cel mai bine ar fi să se aventureze *dincolo de* orizont.

Dar dintr-odată a devenit grav.

— Mă tem că ţi-am făcut un mare deserviciu, Sofia. De când erai mică te-am ademenit într-o viaţă pe care poţi s-o trăieşti cam între cele patru ziduri ale acestei clădiri. Noi toţi te-am ademenit. Marina, Andrei, Emil şi eu. Am îndrăznit să facem astfel încât hotelul să pară mare şi minunat ca lumea, pentru ca tu să alegi să stai mai mult cu noi. Dar mama ta avea perfectă dreptate. Nu-ţi împlineşti potenţialul ascultând *Şeherezada* într-o sală poleită cu aur ori citind *Odiseea* la tine în vizuină. Ţi-l îndeplineşti plonjând în marele necunoscut, cum a făcut Marco Polo când a călătorit în China sau Columb când s-a dus în America.

Sofia a dat din cap, în semn că înţelege.

— Am nenumărate motive să fiu mândru de tine, a continuat el, şi unul dintre cele mai importante a fost, e

limpede, seara concursului de la Conservator. Dar n-am fost mândru atât când tu şi Anna v-aţi întors acasă şi mi-aţi dat vestea că ai câştigat, ci când te-am văzut ieşind pe uşa hotelului şi îndreptându-te spre sală. Căci în viaţă nu contează dacă primim aplauze. Contează să avem curaj să mergem mai departe, deşi nu avem nicio siguranţă.

— O să cânt la Paris, i-a răspuns ea după o clipă, numai dacă o să fii în public să mă asculţi.

— Te asigur, draga mea, a zâmbit el, că şi dacă o să cânţi pe lună eu o să aud fiecare sunet.

Adversarii lui Ahile

— Salutări, Arkadi!

— Salutări, Conte Rostov! Vă pot ajuta cu ceva în dimineaţa aceasta?

— Cu un plic, dacă nu e prea mare deranjul?

— Sigur.

La biroul din faţă, Contele a prins cu un ac un bilet pe care era scrisă o propoziţie sub numele hotelului şi a pus adresa pe plic cu un scris înclinat cum se cuvine. A aşteptat ca hamalul să fie ocupat cu altceva, a traversat liniştit holul, a strecurat biletul sub pupitrul hamalului, după care a coborât, urmând să-şi facă vizita săptămânală la frizer.

Trecuseră mulţi ani de când Iaroslav Iaroslavl făcuse minuni în frizeria de la Metropol. După aceea mulţi încercaseră să-i ia locul. Ultimul, Boris nu-ştiu-cum, tundea bine, dar nu era nici artist, nici expert în arta conversaţiei, aşa cum fusese Iaroslav. De fapt, îşi făcea treaba atât de iute şi fără vorbă, că puteai să bănuieşti că este, în parte, doar un aparat.

— Drept? l-a întrebat el pe Conte fără să piardă timpul cu substantivul, verbul şi alte părţi de vorbire.

— Da, drept, i-a răspuns Contele. Dar poate şi un bărbierit…

Frizerul s-a încruntat. Probabil că bărbatul din el a fost tentat să comenteze că era evident că se bărbierise în urmă cu doar câteva ore, însă aparatul din el era aşa de bine reglat, că deja a lăsat jos foarfeca şi căuta pămătuful.

După ce l-a săpunit de ajuns, Boris a întins spuma acolo unde ar fi fost perciunii, dacă Contele ar fi avut nevoie de un bărbierit. A ascuţit o lamă pe curea, a aplecat scaunul şi l-a ras cu mână fermă pe pometele din dreapta, dintr-o singură mişcare. Apoi, ştergând lama pe prosopul pe care-l avea la mijloc, s-a mutat la pometele din stânga, pe care l-a ras la fel de hotărât.

În ritmul ăsta, se foia Contele, o să termine într-un minut şi jumătate.

Cu o lamă îndoită, îl rădea acum pe barbă. Simţea cum îl atinge pe gât cu lama de metal. Şi atunci şi-a făcut apariţia la uşă unul dintre hamalii cei noi.

— Vă rog să mă scuzaţi, domnule.

— Da? a răspuns frizerul ţinând lama strâns la jugulara clientului.

— Am un bilet pentru dumneavoastră.

— Pe bancă.

— Dar e urgent, i-a zis tânărul, oarecum impacientat.

— Urgent?

— Da, domnule. E de la director.

Frizerul s-a uitat la hamal pentru prima dată.

— De la director?

— Da, domnule.

Expirând lung, frizerul a luat lama de la gâtul Contelui, a înşfăcat biletul şi, când hamalul s-a făcut nevăzut, a desfăcut plicul cu lama.

Deschizând biletul, s-a holbat la el un minut întreg. În acele şaizeci de secunde probabil că l-a citit de zece ori, căci avea doar câteva cuvinte: *Veniţi imediat la mine!*

Frizerul a expirat din nou, apoi s-a uitat la zid.

— Nu pot să cred! a zis ca pentru sine.

Apoi, după ce s-a mai gândit un minut, s-a întors spre Conte:

— A apărut o treabă.

— Sigur. Faceţi-vă treaba! Nu mă grăbesc.

Ca pentru a-şi întări cuvintele, a lăsat capul pe spate şi a închis ochii, ca şi cum ar fi vrut să tragă un pui de somn, însă când paşii frizerului s-au pierdut pe coridor a ţâşnit de pe scaun ca o pisică.

✡

Când era tânăr, Contele se mândrea că trecerea timpului îl lasă rece. În zorii secolului XX, unii cunoscuţi de-ai lui făceau însă ca şi cel mai mărunt lucru să pară cumva urgent. Cronometrau cu atâta precizie micul dejun, drumul până la serviciu şi cât le ia să-şi pună pălăria în cuier, că parcă se pregăteau de o campanie militară. Răspundeau la telefon din prima, citeau iute titlurile articolelor de ziar, în

conversaţie se rezumau doar la ce e la subiect şi în general îşi petreceau zilele vânând ce e la mâna a doua. Domnul să-i binecuvânteze!

În ceea ce îl priveşte, el alesese să trăiască aşa cum trăiesc cei care nu se grăbesc. Nu numai că n-avea nicio înclinaţie să alerge la vreo întâlnire stabilită – dispreţuia până şi ideea de a purta ceas –, ci era chiar nespus de satisfăcut când îşi asigura vreun prieten că o treabă lumească poate foarte bine să aştepte până iau dejunul în tihnă ori fac o plimbare pe mal. În definitiv, nu e vinul mai bun când se învecheşte? O piesă de mobilier nu capătă oare o patină fermecătoare odată cu trecerea timpului? Probabil că, atunci când s-a spus tot şi s-a făcut tot, treburile pe care majoritatea oamenilor moderni le considerau urgente pot să aştepte, pe când cele pe care ei le cred frivole (ceştile de ceai şi cleveteala între prieteni, de exemplu) merită urgent toată atenţia.

Ceşti de ceai şi clevetealã între prieteni! obiectează omul modern. *Dacă e să-ţi faci timp pentru astfel de mărunţişuri, cum să te mai ocupi de nevoile tale de om în toată firea?*

Din fericire, răspunsul la această dilemă l-a dat Zenon în veacul al V-lea î.Hr. Abile, om hotărât şi de acţiune, care ştia să-şi măsoare osteneala la miimea de secundă, ca să tragă o fugă douăzeci de metri. Dar ca să alerge aproape un metru, eroul trebuie să meargă întâi câteva zeci de centimetri, iar, ca să meargă câteva zeci de centimetri, trebuie să meargă întâi câţiva centimetri, iar înainte trebuie să meargă un centimetru şi aşa mai departe. Ca să tragă, aşadar, o fugă de douăzeci de metri, Ahile trebuie să parcurgă un număr infinit de lungimi, ceea ce, prin definiţie, durează o perioadă infinită de timp. Extinzând ideea (cum îi plăcuse Contelui să sublinieze), un om care are o întâlnire la 12.00 are la dispoziţie între acum şi atunci un număr infinit de perioade în care să se ocupe de bucuriile spiritului.

Quod erat demonstrandum.

Însă din seara aceea de sfârşit de decembrie, când Sofia se întorsese acasă cu vestea că o să plece în turneu cu

orchestra Conservatorului, Contele îşi schimbase total perspectiva asupra trecerii timpului. Nici nu apucaseră să sărbătorească vestea, că el deja calculase că până la plecare nu mai sunt nici şase luni. 178 de zile, ca să fim exacţi, 365 de bătăi ale ceasului care anunţă ora de două ori. Şi atât de multe de făcut într-un timp atât de scurt…

Pentru că în tinereţe fusese unul dintre cei care nu se grăbesc, te-ai fi aşteptat să-i ticăie ceasul la ureche cum zumzăie un ţânţar noaptea ori să-l împingă, ca pe Oblomov, să se întoarcă pe partea cealaltă, cu ochii în perete, într-o stare de rău. S-a întâmplat însă invers. În zilele care au urmat, mersul i-a devenit mai uşor, simţurile i s-au ascuţit, spiritul i s-a însufleţit. Căci, exact aşa cum pe Humphrey Bogart îl indigna, ticăitul ceasului dezvăluia că el este Omul cu Voinţă.

În ultima săptămână din decembrie, Vasili s-a dus la subsolul din TsUM cu una dintre Ecaterinele scoase de Conte din biroul Marelui Duce şi a schimbat-o pe bancnote. Cu ele a cumpărat o valijoară maron, cu toate cele trebuincioase pentru drum, prosop, săpun, pastă şi periuţă de dinţi. Le-au împachetat în hârtie de lux şi i le-au dat Sofiei în ajunul Crăciunului (la miezul nopţii).

Directorul Vavilov dorea ca ea să cânte *Concertul nr. 2 pentru pian* al lui Rahmaninov înainte de ultima lucrare din program, care era o interpretare minunată a unui concert pentru vioară de Dvořàk, orchestra acompaniind ambele lucrări. Contele n-avea nicio îndoială că Sofia e stăpână pe Nr. 2 de Rahmaninov, dar şi Horowitz îl avea pe Tarnowski al lui. Aşa că, la începutul lui ianuarie, l-a angajat pe Viktor Stepanovici s-o ajute să repete.

La sfârşitul lui ianuarie a rugat-o pe Marina să-i facă o rochie nouă pentru concert. După ce Marina, Anna şi Sofia s-au întâlnit să hotărască modelul – dintr-un motiv de neînţeles, fără el –, Vasili a fost trimis înapoi la TsUM să ia un cupon de tafta albastră.

În decursul anilor, Contele făcuse bine s-o înveţe franţuzeşte cât să poată purta o conversaţie. Dar din februarie tatăl şi fiica au renunţat la *Zut,* ca să treacă în

revistă folosirea mai practică a limbii franceze în timp ce-şi aşteptau aperitivele.

— Pardonnez-moi, monsieur, avez-vous l'heure, s'il vous plaît?

— Oui, mademoiselle, il est dix heures.

— Merci. Et pourriez-vous me dire où se trouvent les Champs-Élysées?

— Oui, continuez tout droit dans cette direction.

— Merci beaucoup.

— Je vous en prie.

La începutul lui martie, pentru prima dată după ani întregi, Contele a coborât la subsolul de la Metropol. Trecând pe lângă furnal şi sala pentru curent electric, şi-a croit drum spre colţul acela în care se depozitau lucruri lăsate de clienţi. Îngenunchind în faţa raftului de cărţi, le-a trecut în revistă cotoarele, atent mai ales la volumaşele roşii, cu litere de aur: ghidurile *Baedeker.* După cum era oarecum firesc, majoritatea ghidurilor de călătorie de la subsol erau despre Rusia, dar erau şi câteva ale altor ţări, la care oamenii probabil că renunţaseră la sfârşitul vreunui tur amplu. Aşa că printre romane abandonate a dat de un ghid *Baedeker* al Italiei, unul al Finlandei, unul al Angliei şi, în sfârşit, două ghiduri ale oraşului Paris.

Apoi, pe 21 martie, a prins cu un bold biletul cu o singură propoziţie sub numele hotelului, l-a strecurat pe pupitrul hamalului, s-a dus, ca în fiecare săptămână, la frizer şi a aşteptat să vină biletul…

După ce a băgat capul pe scară să-l urmărească pe Boris urcând, Contele a închis uşa frizeriei şi s-a uitat la cabinetul de sticlă înnoită al lui Iaroslav. În faţă erau două rânduri de sticle mari, albe, pe care se afla marca de şampon Secera şi Ciocanul. Însă în spatele acestor soldaţi care se luptă pentru curăţenia universală, zăceau uitate câteva sticluţe viu colorate, din vremurile de altădată. Scoţând mai multe flacoane de şampon, a studiat întăritoarele, săpunurile şi

uleiurile, dar fără să găsească ce căuta.

Trebuie să fie aici, se gândea.

Mişca sticluţele ca pe nişte piese de şah să vadă ce se ascunde în spate. Şi iată, în colţ, după două recipiente cu colonie franţuzească, stătea plină de praf sticluţa neagră spre care îi făcuse cu ochiul Iaroslav Iaroslavl, numind-o „Fântâna Tinereţii”.

A strecurat-o în buzunar, a pus la loc sticlele şi a închis cabinetul. Aşezându-se în scaunul lui, şi-a netezit hainele şi a lăsat capul pe spate, numai că, deşi a închis ochii, l-a izbit imaginea cu Boris care desface plicul cu lama. Sărind iar din scaun, a înşfăcat o rezervă de pe tejghea şi a băgat-o în buzunar, după care s-a aşezat la loc chiar când frizerul a intrat pe uşă, bombănind că neghiobii sunt nişte încurcă-lume şi te fac să-ţi pierzi timpul.

Sus, la el în cameră, a pus sticluţa neagră în fundul sertarului, după care s-a aşezat la birou cu ghidul *Baedeker* al Parisului. Citind cuprinsul, a dat la pagina 50, unde începea capitolul despre arondismentul 18. Înainte de prezentarea Arcului de Triumf, a Grand Palais, a madlenei şi a magazinului Maxim, a găsit o hârtie subţire, împăturită, cu harta detaliată a împrejurimilor. Scoţând din buzunar lama de la Boris, a tăiat uşor harta din ghid. Apoi, cu un creion roşu, a tras atent o linie în zigzag de la Avenue Georges V la Rue Pierre Charron şi în jos, spre Champs-Élysées.

Când a terminat, s-a dus în birou şi a scos *Eseurile* lui Montaigne, cartea de la tatăl lui, din raful în care stătuse liniştită după ce o eliberase Sofia de sub birou. Punând-o la loc pe biroul Marelui Duce, s-a apucat să dea paginile, oprindu-se să citească ici-colo câte un pasaj subliniat de tatăl lui. Zăbovind asupra câtorva paragrafe din capitolul „Despre educaţia copiilor”, ceasul care bate de două ori a anunţat ora unu după-amiază.

Încă 173 de bătăi, şi-a zis el.

Apoi a clătinat din cap cu un oftat, s-a închinat de două ori şi s-a apucat să taie cu lama de la Boris textul din cele

două sute de pagini ale capodoperei.

Arrivederci

Într-o seară de la începutul lui mai, stând în fotoliul cu spătar înalt dintre cei doi palmieri, Contele iscodea de după ziarul pe care îl ţinea deschis tânărul cuplu de italieni care ieşea din ascensor. Ea era o frumuseţe înaltă, brună, într-o rochie lungă, neagră, iar el, mai scund, purta pantaloni şi sacou. Contele nu ştia sigur ce vânt îi aduce la Moscova, unde pleacă de la hotel în fiecare seară, la şapte, probabil ca să se bucure de viaţa de noapte a oraşului. Aşa că la 18:55, când au coborât, s-au dus direct la pupitrul portarului, unde Vasili îi aştepta cu două bilete la *Boris Godunov* şi o rezervare la o cină târzie. După aceea au trecut prin faţă, pe la recepţie, să lase cheia, pe care Arkadi a pus-o la numărul 4, în rândul al patrulea.

Lăsând ziarul pe masă, Contele s-a ridicat, a căscat şi s-a întins. A mers spre uşa batantă ca omul care vrea să vadă cum e vremea. Afară, pe scări, Rodion a salutat tânărul cuplu, a făcut semn spre un taxi şi le-a deschis uşa din spate. După ce au plecat, Contele a făcut stânga-mprejur şi a traversat holul, spre scară. Urcând treaptă cu treaptă (cum făcea din 1952), a ajuns la etajul patru, a străbătut coridorul şi s-a oprit în faţa camerei 428. Strecurând două degete în buzunarul mic de la haină, a scos cheia de la Nina. S-a uitat în stânga, apoi în dreapta, după care a intrat.

Nu mai fusese în camera 428 de la începutul anilor 1930, când Anna încerca să-şi reia cariera, dar n-a pierdut timpul să studieze în ce fel se schimbase decorul din micul salon. S-a dus direct în dormitor şi a deschis uşa de la dulapul din stânga. Era plin cu rochii exact ca aceea pe care o purta frumuseţea brună pe care o văzuse în seara asta: până la genunchi, cu mânecă scurtă, uni (în definitiv, i se potrivea bine.) Închizând prima uşă de la dulap, a deschis-o pe cealaltă. Pe umeraşe erau pantaloni şi sacouri bărbăteşti, iar de un cârlig era agăţată o şapcă de vânzător de ziare. După ce a ales o pereche de pantaloni maro, a închis uşa.

În al doilea sertar de la birou a găsit o cămaşă albă. Scoţând din buzunar o faţă de pernă împăturită, a îndesat tot în ea. S-a întors în salon, a întredeschis uşa, a verificat să nu fie nimeni pe coridor şi a ieşit pe furiş.

Abia în clipa în care a închis clanţa i-a trecut prin cap că ar fi trebuit să ia şi şapca. Însă când a băgat mâna în buzunăraşul de la haină, a auzit scârţâitul inconfundabil al roţilor. Făcând trei paşi pe coridor, a dispărut pe scară exact când a apărut de după colţ Oleg de la room-service, care împingea căruciorul cu tăvile.

În seara aceea, la ora 23.00, Contele era la Şaliapin şi-şi verifica lista la un pahar de coniac. Ecaterinele, ghidul *Baedeker,* Fântâna Tinereţii, pantalonii şi cămaşa, ac şi aţă care nu te lasă la greu, de la Marina, le avea pe toate. Dar tot mai avea nevoie de câteva lucruri şi mai era o problemă spinoasă de rezolvat: felul în care va anunţa. Ştiuse încă de la început că, din lista lui, ăsta avea să fie cel mai greu lucru. În definitiv, nu puteai să trimiţi pur şi simplu o telegramă. Nu era însă absolut esenţial. Dacă nu avea alternativă, era gata să renunţe la asta.

Şi-a golit paharul, cu gândul să urce la el în cameră, dar înainte să se ridice de pe scaun, s-a înfiinţat Audrius cu o sticlă.

— O înghiţitură din partea casei?

De când împlinise şaizeci de ani, Contele nu prea mai bea alcool după unsprezece, dându-şi seama că, dacă bei noaptea târziu, alcoolul te trezeşte, asemenea copiilor năzdrăvani, la trei-patru dimineaţa. N-ar fi fost însă politicos să refuze propunerea barmanului, mai ales că se chinuise să scoată dopul. Aşa că, acceptând recunoscător un pahar, aşa cum se cuvine, s-a făcut comod şi şi-a îndreptat atenţia spre micul grup de americani care râdeau la celălalt capăt al barului.

Ciuca bătăilor era amărâtul de comis-voiajor din Montelair, New Jersey. După ce la început se străduise să vorbească la telefon cu orice om influent, în aprilie începuse să aibă întâlniri faţă-n faţă cu birocraţi de seamă

din toate ramurile posibile ale guvernului. Vorbise personal cu oficiali din Comisariatele Poporului pentru Hrană, Finanţe, Muncă, Educaţie şi chiar Afaceri Externe. Ştiind că la Kremlin un tonomat are tot atâtea şanse să se vândă câte are un portret al lui George Washington, gazetarii se uitaseră înmărmuriţi la ce întorsătură iau lucrurile. Asta, până când au aflat că, pentru a arăta mai bine ce funcţie îndeplinesc maşinăriile lui, Webster îi ceruse tatălui său să-i trimită cincizeci de valize cu ţigări americane şi batoane de ciocolată. Astfel, comis-voiajorul care nu fusese în stare să facă rost de o întrevedere s-a trezit brusc că e primit cu braţele deschise în sute de birouri şi apoi dat afară cu mâna goală.

— Azi chiar am crezut că reuşesc, zicea el.

Când s-a lansat să le dea amănunte despre posibila lui victorie, Contele şi-a adus aminte inevitabil de Richard, care avea ochii aproape la fel de bulbucaţi ca Webster, era la fel de gregar şi la fel de dispus să povestească ceva haios despre el însuşi…

A lăsat paharul la bar.

Mă întreb, se gândea, oare s-ar putea?

Dar înainte să răspundă la propria întrebare, americanul dolofan i-a făcut cu mâna prietenos cuiva de la bar – şi cine a răspuns la salutul lui, dacă nu un anumit profesor eminent…

La scurt timp după miezul nopţii, americanul a achitat nota la bar, şi-a bătut pe umăr camarazii şi s-a năpustit pe scară, fluierând foarte aproximativ *Internaţionala.* Pe coridorul de la etajul patru a bâjbâit după chei. Dar, după ce a intrat în camera lui şi a închis uşa, şi-a îndreptat spatele şi-a luat o expresie puţin mai serioasă.

Atunci Contele a aprins veioza.

Deşi probabil că a tresărit când a dat de un necunoscut stând pe un scaun de-ale lui, americanul nici nu s-a dat înapoi, nici n-a ţipat.

— Vă rog să mă scuzaţi, a zis el, cu un zâmbet de om beat. Probabil că am greşit camera.

— Nu, i-a răspuns Contele. N-aţi greşit.

— Atunci, dacă eu n-am greşit înseamnă că dumneavoastră aţi greşit camera.

— Poate, i-a spus Contele. Dar nu cred.

Americanul a făcut un pas în faţă şi l-a studiat mai atent pe vizitatorul nepoftit.

— Nu sunteţi chelnerul de la Boiarski?

— Ba da, a replicat Contele, sunt chelnerul de la Boiarski.

Americanul a dat din cap:

— Înţeleg. Sunteţi domnul…?

— Rostov, Aleksandr Rostov.

— Ei bine, domnule Rostov, v-aş oferi ceva de băut, dar e târziu şi mâine am o întâlnire dimineaţă devreme. Vă pot fi de folos cu ceva?

— Da, domnule Webster, bănuiesc că da. Vedeţi dumneavoastră, aş avea nevoie să-i trimit o scrisoare unui prieten de la Paris, pe care s-ar putea să-l cunoaşteţi…

Deşi era târziu, iar a doua zi avea o întâlnire dimineaţă devreme, în cele din urmă Dolofanul Webster i-a oferit un whisky.

Acum, Contele evita să bea după unsprezece seara, dar după miezul nopţii chiar că nu se mai atingea de băutură. Ba chiar se trezise că-i citează Sofiei cuvintele tatălui lui, care zicea că asta nu duce decât la gesturi nebuneşti, legături nepotrivite şi datorii la jocuri de noroc.

Însă, după ce se furişase în camera acestui american şi aranjase să trimită o scrisoare, îşi dăduse seama dintr-odată că Humphrey Bogart n-ar refuza niciodată să bea un pahar după miezul nopţii. De fapt, toate dovezile sugerau chiar că *prefera* să bea după miezul nopţii, când orchestra nu mai cânta, când scaunele de la bar se goleau, iar petrecăreţii afumaţi se pierdeau în noapte. Aceasta era ora când, cu uşile salonului închise, cu lumina micşorată şi cu o sticlă de whisky pe masă, Omul cu Voinţă putea să vorbească fără ca dragostea şi hohotele de râs să-i distragă atenţia.

— Da. Vă mulţumesc, i-a spus el domnului Webster. Un

pahar de whisky poate să pice la ţanc.

Şi, după cum s-a dovedit, instinctul nu l-a înşelat absolut deloc, căci paharul de whisky a picat chiar la ţanc. Şi al doilea la fel.

Aşa că atunci când în sfârşit şi-a luat la revedere (având într-un buzunar un pachet de ţigări americane pentru Anna, iar în celălalt o ciocolată pentru Sofia) s-a dus acasă foarte binedispus.

Pe coridorul de la etajul patru, pustiu şi nicio mişcare. În spatele uşilor închise dormeau oameni practici şi previzibili, oameni precauţi şi comozi. Cuibăriţi în păturile lor, visau la micul dejun, lăsându-i pe cei ca Samuel Spadski[20], Philip Marlov[21] şi Aleksandr Ilici Rostov să bântuie pe holurile nopţii…

— Da, spunea Contele înaintând, *sunt* chelnerul de la Boiarski.

Apoi, pentru că avea un simţ al frăţiei bine dezvoltat, a zărit cu coada ochiului ceva sugestiv. Uşa de la camera 428.

Boris Godunov era un spectacol de trei ore şi jumătate. După reprezentaţie, cina ar dura o oră şi jumătate. Deci foarte puţin probabil ca italienii să se întoarcă la hotel în mai puţin de o jumătate de oră. A ciocănit şi a aşteptat. A mai ciocănit o dată, să fie sigur. După aceea, scoţând cheia din haină, a descuiat uşa şi a intrat cu ochii larg deschişi, repede.

A observat dintr-o privire că serviciul de seară trecuse deja prin apartament, căci toate lucrurile erau la locul lor: scaunele, revistele, carafa cu apă şi paharele. În dormitor a găsit colţurile aşternutului întoarse.

Deschizând dulapul din dreapta, când să ia din cârligul ei şapca de vânzător de ziare, a observat ceva ce nu băgase

[20] Varianta rusificată a numelui Samuel Spade, detectivul particular din *Şoimul maltez,* cunoscutul roman al americanului Dashiell Hammett (n. tr.).

[21] Varianta rusificată a numelui Philip Marlowe, detectivul devenit celebru datorită romanelor şi povestirilor poliţiste ale scriitorului american Raymond Chandler, printre care *Somnul de veci* şi *Nu-i uşor să spui adio* (n. tr.).

de seamă înainte. Pe raftul de deasupra hainelor era un pachet înfăşurat în hârtie şi legat cu sfoară, cam cât o statuetă mică…

Punându-şi şapca pe cap, l-a luat şi l-a dus pe pat. A desfăcut sfoara şi a scos hârtia cu grijă, numai ca să scoată la iveală o păpuşă rusească. Pictată în roşu. Disponibilă în sute de magazine din Moscova, tradiţionala *matrioşka* era genul acela de jucărie capricioasă pe care doi părinţi i-ar duce-o acasă copilului după o excursie la Moscova.

Şi în care le era uşor să ascundă ceva…

Aşezându-se pe pat, a desfăcut păpuşa mare. Apoi, pe următoarea. Apoi, pe următoarea. Când s-o desfacă pe a patra, a auzit cheia în uşă.

O clipă, Omul cu Voinţă a fost Omul Care Nu Ştia Ce Să Facă. Dar, auzind că se deschide uşa din hol şi vocile celor doi italieni, a înşfăcat jumătăţile de păpuşă, s-a furişat în dulap şi a închis atent uşa.

Raftul de deasupra barei pentru umeraşe trebuie să fi fost la o înălţime de peste un metru şi jumătate, de vreme ce, ca să încapă, a trebuit să se aplece ca un condamnat *(Touché!).*

Cei doi şi-au scos imediat hainele şi au intrat în dormitor. Dacă intră în baie să-şi facă toaleta împreună, se gândea el, o să aibă ocazia perfectă să scape. Dar camera 428 avea doar o baie mică şi, ca să nu se calce pe picioare la chiuvetă, cei doi soţi au hotărât să se spele pe rând.

Ciulind urechile, îi auzea cum se spală pe dinţi, cum deschid sertare şi se schimbă în pijama. Cum intră în aşternut. Cum vorbesc încet, cum iau o carte şi dau pagina. După cincisprezece minute care au părut o eternitate, după câteva tandreţuri şi un sărut delicat, s-a stins lumina. Aleseseră, slavă Domnului, să se odihnească, nu altceva…

Dar, se întreba el, cât le-o lua să adoarmă? Atent să nu-i tresară vreun muşchi, le asculta respiraţia. A auzit o tuse, o smiorcăială, un oftat. Apoi pe cineva mişcându-se într-o parte. Se poate să se fi temut să nu adoarmă şi el, noroc că-l săgeta un junghi în ceafă şi avea şi sinistra senzaţie că în curând o să aibă şi el nevoie la toaletă.

Ei bine, asta e, îşi zicea: uite încă un motiv pentru care să nu bei după miezul-nopţii…

— Ce cos’era questo, svegliati?
— Cos’e?
— C’e qualquono nella stranza?

…
(Buf)
— Chi è la?
— Scusa!
— Cladio! Accendi la luce!
(Bum)
— Scusa!
(Trosc)
— Arriverderci!

A fi om în toată firea

— Gata? a întrebat Marina.

Aşezaţi unul lângă altul pe canapeaua din apartamentul actriţei, Contele şi Anna au răspuns că da.

Cu un gest ceremonios, aşa cum se cuvenea, Marina a deschis uşa de la dormitor să se arate Sofia.

Rochia pe care i-o făcuse croitoreasa pentru concert era cu mânecă lungă, strânsă sus şi largă la poale, în dreptul genunchilor. Albastrul care aducea aminte de adâncimile oceanului făcea un contrast nepământesc cu pielea ei albă şi părul negru.

Anna a rămas fără grai.

Marinei i-au strălucit ochii.

Şi Contele?

Nu era nici om de ştiinţă, nici înţelept. Însă la şaizeci şi patru de ani era îndeajuns de înţelept să ştie că viaţa nu vine în salturi. Viaţa se desfăşoară. În fiecare clipă au loc mii de treceri. Facultăţile noastre trec prin mărire şi decădere, strângem experienţă lângă experienţă, opiniile noastre evoluează – dacă nu glacial, măcar gradual. Aşa că întâmplările dintr-o zi oarecare ne pot schimba aşa cum schimbă un bob de piper gustul mâncării. Şi totuşi, pentru el, când s-au deschis uşile de la dormitorul Annei şi Sofia a intrat îmbrăcată în rochie, în clipa aceea fata a păşit pragul spre maturitate. Era, pe de o parte, o fetiţă de cinci ori de zece ani sau de douăzeci, cuminte, înzestrată cu o imaginaţie capricioasă, care avea nevoie de compania şi de sfatul lui, iar, pe de altă parte, era o femeie tânără, cu discernământ şi graţie, care stătea pe propriile ei picioare.

— Deci? Ce spuneţi? a întrebat, timidă.

— Eu sunt fără cuvinte, i-a răspuns el, vizibil mândru.

— Arăţi minunat! i-a zis Anna.

— Da, nu-i aşa? a vorbit şi Marina.

Bucuroasă să audă complimentele lor şi aplauzele Annei, Sofia s-a învârtit în loc.

Şi atunci el a descoperit, nevenindu-i să-şi creadă ochilor,

că rochia e fără spate. Taftaua (cumpărată, nu uitaţi, la coţi) îi aluneca pe spate într-o parabolă ameţitoare, care atingea nadirul jos, unde se termina coloana vertebrală.

Contele s-a întors spre Anna.

— Asta e opera *dumitale,* bănuiesc!

— Ce să fie opera mea? a răspuns ea, fără să mai aplaude.

— Rochia asta golaşă, a spus el, arătând spre fată. Sigur o aveţi dintr-unul din magazinele dumitale.

— Este opera *mea!* a izbucnit Marina înainte ca Anna să-i răspundă.

Tresărind când i-a auzit tonul, Contele a fremătat când a văzut că, exasperată, croitoreasa se uită cu un ochi în tavan şi cu celălalt, ca o ghiulea, îl fixează pe el.

— Rochia e făcută după modelul *meu,* i-a zis ea, eu am lucrat-o cu mâna *mea* pentru Sofia *mea.*

Recunoscând că, poate fără să vrea, rănise o artistă, Contele a reluat pe un ton mai împăciuitor.

— E o rochie frumoasă, fără îndoială. Una dintre cele mai frumoase pe care le-am văzut vreodată şi am văzut multe la viaţa mea.

Contele a chicotit încetişor, sperând să mai destindă atmosfera, apoi a continuat prieteneşte şi cu bun-simţ:

— Dar, după luni de pregătire, Sofia o să cânte Rahmaninov la Palais Garnier. Oare n-ar fi păcat ca publicul să se holbeze la spatele ei, în loc s-o asculte?

— Mai bine o băgăm în pânză de sac, a sugerat croitoreasa. Ca să nu le distragem atenţia celor din sală.

— Eu n-aş băga-o niciodată în pânză de sac, s-a opus el. Există însă măsură chiar şi când trebuie să străluceşti.

— Gata! a bătut Marina iar din picior. Scrupulele dumneavoastră nu ne interesează deloc, Aleksandr Ilici. Simplul fapt că aţi văzut Cometa din 1812 nu înseamnă că Sofia trebuie să-şi pună fustă şi corset.

El a vrut să obiecteze, însă a intervenit Anna:

— Poate că ar trebuit să vedem ce părere are Sofia.

S-au întors cu toţii spre ea, care, uitând de dispută, se admira în oglindă. S-a întors şi a luat-o de mână pe Marina.

— Eu cred că e splendidă.

Marina i-a aruncat Contelui o privire triumfătoare, după care, întorcându-se spre fată, i-a înclinat capul şi a început să-şi studieze opera de mână cu un ochi şi mai vigilent.

— Ce este? a întrebat Anna, apropiindu-se.

— Îmi trebuie ceva…

— Un guler? a bombănit el.

Dar niciuna dintre ele nu l-a luat în seamă.

— Ştiu, a spus Anna după o clipă.

A fugit în dormitor, de unde s-a întors cu un colier care avea un pandantiv cu safir. I l-a dat Marinei, care i l-a prins la gât Sofiei, iar apoi cele două femei au făcut un pas înapoi.

— Perfect! au încuviinţat amândouă.

— E adevărat? a întrebat Anna când mergea pe hol alături de Conte, după probă.

— Ce să fie adevărat?

— Chiar ai văzut Cometa din 1812?

El şi-a dres glasul zgomotos:

— Simplul fapt că sunt un om decent nu înseamnă că sunt fără sare şi piper.

— Îţi dai seama că tocmai ţi-ai dres glasul, nu? a zâmbit ea.

— Poate. Dar tot tatăl ei sunt. Ce-ai vrea să fac? Să abdic de la îndatoririle mele?

— Să abdicaţi! a replicat ea râzând. Nu, în niciun caz, Înălţimea Voastră!

Ajunseseră în locul unde era ascunsă, deşi la vedere, uşa dinspre scara de serviciu. Oprindu-se, el s-a întors spre ea, cu un surâs fals.

— Urmează şedinţa de la Boiarski. Aşa că mă tem că trebuie să-mi iau *adieu.*

După care, clătinând din cap, s-a făcut nevăzut pe uşă.

Coborând, se simţea oarecum eliberat. Cu geometria ei perfectă, cu liniştea ei, scara era un fel de capelă ori sală de lectură, un loc pentru singurătate şi răgaz. Asta, până când s-a deschis uşa şi a apărut Anna.

— Ce faci? i-a şoptit el.

— Trebuie să ajung în hol, i-a răspuns ea. M-am gândit să-ţi ţin companie cât cobori.

— Nu poţi să-mi ţii companie! E scara de serviciu.

— Dar eu sunt clientă a hotelului.

— Tocmai! Scara de serviciu e pentru angajaţi. Jos, în holul de la intrare, e o scară strălucită rezervată clienţilor străluciţi.

— De ce eşti mofluz? a făcut ea un pas spre el.

— Nu sunt mofluz. Nu sunt mofluz deloc.

— Cred că e de înţeles, a continuat ea pe un ton filosofic. Tatăl se cam emoţionează când îşi dă seama că fiica lui a devenit o tânără frumoasă.

— Nu m-am emoţionat, a răspuns el, făcând un pas în urmă. Doar am comentat că decolteul din spate e puţin cam adânc.

— Trebuie să recunoşti că are un spate minunat.

— Se poate. Dar nu trebuie să-i vadă lumea toate vertebrele.

Ea a făcut un pas în faţă:

— Tu mi-ai admirat de multe ori vertebrele…

— Asta e cu totul şi cu totul altceva.

El a vrut să se mai retragă un pas, dar s-a lovit de zid.

— Îţi arăt eu Cometa din 1812, i-a zis ea.

— Începem?

Întrebarea asta şocant de directă venea de la nimeni altul decât omul care mânca, bea şi dormea câş.

Bombănind, Emil le-a întins meniul pe masă.

Contele şi Andrei se foiau pe scaun.

Începând să ia parte la şedinţa zilnică de la Boiarski în vara lui 1953, în aprilie 1954 Episcopul mutase spaţiul de desfăşurare din biroul lui Emil în biroul lui, pe motiv că activitatea din bucătărie le distrage atenţia. Pentru membrii Triumviratului, directorul s-a îngrijit să se aducă trei scaune franţuzeşti, care s-au pus unul lângă altul, în faţa biroului lui. Aveau nişte dimensiuni aşa de delicate, că nu puteai să-ţi închipui decât că fuseseră făcute pentru slujitoarele de la Curtea lui Ludovic al XIV-lea. Adică pentru un adult era

aproape imposibil să stea pe ele comod, mai ales dacă erau înghesuite unul în altul. Consecinţa era că *maître d', chef*-ul şi şeful de sală de la Boiarski se simţeau ca nişte şcolari chemaţi la directorul şcolii.

Luând meniul, Episcopul i-a netezit foile de colţul biroului. După care a urmărit cu vârful creionului ca un bancher care verifică de două ori calculele ucenicului.

Evident, în acest interval, cei trei şcolari se uitau când încoace, când încolo. Dacă ar fi avut pe pereţi hărţi ale lumii ori tabelul periodic, n-ar fi fost o pierdere de timp dacă şi l-ar fi imaginat pe Columb străbătând Atlanticul ori şi-ar fi închipuit un alchimist din străvechea Alexandrie. Cum nu aveau în faţa ochilor decât portretele lui Stalin, Lenin şi Marx, nu puteau decât să se foiască.

După ce a corectat meniul şi i l-a dat înapoi lui Emil, Episcopul s-a întors pufnind spre Andrei, care i-a întins îndatoritor Registrul. Ca de obicei, Episcopul l-a deschis la început, iar apoi Triumviratul l-a urmărit exasperat, dar fără să scoată un cuvânt, cum dă paginile şi ajunge, în cele din urmă, la ultima seară din mai.

— Gata, a zis el.

Cu vârful creionului s-a apucat să urmărească iar intrare cu intrare, coloană cu coloană, rând cu rând. I-a spus lui Andrei cum să aşeze oaspeţii seara, apoi a lăsat jos creionul.

Simţind că şedinţa se termină, membrii Triumviratului se bâţâiau pe marginea scaunului. Numai că, în loc să închidă Registrul, Episcopul s-a uitat brusc la săptămânile următoare. După ce a dat câteva pagini, s-a oprit.

— Cum stăm cu pregătirile pentru dineul mixt pentru Presidium şi Consiliul de Miniştri…?

— Totul este în ordine, şi-a dres glasul Andrei. La cerere oficială, evenimentul nu va avea loc în Salonul Roşu, ci în apartamentul 417, aşa că Arkadi a aranjat să fie liber. Emil tocmai a definitivat meniul, iar Aleksandr, care va supraveghea servirea, a lucrat îndeaproape cu tovarăşul Propp, legătura noastră de la Kremlin, ca să se asigure că seara se va desfăşura cum se cuvine.

— Dată fiind importanţa evenimentului, a ridicat Episcopul privirea din Registru, n-ar trebui să supravegheaţi dumneavoastră personal, *maître d'*Duras?

— Aş fi vrut să rămân la Boiarski, ca de obicei. Dar sigur că pot supraveghea dineul, dacă aşa consideraţi că e de preferat.

— Excelent! a răspuns Episcopul. Şeful de sală Rostov poate să stea la restaurant să se asigure că totul e în ordine.

Când Episcopul a închis Registrul, Contele a încremenit.

Dineul pentru Presidium şi Consiliul de Miniştri îi veneau mănuşă. Ocazie mai bună nici că şi-ar fi putut închipui. Şi, chiar dacă şi-ar fi putut închipui, cu şaisprezece zile înainte de turneul Conservatorului, el pur şi simplu nu mai avea timp.

Episcopul a împins Registrul pe birou, iar şedinţa a luat sfârşit.

Ca întotdeauna, membrii Triumviratului au ieşit din biroul directorului în tăcere şi s-au dus spre scară. Însă pe palier, când Emil a luat-o spre etajul doi, Contele l-a apucat de mânecă pe Andrei:

— Ai o clipă, prietene?

Anunţ

La ora 18:45, pe 11 iunie, Aleksandr Rostov era în apartamentul 417, purtând haina albă de la Boiarski, şi se asigura că totul este aranjat cum trebuie şi că oamenii lui sunt îmbrăcaţi cum se cuvine înainte să se deschidă uşile şi să înceapă dineul anului 1954 pentru Presidium şi Consiliul de Miniştri.

Cu unsprezece zile în urmă, după cum ştim, fusese scutit de treburile lui de zi cu zi fără mare protocol. Însă pe 10 iunie, după prânz, *maître d'*Duras a adus veşti îngrijorătoare la şedinţa de la Boiarski. De ceva vreme, le-a spus, îi cam tremura mâna şi se instala o paralizie. După o noapte în care avusese un somn agitat, când se trezise, descoperise că e din ce în ce mai rău. Ca să le demonstreze, a pus pe masă mâna dreaptă, care tremura ca o frunză.

Emil era şocat. *Ce fel de Divinitate,* părea să se gândească, *ar face o lume în care boala unui om bătrân să-i deterioreze tocmai calitatea aceea prin care se deosebeşte de ceilalţi şi prin care s-a făcut remarcat?*

Ce fel de Divinitate, Emil? Aceeaşi care a făcut ca Beethoven să surzească, iar Monet să orbească. Căci Domnul dă exact ce vine să ia mai târziu.

Şi, dacă pe faţa lui Emil se citea o indignare aproape ca un sacrilegiu din pricina suferinţei prietenului său, Episcopul a făcut o grimasă de om deranjat.

Observând enervarea directorului, Andrei a încercat să-l liniştească:

— Nu vă faceţi griji, directore Leplevski! Deja am vorbit cu tovarăşul Propp de la Kremlin şi l-am anunţat că, fiindcă eu nu pot supraveghea dineul, şeful de sală Rostov îşi va asuma această răspundere. Nu e nevoie să precizez, a adăugat *maître d',* că tovarăşul Propp a răsuflat uşurat.

Şi, spunându-i aşa, nu exagera. Născut la zece ani după Revoluţie, tovarăşul Propp nu ştia că şeful de sală Rostov e în arest la domiciliu la Metropol. Nu ştia nici măcar că şeful

de sală Rostov e o Fostă Persoană. Însă ştia – şi din experienţă personală – că poţi să te bazezi pe el să fie atent la fiecare detaliu de la masă şi să reacţioneze imediat la cel mai mic indiciu că un client are o nemulţumire. Şi, cu toate că încă nu deprinsese exact cum stau treburile cu Kremlinul, tovarăşul Propp era suficient de experimentat să ştie că toate problemele ajung la uşa lui la fel de sigur ca atunci când îşi punea masa, îşi gătea şi-şi punea un pahar de vin singur-singurel.

Tovarăşul Propp i-a mărturisit el însuşi Contelui ce uşurat se simte, la o şedinţă scurtă, care s-a ţinut în dimineaţa evenimentului. La Boiarski, la o masă de două persoane, tânăra legătură a revăzut împreună cu el, deşi nu era nevoie, toate detaliile serii: programul (uşile aveau să se deschidă prompt, la ora 21:00), dispunerea meselor (într-un „U" lung, cu câte douăzeci de locuri pe fiecare parte şi şase în capăt), vinul (un vin alb din Ucraina) şi obligaţia de a stinge lumânările la ora 22:59. Iar după aceea, poate pentru a scoate în evidenţă însemnătatea evenimentului, tovarăşul Propp i-a şoptit câte ceva despre lista de invitaţi.

Pe Conte, e drept, nu prea îl preocupaseră treburile interne ale Kremlinului, ceea ce nu înseamnă că nu cunoştea deloc numele de pe foaia aceea de hârtie, căci îi servise pe toţi cei de acolo. Neîndoios, îi servise potrivit protocolului în Salonul Roşu şi în Salonul Galben, dar şi la mesele mai intime şi mai puţin păzite de la Boiarski, când luaseră cina cu soţii sau amante, cu prieteni sau duşmani, cu protectori şi protejaţi. Ştia care sunt mojici şi care dintr-o bucată, care sunt îndârjiţi şi care fanfaroni. Îi văzuse pe toţi treji şi pe majoritatea beţi.

— Vom avea grijă de toate, a zis când aparatcicul cel tânăr s-a ridicat să plece. Dar, tovarăşe Propp…

Acesta s-a oprit.

— Da? Am uitat ceva?

— Nu mi-aţi dat dispunerea invitaţilor.

— A, nicio grijă. Astă-seară nu e nicio dispunere.

— Atunci, fiţi sigur, a replicat Contele cu un surâs, că o să fie un succes.

De ce s-a bucurat aşa când a auzit că la acest dineu de stat nu e nicio dispunere fixă a invitaţilor?

De mii de ani, în civilizaţii din toată lumea, capul mesei era un loc privilegiat. Când vezi o masă aşezată după etichetă, ştii instinctiv că locul din capul mesei e mai de dorit decât locurile din laterale, căci, în mod inevitabil, îi conferă ocupantului o aparentă putere, importanţă şi legitimitate. Ca atare, ştii şi că, cu cât stai mai departe de capul mesei, cu atât eşti considerat mai puţin puternic, mai puţin important şi mai puţin legitim. Aşa că, să inviţi patruzeci şi şase de conducători dintr-un partid politic să ia cina „la periferia" unui „U" extins, fără să existe o planificare a locurilor, însemna să rişti o anumită dezordine...

Fără doar şi poate că Thomas Hobbes ar fi făcut o comparaţie cu situaţia din „Omul în stare naturală" şi te-ar fi sfătuit să te aştepţi la muştruluială. Având aceleaşi facultăţi înnăscute şi conduşi de aceleaşi dorinţe, cei patruzeci şi şase de participanţi aveau drepturi egale să se aşeze pe orice loc de la masă. Şi astfel urma, cel mai probabil, o întreagă bătaie de cap, însufleţită de acuzaţii, bălăcăreli, pumni şi, foarte posibil, focuri de armă.

John Locke, pe de altă parte, ar fi susţinut că, odată ce se deschid uşile de la salon, după o clipă de nedumerire, cei mai calmi din fire dintre cei patruzeci şi şase o să aibă câştig de cauză, iar bunul-simţ o să-i călăuzească să se aşeze în ordinea cuvenită. Participanţii trăgeau, aşadar, la sorţi ca să vadă unde stau ori reaşezau masa în formă de cerc, exact ca regele Arthur, ca să se asigure că ai săi cavaleri se bucură de egalitate.

Venind de la jumătatea secolului al XVIII-lea, Jean-Jacques Rousseau i-ar informa pe domnul Locke şi pe domnul Hobbes că cei patruzeci şi şase de invitaţi, eliberaţi în sfârşit de sub tirania convenţiilor sociale, o să împingă masa, o să ia în mână roadele pământului şi o să se bucure de ele în toată libertatea, într-o stare de firească beatitudine!

Însă Partidul Comunist nu era o „Statuie a Naturii”. Dimpotrivă, era una dintre cele mai complicate şi cel mai bine ţintite construcţii făcute vreodată de mâna omului. În esenţă, ierarhia tuturor ierarhiilor.

Aşa că, atunci când au sosit oaspeţii, Contele era oarecum sigur că n-o să ameninţe nimeni cu pumnul, n-o să se tragă la sorţi şi n-o să se împartă fructe la liber. Şi că, dând încetişor din coate, fiecare participant o să-şi găsească locul potrivit la masă. Iar după această aşezare „spontană”, un observator atent o să afle tot ce trebuie să afle despre guvernarea Rusiei în următorii douăzeci de ani.

La semnul Contelui, au deschis uşile de la apartamentul 417 la ora nouă fix. La 21:15, patruzeci şi şase de bărbaţi cu diverse ranguri şi funcţii şi-au ocupat locurile cuvenite. Fără un plan prestabilit, capul mesei i s-a lăsat lui Bulganin, Hruşciov, Malenkov, Mikoan, Molotov şi Voroşilov, cei şase membri de Partid eminenţi, cele două scaune din mijloc fiindu-le rezervate Premierului Malenkov şi Secretarului General Hruşciov.[22]

De fapt, parcă pentru a spune ce are de spus, când a intrat, Hruşciov nici nu s-a dus spre capul mesei. A schimbat câteva cuvinte cu Viaceslav Malişev, ministrul mai degrabă mundan de la întreprinderi Mijlocii, care stătea lângă capul mesei. Numai după ce s-a aşezat comod toată lumea fostul primar al Moscovei l-a bătut pe umăr pe Malişev şi s-a dus relaxat spre scaunul de lângă Malenkov, singurul gol.

În următoarele două ore cei prezenţi au înfulecat cu

[22] Cititorii studioși își aduc aminte că la moartea lui Stalin în fruntea Partidului erau *opt* membri eminenți. Unde erau ceilalți doi când avea loc acest dineu? Lazar Kaganovici, un bun stalinist în vârstă, genul pumn de fier, fusese trimis în misiune administrativă în Ucraina. În câțiva ani avea să conducă o fabrică de potasiu, aflată la mai bine de o mie șase sute de kilometri de Moscova. Dar cel puțin conducea mai bine decât Lavrenti Beria. Fostul șef al poliției secrete, despre care mulți observatori din Occident credeau că e bine plasat ca să moștenească tronul la moartea lui Stalin, a fost, în schimb, recompensat de Partid cu un glonț în cap. Și au rămas șase.

însufleţire, au băut după pofta inimii şi au închinat câte un pahar pe tonuri variind de la cel grav la cel amuzant, însă întotdeauna în cel mai patriotic spirit. Iar între toasturi, în timp ce Contele le prezenta preparatele, le umplea paharele, le aducea tacâmuri noi, le lua farfuriile goale şi curăţa firimituri de pe faţa de masă, participanţii mai vorbeau cu vecinul de masă din stânga, se mai întreţineau cu cel din dreapta ori bălmăjeau câte ceva pentru ei înşişi în vacarmul festiv.

Citind aceste rânduri, aţi putea fi tentaţi să întrebaţi, puţin ironic, dacă nu cumva Contele Rostov – acest autoproclamat om de bună cuviinţă – mai trăgea cu urechea la ce vorbeau invitaţii între ei. Numai că o asemenea întrebare şi un asemenea cinism ar fi total deplasate. Căci, aşa cum e treaba servitorilor, e şi *treaba* chelnerilor capabili să tragă cu urechea.

Să ne gândim, de exemplu, la majordomul Marelui Duce Demidov. La vremea lui, Kemp se întâmpla să stea încremenit şi mut ca o statuie, ore în şir, la intrarea în bibliotecă. Însă, dacă vreunul dintre invitaţii gazdei doar pomenea că îi e sete, Kemp venea prompt cu ceva de băut. Dacă se plângea cineva, oricât de vag, că e răcoare, se ducea imediat la şemineu să aţâţe cărbunii. Iar când Marele Duce îi zicea unui prieten că, deşi Contesa Şermatova e un „deliciu”, fiul ei „nu e de încredere”, el ştia fără să i se spună că, dacă vreunul din cei doi apare neanunţat la ei, Marele Duce este disponibil pentru ea, dar nu şi pentru el.

Revenind, trăgea el cu urechea la ce vorbeau invitaţii între ei? Prindea câte o observaţie şireată, câte un comentariu împărtăşit cu vecinul, câte o remarcă expeditivă, făcută *sotto voce?*

Da, auzea fiecare cuvinţel.

Fiecare om are personalitatea lui la masă şi nu trebuia să-i serveşti pe membrii Partidului Comunist douăzeci şi opt de ani ca să ştii că, în vreme ce tovarăşul Malenkov mai închina un pahar de vin alb din când în când, tovarăşul Hruşciov ţinea patru toasturi pe seară şi întotdeauna cu votcă. Astfel, Contelui nu i-a scăpat faptul că, în timpul

dineului, fostul primar al Moscovei nu s-a ridicat nici măcar o dată în picioare. Dar la unsprezece fără zece, când masa era aproape gata, Secretarul General a ciocănit în pahar cu lama de la cuţit:

— Domnilor, a început el, Metropolul nu este străin de evenimente istorice. În realitate, în anul 1918 tovarăşul Sverdlov i-a încuiat pe membrii comitetului care elabora noua Constituţie în apartamentul aflat la două etaje sub noi, informându-i că n-o să le dea drumul până nu-şi termină treaba.

Râsete şi aplauze.

— În cinstea lui Sverdlov! a strigat cineva, iar când Hruşciov a golit paharul cu un rânjet de om plin de el, toată masa a făcut la fel.

— Astă-seară, a continuat el, avem onoarea de a fi martori la un alt eveniment istoric la Metropol. Dacă vreţi, veniţi lângă mine, la fereastră, tovarăşi, Ministrul Malişev are de făcut un anunţ.

Cu tot felul de expresii întipărite pe chip, de la curiozitate la uimire, ceilalţi patruzeci şi patru de participant s-au ridicat şi s-au dus la fereastra mare, care dădea spre Piaţa Teatrului, unde Malişev se aşezase deja.

— Vă mulţumesc, tovarăşe Secretar General, i-a zis acesta, făcând o plecăciune spre Hruşciov, apoi o pauză gravă. Tovarăşi, cum majoritatea dintre dumneavoastră ştiu, în urmă cu trei ani şi jumătate am început să ne construim electrocentrala de la Obninsk. Sunt mândru să vă anunţ că luni seara ea a devenit complet operaţională, cu şase luni mai devreme decât era planificat.

Urale şi clătinat din cap.

— Mai mult, a continuat el, din seara aceasta, de la ora unsprezece fix, în mai puţin de douăzeci de minute, electrocentrala o să alimenteze cu curent electric jumătate din Moscova…

Acestea fiind spuse, s-a întors cu faţa la fereastră (când Martin şi Contele au suflat în lumânările de pe masă fără să facă gălăgie). Afară, luminile Moscovei licăreau la fel ca odinioară, aşa că, secundele trecând una după alta, cei

prezenţi au început să se foiască şi să comenteze. Deodată însă, în colţul din nord-vest al metropolei s-au stins în acelaşi timp toate luminile dintr-un cartier de zece blocuri. Peste o clipă s-au aprins luminile în cartierul vecin. Apoi întunericul a început să se mute prin oraş ca o umbră pe o câmpie, aproape, tot mai aproape, până pe la 23:01, când ferestrele veşnic aprinse ale Kremlinului s-au întunecat, ceea ce s-a întâmplat peste câteva clipe şi cu ferestrele Hotelului Metropol.

În beznă şuşotelile de mai devreme s-au înteţit şi tonul lor s-a schimbat, acum exprimând surprindere şi consternare. Însă, urmărindu-i silueta, un observator atent putea să bage de seamă că, atunci când s-a lăsat întunericul, Malişev nici n-a scos o vorbă, nici nu s-a clintit. Se uita mai departe pe fereastră. În colţul din nord-vest al capitalei s-au reaprins brusc, pâlpâind, luminile care se stinseseră primele. Acum luminescenţa era cea care se mişca prin oraş, aproape, tot mai aproape, până când ferestrele Kremlinului s-au luminat, urmate de candelabrul de sus, iar la dineul organizat pentru Presidium şi Consiliul de Miniştri s-au auzit ropote de aplauze binemeritate. Căci, e adevărat, luminile oraşului parcă străluceau mai tare graţie curentului electric de la prima electrocentrală din lume.

Dineul de stat urma să se încheie, fără îndoială, cu cea mai bună piesă de teatru politic care existase vreodată la Moscova. Dar oare, când s-au stins luminile, asta l-o fi deranjat pe vreunul dintre cetăţenii oraşului?

Din fericire, în 1954, Moscova nu era capitala lumii în ceea ce priveşte electrocasnicele. Dar în acea mică pauză s-au oprit cel puţin trei sute de mii de ceasuri, patruzeci de mii de aparate de radio şi cinci mii de televizoare. Au lătrat câinii şi au mieunat pisicile. Felinarele s-au răsturnat, copiii au plâns, părinţii au bătut din picior la măsuţa de cafea şi destui şoferi – uitându-se în sus prin parbriz la clădirile rămase dintr-odată în beznă – au intrat în barele de protecţie ale maşinilor din faţă.

În clădirea mică şi cenuşie din colţul străzii Dzerzinski, insul mic şi cenuşiu care trebuia să tragă cu urechea la chelneriţe şi să noteze ce vorbesc bătea întruna la maşina de scris. Căci, ca orice birocrat bun, putea să bată la maşină cu ochii închişi. Deşi, peste câteva clipe, când s-a oprit curentul şi cineva s-a împiedicat pe coridor, a tresărit şi a ridicat privirea, degetele i-au sărit din greşeală la o coloană spre dreapta, aşa că a doua jumătate a raportului era ori neinteligibilă, ori codată, în funcţie de cum vedeai lucrurile.

Între timp, la Malîi Teatr, unde Anna Urbanova, purtând o perucă o idee grizonantă, era Irina Arkadina în *Pescăruşul* lui Cehov, spectatorii îşi exprimau fără cuvinte îngrijorarea. Deşi aveau experienţă şi ştiau să iasă din scenă pe întuneric, nici ea, nici colegii ei nu s-au clintit din loc. Fiind educaţi după metoda lui Stanislavski, au început imediat să se poarte exact cum s-ar fi purtat personajele pe care le jucau, dacă s-ar fi trezit din senin cu o pană de curent:

ARKADINA *(speriată):* S-au stins luminile!

TRIGORIN: Rămâi unde eşti, draga mea! Mă duc să caut o lumânare.

(Se aud mişcări precaute când TRIGORIN iese prin dreapta, urmate de un moment de tăcere.)

ARKADINA: Konstantin, mi-e frică!

KONSTANTIN: E doar întuneric, mamă, din întuneric am venit şi în întuneric ne vom întoarce.

ARKADINA *(de parcă nici nu l-ar fi auzit pe fiul ei):* Crezi că s-au stins luminile în toată Rusia?

KONSTANTIN: Nu, mamă. S-au stins în toată lumea…

Şi la Metropol? Chelnerii din Piazza, care duceau la mese tăvi cu mâncare, se ciocneau. Patru clienţi de la Şaliapin şi-au vărsat paharele pline, iar unul s-a ciupit.

Blocat în ascensor împreună cu alţii, între etajul doi şi trei, Americanul, Dolofanul Webster, le dădea ţigări şi ciocolată colegilor de suferinţă, în vreme ce, singur în biroul lui, directorul hotelului jura că o să afle el cine a pus la cale

tărăşenia.

Dar în sala de mese de la Boiarski, unde lumina lumânărilor crea atmosfera de aproape cincizeci de ani, clienţii erau serviţi fără întrerupere.

Anecdote

În noapte de 16 iunie, lângă valiza goală a Sofiei şi lângă rucsac, Contele înşira toate obiectele pe care le strânsese pentru ea. Cu o seară în urmă, când fata se întorsese de la repetiţie, o pusese să se aşeze, ca să-i explice exact ce trebuie să facă.

— De ce ai aşteptat până acum? l-a întrebat ea, gata să izbucnească în lacrimi.

— M-am temut că, dacă îţi spun mai devreme, o să te împotriveşti.

— Dar mă împotrivesc.

— Ştiu, i-a răspuns, prinzând-o de mâini. Însă uneori, Sofia, cea mai bună atitudine pe care am putea s-o avem te face la prima vedere să te împotriveşti. De fapt, aproape întotdeauna te face să te împotriveşti.

Au urmat apoi o dispută despre de ce şi cum între tată şi fiică, păreri diferite, o comparaţie între orizonturi de timp şi mărturisiri din tot sufletul despre speranţe opuse. În cele din urmă însă, Contele a rugat-o să aibă încredere în el, ceea ce s-a dovedit o rugăminte pe care ea nu ştia cum s-o refuze. Aşa că, după un moment de tăcere comună, regăsindu-şi curajul de care dăduse dovadă din prima zi în care se cunoscuseră, ea l-a ascultat cu atenţie când i-a expus toate amănuntele, pas cu pas.

În seara aceasta, după ce i-a dat toate cele, a recapitulat pentru el însuşi fiecare detaliu, să se asigure că nu se uitase şi nu se neglijase nimic. Şi simţea, în sfârşit, că toate sunt în ordine, când s-a deschis uşa.

— Au schimbat locul! a exclamat Sofia, cu respiraţia tăiată.

Fiica şi tatăl au schimbat o privire plină de nelinişte.

— Şi acum care e?

Când să răspundă, ea s-a oprit şi a închis ochii. După care i-a deschis, agitată:

— Nu mai ţin minte.

— Nu-i nimic, i-a răspuns el, ştiind foarte bine că agitaţia

nu e prietenă cu amintirea. Ce a zis directorul, mai exact? Ţii minte ceva despre locul nou? Ceva despre împrejurimi sau poate cum se cheamă?

Sofia a închis ochii din nou:

— O sală, cred… *une salle.*

— Salle Pleyel?

— Da! Asta e!

— Nu trebuie să ne facem griji, a răsuflat el uşurat. Ştiu bine locul. E un spaţiu istoric, cu acustică bună, care întâmplător e şi în al optulea…

Aşa că, în timp ce ea-şi făcea bagajul, el a coborât la subsol. Găsind al doilea ghid *Baedeker* al Parisului, a rupt harta, a urcat, s-a aşezat la biroul Marelui Duce şi a tras o linie roşie. Apoi, când a fost gata valiza, cu un gest un pic ceremonios a invitat-o pe uşa de la dulap în birou, cum făcuse în urmă cu şaisprezece ani. Şi, exact ca atunci, ea a exclamat:

— Ooo!

Căci, încă de după-amiază, când plecase la repetiţie, biroul lor secret suferise o transformare. Pe bibliotecă era aprins un sfeşnic în care strălucea lumina. La masa de cafea orientală a Contesei fuseseră aşezate, la cele două capete, cele două scaune cu spătar înalt, iar masa era îmbrăcată în pânză, ornamentată cu un mic aranjament floral şi cu cele mai bune tacâmuri de argint din hotel.

— Masa dumneavoastră este pregătită, i-a zis el zâmbind şi ţinându-i scaunul.

— Okroşka? a întrebat ea când şi-a întins şervetul în poală.

— Absolut, i-a răspuns el, aşezându-se. Înainte să pleci în străinătate, e bine să mănânci acasă o supă simplă, care să-ţi încălzească sufletul, ca să-ţi aminteşti cu drag de ea, dacă se întâmplă să nu fii într-o stare tocmai bună.

— Aşa o să fac, fără doar şi poate, a zis ea cu un surâs, când o să mi se facă dor de casă.

Când terminau de mâncat supa, Sofia a observat că lângă aranjamentul floral e ascunsă o micuţă doamnă din argint, într-o rochie de secol al XVIII-lea.

— Ce e asta? a întrebat ea.

— De ce nu te uiţi singură?

Ea a luat obiectul şi, auzind un mic clinchet, a mişcat-o un pic. Când a răsunat, s-a deschis uşa şi a intrat Andrei cu un cărucior de lux, pe care era un capac din argint.

— Bonsoir, monsieur! Bonsoir, mademoiselle!

Sofia a râs.

— Sper că v-a plăcut supa.

— A fost delicioasă.

— Très bien!

Andrei a strâns de pe masă bolurile şi le-a pus jos, pe cărucior, în timp ce ei doi se uitau curioşi la capacul din argint. Dar, când s-a ridicat, în loc să le dezvăluie ce le-a pregătit *chef* Zukovski, Andrei a scos un carneţel.

— Înainte să vă servesc cu felul al doilea, a explicat, trebuie să îmi confirmaţi că sunteţi mulţumiţi de supă. Vă rog să semnaţi aici, aici, şi aici!

Văzând cât de şocat e Contele, şi el, şi Sofia au izbucnit în râs. Apoi, cu un gest larg, *maître d'* a ridicat capacul şi le-a prezentat cea mai nouă specialitate a lui Emil: Gâscă à la Sofia. În care, le-a explicat, gâsca e ridicată cu un lift, vânată pe un coridor şi azvârlită de la o fereastră înainte să fie prăjită.

Apoi, dintr-o singură mişcare, Andrei le-a tăiat pasărea, le-a pus legume şi le-a turnat în pahare Château Margaux. Le-a urat *Bon appétit!* şi a plecat.

În timp ce se bucurau de cea mai recentă creaţie a lui Emil, Contele i-a povestit în oarece amănunt ce şoc avusese la etajul patru în dimineaţa aceea din 1946, când găsise inclusiv nădragii de soldat pe care-i salutase Richard Vanderwhile. Ceea ce l-a făcut să-i amintească şi de episodul în care Anna Urbanova îşi aruncase toate hainele pe geam, numai pentru ca apoi să le strângă la loc la miezul nopţii. Adică au împărtăşit povestioare haioase, din cele care alcătuiesc folclorul de familie.

Poate că pentru unii e surprinzător, din moment ce Contele plănuise cina privată ca să-i dea nişte poveţe fiicei, ca Polonius lui Laertes, sau ca să-şi dea frâu liber

sentimentelor. Numai că hotărâse dinadins să se îngrijească de toate în seara de dinainte, după ce discutaseră ce e de făcut.

Înfrânându-se oarecum, ceea ce nu-i stătea în fire, se rezumase însă, scurt şi la obiect, la două sfaturi părinteşti. Primul era că, dacă nu eşti stăpân pe situaţie, o să fie situaţia stăpână pe tine. Iar al doilea era cugetarea lui Montaigne: cel mai sigur semn de înţelepciune este buna dispoziţie permanentă. Dar, când venea vorbă să-şi dea frâu liber sentimentelor, nu s-a sfiit. I-a mărturisit exact ce trist o să fie fără ea, dar ce bucuros o să fie gândindu-se la măreaţa ei aventură.

De ce ţinuse neapărat să facă toate astea în seara de dinaintea plecării ei? Pentru că ştia prea bine că, atunci când călătoreşti prima oară în străinătate, nu vrei să te uiţi înapoi şi să-ţi aduci aminte instrucţiuni împovărătoare, sfaturi grele ori sentimente care te fac să plângi. Ca amintirea despre o supă simplă, când ţi-e dor de casă, cea mai mare alinare e să-ţi aduci aminte toate povestioarele acelea vesele care s-au mai spus de o mie de ori.

Acestea fiind zise, când farfuriile s-au golit în sfârşit, a încercat să abordeze un alt subiect care îl frământa serios.

— Mă gândeam… a început el destul de brusc. Sau, mai bine spus, mi-a trecut prin cap, cum vrei… Sau poate ţi-ar plăcea…

— Ce e, Papa? Ce mi-ar plăcea? l-a întrerupt Sofia râzând, când a văzut că e atât de năuc, ceea ce nu-i stătea în fire.

Scotocindu-se în buzunar, el a scos timid fotografia ascunsă de Mişka în proiectul lui.

— Ştiu cât ţii la fotografia cu părinţii tăi, aşa că m-am gândit… că ţi-ar plăcea să ai şi una cu mine.

Roşind pentru prima oară în mai bine de patruzeci de ani, i-a întins-o:

— E singura pe care o am.

Ea a acceptat-o sincer emoţionată, având toate intenţiile să-şi exprime cea mai profundă recunoştinţă. Când s-a uitat însă, a dus mâna la gură şi a izbucnit în râs.

— Ce mustaţă! a exclamat.

— Da, da, ştiu, a răspuns el. Deşi, crezi sau nu, a fost o vreme când la Jockey Club o invidia toată lumea…

Ea a râs iar cu gura până la urechi:

— Bine, a replicat el, întinzând mâna. Dacă n-o vrei, înţeleg.

Dar ea a dus-o în dreptul inimii.

— Nu m-aş despărţi de ea pentru nimic în lume.

Zâmbind, i-a studiat din nou mustaţa, după care s-a uitat la tatăl ei, încântată:

— Ce s-a întâmplat cu ea?

— Da, într-adevăr, ce s-a întâmplat cu ea…

Luând o înghiţitură zdravănă de vin, i-a povestit despre după-amiaza din 1922, când un mojic din frizeria de la hotel îi retezase grosolan o parte din ea.

— Ce brută!

— Da, a răspuns el, şi ce fel de a anticipa viitorul. Numai că, într-un fel, lui trebuie să-i mulţumesc pentru viaţa mea alături de tine.

— Adică?

I-a explicat cum, la câteva zile după incidentul din frizerie, mama ei se înfiinţase în Piazza, la masa lui, şi-i pusese, în definitiv, aceeaşi întrebare: „Unde s-a dus?” Mustaţa adică… Şi cum de la această simplă întrebare începuse prietenia lor.

Acum ea a luat o înghiţitură de vin.

— Ai regretat vreodată că te-ai întors în Rusia? l-a întrebat după o clipă. După Revoluţie, vreau să zic…

El se uita la ea. Ca atunci când ieşise în rochia albastră din camera Annei, iar el simţise că trece pragul spre maturitate, iar acum avea confirmarea perfectă. Căci, punându-i acum această întrebare, nu avea nici tonul, nici intenţia unui copil care îi pune o întrebare părintelui său, ci tonul şi intenţia unui om în toată firea care-l întreabă pe alt om în toată firea despre ce alegeri a făcut. Aşa că a rămas pe gânduri. Apoi i-a spus adevărul:

— Uitându-mă în urmă, mi se pare că anumiţi oameni joacă un rol hotărâtor la fiecare cotitură. Şi nu mă refer la

personalităţile care schimbă cursul istoriei, mă refer la bărbaţi şi femei care apar adesea, în anumite momente critice, în devenirea artei, în evoluţia comerţului sau a ideilor, de parcă Viaţa i-ar fi convocat din nou ca s-o ajute să-şi atingă scopul. Ei bine, Sofia, din ziua în care m-am născut, Viaţa a vrut o singură dată să fiu într-un anumit loc, la un anumit moment, adică atunci când te-a adus mama ta în holul de la Metropol. Şi pentru nimic în lume, nici dacă mi s-ar propune să fiu ţarul tuturor ruşilor, n-aş schimba nimic şi aş vrea să fi fost în locul acela, la hotel, în clipa aceea.

Ea s-a ridicat şi s-a dus să-l sărute pe obraz. Apoi, aşezându-se la loc pe scaun, s-a lăsat pe spate, a chiţăit şi a zis:

— Triouri celebre.

— Ha, ha! a exclamat el.

Astfel, în vreme ce flăcările mistuiau lumânările şi sticla de Margaux s-a băut până la ultima picătură, s-a făcut trimitere la Tatăl, Fiul şi Sfântul Duh, la Purgatoriu, Rai şi Paradis, la cele trei inele din Moscova, la Cei Trei Magi, la cele trei zeiţe ale soartei, la Cei Trei Muşchetari, la vrăjitoarele din *Macbeth,* la ghicitoarea Sfinxului, la capetele Cerberului, la teorema lui Pitagora, la furculiţe, linguri şi cuţite, la citire, scriere şi aritmetică, la credinţă, speranţă şi iubire (dintre toate, cea mai mare fiind iubirea).

— Trecut, prezent, viitor.

— Început, cuprins, sfârşit.

— Soare, lună, stele.

Şi, cu această categorie, poate că jocul ar fi putut continua toată viaţa, dar s-a auzit un vag ciocănit la uşă. S-au uitat unul la altul cu surâsul visător al omului care ştie că a sosit ceasul.

— Intră! a spus Contele.

Era Marina, în haina şi cu pălăria de oraş.

— Îmi cer scuze dacă am întârziat.

— Nu, nu. Ai venit la timp.

Sofia a luat un pardesiu din dulap, iar el i-a ridicat geamantanul şi rucsacul de pe pat. Apoi s-au dus toţi trei spre scara de la etajul cinci, au ieşit, au traversat coridorul

şi şi-au continuat coborârea pe scara principală.

În aceeaşi zi, mai devreme, Sofia îşi luase deja la revedere de la Arkadi şi Vasili. Ei însă tot au ieşit de la pupitrele lor ca s-o conducă, iar peste o clipă li s-au alăturat şi Andrei în smochingul lui, şi Emil cu şorţul lui. De după barul de la Şaliapin s-a iţit până şi Audrius, lăsându-şi de izbelişte clienţii. Micuţul grup s-a strâns de jur-împrejurul Sofiei ca un cerc al urărilor de bine, dar se simţea şi un grăunte de invidie, ceea ce între prieteni şi în familie e absolut acceptabil de la o generaţie la alta.

— O să fii frumoasa Parisului, i-a zis unul dintre ei.

— Abia aşteptăm să ne trimiţi veşti.

— Să-i aducă cineva geamantanul!

— Da, în mai puţin de o oră pleacă trenul.

Când Marina a ieşit să facă rost de un taxi, Arkadi, Vasili, Audrius, Andrei şi Emil, parcă având deja o înţelegere, au făcut cu toţii câţiva paşi în spate, pentru ca Sofia şi Contele să poată schimba câteva cuvinte între patru ochi. Tatăl şi fiica s-au îmbrăţişat, iar ea, nesigură, a ieşit pe uşa veşnic turnantă de la Metropol.

Când s-a întors la etajul şase, Contele s-a uitat o clipă prin dormitor, din colţ în colţ, şi deja i s-a părut nefiresc de liniştit.

Un cuib gol, s-a gândit. Ce tristeţe!

Turnându-şi un pahar de coniac, din care a luat o înghiţitură zdravănă, s-a aşezat la biroul Marelui Duce şi a scris cinci scrisori cu antetul hotelului. Apoi le-a pus în sertar, s-a spălat pe dinţi, şi-a pus pijamaua şi, cu toate că Sofia plecase, s-a culcat pe saltea, sub arcurile patului.

Asociere

La vremea când stătea să izbucnească Al Doilea Război Mondial, o groază de ochi din Europa încarcerată se întorceau plini de nădejde ori de disperare spre libertatea din cele două Americi. Lisabona devenea marele punct de îmbarcare. Dar nu toată lumea putea ajunge acolo direct, aşa că s-a creat o rută ocolitoare, întortocheată, pentru refugiaţi. De la Paris la Marsilia, peste Mediterana, spre Oran, apoi cu trenul sau cu maşina ori pe jos, pe la marginea Africii, spre Casablanca, în zona franceză din Maroc. Acolo, prin bani, influenţă sau noroc, norocoşii puteau face rost de vize pentru ieşirea din ţară şi o tăiau spre Lisabona, iar de acolo, în Lumea Nouă. Ceilalţi însă aşteptau la Casablanca, aşteptau, tot aşteptau şi iar aşteptau...

— Trebuie să v-o dau, Aleksandr, i-a şoptit Osip. A fost o alegere excelentă. Uitasem cât e de minunat.

— Şşş! Începe...

În decursul anilor, după ce-şi începuseră întâlnirile de studiu lunare în 1930, Contele şi Osip ajunseseră să se vadă mai rar. Aşa cum se întâmplă de obicei, începuseră să se întâlnească o dată pe trimestru, apoi de două ori pe an, apoi, brusc, deloc.

De ce? aţi putea întreba.

Dar trebuie să existe un motiv? Dumneavoastră mai luaţi cina cu toţi prietenii cu care luaţi masa de seară acum douăzeci de ani? De-ajuns să spunem că ei doi ţineau unul la altul şi că, deşi aveau cele mai bune intenţii, viaţa şi-a băgat coada. Aşa că, atunci când a venit în vizită la Boiarski cu un coleg, într-o noapte de la începutul lui iunie, Osip s-a apropiat de Conte la plecare şi a comentat că trecuse prea mult timp.

— Da, aşa e, a recunoscut Contele. Ar trebui să mergem la un film împreună.

— Cu cât mai repede, cu atât mai bine, a răspuns colonelul zâmbind.

Şi ar fi putut s-o lase aşa, însă s-a întors la uşă ca să i se alăture colegului său, iar Contele a băgat de seamă un amănunt izbitor:

— Ce e intenţia, pe lângă plan? l-a întrebat, apucându-l de mânecă. Cu cât mai repede, cu atât mai bine, ziceţi. Atunci, de ce nu săptămâna viitoare?

Întorcându-se, Osip l-a studiat o clipă.

— Aveţi perfectă dreptate, Aleksandr. Pe 19?

— Pe 19 e perfect.

— Ce film vedem?

— *Casablanca,* a răspuns el fără ezitare.

— *Casablanca...* a mormăit Osip.

— Dar nu e Humphrey Bogart preferatul dumitale?

— Ba da. Dar *Casablanca* nu e cu Humphrey Bogart. E doar o poveste de dragoste în care se întâmplă să apară şi el.

— Dimpotrivă. *Casablanca,* aş spune eu, *este* filmul cu Humphrey Bogart.

— Vi se pare aşa pur şi simplu pentru că jumătate de film poartă o haină de seară, albă.

— E absurd, a replicat Contele, un pic ţeapăn.

— O fi puţin absurd, a recunoscut Osip, dar nu *vreau* să mă uit la Casablanca.

Nu-l duci cu preşul dacă faci pe copilul, s-a îmbufnat Contele.

— Bine, a oftat colonelul. Dar, dacă dumneata alegi filmul, eu aleg mâncarea.

Dar, când i-au dat drumul, Osip era fascinat. În definitiv, doi curieri nemţi sunt ucişi în deşert, apoi se înşiră suspecţii în piaţă, e împuşcat un fugar, e jefuit un britanic, vine un avion Gestapo, la Café Américain a lui Rick se ascultă muzică, se fac pariuri şi se ascund două scrisori de trecere într-un pian – şi asta, în primele zece minute!

La minutul 20, când căpitanul Renault îi dădea instrucţiuni ofiţerului să-l ia uşor pe Ugarte şi ofiţerul îl

saluta, a salutat şi Osip. Când Ugarte şi-a luat câştigul, şi l-a luat şi Osip pe-al lui. Şi când Ugarte s-a năpustit printre paznici, a trântit uşa, a scos pistolul şi a tras patru gloanţe, s-a năpustit şi Osip, a trântit uşa, a scos pistolul şi a tras.

(Neavând unde să se ascundă, Ugarte aleargă ca nebunul pe hol. Când îl vede pe Rick apărând din partea cealaltă, îl înşfacă.)

UGARTE: Rick! Ajută-mă!

RICK: Nu fi prost! N-ai cum să scapi.

UGARTE: Ascunde-mă, Rick! Fă ceva! Trebuie să mă ajuţi, Rick. Fă ceva! Rick! Rick!

(Rick stă impasibil, în timp ce Ugarte e tras afară de gardieni şi jandarmi.)

UN CLIENT: Când o să vină după mine, sper că o să fii mai de ajutor, Rick.

RICK: Eu nu-mi pun pielea la bătaie pentru nimeni.

(Mişcându-se lejer printre mese şi printre clienţii fără griji, unii dintre ei pe picior de plecare, Rick li se adresează pe un ton calm.)

RICK: Îmi pare rău pentru deranj, oameni buni, dar acum s-a terminat. Totul e în regulă. Luaţi loc şi simţiţi-vă bine. Simţiţi-vă bine... În regulă, Sam.

Când Sam şi orchestra lui au început să cânte, redându-i salonului ceva din dispoziţia relaxată, Osip s-a aplecat spre Conte:

— Poate că aţi avut dreptate, Aleksandr. S-ar putea să fie Bogart în cea mai bună formă a lui. Aţi văzut ce indiferent a rămas când Ugarte a fost pur şi simplu luat de guler? Iar când americanul ăla superior comentează îngâmfat, nici măcar nu catadicseşte să-i arunce o privire când îi dă replica. Apoi, după ce-i zice pianistului să cânte, îşi vede de treabă ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic.

Ascultându-l şi încruntându-se, dintr-odată Contele s-a ridicat şi a oprit proiectorul.

— Ne uităm la film sau vorbim despre el?

— Ne uităm, l-a asigurat Osip, luat prin surprindere.

— Până la sfârşit?

— Până vine genericul.

Contele i-a dat drumul, iar Osip era cât se poate de atent.

Dacă e să spunem adevărul, după ce a făcut atâta caz despre atenţie, Contele nu i-a acordat filmului toată atenţia *lui.* Dar a urmărit îndeaproape când a venit minutul 38, atunci când Sam dă de Rick bând singur în salon. Când fumul de la ţigara lui Rick se risipeşte însă într-un montaj despre zilele petrecute cândva cu Ilsa la Paris, şi gândurile lui s-au risipit într-un montaj parizian numai al lui.

Spre deosebire de al lui Rick, al lui nu era alcătuit din amintiri, ci din închipuiri. Începe cu Sofia coborând la Gare du Nord, când peronul e învăluit în fum de locomotivă. Peste câteva clipe, iat-o în faţa gării, cu bagajul în mână, gata să urce în autobuz împreună cu colegii muzicieni. După aceea se uită pe geam să vadă oraşul, în drum spre hotel, unde tinerii muzicieni aveau să stea până la concert, vegheaţi cu toată vigilenţa de doi membri ai Conservatorului, doi reprezentanţi ai VOK, un ataşat cultural şi trei „patroane” de la KGB…

Când filmul s-a întors de la Paris la Casablanca, s-a întors şi el. Lăsând gândurile la fiica lui, a urmărit acţiunea, în timp ce a observat cu coada ochiului că Osip preia toate stările personajelor principale.

Ceea ce i-a plăcut însă în mod deosebit a fost participarea prietenului său în ultimele minute. Când avionul zbura spre Lisabona, maiorul Strasser murise, când căpitanul Renault s-a încruntat la sticla cu apă de Vichy şi a aruncat-o la coşul de gunoi, trăgându-i un picior care a făcut-o să patineze pe jos, Osip Glebnikov, fostul colonel din Armata Roşie şi înalt oficial al Partidului, care stătea pe marginea scaunului, şi-a turnat de băut, s-a îmbufnat, a trântit şi a tras un picior.

Adversari la arme (şi o iertare)

— Bună seara şi bun-venit la Boiarski! a început Contele în rusă când cuplul între două vârste, blond şi cu ochi albaştri, a ridicat privirea din meniu.

— Vorbiţi engleză? l-a întrebat soţul în engleză, deşi într-o cadenţă clar scandinavă.

— *Good evening and welcome to the Boiarsky!* s-a conformat el. Numele meu este Aleksandr şi în seara aceasta vă stau la dispoziţie. Dar, înainte de a vă prezenta specialităţile noastre, aş putea să vă ofer un aperitiv?

— Cred că suntem gata să comandăm, a spus soţul.

— Tocmai am ajuns la hotel după ce am călătorit toată ziua, a explicat soţia, cu un surâs obosit.

— Şi de unde aţi călătorit, dacă îmi permiteţi să întreb...? a răspuns el şovăitor.

— De la Helsinki, a replicat soţul dând semne că nu mai are răbdare.

— Atunci, *tervetuloa Moskova,* a zis Contele.

— *Kiitos,* a zis ea zâmbind.

— Dat fiind drumul lung, voi avea grijă să primiţi fără întârziere o masă fermecătoare. Dar, înainte să comandaţi, mi-aţi putea spune, vă rog, numărul camerei dumneavoastră?

Contele îşi dăduse seama din capul locului că o să fie nevoie să şterpelească una-alta de la un norvegian, un danez, un suedez, un finlandez. Pus într-o asemenea situaţie, misiunea nu era cine ştie ce provocare, căci vizitatori scandinavi erau destui la Metropol. Problema era că respectivul client sigur avea să-l anunţe pe directorul hotelului că i s-a furat ceva, ceea ce se putea solda cu anunţarea autorităţilor, cu intervenţia oficială a personalului de la hotel, poate chiar şi cu percheziţionarea camerelor şi amplasarea de paznici în gări. Deşi furtişagul trebuie să-l facă în ultima clipă posibilă. Între timp, nu

putea decât să ţină pumnii să fie un scandinav în hotel la momentul critic.

Cu un rânjet aspru întipărit pe faţă, urmărise un comis-voiajor de la Stockholm ieşind din hotel pe 13 iunie. Apoi, pe 17 iunie, un ziarist de la Oslo fusese rechemat la ziar. Contele se mustra aspru că n-a acţionat mai devreme. Când, iată, când nu mai avea decât douăzeci şi patru de ore la dispoziţie, la Boiarski a intrat o pereche de finlandezi şi s-a aşezat chiar la masa lui.

Dar tot mai rămânea o complicaţie mică: cel mai important lucru pe care Contele spera să pună mâna era paşaportul domnului. Şi, cum în Rusia majoritatea străinilor umblau cu paşaportul la ei, nu avea cum să facă o vizită în apartamentul finlandezilor în dimineaţa următoare, când ei făceau un tur al oraşului. Trebuia să reuşească astă-seară, când ei erau înăuntru.

Oricât ne-ar displăcea, trebuie să recunoaştem că Soarta nu e de partea unuia sau a altuia. Soarta e cinstită şi în toate faptele noastre preferă în general să păstreze un echilibru între sorţii de izbândă şi cei de eşec. Aşa că, punându-l în situaţia provocatoare de a şterpeli un paşaport în ultima clipă, Soarta îi oferea o mică alinare: căci la ora 21:30, când i-a întrebat dacă ar dori meniul pentru desert, finlandezii au refuzat, pe motiv că sunt istoviţi şi vor să meargă la culcare.

La scurt timp după miezul nopţii, după ce s-a închis la Boiarski şi şi-a luat la revedere de la Andrei şi Emil, Contele a urcat la etajul trei, a mers până la jumătatea coridorului, şi-a scos pantofii şi, folosind cheia de la Nina, a intrat în ciorapi în apartamentul 322.

Cu mulţi ani în urmă, aflat sub vraja pe care i-o făcuse o actriţă, locuise o vreme în rândurile celor invizibili. Aşa că, intrând pe vârfuri în dormitorul finlandezilor, o ruga pe zeiţa Venus să-l învăluie într-o boare, aşa cum îl învăluia pe fiul ei, Enea, când hoinărea pe străzile Cartaginei, ca să nu i se audă paşii, bătaia inimii şi prezenţa în cameră mai mult decât o adiere.

Fiind sfârşit de iunie, finlandezii trăseseră draperia ca să nu pătrundă lumina nopţilor albe, dar acolo pe unde se întâlneau cele două bucăţi ale draperiei tot se strecura un firicel. Călăuzit de firicelul îngust, s-a dus la piciorul patului şi a luat actele călătorilor. Slavă Domnului, aveau în jur de patruzeci de ani. Dacă ar fi avut cincisprezece ani mai puţin, acum n-ar fi dormit. Întorcându-se târziu, pe şapte cărări, de la o cină la Arbat, unde ar fi băut două sticle de vin, acum s-ar ţine în braţe. Dacă ar fi avut cincisprezece ani mai mult, s-ar fi foit şi s-ar fi întors când într-o parte, când în alta, trezindu-se de două ori pe noapte să meargă la toaletă. Dar la patruzeci de ani? Aveau poftă de mâncare cât să se hrănească bine, atâta măsură cât să bea moderat şi atâta înţelepciune cât să sărbătorească absenţa copiilor printr-o noapte de somn bun.

În câteva minute Contele sustrăsese de pe birou paşaportul domnului şi 150 de mărci finlandeze, umblase pe vârfuri prin camera de zi şi apoi se strecurase înapoi pe coridorul pustiu.

De fapt, era aşa de pustiu, că nici măcar pantofii lui nu erau acolo.

— La dracu’! a exclamat. Probabil că i-au ridicat să-i ducă la lustruit.

După ce s-a muştruluit bine, s-a liniştit la gândul că e foarte probabil ca de dimineaţă finlandezilor să li se returneze pantofii lui la biroul principal, unde vor fi aruncaţi la colecţia de obiecte pierdute şi neidentificate a hotelului. Urcând treptele din clopotniţă, îşi spunea mulţumit că totul mersese strună, aşa cum plănuise. *Mâine-noapte, pe vremea asta...* se gândea când a deschis uşa de la dormitorul lui – numai ca să constate că la biroul Marelui Duce stă Episcopul.

Văzându-l, primul lui impuls a fost, firește, să se indigneze. Conţopistul acesta care număra discrepanţele, omul acesta care dezlipea etichetele de pe sticlele cu vin, nu numai că intrase neinvitat în locuinţa lui, ci îşi pusese şi coatele pe suprafaţa denivelată pe care se scriseseră odinioară argumente convingătoare pentru oameni de stat

şi poveţe minunate pentru prieteni. Chiar când să deschidă gura ca să-i ceară o explicaţie, a văzut că cineva deschisese un sertar şi că Episcopul are în mână o foaie de hârtie.

Scrisorile, şi-a dat seama îngrozit.

O, de-ar fi fost doar scrisorile…

Poate că între colegi nu exista obiceiul să-şi mărturisească în scris, grijuliu, sentimentele de afecţiune şi camaraderie, însă nicidecum nu obişnuiau să se suspecteze între ei. Omul are toate drepturile – şi, oarecum, şi răspunderea – să-şi comunice sentimentele bune prietenilor. Episcopul nu ţinea însă în mână una dintre scrisorile recente. Ţinea prima hartă din ghidul *Baedeker,* cea pe care Contele desenase linia roşie, strălucitoare, dintre Palais Garnier şi Ambasada Americii, prin Bulevardul Georges V.

Dar, din nou, poate că nici nu conta dacă e o scrisoare sau o hartă. Căci, atunci când se întorsese, auzind uşa, Episcopul fusese martor la schimbarea de pe faţa Contelui, care trecuse de la indignare la groază, trecere ce confirma o stare de vinovăţie dinainte să se facă vreo acuzaţie.

— Şef de sală Rostov, i-a zis Episcopul, parcă surprins să-l vadă pe Conte în propria lui cameră. Chiar sunteţi un om cu multe preocupări: vin… gătit… străzile Parisului…

— Da, a răspuns el, încercând să-şi vină în fire. Am citit puţin Proust în ultima vreme şi m-am familiarizat iar cu felul în care sunt dispuse arondismentele la Paris.

— Bineînţeles, a zis Episcopul.

Cruzimea ştie că n-are nevoie de histrionism. Poate să fie oricât de calmă şi de liniştită doreşte. Sau poate să ofteze, să clatine încetişor din cap, neîncrezătoare, ori să vină cu o scuză plină de compasiune pentru ce trebuie să facă. Poate să se mişte încet, metodic, inevitabil. Astfel că, după ce a lăsat uşor harta pe suprafaţa denivelată de pe biroul Marelui Duce, Episcopul s-a ridicat de pe scaun şi a trecut pe lângă el fără să scoată un cuvânt.

Ce să fi fost în mintea lui în timp ce cobora cele cinci

şiruri de trepte, din pod până la parter? În ce stare să fi fost?

Poate că era o mulţumire maliţioasă. Simţindu-se dispreţuit de Conte mai bine de treizeci de ani, poate că acum avea plăcerea de a-şi pune în sfârşit la loc erudiţia pretenţioasă. Ori poate integritatea. Poate că tovarăşul Leplevski era aşa de devotat frăţiei Proletariatului (din care apăruse), că rezistenţa acestei Foste Persoane în noua Rusie îi afecta simţul dreptăţii. Ori poate era pur şi simplu satisfacţia rece a invidiosului. Căci cei care au avut probleme când erau la şcoală sau care-şi făceau greu prieteni îi vor recunoaşte întotdeauna, cu o privire amară, pe cei cărora viaţa pare să le vină mănuşă.

Mulţumire maliţioasă, integritate, satisfacţie, cine poate spune? Însă ce a simţit Episcopul când a deschis uşa de la propriul birou a fost, aproape sigur, şoc, căci adversarul pe care îl lăsase în pod cu doar câteva minute în urmă stătea acum la biroul directorului, cu un pistol în mână.

Cum era posibil?

Când Episcopul ieşise din dormitorul Contelui, acesta încremenise, copleşit de o groază de emoţii în acelaşi timp – furie, uimire, vinovăţie şi frică. În loc să dea foc la hartă, o pusese în sertar, ca un neghiob. Şase luni de planificare amănunţită şi acţiune laborioasă se duseseră pe apa sâmbetei fiindcă făcuse un singur pas greşit. Şi, ceea ce era mai rău, o pusese în pericol pe Sofia. Ce preţ urma ea să plătească pentru această neglijenţă?

Dar, deşi a rămas încremenit, a rămas încremenit doar cinci secunde. Căci sentimentele lui, care erau absolut de înţeles şi care ameninţau să-i sece sângele din inimă, au fost alungate de hotărâre.

Făcând stânga-mprejur, Contele s-a dus în capul scărilor şi a ascultat până ce Episcopul a coborât primele două etaje. Tot în ciorapi, a pornit după el, dar, când a ajuns la etajul cinci, a ieşit de pe scara de serviciu şi a luat-o la goană pe scara principală, exact aşa cum făcuse Sofia la treisprezece ani.

Parcă învăluit mai departe într-o boare, a ţâşnit de pe trepte pe hol şi a pătruns în birourile de serviciu fără să-l zărească nici ţipenie, numai că, atunci când a ajuns la uşa Episcopului, a constatat că e încuiată. Şi, tocmai când lua în deşert numele Domnului, a băgat mâna eliberat în buzunarul de la haină. Căci încă avea cheia de la Nina. A intrat şi apoi a încuiat uşa, după care a traversat holul unde canapeaua domnului Halecki fusese înlocuită cu fişete. Numărând de la portretul lui Karl Max, a pus mâna în mijlocul celui de-al doilea panel, spre dreapta, a împins şi l-a deschis. Luând cutia de acolo, a pus-o pe birou şi a deschis capacul.

„Pur şi simplu minunat!” a zis.

Aşezându-se în scaunul directorului, a scos apoi cele două pistoale, le-a încărcat şi a aşteptat. Se gândea că peste doar câteva secunde o să se deschidă uşa şi a folosit acest timp ca să-şi domolească suflul, să-şi stăpânească bătăile inimii şi să se calmeze, astfel că atunci când Episcopul a băgat cheia în broască era rece ca un criminal.

Prezenţa lui la biroul de acolo era ceva atât de neaşteptat, că Episcopul l-a observat abia după ce a intrat şi a închis uşa. Şi, dacă fiecare om are punctele lui foarte, unul dintre punctele forte ale Episcopului era că nu-şi pierde niciodată respectul meschin pentru protocol şi, se subînţelege, nici aerul de superioritate.

— Şef de sală Rostov! i s-a adresat aproape arţăgos, nu aveţi ce căuta la mine în birou. Insist să plecaţi imediat!

Contele a ridicat un pistol spre el:

— Luaţi loc!

— Cum îndrăzniţi?

— Luaţi loc! a repetat Contele, mai încet.

Episcopul ar fi recunoscut primul că n-are niciun pic de experienţă cu armele de foc. De fapt, nu prea era în stare nici să deosebească un revolver de o armă semiautomată. Însă orice prost putea să vadă că pistolul din mâna Contelui era un obiect antic. O piesă se muzeu. O ciudăţenie.

— Nu-mi daţi de ales şi o să alertez autorităţile, i-a zis.

După aceea, păşind în faţă, a ridicat receptorul de la unul

din cele două telefoane.

Contele a tras atunci în portretul lui Stalin şi l-a împuşcat între ochi pe fostul Premier.

Şocat ori de zgomot, ori de sacrilegiu, Episcopul a sărit înapoi, trântind receptorul în furcă.

Contele a ridicat al doilea pistol şi l-a îndreptat spre pieptul lui:

— Luaţi loc! i-a mai spus o dată.

Acum Episcopul s-a conformat.

Ţinându-i în continuare la piept al doilea pistol, Contele s-a ridicat. A pus la loc receptorul. S-a dus prin spatele Episcopului şi a încuiat uşa biroului. Iar apoi s-a întors pe scaunul din care se ridicase.

Nu vorbea niciunul, iar Episcopul şi-a recăpătat aerul de superioritate:

— Ei bine, şef de sală Rostov, se pare că prin ameninţare cu violenţa aţi reuşit să mă reţineţi împotriva voinţei mele. Ce intenţionaţi acum?

— O să aşteptăm.

— Ce să aşteptăm?

Contele nu i-a răspuns.

După câteva clipe, a sunat unul dintre telefoane. Instinctiv, Episcopul a întins mâna, însă Contele a clătinat din cap. Telefonul a sunat de unsprezece ori şi s-a oprit.

— Cât credeţi că o să mă ţineţi aici? a insistat Episcopul. O oră? Două? Până dimineaţă?

Era o întrebare bună. Contele s-a uitat pe pereţi, în căutarea unui ceas, dar în zadar.

— Dă-mi ceasul dumitale!

— Poftim?

— Aţi auzit.

Episcopul şi-a scos ceasul de la mână şi l-a pus pe birou. În general, Contele nu era adeptul ideii de a lăsa oamenii fără obiectele lor persoanele cu ajutorul pistolului, dar, cum se mândrise ani buni că nu îl interesează ce e la mâna a doua, acum venise timpul să se ocupe de asta.

După ceasul Episcopului (probabil dat cu cinci minute înainte, să se asigure că nu întârzie niciodată la serviciu),

era aproape unu noaptea. Câţiva clienţi ai hotelului probabil că se întorceau târziu de la cină, câţiva pierde-vară probabil că mai zăboveau la bar, probabil că la Piazza se strângea şi se făcea curăţenie, iar în hol se dădea cu aspiratorul. Însă la ora două şi jumătate noaptea avea să se lase tăcere în fiecare cotlon.

— Faceţi-vă comod! i-a zis Contele.

Apoi, ca să mai treacă timpul, a început să fluiere puţin Mozart din *Così fan tutte.* Undeva, la mişcarea a doua, şi-a dat seama că Episcopul zâmbeşte îngăduitor.

— Vă gândiţi la ceva? l-a întrebat.

Episcopului i-a tresărit buza de sus, în stânga.

— La soiul dumitale, i-a răspuns rânjind. La ce convins eşti întotdeauna că faptele dumitale sunt corecte. Ca şi cum Dumnezeu însuşi ar fi aşa de impresionat de manierele dumitale preţioase şi de felul dumitale de a fi, că te-a binecuvântat să faci aşa cum îţi place. Câtă vanitate!

Episcopul a scos ceea ce la el în gospodărie probabil că era considerat un hohot de râs.

— Ei bine, a continuat, ai avut ce ai avut la vremea dumitale. Ai avut şansa să dănţuieşti cu iluziile dumitale şi să te porţi necuviincios. Dar mica dumitale orchestră nu mai cântă. Acum, orice spui şi orice faci, orice crezi, chiar şi la două sau la trei noaptea, în spatele unei uşi încuiate, o să iasă la lumină. Şi atunci o să fii tras la răspundere.

Contele l-a ascultat sincer interesat şi oarecum surprins. Soiul lui? Binecuvântarea de la Dumnezeu ca să facă aşa cum îi place? În timp ce dănţuieşte cu iluziile lui? Habar n-avea despre ce vorbeşte Episcopul. În definitiv, îşi petrecuse la Hotelul Metropol mai mult de jumătate de viaţă, arestat la domiciliu. Aproape că a surâs, cât pe ce să spună o năzbâtie despre imaginaţia bogată a oamenilor mici, dar chipul i-a devenit şi mai grav când s-a gândit la asigurarea Episcopului că „o să iasă la lumină” tot.

Privirea i-a alunecat la fişete, care acum erau cinci.

Cu ţeava pistolului îndreptată tot spre el, Contele s-a dus la ele şi a tras primul sertar de sus, din stânga. Era încuiat.

— Unde e cheia?

— Nu e treaba dumitale să umbli în fişete. Acolo sunt dosarele mele personale.

Contele a luat-o spre birou şi a deschis sertarele. Surprinzător, erau goale.

Unde ar ţine cineva ca Episcopul cheia de la dosarele lui personale? Le-ar ţine la el. Evident.

Contele a ieşit de după birou şi s-a oprit în faţa lui:

— Ori îmi daţi cheia, ori o iau eu. A treia cale nu există. Când s-a uitat uşor indignat la Conte, Episcopul a observat că ridicase pistolul vechi în aer cu intenţia clară de a i-l pune pe faţă. A scos din buzunar un mic inel de chei şi le-a azvârlit pe birou.

Când ele au aterizat zornăind, Contele a băgat de seamă că se schimbase ceva la Episcop. Îşi pierduse brusc aerul de superioritate, ca şi cum în tot acest timp el ar fi fost asigurat de cheile cu pricina. Luând inelul, a căutat până a găsit-o pe cea mai mică, după care a descuiat unul câte unul toate fişetele Episcopului.

În primele trei se aflau, aşezate în ordine, dări de seamă despre operaţiuni din hotel: venituri, tarife de cazare, cheltuieli de personal şi de întreţinere, inventare şi, da, discrepanţe. În celelalte fişete se aflau însă dosare despre persoane. Nu numai despre diverşi clienţi care au stat la hotel în decursul anilor, ci şi, în ordine alfabetică, despre membrii personalului. Despre Arkadi, Vasili, Andrei şi Emil. Chiar şi despre Marina. N-a trebuit decât să arunce o privire ca să-şi dea seama care e scopul lor. Acolo erau consemnate greşeli omeneşti, cu exemple de întârziere, impertinenţă, nesupunere, beţie, indolenţă, dorinţă. N-ai fi putut obiecta că e contrafăcut sau inexact conţinutul dosarelor. La un moment sau altul, toţi cei menţionaţi s-au făcut vinovaţi, fără doar şi poate, de toate aceste slăbiciuni omeneşti şi fiecăruia dintre ei Contele i-ar fi putut întocmi un dosar nu doar de cincizeci de ori mai mare în care să le consemneze calităţile. După ce a ales dosarele prietenilor lui şi le-a trântit pe birou, s-a întors la fişet şi a mai verificat o dată la *R-S.* Când a găsit dosarul despre el însuşi, a constatat încântat că era printre cele mai voluminoase.

S-a uitat la ceas (la al Episcopului). Era două şi jumătate noaptea: ora fantomelor. Şi-a încărcat primul pistol şi l-a prins la pantaloni, apoi l-a ameninţat cu celălalt.

— E timpul să mergem, i-a spus şi a arătat cu arma spre dosarele de pe birou. Sunt proprietatea dumitale, deci dumneata le cari.

Episcopul le-a strâns bombănind.

— Unde plecăm?

— O să vezi foarte curând.

Contele l-a condus prin birouri goale, spre o scară închisă, la două niveluri sub nivelul străzii.

Deşi ştia toate măruntaiele hotelului, era limpede că Episcopul nu mai fusese niciodată la subsol. Intrând pe uşa din capul scărilor, s-a uitat de jur-împrejur înfricoşat şi dezgustat.

— Prima oprire, i-a zis Contele, deschizând uşa grea, de oţel, de la sala în care se afla boilerul.

Episcopul a ezitat, iar Contele l-a împins cu ţeava pistolului:

— Acolo!

Scoţând din buzunar o batistă, Contele a deschis o uşiţă de la furnal:

— Aici cu ele!

Fără să scoată o vorbă, Episcopul a pus dosarele pe foc. Poate unde era foarte aproape de flăcări ori poate unde cărase un teanc de dosare două etaje, începuse să transpire într-un fel care nu-i era deloc caracteristic.

— Hai! l-a chemat Contele. Următoarea oprire.

După ce au ieşit din sala boilerului, l-a înghiontit pe coridor, spre cabinetul de curiozităţi.

— Acolo. Pe raftul de jos! Ia cărticica roşie!

Episcopul s-a supus şi i-a întins ghidul *Baedeker* despre Finlanda.

Contele a făcut un semn din cap, arătând că tot mai au de coborât în subsol. Acum Episcopul era destul de palid şi după alţi câţiva paşi parcă îl lăsaseră genunchii.

— Încă un pic, l-a cădelniţat Contele.

Şi într-o clipă au ajuns la uşa bleu. A scos din buzunar

cheia de la Nina şi a deschis-o.

— Intră!

Episcopul a intrat şi s-a întors spre el:

— Ce ai de gând să-mi faci?

— N-am de gând să-ţi fac nimic.

— Atunci, când te întorci?

— Nu mă mai întorc niciodată.

— Nu poţi să mă laşi aici, i-a răspuns Episcopul. Pot să treacă săptămâni până să mă găsească cineva!

— Participaţi la şedinţa zilnică de la Boiarski, tovarăşe Leplevski. Dacă aţi fost atent la ultima, ţineţi minte că marţi seară are loc un banchet în sala de bal. Atunci sigur o să vă găsească cineva.

Punct în care Contele a închis uşa şi l-a încuiat în sala unde protocolul avea răbdare.

Ar trebui să se împace de minune, s-a gândit el.

Era trei dimineaţa când Contele a intrat în scara de la parter. Urcând, simţea eliberarea evadării ca prin urechile acului. A băgat mâna în buzunar, a luat paşaportul furat şi mărcile finlandeze şi le-a ascuns în ghidul *Baedeker.* Dar, când a dat colţul la etajul patru, i-a trecut un fior pe şira spinării. Căci chiar pe palierul de sus era fantoma pisicii cu un ochi. De acolo, de sus, ea se uita la această Fostă Persoană în ciorapi, cu un pistol la curea şi cu nişte obiecte furate în mână.

Se zice că amiralul Lord Nelson, care orbise la un ochi în Bătălia Nilului din 1798, şi-ar fi dus telescopul la ochiul mort trei ani mai târziu, în timpul Bătăliei de la Copenhaga, atunci când comandantul a dat semnalul de retragere, astfel continuând atacul până când armata daneză a fost dispusă să negocieze un armistiţiu.

Deşi era una dintre poveştile preferate ale Marelui Duce şi el o ascultase iar şi iar în tinereţe, drept exemplu de a avea curajul să perseverezi în clipele când nu ai sorţi de izbândă, era un pic apocrifă, Contele o suspectase întotdeauna că e puţin apocrifă. La urma urmei, în iureşul armelor, şi faptele pot fi rănite la fel ca vapoarele şi

oamenii, dacă nu mai mult. Însă în 1954, când a dat năvală solstiţiul de vară, pisica chioară de la Metropol s-a întors cu ochiul orb spre obiectele dobândite de Conte pe căi necurate şi, fără nici cel mai mic semn de dezamăgire, s-a făcut nevăzută pe scări.

Apoteoze

Deşi se culcase la patru dimineaţa, pe 21 iunie Contele s-a trezit la ora obişnuită. A făcut cinci genuflexiuni, cinci întinderi şi a tras adânc aer în piept de cinci ori. La micul dejun a băut o cafea şi a mâncat un biscuit şi fructul de zi cu zi (astăzi fructe de pădure), apoi a coborât să citească gazeta şi să schimbe o vorbă cu Vasili. A luat prânzul la Piazza. După-amiază i-a făcut o vizită Marinei la atelier. Cum era ziua lui liberă, la şapte a băut un aperitiv la Şaliapin, unde s-a minunat că a venit vara, împreună cu Audrius cel mereu atent. Apoi, la opt, a luat cina la masa zece de la Boiarski. Adică a făcut cam ce făcea într-o zi oarecare. Doar că la zece, când a plecat de la restaurant, spunându-i Nadjei că directorul doreşte s-o vadă, s-a strecurat în garderobă ca să împrumute pardesiul de ploaie şi pălăria ziaristului american, Salisbury.

Întors la etajul şase, a scotocit la fundul cufărului vechi după raniţa pe care o folosise în 1918, când se întorsese de la Paris la Ceasul Leneş. Ca şi atunci, de data asta avea să-şi ia doar strictul necesar pentru drum. Adică trei schimburi de haine, o periuţă şi o pastă de dinţi, *Anna Karenina,* manuscrisul lui Mişka şi sticla de Châteauneuf du Pape pe care avea de gând s-o bea pe 14 iunie 1963, când vor fi trecut zece ani de la moartea vechiului său prieten.

Strângând lucrurile, s-a dus să facă o ultimă vizită la el în birou. Cu atâţia ani în urmă îşi luase *adieu* de la o întreagă casă. Apoi, peste câţiva ani, îşi luase *adieu* de la un apartament. Acum urma să-şi ia *adieu* de la o cameră de treizeci de metri pătraţi. Era, fără îndoială, cea mai mică încăpere în care locuise în viaţa lui. Şi totuşi, între acei patru pereţi lumea venise şi plecase. Cu acest gând şi-a ridicat pălăria când a trecut pe lângă portretul Elenei şi a aprins lumina.

Când el cobora în hol, Sofia îşi încheia concertul la Salle

Pleyel de la Paris. Ridicându-se de la pian, s-a întors spre public aproape într-o stare de mirare – căci ori de câte ori cânta era aşa de absorbită, că aproape uita că o ascultă cineva. Dar, venindu-şi în fire la auzul aplauzelor, n-a uitat să facă un gest graţios spre orchestră şi spre dirijor înainte de ultima plecăciune.

În culise, a primit imediat felicitările formale ale ataşatului cultural şi o îmbrăţişare însufleţită de la directorul Vavilov. Fusese cel mai bun concert al ei, i-a spus el. Apoi cei doi s-au uitat spre spatele scenei, unde violonistul-minune îşi lua locul în faţa dirijorului. În sală s-a lăsat aşa o linişte, că puteai auzi bagheta dirijorului. După clipa aceea de suspans pe care o ştie toată lumea, muzicienii au început să cânte şi Sofia a plecat în cabină.

Orchestra Conservatorului a cântat concertul lui Dvořàk în numai treizeci de minute. Sofia şi-a îngăduit cincisprezece înainte să iasă.

Luându-şi rucsacul, s-a dus direct la unul dintre grupurile sanitare rezervate muzicienilor. După ce a încuiat uşa, şi-a scos pantofii şi frumoasa rochie albastră pe care i-o făcuse Marina. Şi-a scos şi colierul de la Anna şi l-a lăsat pe rochie. Şi-a pus apoi pantalonii şi cămaşa albă şterpelite de tatăl ei de la domnul italian. Apoi, cu ochii în mica oglindă de deasupra chiuvetei, a luat foarfeca de la Conte şi s-a apucat să-şi taie părul.

Era clar că micuţa ustensilă în formă de egretă, atât de preţuită de sora tatălui ei, era făcută ca să decupeze, nu ca să tundă. Buclele i se prindeau între degetul mare şi arătător, iar ea tot încerca, în zadar, să taie în lungimea părului. Plângând de neputinţă, a închis ochii şi a tras aer în piept. *Nu e timp de aşa ceva,* şi-a zis ea. Ştergându-şi cu palma lacrimile de pe obraji, s-a apucat iar să taie mici porţiuni de păr, lucrând sistematic de jur-împrejurul capului.

Când a terminat, a strâns părul tăiat cu mâna şi l-a aruncat în toaletă, exact cum o învăţase tatăl ei. Apoi a scos dintr-un buzunar lateral al rucsacului sticluţa neagră la care recurgea pe vremuri frizerul de la Metropol ca să vopsească primele fire albe ivite în bărbile clienţilor. De

capac era ataşată o periuţă. Apucând şuviţa aceea albă pe care o avea de la treisprezece ani, s-a aplecat deasupra chiuvetei şi a vopsit-o cu mare atenţie, până când s-a făcut neagră ca restul părului.

După aceea a pus la loc în rucsac sticluţa şi foarfeca. A luat şapca italianului şi a lăsat-o pe chiuvetă. Apoi s-a uitat la maldărul de haine de jos şi atunci şi-a dat seama că uitaseră de pantofi. Nu avea decât perechea aceea de pantofi eleganţi, cu toc, pe care o alesese acum un an împreună cu Anna, pentru concursul de la Conservator. A ezitat un moment, după care a îndesat în coşul de gunoi rochia şi pantofii, dar colierul şi l-a strecurat în buzunar.

Închizând bine rucsacul şi punându-şi-l în spate, şi-a strâns şapca pe cap, a deschis uşa şi a ascultat. Coardele se înteţeau, vestind sfârşitul celei de-a trei mişcări. A ieşit din grupul sanitar, s-a îndepărtat de cabine şi a luat-o spre spatele clădirii. Când a trecut direct prin spatele scenei, muzica s-a auzit mai tare. Iar apoi, la primele note ale mişcării din final, a ieşit pe uşa din spatele holului şi a dispărut în noapte în picioarele goale.

Mergând repede, dar fără să alerge, a înconjurat Salle Pleyel şi s-a dus spre Rue Faubourg Saint-Honoré, unde se afla intrarea bine luminată de la sala de concert. Traversând strada, s-a oprit în dreptul unei uşi şi şi-a dat jos şapca. A scos de sub cozorocul mic harta pe care o decupase tatăl ei din ghidul *Baedeker* şi a împăturit-o până a ajuns la dimensiunile unui chibrit. Deschizând-o, s-a orientat şi a urmărit linia roşie încă o clădire, pe lângă Faubourg Saint-Honoré, apoi în jos, pe Bulevardul Hoche, spre Arc de Triomphe, apoi a făcut stânga, spre Champs-Élysées şi spre Place de la Concorde.

Când desenase zigzagul care începea la uşile de la Salle Pleyel şi ajungea la Ambasada Americii, Contele nu alesese drumul cel mai drept. Drumul cel mai drept ar fi fost să meargă drept pe lângă vreo zece clădiri, pe lângă Faubourg Saint-Honoré. El însă voise ca ea să se îndepărteze cât mai repede de sala de concert. Un mic ocol, care însemna doar

zece minute în plus de mers, dar aşa se putea pierde în anonimat pe Champs-Élysées şi trebuia să aibă şi timp să ajungă la ambasadă înainte să i se observe absenţa.

Însă atunci când făcuse calculul, Contele nu ţinuse cont de reacţia pe care o poate avea o fată de douăzeci şi unu de ani noaptea, când vede prima oară Arc de Triomphe şi Louvre cu toate luminile aprinse. E adevărat, ea le văzuse pe amândouă cu o zi în urmă, când văzuse şi multe altele, numai că, exact cum îşi imaginase el, le zărise pe geamul dintr-un autobuz. Să le vezi când vine vara, după ce ai fost ovaţionată de public, după ce ţi-ai schimbat înfăţişarea şi ai evadat în noapte era cu totul altceva…

Căci, dacă în tradiţia clasică nu există o muză a arhitecturii, putem cădea de acord, cred, că în împrejurări potrivite o clădire poate să aibă aşa un efect asupra amintirii, asupra sentimentelor, că poate chiar să-ţi schimbe viaţa. Şi aşa, riscând din minutele pe care nu le avea de pierdut, Sofia s-a oprit în Place de la Concorde şi s-a întors pe loc încetişor, ca într-un moment de recunoaştere.

Cu o seară înainte să plece de la Moscova, când, după ce aflase de la tatăl ei ce trebuie să facă, îi mărturisise că e neliniştită, el încercase s-o consoleze cu un gând. Îi spusese că viaţa noastră e la cheremul incertitudinilor şi că multe dintre acestea sunt perturbatoare şi descurajante, dar că, dacă perseverăm şi ne păstrăm buni la suflet, sigur o să trăim o clipă de supremă luciditate, un moment în care o să înţelegem dintr-odată că tot ce ni se întâmplă trebuie să ni se întâmple, chiar dacă suntem în pragul unei vieţi noi şi îndrăzneţe pe care ne-am dorit tot timpul s-o trăim.

I se păruse aşa de ciudat să-i zică una ca asta, aşa de exagerat, că n-o alinase nici cât negru sub unghie. Dar, întorcându-se în loc să vadă Place de la Concorde, văzând Arc de Triomphe, Tour Eiffel, Tuileries, maşinile şi motoretele ce goneau pe lângă marele obelisc, Sofia a simţit ce încercase să-i spună tatăl ei.

— Aşa a stat toată noaptea?

Richard Vanderwhile, care stătea în apartamentul său de la ambasadă, tocmai observase în oglinda din dormitor că îi stă strâmb papionul. Era în unghi de 25 de grade.

— Ţie aşa îţi stă mereu, dragul meu.

— Mereu! s-a întors el şocat spre soţia lui. De ce naiba nu mi-ai zis niciodată?

— Pentru că te face să arăţi ca un libertin.

Clătinând din cap ca un om mulţumit să audă că e „libertin”, Richard s-a mai uitat o dată în oglindă, după care şi-a scos papionul, şi-a pus smochingul pe spătarul scaunului şi tocmai voia să propună un ultim pahar înainte de culcare, când a ciocănit cineva la uşă. Era ataşatul lui.

— Ce este, Billy?

— Îmi cer scuze că vă deranjez la ora asta, domnule, dar întreabă un tânăr de dumneavoastră.

— Un tânăr?

— Da. Din câte se pare, cere azil…

Richard a ridicat sprâncenele:

— Azil pentru ce?

— Nu sunt sigur, domnule. Dar n-are nici măcar pantofi în picioare.

Domnul şi doamna Vanderwhile au schimbat o privire.

— Bine. Păi, atunci, să intre!

Ataşatul s-a întors peste un minut cu un tânăr ce purta şapcă de vânzător de ziare şi, de fapt, era în picioarele goale. Politicos, dar nelinişţit, şi-a scos şapca şi a rămas cu ea în ambele mâini, în dreptul mijlocului.

— Billy, a zis doamna Vanderwhile, acesta nu este un tânăr.

Ataşatul a făcut ochii mari.

— Ei, să fiu al naibii! a exclamat Richard. Este Sofia Rostov!

— Domnule Vanderwhile… i-a zâmbit Sofia, eliberată.

Richard i-a zis ataşatului că poate să plece, după care s-a apropiat de ea, a rânjit şi a apucat-o de braţe.

— Ia să te văd!

Fără să-i dea drumul, s-a întors spre soţia lui:

— Nu ţi-am zis că e o frumuseţe?

— Ba da, clar, a răspuns doamna Vanderwhile surâzând.

Deşi, dacă era după Sofia, frumuseţea era doamna Vanderwhile.

— Ce întorsătură extraordinară! a comentat Richard.

— Nu mă… aşteptaţi? a bâiguit fata.

— Bineînţeles că te aşteptam. Dar tatălui tău a început să-i cam placă toată treaba cu travestiul şi pumnalul. M-a asigurat că vii, dar nu mi-a spus când, unde sau cum. Şi nu mi-a zis că o să arăţi ca un băiat desculţ, clar. Asta e tot ce ai adus? a întrebat-o, arătând spre rucsac.

— Mă tem că da.

— Ţi-e foame? a întrebat-o doamna Vanderwhile.

— Sigur că-i e foame, a intervenit Richard înainte ca fata să răspundă. Mie mi-e foame, deşi tocmai m-am întors de la cină. Uite cum facem, draga mea. De ce nu te duci să-i faci rost de nişte haine, iar noi stăm puţin de vorbă? După care ne vedem toţi la bucătărie.

Cât timp doamna Vanderwhile a fost plecată să-i caute ceva de îmbrăcat, Richard a condus-o pe Sofia la el în birou, aşezându-se pe marginea biroului.

— Nu pot să spun ce bucuros sunt că o să stai la noi, Sofia. Şi tare nu-mi place să mă ocup întâi de treburi şi după aceea de plăceri. Dar bănuiesc că, imediat ce o să ne aşezăm la masă, o să ne copleşeşti cu poveşti despre peripeţiile tale. Deci, înainte să mergem la masă, tatăl tău a menţionat că s-ar putea să-mi aduci ceva…

Ea părea timidă şi şovăia.

— Tatăl meu a zis că s-ar putea ca mai întâi să aveţi dumneavoastră ceva pentru mine…

El a râs şi a bătut din palme:

— Corect! Uitasem cu totul.

Richard s-a dus la unul dintre rafturile cu cărţi. S-a ridicat pe vârfuri ca să ajungă la raftul de sus, de unde a luat ceva ce părea o carte mare, dar care s-a dovedit un pachet învelit în hârtie maronie. L-a trântit cu zgomot pe birou.

Sofia a început să scotocească şi ea în rucsac.

— Înainte să-mi dai ceva, a prevenit-o el, probabil că trebuie să te asiguri că e ce trebuie…

— A, da. Înţeleg.

— Şi, în plus, a adăugat el, mor de curiozitate.

Ducându-se lângă el, fata a dezlegat sfoara şi a desfăcut ambalajul din hârtie. Înăuntru era o ediţie veche din *Eseuri* de Montaigne.

— Ei bine, a comentat Richard uimit, trebuie să avem încredere în bătrânul francez. E mult mai greu decât Adam Smith sau Platon. Chiar habar n-am avut.

Însă după aceea ea a deschis cartea şi a scos la iveală o cavitate dreptunghiulară decupată în pagini, unde erau opt fişicuri mici de monede din aur.

— Normal, a zis el.

Sofia a închis cartea şi a legat sfoara la loc. Apoi, dându-şi rucsacul jos, l-a golit pe scaun şi i l-a întins.

— Tata a zis că ar trebui să tăiaţi sus, la cusătură.

S-a auzit un ciocănit şi doamna Vanderwhile a băgat capul pe uşă:

— Am ceva haine pentru tine, Sofia. Eşti gata?

— La ţanc, a răspuns Richard, dând din cap spre fată. Vin şi eu într-o clipă.

Rămas singur, el a căutat în buzunar un briceag. I-a scos lama şi a tăiat cusătura făcută cu mână de expert în dreptul curelelor. De-a lungul uneia dintre ele era strecurată o fâşie de hârtie strâns înfăşurată.

După ce a scos-o, s-a aşezat şi a întins-o pe birou. Sus era o diagramă pe care scria „Dineu mixt al Consiliului de Miniştri şi al Presidiumului, 11 iunie 1954”. Diagrama în sine consta într-un „U” lung, la baza căruia erau scrise patruzeci şi şase de nume. Sub numele fiecărei persoane erau trecute funcţia şi un rezumat al personalităţii sale în trei cuvinte. Pe verso se afla o descriere amănunţită a respectivei seri.

Contele descrisese, fără doar şi poate, anunţul despre electrocentrala de la Obninsk şi expunerea teatrală a legăturii ei cu Moscova. Însă darea lui de seamă sublinia nuanţele sociale ale serii.

Mai întâi, observa el, când sosiseră la dineu, invitaţii fuseseră surprinşi cu toţii de locul ales. Evident, veniseră la

hotel şi se aşteptau să ia masa într-unul dintre saloanele formale de la Boiarski, dar fuseseră conduşi în apartamentul 417. Singura excepţie era Hruşciov, care intrase cu satisfacţia rece a omului care nu numai că ştia unde se ţine dineul, ci şi veghea încântat să fie totul în regulă. Secretarul General şterse orice îndoială cu privire la implicarea lui în planificarea evenimentului în momentul când, după ce fusese neobişnuit de tăcut, la ora unsprezece fără zece se ridicase să închine un pahar şi făcuse trimitere la istoria apartamentului aflat cu două etaje mai jos.

În ceea ce îl priveşte pe Conte, el era convins că geniul serii fusese Hruşciov prin lejeritatea în care îşi prezentase relaţia cu Malişev. În ultimele luni, Malenko nu făcuse niciun secret din dezacordul cu Hruşciov în legătură cu armamentul nuclear. Malenkov anticipa că o întrecere cu Occidentul în arme nucleare nu poate avea decât un deznodământ devastator, cum îi spunea el, o „politică apocaliptică”. Dar, odată cu această mică manifestare de teatru politic, Hruşciov jucase cartea perfectă, schimbând ameninţarea cu Armaghedonul nuclear pe înălţătoarea privelişte a oraşului în care străluceşte puterea nucleară. Vulturul conservator făcea dintr-o lovitură pe omul viitorului, iar adversarul lui făcea pe reacţionarul.

Încrezător, în timp ce luminile oraşului străluceau şi pe masă apăreau sticle de votcă abia scoase de la gheaţă, Malişev traversase încăperea ca să se ducă la Secretarul General. Când majoritatea discutau mai departe subiectul cu zâmbetul pe faţă, Malişev se aşezase cât se poate de natural pe scaunul gol de lângă Hruşciov. Aşa că, atunci când îşi reluaseră locurile cu toţii, se trezise între Hruşciov şi Malişev. Şi, în timp ce Premierul Partidului Comunist îi aştepta stângaci să termine de vorbit ca să se aşeze la locul lui, nimeni de la masă nici nu clipise.

Când a terminat de citit darea de seamă a Contelui, Richard s-a lăsat pe spate în scaun, a zâmbit şi s-a gândit ce bine i-ar prinde o sută de oameni ca Aleksandr Rostov. Atunci a băgat de seamă foiţa de hârtie uşor îndoită care

zăcea pe birou. Când a ridicat-o, a observat imediat scrisul Contelui. Nota, probabil înfăşurată în raport, includea instrucţiuni clare despre cum să-i confirme că Sofia a ajuns la ambasadă în siguranţă, după care urma o lungă secvenţă de numere din şapte cifre.

Richard a sărit în picioare:

— Billy!

Într-o clipă s-a deschis uşa şi ataşatul şi-a iţit capul:

— Domnule?

— Dacă la Paris e aproape zece, la Moscova cam cât e ceasul?

— E miezul nopţii.

— Câte fete sunt la centrala telefonică?

— Nu ştiu sigur, a recunoscut locotenentul, cam ne dumerit. La ora asta două, poate trei?

— Nu e de ajuns. Du-te la dactilografe, la sala de decodare, la bucătărie. Ia-le pe toate care au un deget la mână!

Când a ajuns pe hol cu raniţa în spate şi s-a aşezat pe fotoliul lui dintre palmieri, Contele nu se foia. Nu s-a ridicat să se plimbe de colo colo ori să citească gazeta de seară. Şi nici la ceasul Episcopului nu s-a uitat să vadă ce oră e.

Dacă i s-ar fi cerut înainte să-şi închipuie cum o să fie să stea acolo într-o asemenea situaţie, ar fi răspuns că o să fie, în mod clar, neliniştit. Dar, pe măsură ce minutele treceau, aşteptarea nu i se părea deloc neliniştitoare. I se părea ceva surprinzător de liniştit. Cu o răbdare aproape neomenească, se uita la clienţii hotelului, care veneau şi plecau. Vedea cum se închid şi se deschid uşile ascensorului. Auzea sunetul muzicii şi râsete venind de la Şaliapin.

În clipa aceea i să părea că nimeni nu e nepotrivit acolo, că fiecare întâmplare măruntă face parte dintr-un plan mare şi că, potrivit planului, lui îi era sortit să stea pe fotoliul dintre palmieri şi să aştepte. Şi, exact la miezul nopţii, răbdarea i-a fost răsplătită. Căci, aşa cum îi scrisese în instrucţiuni lui Richard, la parterul Hotelului Metropol au

început să sune toate telefoanele.

Sunau toate cele patru telefoane de la recepţia principală. Sunau cele două telefoane de pe masa de lângă ascensor. Sunau telefoanele de la pupitrul lui Vasili şi aparatul din cabina hamalului. Sunau şi cele patru telefoane din Piazza, cele trei telefoane de la cafenea, cele opt telefoane din birourile de serviciu şi cele două din biroul Episcopului. Una peste alta, sunau vreo treizeci de telefoane în acelaşi timp.

Teoretic, ce lucru simplu să sune treizeci de telefoane în acelaşi timp! Şi totuşi, s-a iscat imediat haos. Cei din hol au început să se uite din colţ în colţ. De ce să sune treizeci de telefoane în acelaşi timp, la miezul nopţii? Metropolul fusese lovit de trăsnet? Era atacată Rusia? Sau spiritele trecutului îşi cereau plata de la prezent?

Oricare ar fi fost motivul, zgomotul lor era profund neliniştitor.

Când sună un singur telefon, reacţionăm din instinct, vrem să ridicăm receptorul şi să spunem *Alo?* Dar, când sună treizeci de telefoane în acelaşi timp, reacţionăm din instinct, facem doi paşi în spate şi deschidem larg ochii. Angajaţii, mai puţini la număr, care erau de serviciu noaptea, s-au trezit că aleargă de la un telefon la altul, dar fără să aibă curaj să răspundă la niciunul. Gloata afumată de la Şaliapin a luat-o la fugă pe hol şi pe scară coborau clienţii de la etajul doi, treziţi din somn. Iar în toiul acestui talmeş-balmeş Contele Aleksandr Ilici Rostov şi-a pus liniştit pălăria şi haina ziaristului, şi-a ridicat raniţa pe umăr şi a ieşit din Hotelul Metropol.

În loc de încheiere

Apoi…

Pe 21 iunie 1954, Viktor Stepanovici Skadovski a ieşit din apartamentul lui cu puţin timp înainte de miezul nopţii, ca să se ducă la o întâlnire.

Soţia îl rugase să nu plece. Ce avea de câştigat dacă mergea la o întâlnire la ora asta? voia ea să ştie. Nu credea că umblă poliţia pe stradă în toiul nopţii? Poliţia *avea misiunea* de a umbla pe stradă la miezul nopţii. Căci, de când lumea şi pământul, ticăloşii se întâlnesc în miezul nopţii!

Viktor i-a răspuns că astea sunt aiureli, că e melodramatică. Dar când a ieşit din clădire, a mers pe lângă vreo zece blocuri până la Inelul Grădinii, după care s-a urcat într-un autobuz, liniştindu-se când a văzut cât de indiferenţi l-au primit ceilalţi pasageri.

Da, soţia lui era supărată că el are o întâlnire la miezul nopţii. Dar, dacă ar fi ştiu în ce scop, şi-ar fi ieşit din minţi. Şi dacă, aflând ce are de gând, l-ar fi întrebat de ce Dumnezeu a fost de acord să facă aşa o nebunie, n-ar fi ştiut ce să-i răspundă. Nici el nu ştia sigur de ce.

Nu era doar din cauza Sofiei. Evident, era mândru aproape ca un tată că a reuşit să devină pianistă. Însăşi ideea de a ajuta o tânără artistă să-şi descopere talentul era o fantezie la care Viktor renunţase de mult, dar s-o trăiască într-un fel atât de neaşteptat era ceva care te lăsa fără cuvinte. Mai mult, în orele acelea în care o învăţase pe Sofia să cânte, luase hotărârea să-şi urmeze alt vis abandonat: să cânte repertoriul clasic într-o orchestră de cameră. Dar, chiar şi aşa, nu era doar din cauza ei.

Era mai mult din cauza Contelui. Căci, deşi inexplicabil, Viktor simţea o profundă loialitate faţă de Aleksandr Ilici Rostov, o loialitate ce venea dintr-un respect pe care Viktor abia dacă era capabil să-l exprime – şi pe care soţia lui, cu toate calităţile ei, nu l-ar fi înţeles niciodată.

Dar poate că acceptase propunerea lui în primul rând pentru că aşa i se părea corect, iar convingerea în sine era

o plăcere din ce în ce mai rar întâlnită.

Cu acest gând, a coborât din autobuz, a intrat în vechea gară Sankt-Petersburg şi s-a dus în partea centrală, spre cafeneaua cu lumină strălucitoare, unde fusese rugat să aştepte.

Stătea într-un colţ, într-un separeu, cu ochii la un acordeonist bătrân, care trecea de la o masă la alta, când a intrat Contele. Era într-un pardesiu american şi avea o pălărie gri-închis. Văzându-l, s-a dus spre el, a lăsat jos raniţa, şi-a scos haina şi pălăria şi s-a aşezat alături. Peste o clipă, când a apărut chelneriţa, a comandat o ceaşcă de cafea şi a aşteptat să i-o aducă, după care a pus pe masă o cărticică roşie.

— Vreau să vă mulţumesc pentru că faceţi asta, i-a spus.

— Nu trebuie să-mi mulţumiţi, Excelenţă.

— Te rog, Viktor, spune-mi Aleksandr!

El tocmai voia să-l întrebe dacă are vreo veste de la Sofia, dar l-a întrerupt o ceartă din partea cealaltă a cafenelei. Doi vânzători de fructe ponosiţi ca vai de lume, cu coşurile lor împletite, îşi disputau teritoriul. Fiind aşa de târziu, fiecare mai avea doar câteva fructe şi, cu toate că e foarte posibil ca din pricina asta sfada lor să li se fi părut celor din jur o nimica toată, pentru ei pricina rămânea cât se poate de serioasă. Aşa că, după un scurt schimb de insulte, unul l-a lovit pe celălalt în faţă. Cu sânge la buză şi cu fructele împrăştiate pe jos, cel atacat a ripostat.

În timp ce clienţii s-au oprit din vorbă să se uite blazaţi şi superiori la încăierare, şeful cafenelei a venit la bar, i-a luat de guler şi i-a scos afară. O clipă s-a făcut linişte, toată lumea privind pe fereastră la cei doi vânzători de fructe rămaşi afară, la câţiva metri unul de altul. Apoi, dintr-odată acordeonistul bătrân, care se oprise din cântat în timpul sfadei, a început un cântec prietenos, probabil în speranţa de a crea din nou o atmosferă cât de cât plăcută.

Când Viktor a băut din cafea, Contele s-a uitat la acordeonist cu tot interesul.

— Ai văzut vreodată *Casablanca?* l-a întrebat.

Oarecum nedumerit, Viktor a recunoscut că nu.

— Vai! Trebuie să-l vezi într-o zi.

Şi aşa Contele i-a povestit despre prietenul lui, Osip, cu care văzuse recent filmul. I-a povestit mai ales scena în care îl umflă poliţia pe un derbedeu mărunt şi patronul american al restaurantului, după ce se asigură că toţi clienţii sunt în regulă, îi zice relaxat pianistului să cânte mai departe.

— Pe prietenul meu l-a impresionat tare, i-a explicat Contele. Faptul că şeful restaurantului îi cere pianistului să cânte imediat după ce l-a arestat poliţia i s-a părut că arată indiferenţă faţă de soarta celorlalţi. Mă întreb însă…

În dimineaţa următoare, la unsprezece şi jumătate, doi ofiţeri KGB au sosit la Hotelul Metropol ca să-l interogheze pe Şeful de sală Aleksandr Rostov într-o chestiune secretă.

Conduşi de un hamal în camera acestuia de la etajul şase, n-au găsit nici picior de el. Nu era nici la frizerie pentru un tuns, nici nu lua prânzul la Piazza şi nici nu citea ziarul în hol. I-au interogat pe câţiva dintre colaboratorii cei mai apropiaţi ai lui Rostov, inclusiv pe *chef* Zukovski şi *maître d'*Duras, dar niciunul nu-l văzuse din seara de dinainte. (Ofiţerii au încercat să vorbească şi cu directorul hotelului, însă numai pentru a constata că încă nu sosise la birou, fapt consemnat ca atare în dosarul lui!) La ora unu, încă doi oameni de la KGB au fost convocaţi ca să se facă o percheziţie mai temeinică la hotel. La două, ofiţerul superior care conducea ancheta a fost încurajat să vorbească cu Vasili, portarul. Găsindu-l la pupitru, în hol (unde tocmai îi dădea bilete la teatru unui client), ofiţerul l-a abordat direct. L-a întrebat fără echivoc:

— Ştiţi unde se află Aleksandr Rostov?

La care portarul a replicat:

— Nu am nici cea mai vagă idee.

Aflând că şi directorul Leplevski, şi şeful de sală Rostov au dispărut, *chef* Zukovski şi *maître d'*Duras s-au întâlnit la ora 14:15 să ţină şedinţa zilnică în biroul bucătarului, unde

s-au apucat imediat să discute îndeaproape. Ca să fim absolut sinceri, nu au vorbit mult despre absenţa directorului Leplevski. În schimb, au vorbit mult despre şeful de sală Rostov…

Iniţial îngrijoraţi când au aflat că prietenul lor a dispărut, cei doi membri ai Triumviratului s-au simţit uşuraţi văzând frustrarea evidentă a KGB-ului, căci asta confirma că, de fapt, Contele nu e în ghearele lor. Dar întrebarea a rămas: *Unde ar putea fi?*

După aceea, printre angajaţii hotelului s-a răspândit un anumit zvon. Căci, deşi ofiţerii KGB erau antrenaţi să fie imposibil de citit, gesturile, cuvintele şi expresiile de pe feţele lor au o sintaxă fundamental necontrolată. Aşa că, în cursul dimineţii, s-au făcut apropouri şi aluzii că Sofia dispăruse la Paris.

— E cu putinţă…? s-a întrebat Andrei cu voce tare, sugerându-i clar lui Emil că poate şi prietenul lor a evadat în noapte.

Cum era doar ora 14:25 şi *chef* Zukovski trebuia să treacă de la pesimism la optimism, a replicat scurt:

— Bineînţeles că nu!

Şi asta a dus la o dispută între cei doi despre deosebirile dintre probabil, plauzibil şi posibil, dispută care ar fi putut continua ore în şir, dacă nu s-ar fi auzit un ciocănit la uşă. Răspunzând cu un „Da?” iritat, Emil s-a întors, aşteptându-se să fie Ilia cu lingura de lemn, dar era funcţionarul de la corespondenţă.

Bucătarul şi *maître d’* au fost aşa de nedumeriţi de apariţia lui neaşteptată, că pur şi simplu le-au ieşit ochii din cap.

— Dumneavoastră sunteţi *chef* Zukovski şi *maître d’*Duras? i-a întrebat după o clipă.

— Evident, a declarat bucătarul. Cine altcineva am putea fi?

Fără să scoată un cuvânt, funcţionarul le-a înmânat două dintre cele cinci plicuri lăsate la el noaptea trecută (după ce fusese deja la atelier, la bar, la portar). Profesionist ireproşabil, deşi plicurile erau neobişnuit de grele,

funcţionarul nu s-a arătat nicidecum curios să afle ce conţin scrisorile şi în niciun caz n-a rămas acolo aşteptându-i să le deschidă, fiindcă avea o groază de treabă, mulţumesc foarte mult.

După ce a plecat, Emil şi Andrei s-au uitat miraţi la plicuri. Au văzut din prima scrisul curat, falnic, trădând o inimă o deschisă. Când li s-au întâlnit ochii, au ridicat din sprâncene şi au deschis plicurile. Fiecare a găsit o scrisoare de despărţire, în care i se mulţumea pentru camaraderie, prin care era asigurat că Noaptea de Bouillabaisse va rămâne de neuitat şi i se cerea să primească ce se află „alăturat" drept un mic semn de nemuritoare prietenie. „Alăturat" se aflau câte patru monede de aur.

Cei doi, care au desfăcut scrisorile în acelaşi timp şi le-au citit în acelaşi timp, acum le-au şi trântit pe masă în acelaşi timp.

— E adevărat! a zis Emil dintr-o suflare.

Om discret şi politicos, lui Andrei nu i-a trecut prin cap nicio clipă să răspundă: „Ţi-am zis eu!". Deşi a comentat, cu un zâmbet: „Aşa se pare..."

Dar când şi-a revenit din aceste fericite surprize (patru monede de aur *şi* un prieten vechi, care-şi recâştigase libertatea!), Emil a clătinat din cap ca un om părăsit.

— Ce este? l-a întrebat Andrei îngrijorat.

— Aleksandr a plecat, dumneata ai paralizie, i-a răspunsul bucătarul. Ce-o să se aleagă de mine?

Andrei s-a uitat la el un moment, apoi a zâmbit.

— Am paralizie! Prietene, mâinile mele sunt la fel de îndemânatice ca întotdeauna.

Apoi, ca să-i demonstreze, s-a apucat să arunce în aer cu cele patru monede.

La cinci după-amiază, într-un apartament drăguţ din Kremlin (cu vedere la liliacul din Grădinile Aleksandr, nici mai mult, nici mai puţin), administratorul-şef al unei ramuri speciale din elaboratul aparat de securitate al ţării stătea la biroul lui şi parcurgea din nou un dosar. Văzându-l în costumul lui gri-închis, nu-l puteai deosebi de ceilalţi

birocraţi trecuţi de şaizeci de ani, cărora le cade părul, dacă n-ar avea cicatricea de deasupra urechii stângi, unde se pare că cineva încercase odată să-i crape ţeasta.

— Intră! a strigat el când a auzit ciocănitul în uşă.

Era un tânăr în cămaşă şi cu cravată, care aducea un dosar gros, maro.

— Da? l-a întrebat administratorul-şef pe locotenentul său, fără să ridice privirea.

— S-a aflat azi-dimineaţă, domnule, că a dispărut la Paris o studentă, în timpul turneului bine intenţionat al Conservatorului din Moscova.

Administratorul-şef a ridicat capul din foi:

— O studentă de la Conservatorul din Moscova?

— Da, domnule.

— Femeie?

— Da, o femeie tânără.

...

— Cum o cheamă?

Locotenentul s-a uitat în dosar:

— A primit numele Sofia şi locuieşte la Hotelul Metropol, unde a crescut-o un numit Aleksandr Rostov, o Fostă Persoană, arestat la domiciliu, deşi se pare că paternitatea ei este oarecum sub semnul întrebării...

— Înţeleg. Şi acest Rostov a fost interogat?

— Tocmai asta e, domnule. Nici Rostov nu e de găsit. La prima căutare nu s-a găsit nimic în hotel şi niciunul dintre cei interogaţi nu l-a văzut din seara dinainte. Dar azi după-amiază, la o căutare mai temeinică, directorul hotelului a fost descoperit încuiat într-o cămară, la subsol.

— Nu tovarăşul Leplevski...

— Ba chiar el, domnule. Se pare că a mirosit planul fetei de a evada şi urma să informeze KGB-ul, când a dat buzna peste el Rostov şi l-a dus la subsol sub ameninţarea pistolului.

— Sub ameninţarea pistolului!

— Da, domnule.

— De unde avea Rostov pistol?

— Se pare că avea o pereche de pistoale antice şi de

demult şi era dispus să le pună la lucru. De fapt, s-a confirmat că a tras într-un portret al lui Stalin din biroul directorului.

— A tras într-un portret al lui Stalin! Ei bine, pare un individ fără milă…

— Da, domnule. Şi viclean, dacă pot spune aşa. Căci acum două seri, din câte se pare, s-au furat un paşaport finlandez şi valută finlandeză de la un finlandez cazat la hotel. Iar aseară unui gazetar american i s-au furat haina de ploaie şi pălăria. Azi după-amiază anchetatorii au fost trimişi la staţia de metrou Leningradski. Haina şi pălăria s-au găsit în spălătoria de la terminalul rus din Vyborg, cu un ghid de călătorie despre Finlanda, din care fuseseră rupte hărţile. Dat fiind controlul de securitate strict de la graniţa cu Finlanda, pe calea ferată, se presupune că Rostov a coborât la Vyborg ca să treacă frontiera pe jos. Securitatea locală a fost alertată, dar se poate să le fi scăpat deja printre degete.

— Înţeleg… a zis administratorul-şef din nou, luând dosarul de la locotenent şi punându-l la el pe birou. Dar, ia spune-mi, în primul rând, cum am făcut legătura între Rostov şi paşaportul finlandez?

— Tovarăşul Leplevski, domnule.

— Adică cum?

— Când a fost, dus cu forţa la subsol, tovarăşul Leplevski l-a văzut pe Rostov luând ghidul despre Finlanda dintre nişte cărţi aruncate. Având această informaţie, a fost uşor să facem legătura imediat cu paşaportul furat, iar la gară s-au trimis ofiţeri.

— O treabă excelentă până acum! a zis administratorul-şef.

— Da, domnule. Deşi te face să-ţi pui întrebări.

— Ce întrebări?

— De ce nu l-a împuşcat Rostov pe Leplevski când a avut ocazia.

— Evident, a răspuns administratorul-şef, nu l-a împuşcat pe Leplevski pentru că Leplevski nu e aristocrat.

— Domnule?

— Nimic. Lasă!

Administratorul-şef a bătut cu degetele în dosarul nou, locotenentul zăbovind în dreptul uşii.

— Da? Mai e ceva?

— Nu, domnule. Nu mai e nimic. Dar cum procedăm?

Administratorul-şef s-a gândit o clipă, după care, lăsându-se iar pe spate în scaunul lui, cu un zâmbet foarte vag, i-a răspuns:

— Vă ocupaţi de suspecţii obişnuiţi.

Viktor Stepanovici a fost, desigur, cel care a lăsat dovezile incriminatoare în spălătoria de la terminalul din Vyborg.

La o oră după ce şi-a luat la revedere de la Conte, a urcat în trenul spre Helsinki purtând pălăria şi haina ziaristului şi având ghidul Baedeker în buzunar. Când a coborât la Vyborg, a smuls hărţile şi a lăsat ghidul şi celelalte obiecte pe o tejghea din spălătoria gării. Apoi, cu trenul următor, s-a întors la Moscova cu mâinile goale.

Peste abia un an avea să aibă ocazia să vadă *Casablanca.* Evident, când povestea ajungea în cafeneaua lui Rick şi poliţia îl încercuia pe Ugarte, a devenit mai atent pentru că şi-a adus aminte de discuţia pe care a avut-o cu Contele la cafeneaua din gară. Aşa că a urmărit cu maximă atenţie cum Rick nu ia în seamă strigătul de ajutor al lui Ugarte, a văzut că şeful restaurantului rămâne rece şi nepăsător când poliţia îl ia de guler pe Ugarte, dar după aceea, când Rick îşi face drum spre pianist prin mulţimea îngrijorată, Viktor a observat ceva. Un detaliu infim, nu mai mult de câteva cadre: în drumul acesta scurt, când trece pe la masa unui client, fără să se oprească din mers şi asigurând mai departe lumea, ridică un pahar de cocktail răsturnat în încăierare.

Da, s-a gândit Viktor, asta e, exact asta e.

Căci asta era *Casablanca,* un avanpost îndepărtat la vreme de război. Şi aici, în inima oraşului, chiar sub fasciculul de lumină al lanternelor, era Café Américain a lui Rick, unde cei necăjiţi se puteau aduna o clipă să facă

pariuri, să bea şi să asculte muzică. Să conspire, să i consoleze şi, cel mai important, să spere. Iar în mijlocul acestei oaze era Rick. După cum observase prietenul Contelui, nepăsarea afişată de şeful restaurantului când l-au arestat pe Ugarte şi faptul că a îndemnat formaţia să cânte mai departe exprima o anumită indiferenţă faţă de soarta oamenilor. Dar, ridicând după încăierare paharul răsturnat, nu cumva afişa el şi o anumită credinţă că şi cele mai mici fapte îi pot reda lumii simţul ordinii?

Abrupt

Într-una dintre primele după-amiezi din vara anului 1954, un bărbat înalt, de vreo şaizeci de ani, stătea în iarba mare, printre nişte meri firavi, undeva în provincia Niznîi Novgorod. Barba care îi crescuse, cizmele murdare şi raniţa din spate, toate îţi dădeau impresia că, deşi nu pare obosit de atâta efort, omul merge de zile bune.

Oprindu-se lângă pomi, drumeţul s-a uitat câţiva paşi mai în faţă, unde se întrezărea foarte vag o şosea care zăcea nefolosită de mult. Când s-a întors spre fosta şosea cu un zâmbet pe vremuri capricios şi senin, din ceruri s-a pogorât un glas care a întrebat: *Unde te duci?*

Oprindu-se din drumul lui, el a ridicat privirea când, cu un foşnet printre crengi, un băiat de zece ani a căzut dintr-un măr.

Bărbatul în vârstă a făcut ochii mari.

— Eşti mut ca peştele, tinere.

Acesta, încrezător în forţele proprii, a luat comentariul drept un compliment.

— Şi eu la fel, s-a auzit o voce sfioasă dintre crengi.

Când s-a uitat în sus, călătorul a văzut o fată de şapte-opt ani cocoţată pe-o ramură.

— Da, chiar că eşti. Ai nevoie de ajutor că cobori?

— Nu, a răspuns ea.

Dar s-a întors, astfel încât să cadă în braţele lui.

Când ea a ajuns jos, lângă băiat, călătorul şi-a dat seama că sunt fraţi.

— Suntem piraţi, a spus băiatul serios, scrutând orizontul.

— Mi-am dat seama, i-a răspuns bărbatul.

— Vă duceţi la casă? l-a întrebat fata curioasă.

— Nu prea se duce nimeni acolo, l-a avertizat băiatul.

— Unde e? i-a întrebat bărbatul, care nu văzuse printre copaci nici picior de casă.

— Vă arătăm noi.

Fata şi băiatul l-au condus pe fosta şosea, acum

dezafectată, care se întorcea într-un arc lung, leneş. După zece minute, enigma casei invizibile s-a elucidat: căci, arsă până la temelii cu decenii în urmă, ea se reducea acum la două coşuri de fum strâmbe, aşezate în cele două capete ale unei poieni pe care se mai vedea, ici colo, cenuşă.

Înţelepţii spun că, dacă ai lipsit zeci de ani dintr-un loc care ţi-a fost drag odată, mai bine să nu te întorci niciodată acolo.

Istoria ne oferă o mulţime de exemple: după ce a străbătut mările zeci de ani şi a trecut tot felul de obstacole ucigaşe, Odiseu s-au întors în cele din urmă în Itaca numai ca să plece din nou peste câţiva ani. La scurtă vreme după ce a revenit în Anglia după ani întregi de izolare, Robinson Crusoe a pornit din nou spre exact aceeaşi insulă de pe care se rugase atât de fierbinte să scape.

De ce oare, după ce ai tânjit ani în şir să te întorci acasă, după ce ai revenit, pleci din nou, aşa de repede? Greu de spus. Dar poate că acelora care se întorc după o absenţă lungă, combinaţia dintre sentimentele arzătoare şi lucrarea nemiloasă a timpului nu le poate aduce decât dezamăgire. Peisajul nu mai e cât de frumos îl ţineai tu minte. Cidrul din partea locului nu mai e la fel de dulce. Clădirile ciudate au fost reabilitate şi sunt de nerecunoscut, iar frumoasele tradiţii de altădată au fost înlocuite de distracţii noi, care mistifică lucrurile. Dacă odinioară îţi închipuiai că locuieşti chiar în centrul acestui mic univers, abia dacă-l recunoşti, în caz că poţi să-l recunoşti. De aceea, ne sfătuiesc înţelepţii, e bine să ne ţinem departe de căminul de pe vremuri.

Numai că, oricât de bine înfipt în istorie, niciun sfat nu li se potriveşte tuturor oamenilor. Ca sticlele de vin, doi oameni se deosebesc radical unul de celălalt pentru că între ei este o diferenţă de un an ori pentru că s-au născut unul pe un deal, iar celălalt, pe dealul de alături. De exemplu, cum stătea el aşa cu ochii la ruinele căminului său de odinioară, călătorul nostru nu era copleşit de şoc, indignare sau disperare. Ci avea acelaşi zâmbet, cândva

capricios şi senin, pe care îl avusese când zărise fosta şosea, acum năpădită de iarbă. Căci, din câte se pare, poţi revizita trecutul cu plăcere, câtă vreme te aştepţi să se fi schimbat aproape cu totul.

...

După ce le-a urat toate cele bune micilor piraţi, călătorul nostru a luat-o spre satul aflat opt kilometri mai departe.

Cu toate că nu-l deranja să vadă că dispăruseră atâtea dintre vechile însemne, a răsuflat nespus de uşurat când a constatat că hanul din capul satului e tot acolo. Când a intrat pe uşa din faţă şi şi-a dat jos raniţa, l-a întâmpinat hangiţa, o femeie în floarea vârstei, care a apărut din spate, ştergându-şi mâinile de şorţ. L-a întrebat dacă doreşte o cameră. El a răspuns că da, dar că mai întâi ar vrea ceva de mâncare. Iar ea i-a făcut semn spre uşa dinspre cârciumă.

Băgând iar un cap, drumeţul a intrat. La ora aceea erau doar câţiva cetăţeni aşezaţi la mesele vechi, de lemn, care mâncau tocană simplă, de varză şi cartofi sau beau un pahar de votcă. Înclinând politicos din cap spre cei care au catadicsit să ridice privirea din farfurie, s-a îndreptat spre odăiţa din spate, unde era vechea sobă rusească. Acolo, într-un colţ, la o masă de două persoane, îl aştepta femeia ca o salcie, cu câteva fire argintii în păr.

Amor **TOWLES**

UN GENTLEMAN LA MOSCOVA

Este anul 1922. Contele Rostov nu se căiește că e aristocrat și un tribunal bolșevic îl condamnă la arest la domiciliu. Pentru bonomul erudit care nu a lucrat niciodată, celebrul hotel Metropol de la Moscova devine și domiciliu, și loc de muncă. Și viața lui trece strivită de decenii crude și tulburi din viața Rusiei, iar cititorul îl însoțește pe contele șarmant în lumea veche și în lumea nouă, unde nimic nu mai e la fel.

Roman al ... unui început inevitabil, ... a este povestea ... care, paradoxa ... fără să iasă di...

"UN GENTLEMAN LA MO
"OVA"
9786064304001

„Ce minune că într-o vreme ca a noastră romanul acesta așa de fin construit se desfășoară cu eleganța din lumea veche!"

The Washington Post

În curând într-un serial cu Kenneth Branagh în rolul principal

NEMIRA

e-BOOK DISPONIBIL
NEMIRA.RO

ISBN ... 0400-1
virtual project